

JINEOLOJÎ

3 Aylık Bilim Kuram Dergisi Sayı:34

JINEOLOJİ

Üç Aylık Bilim ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın / Sayı:34

Nisan-Mayıs-Haziran 2025

JİNGEH Basın Yay. Mat. Dağ. Tas. Ve
Reklam Org. Film Eğt. Tic. San. LTD
ŞTİ. Adına sahibi: Zeynep Demir

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ayşe Berktaş

Sayı Editörleri

Günay Yakut-Rojda Yıldız

Yayın Kurulu:

Derya Aydın, Elif Berk, Elif Kaya,
Ezgi Çelik, Gulan Çağın Kaleli, Günay
Yakut, Haskar Kırmızıgül, Meral Çiçek,
Merve Aydın Neslihan Şedal,
Laleş Çeliker, Rojda Yıldız, Suzan
Akıpa,
Ve ebedi üyemiz Nagihan Akarsel

Danışma Kurulu:

Candan Yıldız, Dilar Dirik, Evin Soysal
Feryal Saygılıgil, Gönül Kaya,
Havin Güneşer, Hülya Osmanağaoğlu,
Kayuş Çalıkman Gavrilof,
Malalai Joya, Nazan Üstündağ,
Nükhet Sirman, Rabab El-Mahdi,
Rabab İbrahim Abdulhadi,
Remziye Arslan, Ronahi Önen,
Ruken Şengül, Saira Zuberi,
Seda Altuğ, Shiler Amini,
Silvia Federici,
Silvia Marcos, Şemsa Özar,
Şenel Karakaş,
Valantine M.Moghodam,
Yakın Ertürk, Yüksel Genç,
Zeynep Kıvılcım

Abonelik Koşulları:

Sayı bedeli:70 TL

Yıllık abonelik bedeli: 350 TL

Yurtdışı abonelik bedeli: 70 Euro

Türkiye Ziraat bankası Diclekent Şubesi

Hesap No: 74457524-5002

IBAN:

TR 66 0001 0020 0074 4575 2450 02

Euro Hesabi

Ziraat Bankası Galatasaray/İstanbul

Şb. Hesap No: 74457524 5003

IBAN:

TR260001000701744575245003

Yazışma Adresi:

JİNGEH Basın Yayın
Huzurevleri Mahallesi Sıtkı Göral
Caddesi 13. Sokak Kurdi-Der Apt.
Kat:4 No:4
Kayapınar / Diyarbakır
Tel: 0412 229 63 89
e-posta: editorjineoloji@gmail.com
internet adresi:
http://www.jineolojidergisi.org
facebook: @jineolojidergisi
twitter: @jineolojidergi

** Yayınlanan tüm yazıların sorumlu-
luğu yazarına aittir. Dergide yer
alan yazılar kaynak gösterilmek kay-
dıyla kullanılabilir. Dergiye gönderi-
len yazıların yayınlanması yayın
kurulunun kararına bağlıdır.*

Kapak Resmi

Naz Ali Alwa

Kapak Tasarım

Newal Bulut

İç Tasarım

Nazemin Çap

Basımevi

Ceylan Matbaa

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven

İş Merkezi B Blok No:318

Topkapı-İstanbul

BU SAYIDA...

5 | Editörden

9 | Özel ve Nesnel Dogmatizmi Aşarak Uçurumda Kanatlanmak / Hüsna Emek

22 | Özgürlük Sanatının İcrasında Esnek ve Özgür Düşünce / Zeynep Beydağı

37 | Güncelin Siyasal Okuması ile Üçüncü Çizgiye Neden İhtiyaç Var? / Xanê Anuş

59 | Üçüncü Dünya Savaşına Üç Çizgi Üzerinden Bakmak / Çiçek Solmaz

69 | Üçüncü Çizgide Özgürlük ve Kadın Mücadelesi / Sebahat Tuncel

79 | Üçüncü Çizginin Ufkundan Kadın Mücadelesine Bir Bakış / Zilan Narin

89 | Jin Jiyan Azadî: Bir Sloganın Ötesinde / Hacer Özdemir

98 | Yeni Dünya Hegemonyasına Karşı Örgütlü Toplum Siyaseti; Üçüncü Çizgi / Yüksel Genç

104 | 21. Yüzyılda Üçüncü Çizgi Tartışmaları / Seher Tümer

114 | Hangi Bilim, Nasıl Bilme, Entelektüel ve Akademiye Dair / Leyla Ebdo

126 | Üçüncü Çizgide Demokratik Siyaset / Ayşegül Ayaz

137 | ‘Yaman Çekici ve Birleştirici’ Kapsayıcılığı ile Üçüncü Çizginin Taktik ve Sratejik İttifakları / Zilan Diyar

145 | Toplumsal İnşa Ruhu Kültürle Mümkündür / Nurhaq Gulbahar

150 | Gelenek ile Geleceğin Buluşması ve Sanat / Mesil Demiralp

156 | Üçüncü Çizgi Öz Güçle Gelişir: Rojava Üçüncü Çizgide Israr Ederek Devrimi Yaşattı / Foza Yusuf ile Röportaj

"Devleti yıkıp devlet olmayı amaçlamamak kadar verili devlet içinde erimeden ve onun sivil uzantısı olmadan kendini tüm toplumsal alanlarda yapılandırmak ve anlamlı kılmak demokratik modernitenin tarihsel rolüdür."

Üçüncü çizgi
ne mevcut
iktidar
bloklarının
devamı ne de
onların zıddı
olan alternatif
iktidar
arayışlarının
kopyasıdır.
Üçüncü çizgi;
kadınların tarih
boyunca
sürdüğü
direnişin,
hakikat
arayışının
ve yeniden
inşanın
mücadelesidir.

Merhaba değerli okurlarımız;

Jineolojî Dergisi olarak sizlerle yeniden buluşmanın heyecanını taşıyoruz.

Kapitalist modernitenin bireyi yalnızlaştıran, toplumu çözen, doğayı metalaştıran, kadını yok sayan yapısı, bugün krizini her alanda derinleştiriyor. Ulus-devlet mekanizmaları, erkek egemen akli yeniden üretmeye devam ederken savaşları, yoksulluğu ve şiddeti katmerli hale getiriyor. Bugün dünyanın dört bir yanında kapitalist sistemin yarattığı devasa sorunlar ve bu sorunlara karşı örgütlenen toplumsal hareketlerin dinamiğine tanıklık ediyoruz. Orta-doğu coğrafyası özelinde dünya kapitalist sistemi yeni bir savaş ve yıkım düzenini toplumlara dayatıyor ve sistem sorunlara çözüm üretmek değil sorunları derinleştirerek politik adımlar atmaya devam ediyor. Modern kölelik biçimleri “sonsuz özgürlük” propagandası ile her gün yeniden inşa edilip, insanlık değerleri sistemin maddi kâr çarkına dahil edilmeye çalışılıyor. Derinleşen krize karşı yürütülen politikalar çözüm olmaktan çok uzak. Çözümün geçtiği yol ise tarihsel, toplumsal hakikatleri ortaya koyarak toplum lehine toplumla beraber örgütlenme adımları atmaktan geçiyor.

Bu sayımızı, uzun süredir teorik, tarihsel ve güncel yönleriyle derinleştirmeye çalıştığımız bir dosya konusuna, Üçüncü Çizgi'ye ayırdık. Çünkü inanıyoruz ki bugün, sadece sistemin yarattığı yıkımı teşhir etmek değil, onun karşısında bir yaşam çizgisini örgütlemek daha da önemli bir hal almıştır. Üçüncü çizgi ne mevcut iktidar bloklarının devamı ne de onların zıddı olan alternatif iktidar arayışlarının kopyasıdır.

Üçüncü çizgi; kadınların tarih boyunca sürdürdüğü direnişin, hakikat arayışının ve yeniden inşanın mücadelesidir. Dayatılan sorunlara özgürlükçü alternatif olabilmek, doğadan ve yaşamdan yana tutum alabilen politik ve ideolojik hatlar her zamankinden daha önemli bir noktada durmaktadır.

Bu bağlamda üçüncü çizgi, sadece politik bir tercih değil; ahlaki, ekolojik ve toplumsal bir yeniden inşa çizgisidir. Kadınların doğayla, yaşamla, toplumla kurduğu ilişkilerden süzülerek gelen bu çizgi, bugünün mücadelelerinde yeni bir anlam ve yön buluyor. Ortadoğu'dan Abya Yala'ya (Latin Amerika'ya), Avrupa'dan Afrika'ya dek kadınların mücadele deneyimleri, özsavunma biçimleri ve özgürlükçü komünal yaşam arayışları, bu çizginin somutlaşmış adımlarıdır.

Peki, bu çizgi nasıl örülüyor? Kadınlar nasıl bir dünyayı inşa ediyor?

Kadim mücadele gelenekleri ile bugünün direnişleri arasında nasıl bir bağ var? Ve bu geleceği nasıl şekillendirecek?

Bu dosyamızda bu sorulara yanıt arıyoruz. İnsanlığın özgür düşünce tarihinden, ana kadın kültürünün direniş mirasına, toplumsal direniş mücadelelerinden günümüz kadın devrimlerine uzanan tarihsel süreklilik içinde, kadının özneleşme sürecini, özgürlük anlarını ve sistem dışı alternatiflerini görünür kılmaya çalışıyoruz. Aynı zamanda kadın bilimi olarak jineolojinin, bu sürece nasıl bir yol haritası sunduğunu tartışıyoruz. Bugün Jin Jiyan Azadî sadece bir slogan değil, kadınların öncülüğünde gelişen özgürlük çizgisinin somut ifadesidir. Jin Jiyan Azadî felsefesinin dünyada yarattığı karşılık, hepimize başka bir dünyanın mümkün olduğunu gösteriyor. Bu kapsamda hazırladığımız dosyamız, aynı zamanda özgürlük seslerini çoğaltma ve hakikat çizgisine ulaşma çağrısıdır. Bu sayıda;

Hüsna Emek “Öznel ve Nesnel Dogmatizmi Aşarak Uçurumda Kanatlanmak” başlıklı yazısında pozitivizm ve modern ulus-devlet sistemlerinin eleştirisini yaparak dünya dizaynının bugün nasıl kurgulanmaya çalışıldığını ve buna karşı Ortadoğu'da yürütülen savaş politikalarına karşı yol haritasının ne olması gerektiğine dair detaylı bir çerçeve sunuyor. **Zeynep Beydağı “Özgürlük Sanatının İcrasında Esnek ve Özgür Düşünce”** yazısı ile özgür düşünmenin tarihsel süreçler içerisinde uğradığı tahribatı anlatarak, yeniden hakikatle buluşmanın, özgür aklı ortaya çıkartabilmenin yol ve yöntemleri üzerine bir tartışma yürütüyor, üçüncü çizginin inşasının tam da özgür düşünebilme yeteneğinden geçtiğini gözler önüne seriyor. **Xanê Anuş** ise **“Bugünün Güncel Bir Siyasal Okuması ile Üçüncü Çizgiye Neden İhtiyaç Var?”** başlıklı yazısında ulus-devlet dizaynının son yüzyılda nasıl kurgulandığını, hangi ideolojik amaçlar ve yöntemlerle inşa edildiğinin panaromik anlatısı ile bugünün dünyasında kadınların mevcut pozisyonlarının ne durumda olduğuna odaklanıyor. **“Üçüncü Dünya Savaşına Üç Çizgi Üzerinden Bakmak”** yazısında **Çiçek Solmaz** ise bugünün savaş ve siyaset politikalarını,

birinci ve ikinci çizgi üzerinden analiz ederek üçüncü çizginin politik sahada inşasının neleri kapsadığını ve inşasının geleceğini mevcut politik adımları analiz ederek okuyucularla buluşturuyor.

“Üçüncü Çizgide Özgürlük ve Kadın Mücadelesi” yazısı ile **Sebahat Tuncel** ise erkek egemen sistemin kadın özgürlüğünü hedef alarak bugüne kadar neleri tahrip ettiğini, neleri kurumsallaştırmaya çalıştığını tarihsel bir analize tabii tutarak kadınların özgürlük arayışlarının üçüncü çizgiyi inşa eden temel mesele olduğunu irdeliyor. **Zilan Narin “Üçüncü Çizginin Ufkundan Kadın Mücadelesine Bir Bakış”** başlıklı yazısında ise Sebahat'in bıraktığı yerden devam ederek bugün dünyanın dört bir yanında verilen kadın mücadelelerinin özgürlükçü karakterini ele alıyor, bu mücadelelerin güncel eksenlerinin üçüncü çizgi perspektifinden neye tekabül ettiğini analiz ediyor.

Dünya kadınlarının ortak mücadele felsefesine dönüşen Jin Jiyan Azadî sloganını ve bu sloganın kadın mücadelesindeki yerine ise, **“Jin Jiyan Azadî: Bir Sloganın Ötesinde”** yazısı ile **Hacer Özdemir** bu sloganın çıkış koşullarının nasıl oluştuğunu, nasıl bu denli yaygınlaştığını ve bir mottounun ötesinde kadınlar için neyi ifade ettiğini mevcut mücadeleler üzerinden değerlendiriyor. **Yüksel Genç, “Yeni Dünya Hegemonyasına Karşı Örgütlü Toplum Siyaseti; Üçüncü Çizgi”** yazısı ile hegemonik ilişkiler üzerine kurulu dünya sisteminden çıkışın ancak örgütlü bir toplum sistemiyle mümkün olduğunu, bunun ise yerelden başlayan ağlarla toplumun her bir hücresinin örgütlenerek inşa edilebileceği tezini üçüncü çizgi siyaseti çerçevesinde tartışmaya açıyor.

Seher Tümer, “21. Yüzyılda Üçüncü Çizgi Tartışmaları” başlıklı yazısı ile bugün toplumların öz örgütlüğünü ifade eden üçüncü çizgi hattının tarih boyunca var olduğunu, tarihsel direnişleri irdeleyerek anlatıyor. Toplumların yüz yıllardır var olan eşit, kolektif yaşam arayışlarının tanıklık ettiği direnişler, üçüncü çizginin bir özgürlük arayışı olarak hep var olduğunu bir kez daha hatırlatıyor.

Peki üçüncü çizgide yaşamı var eden birçok alana dair neler söylenebilir? Akademi tartışmaları için **Leyla Ebdo, “Hangi Bilim, Nasıl Bilme, Entelektüel ve Akademiye Dair”** yazısı ile mevcut akademik anlayışı tartışmaya açıyor, akademinin erkek egemen ulus-devlet anlayışına nasıl hizmet eder bir duruma getirildiğini analiz ederek, toplumcu bir akademi mümkün mü sorusunun peşine düşüyor. Siyaset tartışmaları için ise **Ayşegül Ayaz, “Üçüncü Çizgide Demokratik Siyaset”** başlıklı yazısıyla demokratik siyaseti Meclis siyasetine hapsetmeye çalışan anlayışı eleştirerek, yerelden örgütlenmelerin inşa edildiği, kadın özgürlükçü bir anlayışla ancak demokratik siyasetin inşa edilebileceğini, bunun üçüncü çizginin temel yaklaşımlarından biri olduğunu tartışıyor.

“Yaman Çekici ve Birleştirici” Kapsayıcılığı ile Üçüncü Çizginin Taktik ve Stratejik İttifakları” başlıklı yazısı ile **Zilan Diyar** ise Kürt Özgürlük Hareketinin gelişim aşamalarını, değişim dönüşümlerini tartışarak bu gelişimde dayanışmadan stratejik ittifaklara uzanan serüveni anlatıyor, bu serüvenin daha güçlü yola devam edebilmesi için atılması gereken adımlara dair bir tartışma yürütüyor. Üçüncü çizgide sanat ve kültür anlayışına dair ise **Nurhaq Gulbahar**, “**Toplumsal İnşa Ruhu Kültürle Mümkündür**” yazısında, kapitalist modernite sistemine karşı demokratik modernite sistem inşasında tarihsel, toplumsal köklerle buluşan kültürün yerini ve anlamını tartışıyor. **Mesil Demiralp** ise “**Gelenek ile Geleceğin Buluşması ve Sanat**” başlıklı yazısında toplumsal sanat ruhunun nerelerden beslendiğini, yeniden canlandırılarak toplumsal mücadelelerin içerisinde dahil edilmesi gerektiğini ve neler yapılabileceğini anlatıyor. Son olarak gazeteci Günay Aksoy’un Foza Yusuf ile yaptığı üçüncü çizginin inşasında hangi yol ve yöntemlere odaklanmak gerekir, bu odak noktalarında her alandaki öz gücün inşasının rolü ve misyonu üzerine yapılan tartışmayı, “**Üçüncü Çizgi Öz Güçle Gelişir**” başlıklı röportaj ile okuyucularımıza sunuyoruz.

Bu sayımızda bizlere değerli görüş ve yazılarıyla katkı sunan, dergimizin kapak resimlerini ve mizanpajını yapan, her bir satırında büyük emek veren bütün kadınlara teşekkür ediyoruz. Kadın özgürlükçü üçüncü çizgiyi inşa edebileceğimize olan inancımız ve mücadele aşkımızla bütün okurlarımıza iyi okumalar dileriz!

Öznel ve Nesnel Dogmatizmi Aşarak Uçurumun Kenarında Kanatlanmak

Hüsna Emek

Yeni paradigma ile sistem algımız, zihniyet dünyamız, düşünce biçimimiz, devlet ve devrime yaklaşımımızda ciddi değişimler yaşandı. Batı düşüncesi, modernitesi ve yön verdiği klasik sol, Marxist düşünce, algı, devrim ve sosyalizm çizgisini aşan yeni bir modernite tanımı; yeni ufuklar açan, sınırları aşan, kalıpları kıran yeni zihniyet dünyasına kapı araladı. Doğu’nun idealizminden beslenen dogmatik, yer yer kaderciliğe sürükleyen inanma-yapma biçimine dair sorgulamalar bilim-yaşam, tarih-toplum bağını daha güçlü kurmamıza yön verdi. Her iki alanda da dincilik ve bilimcilik adına dogmatizmi derinleştiren, kilitleyen zihniyetten beslenen kavram, kuram, kurum ve sistem çerçevesini aşmak ahlaki, felsefik, bilimsel sentezi yakalamakla mümkün olur. Zihniyet dünyasından başlanır. Çatıştırılan kuşkulu düşünceler evreninden sadeleşme, hafifleme ve netliğe kavuşma ile tarihsel, toplumsal, evrensel enerjiyi buluşturan güçlü bir sinerji açığa çıkar. Abdullah Öcalan’ın Özgür İnsan Savunması (Atina Savunması) bu anlamda üzerinde hak ettiği tartışmaların yeterince yürütülmediği ve doğru anlaşılmayı, yaşanmayı ve uygulanmayı bekleyen bir hazine niteliğindedir. Batı felsefesi ve düşüncesinin katı determinizmini, mekanikliğini, tarihsel toplum gerçeğinden koparan pozitivist bilimciliği kadar Doğu’nun inanç adına hareketsiz kıran katı dogma ve kalıplarını aşmak sanıldığı kadar kolay bir mücadele biçimi olmamıştır. Bu yüzden Özgür İnsan Savunması’nda Abdullah Öcalan bu gerçekliği “uçurumun kenarında kanatlanmak” olarak tanımlar. Bu kanatlanma modernist-geleneksel düşünce ve eylem biçiminin sınır çizen, gelişime ket vuran, çağın ağırlık oluşturan dogmalarından kurtulmak anlamına gelmektedir. Batı’nın bilimcilik, Doğu’nun dincilik adına zihinlerde kurduğu

nesnellik-öznellik, katı belirlenimcilik saltanatı yıkılır, özgür düşünme, üretme ve yol almanın önü açılır. Abdullah Öcalan'ın 15 Ağustos 2009'da kaleme aldığı, toplumsal sorunu ele alıştırma ve çözüme götüren modelleri irdelediği Yol Haritası da bu konuya eğilmekte ve "...demokratikleşme kuramları nesnel ve öznel dogmatizmden kurtulduğu oranda gerçekçi çözüme katkı sunar." tespitine yer vermektedir.

Bütün bu bağlantılardan yola çıkarak 'uçurumun kenarında kanatlanma'yı üçüncü çizgi olarak yorumlayabiliriz. Tez-antitez-sentez diyalektiği içinde uçları buluşturan, çatıştıran ve yeni bir senteze, doğuşa götüren düşünce çizgisidir bu. Bu kanatlanma Özgür İnsan Çizgisi'ne götürür. Buradan yola çıkarak üçüncü çizgiyi özgür insanın düşünce ve eylemi olarak da tanımlayabiliriz. Bu tanımlama düzeyi ile yeni bir modernite, devrim ve sosyalizm, birey ve toplum, yaşam ve eylem, savaş ve zafer, zihniyet ve sistem tanımı ortaya çıkmış oluyor. Bu sadeleşme, netleşme, yönünü ve yöntemini yenileme, belirleme, çözüm gücüne ulaşma bir rafine olmayı ifade etmektedir. Bu rafine olma durumu ile kapitalist modernitenin karşısına demokratik modernite ile çıkılır. Demokratik modernite paradigması kapitalist modernite paradigmasının yön verdiği zihniyet, sistem, kurum, kişilik ve yaşama 'hayır' der. Devletli, iktidarlı mekanik paradigmayı aşarak yerine demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigmayı koyar. Egemen erkek paradigması olarak kent-sınıf-devlet üzerinde yükselen paradigmaya karşı kadın özgürlük çizgisine dayanan demokratik toplum paradigmasını çıkarır. Demokratik uygarlık damarından beslenen bu paradigma bütün özgürlüklere açılan yeni bir pencere, bakış, hissediş ve değerler dizisini ifade eder. Bu yenilik kendisiyle beraber kavram ve kuram gücüne kavuşan yeni tanımlamaları, bu tanımlamalara bağlı zihniyet, yaşam, kişilik, toplumsal, kültürel, siyasal değerleri; bu değerlere bağlı kurumsal, sistemsel inşayı, yeni çözüm yollarını ortaya çıkarır. Bu anlamda demokratik modernite paradigması kapitalist sistemin zihniyet, siyaset ve sistemsel olarak derinleşen kriz halini aşan, aşkıran çözüm paradigmasıdır. Bu paradigmadan beslenen üçüncü çizgi de bir çözüm çizgisi olma gerçeğini ifade etmektedir.

1990'lardan itibaren başlayan kapitalizm ve reel sosyalizm sorgulamalarından ideolojik dönüşümü, paradigmasal değişimi gerçekleştirme gücü açığa çıkar. Devletçi ideoloji ve programı bir tuzak olarak görme ve kurtuluşa götürmeyeceği sonucuna ulaşma; "Kapitalist, sosyalist, ulusal üniter ve federalist demokratik sınıf devletleri hiyerarşik toplumun din, cins, etnisite, çevre, sınıf sorunlarını çözmek şurada kalsın, bu sorunların bizzat kaynağı durumundadır" biçiminde somutlaştırılmaktadır. Devletçi çizgi dışında aranan çözüm halkların, birey ve ailenin, aşiretlerin, peygamberlerin, bilge geleneklerin, dini cemaatlerin, kadının tarih boyunca çok yönlü direnişine dayandırılır ve "toplumun temel kurumlarını savunmaktan bireyin yitip özgürlüğünü yakalamaya kadar çok yönlü 'yeni yol' arayışı" olarak güncellenir.

'İyi köle, iyi serf, iyi işçi' olamayacağı, bu süreçlerin 'özgürlükten düşüş' olduğu tespiti ve Marxizm eleştirisi ile yeni sosyalizm arayışı 'demokratik ve ekolojik toplum' tanımında anlam ve yaşam bulur. Klasik Ortadoğu İslamik çözüm arayışları ile klasik Batı'nın ulusalcı çözüm arayışlarının başarı şansını yitirdiği tespitine dayanan yeni yolda 'Kürt olgusuna özgürlükçü, çözümleyici yaklaşım' sınıflı uygarlığa karşı sınıflı toplum ve devlet dışı bir perspektifte netlik kazanıyor. 'Demokratik halk uygarlığı, demokratik ve ekolojik devrim' kavram ve kuramına götüren bu netleşme ve devrim süreci bilimle sıkı iş birliğini yaşamın vazgeçilmezi olarak tanımlıyor. Bu da kadın ve yaşam bilimi jineolojinin hareket alanını ve anlam gücünü akıtacağı mecrayı belirleyen doğrultu oluyor. Meşru savunma hakkı temel güvence olurken 'demokratik ve ekolojik dönüşümlere yönelişin gerçekçi pratik yolları' bütün savunmaların temel ve ortak arayışını ortaya koyuyor. Son savunma, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kısacasında Kürtleri Savunmak¹ ile bir çözüm manifestosu olarak tarihi şimdi ile buluşturan bir derinliğe kavuşuyor. Tıkanma ve çözümsüzlük alanlarını aşan yeni manifesto demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigmaya ve bu paradigmadan beslenen özgür zihniyet gücüne dayanıyor.

Üçüncü çizgi ideolojiden ahlaka, vicdana, felsefeye uzanan derinliği kadar siyasetten sisteme, çözüm yol ve yöntemine uzanan, savaş ve mücadeleye, devrim ve toplumsal ilerlemeye yön veren, yaşam ve kişiliği şekillendiren öze, paradigmasal doğrultuya bağlıdır. Gücü ve uygulanabilirliği paradigmasal netlik, derinlik ve gelişkinlikle ilgilidir. Abdullah Öcalan bu paradigmayı üçüncü doğuş olarak değerlendirir. Birinci doğuş devletli sistem ve şekillendirdiği toplum içine biyolojik doğustur. Ancak bu sistemin ve toplumun dayattığı devletli ideoloji, kişilik ve yaşam biçimine büyük kuşku, kabullenmeme, arayış vardır. İkinci doğuş, sömürgeci sistem ve ulus-devletin inkâr ve imhayı dayatan şiddetine karşı durma, bilimsel sosyalizm çizgisinde kendi ulus-devletini geliştirerek devlet ve iktidar olma hedefiyle yola çıkılır. Üçüncü doğuş devlet ve iktidarı aşma, reddetme temelinde demokratik modernite paradigması ve demokratik sosyalizm ideolojisine ulaşmadır. Bu anlamda üçüncü çizgi bu doğuşla anlam ve yaşam bulur. Bilimi ve toplumu ahlak, felsefe ve politika ile yeniden buluşturan, jineolojî ile yeniden temellendiren bir doğustur bu. Uçurumda kanatlandıran bu doğuşun, paradigmanın felsefesi özgürlük felsefesi, özgür yaşam felsefesi, soluk aldığı sosyoloji özgürlük sosyolojisidir. Batı felsefesi ile derinleştirilen, uçlaştırılan, karşılaştırılan ve çatıştırılan ikilemleri

¹ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kısacasında Kürtleri Savunmak*, İstanbul: Mitani Yayıncılık, 2014.

aşmaya dayanan özgür insan felsefesidir. Varlık ve özgürlük dünyasında derin uçurumlar oluşturan özne-nesne, kadın-erkek, ruh-beden, duygu-akıl, birey-toplum vb. ikilemleri aşarak özgür, yaratıcı ve pozitif gelişime yol açan diyalektik yorumu içerir. Mekanik paradigma ve yön verdiği modernist düşünce biçimi ile birbirini yok ederek, alt ederek varoluşa yol aldırın zıtların birliği yerine diyalektiği birbirini dönüştüren zıtların bir aradalığı olarak tanımlar. Bu dönüşüm çizgisel olarak çok seçenekli, renkli, çoklu yol ve yöntemi içeren döngüsel özellikler taşır. Düz bir çizgi olarak ilerlemeyen; farklılıkların hakikatini zenginliği, renkliliği, çeşitliliğindeki payını bilen; benzeme-benzestirme dayatma-gerilimini aştırarak ortak yaşam kültürü ve zihniyeti etrafında yan yana getiren özgürlük çizgisidir.

Murray Bookchin'in 'daha az devlet daha çok toplum' tanımlaması ile Abdullah Öcalan'ın devlet artı demokrasi tanımlaması birbirini tamamlayan demokratik toplum ve sistemi ifade eder. Bu formülasyona yaşam bulduran üçüncü çizgi devlet ve iktidar karşıtlığında somutlaşır. Kapitalizm ve reel sosyalizmi, beslendikleri liberalizm ve bilimsel sosyalizm çizgisini aşan demokratik sosyalizme, demokratik komünal yaşama dayanan demokratik konfederalizm çizgisidir. Devletin dayattığı kaba ret, inkâr ve imha siyasetini örgütlü toplum ve özgürlük mücadelesi ile aşarak özgür birey, toplum ve demokratik sisteme ulaşmayı amaçlar. Devlet ve iktidara dayalı zihniyet ve kurumların dinci, milliyetçi, cinsiyetçi, bilimci politika ve sistemini reddeder. Toplumun demokratik örgütlenmesi ve yö-

netimini kabul eden demokrasiye duyarlı devlet ve sistemi ifade eder. Başta kadınlar olmak üzere farklı halkların, inanç ve kültürlerin eşitlik ve özgürlük temelinde özerk örgütlenmelerini, kendilerini özgürce ifade etmelerini demokrasinin gücü ve zenginliği olarak görür.

Bu yazımızda ağırlıklı olarak Abdullah Öcalan'ın demokratik çözüm modeli olarak hazırlayıp sunduğu Yol Haritası üzerinde duracağız. Türkiye'de Demokratikleşme Sorunları Kürdistan'da Çözüm Modelleri başlığı taşıyan Yol Haritası üçüncü çizgiyi bir çözüm modeli olarak somutlaştırma özelliği taşıyor. "Tarih belki de ilk defa işgalin, sömürgeciliğin ve her türlü fethin tarihi olarak yazılmaktan kurtulacak, demokratik ve eşit-özgür bireyin yaşamından oluşan toplumun tarihi olarak yazılacaktır" cümlesi ile sonlandırılan

İdeolojisiz, partisiz, örgütsüz, politikasız, mücadelesiz bu vahşi kapitalist sisteme, sömürgeci rejimlere karşı sonuç alıcı mücadele verebilmek mümkün değildir. Bu nedenle kadın devriminin ihtiyacı olan kadın ideolojisinde kadın bilimi olan jineolojiyi geliştirmek, ideolojiler ile bilim arasındaki mesafeyi aşmak önemli bir görev olarak karşımıza çıkar.

Yol Haritası devletçi çizgi yerine demokratik toplum çizgisi ve çözümünü öne çıkarmaktadır. Uzun ve ağırlaştırılmış mutlak tecridin kırılması ardından Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat 2025'te Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı ile başlattığı demokratik dönüşüm sürecine denk gelmesi, konumuzun önemini artırmaktadır. Bu dönüşüm tarihsel zorunluluğun ürünü olarak kendini dayatan, derin sistem tahliline dayanan hem devleti hem PKK'yi kapsayan bir dönüşümü içeriyor.

Devletçi olmayan bir çözüm modeli olarak sunulan Yol Haritası'nda, "Ne devletin demokrasi ne de demokrasinin devlet içinde eritilmesi, etkisizleştirilmesi doğrudur. Her ikisinin rolü ve işlevi farklıdır. Devlet ve demokrasinin birbirini dengelemesi, demokratikleşmenin en hayati sorunlarından birisidir" diyor. Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı metninde bu durum "demokratik uzlaş" olarak tanımlanıyor. Yol Haritası'nda ise "demokratik uzlaş"ın tanımı şöyle yapılıyor; "Bir devlet hem ulus-devlet hem demokratik devlet olamaz. Bu iki sıfat birbiriyle çelişir. Demokratik devlet demokratik sisteme açık olan, onunla uzlaşan devlettir." Bu uzlaşma demokratik dönüşümle sağlanan Kürt-Türk kardeşliğine dayanıyor. Türkiye'de yaşayan diğer halklarla eşitlik, özgürlük, kardeşliği esas alan ortak yaşam kültürünü, birliğini ifade ediyor. Demokratik devlet, ulus-devletin tek dil, tek din, tek bayrak, tek millet dayatmasını aşan demokratik ulusla özdeşleşen bir uzlaş sistemi oluyor. Her ulusun, her dinin, inancın, kültürün, dilin tarihsel ve toplumsal değerleriyle, renkleriyle katıldığı ve birbirini çoğalttığı, zenginleştirdiği ortak kültür ve zihniyet oluyor.

Yol Haritası demokratik çözüm modeli olarak kavramsal, kuramsal ve ilkesel çerçeveyi çizerek bu çerçeveye göre pratik politikayı somutlaştırmaktadır. Kürt sorununun siyasi çözümü ile Türkiye'nin demokratik cumhuriyet temelinde yapılanması arasındaki doğrudan bağ üzerinde durur. Asimilasyon ve inkara dayalı zihniyet ve siyaseti aşma, Kürt ve Kürdistan gerçeğinin kabulü kadar Türkiye'de yaşayan farklı halkların, inançların kabulüne dayanan ortak kavram, kuram ve ilkeleri somutlaştırıyor. Bu anlamda ortak vatan, ortak millet kavramları geliştirilir. Türkiye'yi aynı topraklar üzerinde yaşayan halkların ortak vatani olarak ele alır. Kimlik tanımı, asimilasyonu ve zoru içermeyen ucu açık kimlik ve etkileşimle melez kimlikleşmeye açık bir çerçeveye oturtulur. Ortak kültür ve zihniyet dünyasına bağlı gelişim, şekillenme ve yaşamı içeren demokratik ulus bu kimlik tanımını karşılayan oluşma sürecidir. Bunun için katı, dogmatik, şoven yaklaşımları aşma, genel kabule dayanan ortaklıkları çoğaltma önemsenmekte; kimlik olgusunda "Ucu açıklık ve esneklik demokratik çözümlere muazzam katkı sağlar. Ucu kapalılık ve katılık ise çözümü çok zorlaştırır" vurgusuna yer verilmektedir.

Devlet ve demokrasi, cumhuriyet ve ulus-devlet kavramlarının birbirinden farklı ve karşıtlık içerdiği üzerinde durularak demokrasi ve cumhuriyet kavramları birbirine yakınlıştırılmaktadır. Daha önce de 1999'da mahkeme sürecinde Demokratik

Çözüm Manifestosu savunmasında demokratik cumhuriyet gündeme getirilerek çözüm modeli olarak sunulmuştu. Ulus-devlete karşı demokratik cumhuriyet, demokratik ulus giderek tarihsel ve toplumsal bir gerçeklik olarak ortaya çıkar.

Kuramsal çerçevede ulus-devlet kuramının tekçiliği dayatan karakteri ile demokratik ulus kuramının farklılıkları öne çıkaran karakterinin birbirinin zıddı olduğu tespiti önemli. Demokratik ulus, ulus-devletin alternatifi olarak çıkmazlarına çare rolü oynamakta. Bu çarede bireysel ve kolektif hak ve özgürlükleri güvence altına alan demokratik anayasa kuramı demokratik çözümün olmazsa olmazı niteliğinde. Buna bağlı kuramsal açılımı gerektiren diğer bir konu da bireysel ve kolektif hak tanımıdır. Birey ve toplumu karşı karşıya getiren ve çatıştıran pozitivist, liberal yorumun yarattığı anlam yitimine karşı üçüncü çizgi ekseninde biri olmadan diğerinin olamayacağı ve birbirini tamamlamaya dayanan optimal denge kurulur. Bu denge; "...bireyi inkâr eden her tür aşırı cemaatçilik ve kolektivistçilikle toplumu inkar eden her tür aşırı bireyciliği reddetmek bireysel ve kolektif haklar ve özgürlükler kuramının en temel kriterleridir" biçiminde kurulur.

Devletçi ve demokratik çözüm kuramlarının karşılaştırıldığı Yol Haritası'nda devletçi kuramın toplumsal sorunların çözümünü her şeyin devletleştirilmesinde görmesinin kendi ulus-devletini tek çözüm olarak dayatma riskine dikkat çekiliyor. Demokratik çözüm kuramı ise devletçi dayatma yerine toplumu işaret ederek; "...sorunların sahibinin devlet değil toplum olduğunu, dolayısıyla çözümünün de ilgili toplumdan gelmesi gerektiğini esas alır" biçiminde formüle ediliyor. Bu çözümün başarıya ulaşması da o toplumun kendini kavuşturduğu özgür ifade ve örgütlenme düzeyine bağlanmaktadır. Demokratik kuramın yüksek çözümleyicilik şansı olduğuna özel vurgu yapılarak izahı şöyle yapılmaktadır; "Ne devlet sınırlarından ayrılmayı ne de karşı ulus-devlete yönelmeyi gerekli ve zorunlu kılmasıdır. Devlet olmayan, devleti hedeflemeyen, ret ve inkâr da etmeyen esnek bir çözüm öngörmesi demokratik kuramların büyük şansısıdır."

Kuramsal boyutta sistemsel tıkanıklığa, krize yol açan modernist ideoloji ve izdüşümlerini aşma yolları aranıyor. Bu ideolojik, bilimsel, sosyolojik, felsefik krizi aşma iddia ve çözüm yolları gösteriliyor. Modernist ideoloji olarak pozitivism, buna bağlı olarak Fransız pozitivist sosyal bilimciliği, buna dayanan cumhuriyet modeli ve son iki yüzyılın oryantalizminin yarattığı sonuçlar gözler önüne seriliyor. Türkiye ve Ortadoğu'da etkili olan bu ideoloji, felsefe ve cumhuriyet modelinin olumsuz yönlerini aşmak demokratik kuram ve açılımın mihenk taşlarından oluyor. Geliştirilmek istenen Türkiye ve Ortadoğu modelinin tarihsel, toplumsal ve kültürel olarak dayanacağı gerçeklik şöyle temellendiriliyor;

"Ortadoğu'nun 15.000 yıldan beri kanıtlanmış kültürel öncülük değerlerini, özellikle son 5.000 yılı aşkın merkezi uygarlıkların başat olmuş kültürel değerlerini, ondaki çözüm olanaklarını hepten göz ardı edip çoğu da Ortadoğu kültüründen aşırılmış Avrupa'nın son beş yüz yıllık kaba maddeci pozitivist yaklaşımlı kültürüyle sorunlarımıza, temel toplumsal sorunlara anlam yükleyebileceğimizi ve bu sorunları çözebileceğimizi pek zannetmiyoruz. Bu kültür esas alınarak varılacak çözümler daha hastalıklı yapılanmalara yol açabilir. Doğru olan, Avrupa merkezli ideolojik hegemonyadan kurtulmak, Ortadoğu ve diğer Doğu geleneğindeki muazzam insani değerleri ve toplumsal sorunların çözüm yaklaşımlarını gündemleştirmektir."

Pozitivizmin kaba maddeci, olguları fetişleştiren (ulus, din, devlet, ülke gibi) yaklaşım ve dogmalarını aşan; tarih ve şimdi arasında birbirini oluşturucu diyaletik bağ kuran; ahlakın ve dinin kültürel ve toplumsal, adalet ve vicdan gücünü demokratik çözümün zenginliğine dönüştüren kuramsal yaklaşım Doğu toplum-sallığına daha yatkın ve uygun seçeneğe yöneltiyor.

Demokratik ulus, ortak vatan (demokratik vatan olarak da tanımlanıyor), demokratik cumhuriyet, demokratik anayasa, demokratik çözüm, bireysel ve kolektif hak ve özgürlüklerin birlikteliği, ideolojik bağımsızlık ve özgürlük, tarihsellik ve şimdilik, ahlak ve vicdan, özsavunma ilkesi temel ilkesel yaklaşımları oluşturmaktadır. Çözüm stratejisi olarak ortaya konan kavramsal, kuramsal ve kurumsal çerçeve Türkiye'de Türk-Kürt çatışmasına son vererek halkların kardeşliği ekseninde demokratik çözüme ulaşmayı amaçlamakta. Bu strateji Türkiye için geçerli olduğu gibi Kürdistan'ın diğer parçalarını da içermekte; Irak, İran, Suriye'yi de kapsıyor. Kürt sorununun demokratik çözümü temelinde Ortadoğu geneline dönük çözüm projesi ve perspektifi olarak somutluk kazanıyor.

Demokratik çözüm ilkesi, çözüm modelinin temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Devlet olmayı hedeflememenin yanı sıra "devletin uzantısı da olmayan sivil toplumun demokratikleşmesini" esas alan demokratik toplum modeli olarak tarif ediliyor. Bu ilkelere devleti değiştirmekle uğraşmak yer almakla birlikte toplumsal değişim-dönüşüm, örgütlenme, demokratikleşmeye yönelme öne çıkmakta. Bunun devamı olan ve tamamlayan diğer bir vurgu ise, "...iktidar paylaşımıyla uğraşmaz, hatta iktidardan uzak durur" vurgusudur. Devleti ve iktidarı hedeflemeyen, demokratik toplum yönetimine dayanan demokratik sosyalizm çizgisi ve siyasetidir. Demokratik çözüm kuramı ve ilkesinde devletin yükümlülüğü; demokratik anayasa ile özgürlükleri güvence altına almaz. Anayasal güvenceye özel vurgu yapılarak; "Demokratik çözüm ilkesinde temel husus, demokratik kurumlarla devlet kurumlarının barış içinde bir arada yaşamalarının anayasal güvence altına alınmasıdır. İki kurumsal varlık arasında yasal bir meşruiyet vardır"

denmektedir. Bu barış içindelik demokratik toplumun gelişip güçleneceği gergin bir rekabet olarak tanımlanmaktadır. Demokratik toplumun bu rekabetten başarılı çıkabilmesi, demokratik uluslaşma ve demokratik konfederal örgütlenmede alacağı yola bağlıdır.

Devletçi ve demokratik çözüm kuramları ekseninde Kürdistan'da hayata geçirilen çözüm biçimleri Yol Haritası'nda üç başlık altında toplanıyor. Devletçi kuram ve dayattığı ulus-devletçi çözüm iki yöntemi esas almaktadır. Birincisi kapitalist modernite hegemonyacılığının ulusal inkârcı çözümü, diğeri Kürt federalist ulus-devletçi çözüm olarak şekillenir. Lozan Antlaşması ile Kürdistan'ın dört parçaya bölünmesi ile dayatılan soykırım sistemi ulusal inkârcı çözümün temelini oluşturur. Ancak geçmişte ulus-devlet oluşumu ve milliyetçi eğilimlerin geliştiği iki yüz yıllık süreci kapsayan isyanlar ve bu isyanları bastırma saldırıları üzerine kuruludur. Lozan sonrası Türkiye, İran, Irak ve Suriye egemenliğine dayalı sistemsel soykırım ve asimilasyon politikaları devreye girer. Bu politika Kürt varlığının kültür, kimlik, dil ve tarih olarak inkârı olarak şekillenir. Fiziki soykırımdan kültürel soykırıma uzanan, ekonomiden siyasete, kültürden eğitime, sağlığa, ekolojiye toplumsal varoluşun bütün alanlarına dönük bir ret ve inkarın sistematik ulus-devlet politikası olarak hayata geçirilmesini içerir.

Bölgedeki sömürgeci devletlerin uyguladığı bu politikanın küresel hegemonik güçlerden bağımsız olmadığına dikkat çekilmekte, yerel işbirlikçilerin kırım-soykırım saldırıları ile siyasi, askeri, ekonomik, kültürel boyutları derin bir politika olarak uygulandığı belirtilmektedir. Zaten 1. Dünya Savaşı'nın ardından yapılan uluslararası anlaşmalarla hem

Bölgedeki sömürgeci devletlerin uyguladığı bu politikanın küresel hegemonik güçlerden bağımsız olmadığına dikkat çekilmekte, yerel işbirlikçilerin kırım-soykırım saldırıları ile siyasi, askeri, ekonomik, kültürel boyutları derin bir politika olarak uygulandığı belirtilmektedir. Zaten 1. Dünya Savaşı'nın ardından yapılan uluslararası anlaşmalarla hem yerel hem küresel hegemonya, sömürgecilik, iş birliği içinde birbirini besleyen, tamamlayarak sürdüren bir sistem olarak işlerlik kazanır.

yerel hem küresel hegemonya, sömürgecilik, iş birliği içinde birbirini besleyen, tamamlayarak sürdüren bir sistem olarak işlerlik kazanır. Kürdistan dört parçaya, Arapların yaşadığı coğrafya 22 devlete bölünür. Her parça üzerinde ayrı sömürgeci ulus-devlet politikası hâkim kılınır. Bazı farklılıklar olmakla birlikte dört parçada da özünde inkâr, imha ve asimilasyonu içeren bir soykırım sistemi geçerlidir. Kuzey Kürdistan'da en son 1937 Dersim İsyanı'ndan Doğu Kürdistan'da 1946 Mahabad Kürt Cumhuriyeti'ne, Güney'de Mele Mustafa Barzani direnişine karşı geliştirilen katliam-soykırım

saldırıları Halepçe, Enfal saldırıları ile devam eder. Kürt Özgürlük Hareketi öncülüğünde yarım asrı bulan özgürlük mücadelesi ve halka dönük katliamlar güncellenerek sürdürülür.

Bir parçada uygulanan ulus-devlet tekçi, milliyetçi, inkârcı şiddet ve bastırma politikası diğer parçalara gözdağı niteliği taşır. Meşru olmayan, ama kılıfına uydurulan devlet yasa ve anayasalarına dayandırılan devlet ve iktidarların faşist, militarist zihniyetinin, hegemonik aklın, tahakkümün ve sömürünün ürünü olarak devrede tutulur. Tekçi, merkeziyetçi, inkârcı tek ulus fetişizmi üzerine kurulan, kadını, halkları ve inançları yok sayan erkek-devlet yasa-anayasaları günümüzde de hükmünü sürdürmeye devam etmektedir. Bunun yanında Abdullah Öcalan'ın diğer savunmaları ve birçok değerlendirmesinde İngiltere'nin "tavşana kaç, taziye tut" politikası olarak tanımladığı kışkırtma, birbirine karşı kullanarak hem Kürtleri hem yerel sömürgeci ulus-devletleri güçten düşürme ve üzerinde hakimiyet kurma yöntemi hatırdı tutulması gereken temel sömürgeci siyasettir. Yol Haritası'nda bu siyasetin icrası;

"Batılı hegemonlar bu her dört ulus-devleti (İran, Türkiye, Suriye, Irak) diledikleri gibi yönlendirmek için el altından Kürdistan ve Kürtlerle oynamayı marifet bellemişlerdir. Kendilerini destekler gibi görünüp amaçlarına eriştikten sonra yüzüstü bırakmayı çıkarlarına daha uygun bulmuşlardır. Dünyanın hiçbir halkı ve ülkesi üzerinde bu denli askeri güç kullanılmamış ve komplo oyunları oynanmamıştır. Ermeniler, Rumlar ve Süryaniler de bu tip modernite oyunlarının kurbanı olmuşlardır."

biçiminde dile getirilmektedir. Bu kullanma ve kullanılma pozisyonundan çıkma demokratik çözüm projesi ve çizgisine bağlıdır.

İkinci devletçi çözüm biçimi Kürt federalist ulus-devletçi çözüm olarak devreye giren ve Güney Kürdistan'da şekillenen modeldir. Federalist, otonom çözümler devletin izdüşümü olduğundan hem sistem hem zihniyet olarak demokratik çözüm çizgisiyle uyuşmadığı gibi toplumsal, kültürel, ulusal kimlik sorunlarına çözüm niteliği taşımaz. Toplumun öz ve özgür iradesine dayanan çözümler olma yerine devlet idare biçiminin Kürtler adına uygulanmasıdır. Kürdistan özgürlük mücadelesinin açığa çıkardığı ulusal, kültürel kimlik bilinci, meşru ve öz savunma gücü ve savaşının klasik ulusal inkâr ve imha siyasetinde yarattığı esnemenin açığa çıkardığı olumlu koşullardan yararlanarak gelişir. Bunda 1991 Körfez Savaşı, ardından 2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesi ve Saddam'ın düşürülmesi ile Ortadoğu'da gerçekleşen ulus-devlet yenilgisi etkili olmuştur. Kürdistan Özgürlük Hareketi ve gelişen gerilla, halk savaşı ve örgütlülüğüne destek sunmak, ortak mücadele kanallarını yaratmak yerine sömürgeci devletlerle iş birliğinde ısrar, federalist çizginin sömürgeci devlet saldırılarını meşrulaştırmasında rol oynar. Ötesine geçerek bu inkâr ve imha politikasıyla ortaklığa dönüşür.

İnkâr, imha ve asimilasyon siyasetinde ısrar anlamına gelen, çözüm yerine çözümsüzlüğü, kriz ve kaosu derinleştiren devletçi çözüm dayatmalarına güç verir. Bunun tarihsel ve güncel örnekleri mevcuttur ve sonuçlarının yol açtığı kayıplar, kaçırılan özgürlük zamanları tespitlidir. Bu anlamda Yol Haritası'nın özgürlükçü çözümüne gelmeyen devletçi federe çizginin Barış ve Demokratik Toplum Çağırısı'na olumlu yanıt vererek ulusal birlikte adım atma çabası önemli sayılabilir. Yol Haritası'nda ifade edildiği gibi toplumsal soruna çözüm yeteneği olmamakla birlikte "ancak demokratik ulus çözümünde olumlu rol oynayabilir ve böylelikle yetersizliğinden doğan sakıncaları giderebilir" tespiti tam da çözüm çizgisinin seçenekleri çoğaltan, kendine katan karakterine işaret etmektedir.

Değerlendirmelerden yola çıkarak federe ulus-devletçi çözümün arkasında duranın küresel hegemonik güçler, ABD olduğu; bu kabulün hangi şartlara bağlı geliştiği, Kürtler açısından neyi ifade ettiğini maddeler halinde sıraladığımızda hem küresel hem yerel güç ve iş birliği koşulları ve amacı daha iyi anlaşılabilir:

- Kürt Özgürlük Hareketinin son otuz yıllık direnişi,
- Yerel faşist ulus-devletçi çözümlerin uzun vadeli başarısından emin olamadıklarından ve bu çözüm tarzları bölgeye yerleşimleri açısından uygun olmadığından,
- Yerel ulus devletleri ve diğer modernite unsurlarını kendilerine bağlayıp geliştirme,
- Kürt kapitalist modernite unsurları da gerek geleneksel işbirlikçi politikalarının yeterince teşhir olması, gerekse artık çıkarlarını karşılayamaması nedeniyle,
- Yalnızca yörenin burjuva dönüşümü olarak değil tüm Kürdistan'daki işbirlikçi sınıfın burjuva dönüşümü olarak değerlendirmek,
- Küresel hegemonya bu çözüm modelini tüm Ortadoğu'da da uygulanması gereken bir model olarak çıkarlarına çok daha uygun bulacaktır tespitinin Kürtler ve bölge açısından uzun vadeli ve bel bağlanan bir strateji olarak belirlendiği belirtilebilir.

Federalist çözümün dört parçada gerçekleşip gerçekleşmeme olasılığı konusunu irdeleyen Yol Haritası başta Kürt kimliğinin kabulü ve kimliğe saygıyı temel nokta olarak belirliyor. Bu açıdan baktığımızda; Irak'ın bu aşamaya gelmediği; Suriye'nin Kürtleri vatandaş bile saymadığı; İran'ın Şia milliyetçiliğinin Kürtleri asimile edemeyeceği, ancak eyalet yönetim modelinin federe dönüşümünün zamana yayılacağı; Türk orta sınıf burjuvazisi ve bürokrasisinin inkarcı, asimilasyonist zihniyetten daha erken kurtulabileceği belirtilerek 1071 Malazgirt, 1920'ler kurtuluş savaşı süreci gibi cumhuriyet ve daha önceki devletleşmelerde üst tabakayla kurulan yoğun işbirliği hatırlatılıyor. Bu ilişkinin güncellenmesinin zihniyet devrimine

götürebileceği tespitleri öne çıkıyor. En son cumhuriyet dönemindeki stratejik ortaklık ve ortak tarih gündeme getirilerek; "Türkler millet olarak Kürtsüz olmanın stratejik felaket olacağını kritik dönemlerde fazlasıyla tecrübe etmişlerdir" deniyor. Diğer yandan federasyon olmasa da farklı ortak yaşam modellerine açık tarihsel zemine ısrarla vurgu yapılması demokratik çözümün Türkiye ve Kuzey Kürdistan'dan başlayarak diğer parçalar üzerinde etkili olacağını anlatmaktadır.

Devletçi çözümler toplumsal sorunu çözme kapasitesine sahip olmadığı gibi daha çok iktidar güçlerinin çıkar temelli iş birliğine dayanan çözümler olmaktadır. Bu çözümlerin orta sınıf çözümleri olarak sorunları çözmek yerine derinleştirdiğini belirten Abdullah Öcalan, "Toplumsal sorunların köklü çözümünde kapitalist modernite unsurlarının dışındaki demokratik toplum unsurlarının devreye girmesi ve tarihi rollerini oynaması şarttır" diyor. 2011'de Tunus'tan başlayan ve Ortadoğu'ya yayılan Halkların Baharı süreci, devamında Suriye'ye dönük küresel müdahale böyle tarihsel bir fırsatı ortaya çıkardı. Kuzey ve Doğu Suriye devrimine dönüşen Rojava devriminin bu tarihsel rolü oynama potansiyeline sahip olduğu belirtilebilir. IŞİD çetelerine karşı Kürt halkı ve kadınlarının tarihsel direnişi hızla halklar direnişine dönüşerek önemli bir demokratik etki yarattı. Kadın ve toplumsal özgürlük devrimi hegemonik güçlerin müdahale zeminini sınırlandırdı. Demokratik ulus, demokratik özerklik ve demokratik konfederal sistem inşası demokratik toplum örgütlülüğü, yönetimi ve özsavunması ile gelişti. Suriye devletinin kimliksizlik dayatan politikaları aşılarak özgür Kürt ve kadın kimliği küresel düzeyde etki gücüne kavuştu. Bu anlamda demokratik ulus, demokratik cumhuriyet, ortak-demokratik vatan olarak sunulan alternatif siyasal modele somutluk kazandırdı. 27 Kasım 2024'ten itibaren başlayan 8 Aralık'ta Şam'ın HTŞ tarafından düşürülmesi ile BAAS rejimi yıkılmış ve yeni bir durum ortaya çıkmıştır. 13 yaşını süren demokratik çözüm modeli Rojava-Kuzey ve Doğu Suriye'den başlayarak diğer parça ve ülkelerdeki çözümün önünü açabilir. Yaşanan gelişmeler bu gidişatı doğrular niteliktedir.

Demokratik toplum unsurlarının ya da demokratik modernite unsurlarının çözümü devlet dışı bir çözüm modeli olan demokratik ulus çözümü olmaktadır. Demokratik ulus çözümü, demokratik çözüm ilkesini esas alan çözüm modelidir. Devletçi çözümlerin dayattığı kriz ve kaostan

IŞİD
çetelerine karşı Kürt
halkı ve kadınlarının tarihsel
direnişi hızla halklar direnişine
dönüşerek önemli bir demokratik
etki yarattı. Kadın ve toplumsal özgür-
lük devrimi hegemonik güçlerin müda-
hale zeminini sınırlandırdı. Demokratik
ulus, demokratik özerklik ve
demokratik konfederal sistem inşası
demokratik toplum örgütlülüğü,
yönetimi ve özsavunması
ile gelişti.

kurtulma çözümüdür. Abdullah Öcalan ve Kürt Özgürlük Hareketi'nin devletçi, iktidarcı paradigmayı aşarak demokratik modernite paradigmasını geliştirmesi demokratik çözümün önünü açmıştır. Reel sosyalizm sorgulamalarıyla birlikte başlayan devlet, iktidar, merkezîyetçilik sorgulamaları yeni paradigma ile esas tanımına ve özüne kavuşur. Devletli çözüm yerine devletsiz çözüm, sınıf iktidarı yerine iktidardan uzaklaşarak demokratik toplum iradesi ve yönetimine dayanan sistem tanımı gelişir. Demokratik toplum yönetimi demokratik konfederalizm olarak sistematize edilir. Farklı kesimlerin özgün ve özerk iradelerini yerelden genele örgütleyerek katıldıkları demokratik komünal bir yaşam ve sistemdir. Demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigma bu sistemin parametrelerini belirler. Kök hücre si kadını özgürlüğü ve kadını özgürlük çizgisidir. Toplumsal bütün özgürlük-süzlükleri aşma ve çözme çizgisidir.

Demokratik ulus çözümü egemen-ezilen ulus çelişkisini ortadan kaldırarak hiçbir etnik kimliğin "azınlık" olarak tanımlanmadığı, bunun ötekileştirici, nesneleştirici baskısını hissetmediği toplumsal, siyasal sistemi içerir. Komünal yaşam, örgütlenme ve ilişkiler ağına dayanan demokratik konfederal sistem inşasıdır. Toplumsal yaşamın her alanında ve bu alanları oluşturan demokratik ulus boyutlarında eşyaşam ilişkilerinin özgürlük ve eşitlik üzerine kurulduğu özgür yaşam sistemidir. Toplumun öz örgütlenmesidir. Türk devletinin illegalize eden, yasakçı zihniyet ve uygulamalarının aksine toplumun açık, şeffaf ve katılımcı demokrasiyle her alanda irade, söz ve eylem sahibi olması, dönüştürücü rol oynamasıdır. Yol Haritası'nda; "Demokratik ulus, Kürtler için sivil toplumun demokratikleştirilmesi olarak da tanımlanabilir. Bu yapılanma, sivil toplumun çatı örgütü olarak gerçekten de özüne uygun biçimde 'Türkiye Halkı' veya 'Türkiye Ulusu'nun bütünselliği içerisine oturtulabilir" denmektedir. Buradaki halk veya ulus tanımı ile tekçi, milliyetçi vurgu, birini öne çıkarıp diğerlerini gölgede bırakma veya yok sayma aşılmış oluyor. Sivil toplumun demokratikleştirilmesi, öz örgütlülük ve özgür irade, özyönetim ve özsavunmanın geliştirilmesini içerir. Kendi kendini yönetebilen en küçük birimden en geniş komünal birime bir bağ, koordine, karşılıklı sorumluluk ilkesini gözetilen ilişki ve sistem söz konusudur. Ekonomik, sosyal, güvenlik, diplomatik gibi temel boyutlarda alternatif, demokratik toplumcu örgütlenme ve politikaları geliştirerek pratikleştirmek radikal demokrasi mücadelesi ile mümkündür. Devlet idaresi ve kurumları varlığını sürdürürken demokratik toplum kurumları ve yönetimi de örgütlü gücüyle özgür irade ve ifadeye kavuşur.

İnkâr ve imha, Güney'de federasyona dayalı Kürdistan devletçiliği kurma planlarının tutmaması sonucu demokratik çözüm çizgisinde ısrar eden Kürt Özgürlük Hareketi ile yeniden diyalog zemini oluşmuştur. Yol Haritası'nda hem çözümsüzlüğü hem çözümü dayatan eylem planları sonuçları ile birlikte değerlendirilmektedir. Buna karşılık koşulları oluşan demokratik çözüm planı aşamaları somutlaştırıl-

maktadır. Bu süreçler; çatışmasızlık kararı, devlet tarafından hukuki zeminin oluşturularak Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmaları sonucunda affın gündeme gelerek hem zindanların boşaltılması hem dağdakilerin silah bırakmasına dair adımlar, demokratikleşmeye yönelik yasal ve anayasal düzenlemeler temelinde demokratik legal siyasete katılım olarak sıralanmaktadır.

Abdullah Öcalan'ın durumu yarım asırlık özgürlük mücadelesinden ve önderlik pozisyonundan kaynaklı özel ele alınmaktadır: Özgür bırakılması hem Kürt Özgürlük Hareketi hem Kürt halkı hem de ilgili çevrelerin demokratik çözüme hazırlanmasına dönük çalışmalar yürütmesi; bunun için uygun konumlanma ve sorumluluğunun üstlenilmesi biçiminde özgür yaşama ve siyaset yapma koşullarının yaratılma zorunluluğuna dikkat çekilmektedir.

Bu çerçevede demokratik çözüm projesinin hayat bulması Abdullah Öcalan'ın öncülüğüne ve aktif katılımına bağlanmaktadır. Bu koşullar sağlandığı oranda hem örgütü hem halkı hem sorunun ve çözümün direkt ve dolaylı sorumlularını sürece dahil etmenin sağlıklı yol ve yöntemleri bulunabilir. Bu boyutları ile ele aldığımızda demokratik dönüşüm ve çözüm sürecinin hem Öcalan'a hem Kürt Özgürlük Hareketi'ne hem de devlete bağlı adımların koordineli gelişimi ile bağı kaçınılmaz oluyor. Demokratik cumhuriyetin temellerinin atılması iki yüz yıllık kangrene dönüşen Kürt sorununu çözmekten geçiyor. Soykırım zihniyeti, sistemi ve politikaları, buna dayalı çatışma ve savaş ortamını tarihe gömerek yeni bir başlangıç yapılabilir. Başta Kürtler ve kadınlar olmak üzere Anadolu halklarının özgür özneler olarak demokratik siyaset, yaşam ve sistemin gelişimine katılımlarını güvenceye almak demokratik devlete adım atmanın temel şartlarından oluyor. Yeni bir başlangıç kaybedilen 15 yılın, 1993'ten itibaren ele alırsak 32 yılın telafisi 23 Ekim'de kurulan "Koşullar oluşursa süreci çatışma ve şiddet zemininden hukuki ve siyasi zemine çekebilecek teorik ve pratik güce sahibim" cümlesine kulak vermekten geçiyor.

Özgürlük Sanatının İcrasında Esnek ve Özgür Düşünce

Zeynep Beydağı

“İnsan toplumundaki zekâ düzeyi ve esnekliği toplumsal insanın gerçek temelini teşkil etmektedir... Toplumun en zekâlı doğa olduğu iyi anlaşılmadıkça anlamlı bir sosyoloji geliştirilemez.”

(Abdullah Öcalan-Özgürlük Sosyolojisi)

Son birkaç ayda, çok sayıda altüst oluşun bazen saatler ve günler gibi kısa zaman aralıklarında yaşandığına tanık olduk, oluyoruz ve daha fazla olacağız. Bu hızlı, çoklu etkileri olan ve kalıp yargılarımızı zorlayan gelişmeleri anlama ve doğru tutum alabilmede zorlanmaktayız. Zaten *şok doktrini*, *bulanık mantık* gibi isimlerle ifade edilen egemen politika tarzı, en fazla da algıları bulandırarak sonuç almaktadır. Öngörülemezlik, devlet eksenli politikanın başarı anahtarına dönüşmüş durumda. Tarihsel ve sosyolojik bakış açısı olmadan tutum alındığında, söylem geliştirildiğinde adeta bulanık suda avlanılan balık misali yanlışlıklara düşme riski yüksektir.

Politik bir hareket içinde mücadele eden, üstelik de 21. yüzyıl devrimlerine öncülük iddiasını taşıdığımızı göre bakış açımızı genişletememek, yerinde ve zamanında adım atamamanın bizlere çok ağır kayıplara, bedellere neden olabileceğini bilmek durumundayız. Hele de biz kadınlar açısından, 3. Dünya savaşında zihnimizin her hücreğini, bütün his ve duygularımızı en üst seviyede duyarlı kılmadan; bazen gelişmeleri görünen ötesinde, farklı boyutları ile algılamadan kadın devriminin politik-eylemsel hattında başarı imkânı olmayacaktır.

21. yüzyıl siyasetinde artık dogmatik inançlarla, kalıp yargılarla, donmuş akılla karar almanın; alışılmış yöntemleri kullanmanın başarı şansının kalmadığını görmekteyiz. Algımızın yüksek, düşünüş biçimimizin çoklu ihtimalleri gözetten bir yaratıcılığa ulaşması gereken zamanlardayız. Dergimizin bu sayısı kapsamında, bizlere dayatılan ve kabule zorlandığımız seçeneklerle değil; kendi seçeneğimizi oluşturmayı Üçüncü Çizgi olarak tanımlayarak bu sürece katkı sunma çabasındayız.

Üçüncü çizgi ne bir orta yol ne de apolitik duruştur. Bir dönem, kadın özgürlük sorununu toplumsal sorunlardan ayırarak ve politik alanın dışında, bireysel ve kısa dönemde elde edilecek çözümlere odaklama bir neoliberal çarpıtmaydı. Neyse ki bu apolitik ya da depolitize olmuş durum aşılarak kadın özgürlük hareketleri temel toplumsal dönüşüm gücü haline gelmiştir. Çünkü demokratik siyasetin dayanacağı esas zeminin; kadın eksenli düşünüşle, eylemle ve kadın örgütlenmelerinin öncülüğünde gelişeceği bir tarihsel eşikteyiz. Yeni paradigmanın bakış açısını kazanmak, ilkelerden taviz vermeyen politik esnekliği gerçekleştirmek, sonuç alıcı ve yaratıcı eylemsellik ve işlevsel örgütlenmeyi nasıl bir zihinle geliştirebileceğimiz, bu yazı kapsamında cevaplamaya çabalayacağımız sorular olacaktır.

Bütünlük, Özerklik ve Evrensellik

İnsanın bu dünyaya fırlatıldığı, ilk kez açılan gözlerle etrafını algılama çabasında olduğu; adeta yitik benliğini ve anlamını bulamamanın ağır bunalımını yaşadığı söylenir. Diğer canlılar yaşarken, biz bu dünyanın farkında olmak gibi bir lanetle cezalandırıldık ya da hiçbir canlıya nasip olmamış böylesi bir lütufla onurlandırıldık. Bunun bir ceza olduğunu düşünenler, esasta modern çağ filozoflarıydı. İkinci dünya savaşının yarattığı ağır anlamsızlık atmosferinde böyle düşünmek için birçok gerekçeleri vardı ve bu, anlaşılır bir durumdu. İnsan, nasıl bu kadar kötü olabilirdi; nasıl bu kadar çaresiz kılınabilirdi ve yaşananları nasıl olmuştu da tepki göstermeden, sessizce kabullenmişti? Ulus devletin ve esasta onun siyam ikizi faşizmin uygulamaları bu sorgulamaları derinleştirdi. Üstüne, kendisini alternatif olarak sunan reel sosyalizmin devletçi, iktidarcı uygulamaları ve pozitivist bakış açısının yarattığı sonuçlar da eklenince; en fazla hasara uğrayan şey, dünyanın daha güzel bir yer olabileceğine dair umut oldu.

Umutsuzluk, karamsarlık ve kaygı adeta bu dönemin temel insan karakterine dönüşmüştür. Psikoloji bilimiyle pansumanı yapılmaya çalışılan bu toplumsal gerçekliğin tarihsel ve sosyolojik çözümlemesine ise yeterli düzeyde girilememiştir. Çaresizlik, insanın tüm yaratıcı kabiliyetini, onurunu ve iradesini yitirmesine yol açan bir çıkmaz sokak gibidir. İnsan, kendi eylemi ve düşüncesiyle bir çözüm üretemeyeceğine ikna olduğunda, en küçük engeller dahi gözünde dağ gibi büyür.

Evrimsel açıdan bakıldığında, zihnimizin gelişimi esasta problemleri çözme ile gelişmiştir. Karl Popper'in ifadesi ile *hayat problem çözmektir*. Problem çözmek içinde deneme-yanılmanın, gözlemin, bilginin, bilgiler arasında bağ kurmanın, bunları barışarlı bir biçimde uygulamanın yer aldığı birçok zihinsel reaksiyonu gerekli kılar. Potansiyel olarak her insanın zihninde bu kabiliyetler mevcuttur. Fakat bu kabiliyetin darbe alması, kötürümleştirilmesi, sınırlandırılması ya da nasıl kullanacağını bilinememesi; alıkkılık, duyarsızlık, yüzeysellik, sorumsuzluğa yol açar.

Dolayısıyla, hangi zihin çaresizlik içinde kıvranarak teslim olur; hangi zihin onu bir çıkışa dönüştürebilir? Hangi zihin, hiç sorgulamadan olanları kabul eder? Hangi zihin, sürekli belli kalıpları kullanır? Bu soruları cevaplandırmak, biraz da zihnimizi tanımakla bağlantılıdır.

“Zihnimizin çalışma düzenini tanımadan, doğru yöntem ve hakikat bilgisi rastgele olmaktan kurtulamaz. O halde zihnin kendisini iyi tanımak öncelik taşınmalıdır... Zihnin doğru ve derinlikli tanımı ve özgür seçme pozisyonu sağlandığında (toplumsal özgürlük), yöntem ve bilgi rejimimiz doğru algılamalara yetkin cevaplar verebilir. Bu koşullar altında yöntemli çalışmalarımız daha doğru bilgi birikimiyle daha özgür bir toplum ve birey olma şansımızı arttırır.”¹

Milyonlarca yıllık evrimsel gelişme, maddenin enerjiye dönüşümünün en nadide örneklerinden birini insanın zihninde gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeyi anlamak ve sırlarına vakıf olmak için felsefe, sosyoloji, tıp ve psikoloji bilimlerinin oluşturduğu önemli bir külliyat olsa da henüz istenilen düzeyde cevaplara ulaşmış değiliz. Belki de bunlara ulaşmak için kat etmemiz gereken uzun bir yolun başındayız. Kuantum fiziğinin mikro evreni deney ortamlarında gözlemlemeyle ya da uzay araştırmalarında makro evrenden bu cevapları almaya çabalamak, çok verimli sonuçlar açığa çıkarmamaktadır. Mistik deneyim ve izahlarla iyice bulanıklaşan bu gerçekliği açıklamada, varoluşçu ya da davranışçı filozoflar toplumdan kopuk birey gerçekliğine yoğunlaşmışlardır. Tarihten ve toplumsallıktan koparılan bireyin anlam ve özne olma arayışına odaklanan varoluşçuluk, kaygı, korku ve dehşet duygularını çözümleyerek yaşamı anlamaya çalışan bireye odaklanır. Kaygı, korku ve umutsuzluğu yaratan koşulların yeterli düzeyde tarihsel-sosyolojik analizi yapılmadığından, toplumu bu durumdan sorumlu tutarlar. Bu açıdan, iktidarla toplumu birbirinden ayırmak yerine, toplumsallığı bireyin karşısına yerleştiren tanımlarla bireyciliğin zeminini güçlendirmiş olurlar. Diğer bir deyişle, bireye çok fazla yüklenip kendini aşması ve çıkış yapması için oluşan baskı onu daha da derin bir bunalıma sürükleyerek, kendini arama çabası kayboluşa, kendi içindeki kuyuya düşmeye yol açar.

¹ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygarlık Manifestosu*, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2009.

Bireyi dünyadan ve içinde şekillendiği toplumdan, beyni insanın en gelişkin organı olarak diğer organlardan, beyinin bir lobunu diğer lobundan üstün ya da aşağıda diye tanımlamayı, beyindeki özel bir bölgeyi en önemli kısım diye ayrıştırarak, en nihayetinde genetik dizilime kadar inen ayrıştırmalarla “farkına varan evren” olarak insanı anlamak giderek güç hale geliyor.

Avrupa merkezli bilimsel yöntemin, sürekli parçaları ayrıştırarak bütünü anlama yaklaşımının sonuçları; belki de en verimsiz haliyle, insan zihnine dair araştırmalarda kendini açığa vurur. Bu parçalanmaya uygun biçimde, her birine ayrı bir disiplin ve bilim inşa etmek parçanın bilgisine vakıf olmayı sağlasa da bu bilimsel yöntem bütünü algılamayı önlemektedir. Bütünün, parçaların toplamından daha fazlası olduğu görüldükçe; bu sefer bilimler arasındaki parçalanmayı ve aşırı disiplinlere ayrılmayı ortadan kaldırmak için bilimleri birleştirerek, yöntemlerin ortaklaştırarak, bir konuda birçok bilim bir araya getirerek çözüm arandı. Fakat bu çabalar da fazla sonuç alıcı değildir. İnsan zihnini ve düşünüş biçimini anlamada önce psikoloji, ardından da nöroloji, hatta günümüzde nöropsikoloji ve nörofelsefe ekseninde araştırmalar yapılmaktadır. Önceleri beyne verilen uyarılarla, şimdilerde ise beynin içindeki enerji akışlarını ölçen aletlerle, beyin hasarı yaşamış hastaların deneyimleri üzerinden ve beyindeki kimyasal etkinlikleri hesaplayarak beynin işleyişi anlaşılmaya çalışılmaktadır. Mutluluk ve hüznü anlarımızda, bilgileri algılama ve sentezlemede beynin hangi bölgelerinin etkilendiğini ve buna etki eden kimyasalları bildiğimizde bunun yaşamımızda sorun çö-

zücü yanı ne olur? Mutsuzluk, kaygı ve korku kaynağı olan nedenleri çözümleyemedikten, onlara karşı kendimizi öz savunmalı ve örgütlü kılmadıktan sonra bunların fizyolojik gerçekliğini bilmek ne işimize yarar? Toplumsal gerçekliklerin bireye, onun fizyolojisine dönük etkilerine dair bilgileri batı bilim kurnazlığı pazarlaması, bu araştırmaların esasını oluşturmaktadır. Bu araştırmaların vardığı nokta, sebepleri görünmez kılmak için onların zihnimizdeki etkilerini uyuşturmaya yarayan ilaç ve egzersizlerle idare etmemizi salık veren bir piyasa stratejisidir. Nitekim günümüzde yapılan da budur. Pozitif düşünme, rahatlatıcı ortamlar oluşturma, ilaçlarla, detox yapmaya yarayan yiyecek ve içecekler, meditasyonla vb. ile mutluluk hormonlarımızı yükselttiğimizde, yaşamı daha güzel ve iyi yapma çabası olan politika gereksiz kılınmış olur.

Toplumsal gerçekliklerin bireye, onun fizyolojisine dönük etkilerine dair bilgileri batı bilim kurnazlığı pazarlaması, bu araştırmaların esasını oluşturmaktadır. Bu araştırmaların vardığı nokta, sebepleri görünmez kılmak için onların zihnimizdeki etkilerini uyuşturmaya yarayan ilaç ve egzersizlerle idare etmemizi salık veren bir piyasa stratejisidir. Nitekim günümüzde yapılan da budur.

İnsanın toplumsallık içindeki varoluşunu göz ardı eden felsefe, psikoloji ve nöroloji ile insan düşüncesini ve beynini anlayanın imkânı yoktur. Tüm bilimlerin sosyal olduğu gerçeğini görmedikçe, bu araştırmaların hakikati aydınlatma düzeyi hep eksik kalacaktır. Bu açıdan odaklanmamız gereken gerçeklik; düşünen hayvan, en gelişkin memeli olarak insan değil, toplumsallık içinde yaşam imkânı bulmuş insan olmalıdır. Akıl, zekâ, bilinç gibi kavramları genetik değişim, hormonal etkiler, beyindeki nörotransmitterlerin hareketlerinin ötesinde, toplumsallıkla yaptıkları sıçrama temelinde incelemeliyiz. Fizyolojik ve hücresel düzeydeki dönüşümler ile toplumsallık arasında anlamlı bağlar kurulabilirse, bu verilerin bir anlamı ve değeri olur. Mumford’a göre...insan doğası hep; “kendini aşan, hep ileri giden” bir doğadır. Kültür yahut insanlığın “ikinci doğası” ise, insanın yeryüzüyle ve bütün canlı türleriyle zorunlu olarak kurduğu “ekolojik ortaklığı” tamamladığı için insan yaşamını anlamak için hayati öneme sahiptir. İnsan da bütün organizmalar gibi çevresiyle kesintisiz iletişim kurar...adetler, şiir, sanat, müzik, felsefe, bilim, tiyatro, din, mitoloji ve daha bir sürü şeyi içine alan insan kültürü en az insanın karnını doyuran organik bağlar kadar büyük önem taşır...Bütünlük, özerklik ve evrensellik” olmak üzere üç temel niteliği içeren ve daha da geliştiren organik bir felsefeye ihtiyacımız var...²

Bütünlük, kendisi ile bu dünya arasında bağ kuran insanı tanımlar. Varlığımızı mümkün kılan ekolojik gerçeklikle ve ahlaki-politik toplumla bağ olarak da anlamlandırabiliriz. Özerklik, o bütünün içinde kendi varlığını, kişiliğini, kimliğini koruyabilmek, forma kavuşturmak ve inşa etme anlamını taşır. Kendi kimliği ile uyuma katılmayı ve kendisi dışındaki varoluşlarla bir arada olabilmeyi tanımlar. Düşünüş biçimlerimizi sakatlayan yaklaşım, bağımızı koparmakla başlar. Bu dünyadaki varlığımızı hâkim olmak, sahip olmak ve en üstte olmakla tanımlarsak; farklılığımızı ve farkındalığımızı iktidar ilişkileri üzerinden inşa etmiş oluruz. Bu noktada, göbek bağının kesilmesi metaforunun yanlış yorumlandığından bahsedebiliriz. Çocuk, anne karnındaki beslenme ve oluşum sürecinde göbek bağı ile bağlıdır annesine. Doğumdan sonra göbek bağı kesilir, fakat onun yerine farklı bağlar kurulur. Üstelik büyüme, gelişme ve birey olma sürecimizde göbek bağının yerini alan ana-çocuk bağı artık sadece biyolojik ve yaşamsal ihtiyaçların ötesinde, çoklu bir bağıdır. Göbek bağımızı atmakla aslında kopmuş olmuyor; bir aşama kaydederek, çok sayıda farklı bağla daha farklı gelişim aşamalarına geçmek için bağımızı dönüştürmüş oluruz. Ölene kadar da onun şekillenmesini izlerini taşıyoruz. İçinde varlık kazandığımız dünya ve toplumla göbek bağımız da bu minvaldedir. O bağın niteliksel değişimini anlamamak, hiçlik ve yokluk boşluğunda kaybolmamıza yol açar. Bireyciliğin kendi kendini yiyen canavarı bu zeminde şekillenir.

² Brain Morris, *Ekolojik İnsancılığın Öncüleri*, İstanbul:Sümer Yayıncılık, 2019, 66.

Çağımızda şizofreni, bipolar bozukluk ve ağır depresyon hallerini bu zeminde tahlil etme ihtiyacı vardır.

İnsanın akıl ve yetenekleri onu farklılaştırır; ancak bu durum ona sorumluluk yükler. Aklımız ve geliştirdiğimiz teknolojilerle doğayı ve insanları yok edebilmemizin önündeki yegâne engel ahlakidir. Bu nedenle doğa ve insanlarla ekolojik ve etik bağlar kurar, kendimizi uyuma bu biçimde katarız. Bu bağları kurarken, kendi kimliğini ve kişiliğini koruyabilmek ancak kendisi hakkında bilinç sahibi olmakla mümkündür. Kendilik bilinci Kürtçe’deki en güzel ifadeyle “xwebûn” olabilmek; her iki doğanın, yani birinci doğanın milyarlarca yıllık evriminin bir halkası olduğumuzun, on binlerce yıllık toplumsal gelişim ve kültürün ürünü olduğumuzun, ama aynı zamanda binlerce yıllık sömürgeciliğin izlerini taşıdığımızın farkındalığıdır. Biricikliğimizi, birey olmamızı sağlayan şey bütünün içinde var olabilecek duruş, eylem ve düşüncelerle kendimiz olabilecek özellikleri inşa edebilmektir. İrade göstermek, kendi öz düşüncelerimize sahip olmak ancak toplumsallık içinde mümkündür. Eleştirerek ve özeleştiri vererek, kendimizi inşa sürecini kolektifleştirme imkânı yakalarız. Birey olmadan, kimliğimizi ve kültürümüzü kökleri üzerinden inşa etmeden evrenselleşmek de mümkün olmaz.

“Sorgulanmayan Yaşam, Yaşanmaya Değer Değildir”

Zihnimiz, tarihsel-sosyolojik dönüşümler neticesinde algılamakta, işlem yapmakta ve gelişim göstermekte bazen de donup kalmakta, düşünemez hale gelmektedir. Zihnimizin en temel özelliği, esnek yapısıdır. Nöroloji alanında yapılan araştırmalar da beyindeki hücrelerin kendini değiştirme, yenileme ve uyum sağlama yeteneklerini ortaya koymaktadır. Beyin hücrelerinin bu özelliği Nöroplastite olarak tanımlanmaktadır.

“Nöroplastite kavramı, şekillendirmek, biçim vermek anlamında kullanılmakta olup, insan vücudu açısına merkezi sinir sisteminin evrensel değişimlere karşı uyum gösterebilme yeteneğini ifade etmektedir... İnsan beyninin çevresel uyaranlara karşı yeniden biçim alabilir bir yapıda olmasını, yani değişim ve dönüşümlere kendini uyarlayabileceğini göstermektedir. Bu durumun, sinir ağlarının sabit olmayıp, her türden duyuş, düşünüş, davranış, hareket ya da deneyimlerimize bağlı olarak tüm yaşamımız boyunca dinamik bir şekilde dönüştüğünü gösterdiği düşünülebilir.”³

³ Eda Çoban Kapuoğlu, “Eğitim ve Öğrenmenin Fizyolojik Temeli; Nöroplastite”, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2023 Güz, Sayı 36.

Bu esneklik; koşulların değişimine uyum sağlama, yeni seçenekler oluşturma, kriz ve kaos anlarında çözümler üretebilme anlamında özgürleştiricidir. Fakat diğer yandan, esneklik baskı ve ödüllerle yanılabilmeye de yol alabilecek karakterdedir. Bu açıdan zihnimiz, hem verimli hilalde zirveye ulaşan özgür düşünüş tarzının hem de baskı mekanizmaları tarafından köreltilen ya da ödül ile yoldan çıkarılan iktidarcı kodların etkisine maruz kalmıştır. Cehenneme gitmekten, tanrıların gazabından ve lanetinden korkmaktan; işkence görme, öldürülme, acı çekme korkusuna kadar birçok koşul zihnin esnekliğinin özgürlük lehine seçimler yapmasını önleyici olabilir. İnsanların iradesini kırmak için egemenlerin geliştirdiği birçok yöntem, tam da bu esnekliğin negatif anlamda kullanılmasıdır. Güdülere, isteklere ve arzulara hitap eden ödüller de benzer karakterde bu esnekliği olumsuz etkileme gücündedir. Yoksunluk yaratıp, onun tatmini için oluşan arzu ve stresi yönlendirerek, özgür düşüncenin önü alınabilir, kişinin iradesi kırılabilir. Uzun bir süre aynı baskı sistemlerinin istismarı ya da etkisi altına alındığımızda artık beynimiz belli bir düşünüş biçimine alışır ve buna göre tepki verir. Bu noktada, kadının en eski sömürge kimliğinin düşünüş biçimlerinde yarattığı etkileri tahlil edebiliriz. Özgürlük imkânı olduğunda dahi bu konuda kaygı, korku ve çaresizlik durumunu yaşayan; kadercilik anlayışının derinliğinin gerisinde uzun süre boyunca tabii olduğumuz sömürgeci sistemler vardır. Ödüllerle de zihnin çokça avlandığı iyi bilinen özelliklerindendir. “Buna rağmen direnme özelliğine de sahip zihniyet yapımız, doğru yolu tutturmada ve büyük hakikatlere ulaşmada eşsiz özellikler sergilemektedir.”⁴

Direnış, aynı zamanda insanın iradesinin açığa çıkışı ve metafizik yanımızı ifade eder. Çünkü fiziki koşulları aşabilme gücüne ulaşırız. En zorlu koşulları aşabilme ve imkansızı başarma temelinde, irademiz fiziksel acılara, duygusal baskılara, koşulların sınırlayıcılığına ve analitik aklımızın hesaplarına rağmen bir çıkış yolu yaratır. Direnme, baskıyı uygulayanların hesaplarının ötesinde bir akılla cevap oluşturmayı sağlar. Direnişin sonuç aldığı, başardığı, egemeni yendiği anlar zihnimizin karşı koyacak çıkış yolunu zekice bulduğu anlardır.

Zihnin özgür düşünüş ve baskı sisteminden kendini kurtarabilmesi, aynı zamanda onun adil olabilmesini de sağlar. Ahlaka kaynaklık eden de bu gerçekliktir. “Zengin algılamalarla bağımsız olma arasında yakın ilişki vardır... Zihnin bağımsızlığıyla kastedilen, daha çok adalet ölçülerinde davranabilmesidir... Adil olabilen zihin evrensel düzene göre özgür seçim şansını en çok kullanma duruşunu yakalamıştır.”⁵ Zihnimizin adil olabilmesinin temeli, kendi içimizdeki süreklileşen iç mücadeledir. Ahlak, vicdan, erdem gibi kavramlar

zihnimizin bu özelliğinden doğar. Çünkü zihin, kötü bir şey ya da haksızlık yaptığında bunun sancısını yaşar ya da kendini esasta haklı çıkarmak için ikna edecek meşrulaştırma mekanizmalarına başvurur. Bunu yapamadığında, kendi içinde derin bir çelişkiye düşer.

Vicdan, tam da böylesi bir durumda içimizde durmaksızın dile gelen bir iç ses olarak kendi kendimizi yargılamamıza yol açar. Sokrates’in “haksızlık yapmaktansa, haksızlığa uğramayı tercih ederim” söylemi ile insanların çoğuyla ters düşmeyi kendisi ile ters düşmeye tercih edişine dair belirlemeleri üzerine Hannah Arendt’in analizi, bu konuda oldukça çarpıcıdır. Bu aynı zamanda zihnin adil olabilme özelliğinde vicdanın rolüne de ışık tutar.

“Eğer haksızlık yaparsam, haksızlık yapanla dayanılır olmayan bir yankınlık içinde, beraber yaşamaya mahkûm olurum; ondan asla kurtulamam... düşünce zihnin kendisiyle birlikte yürüttüğü sesli olmayan diyalogdur ve kanaat bu diyalogun sonucudur... Vicdan sözcüğünün tüm dillerdeki ilk anlamı doğruyu ve yanlış bilme ve yargılama yetisine değil, sayesinde kendimizi bildiğimiz, kendimizin farkında olduğumuz yetiye, yani bugün bilinc olarak değindiğimiz şeye tekabül eder. Yunancada olduğu gibi Latince de bilinc için kullanılan kelime aynı zamanda vicdan anlamını kazanmıştır; Fransızca da hala tek bir kelime -consci-ence- kullanılmakta ve hem bilişsel hem de ahlaki bir anlam ifade etmektedir; İngilizcede ise "vicdan" kelimesi ona mahsus ahlaki anlamı kısa süre önce edinmiştir.”⁶

Latince ve İngilizce’de olduğu gibi, vicdan ile bilinc arasındaki bağlantı Arapça’da da benzerdir. Arapça bir kelime olan vicdan kelimesinin kökeni vecd, (vcd, vacada) bulmak, bilincine varmak ve yoğun duygu hali ile tanımlanır. Yine vicdan anlamında kullanılan başka bir kavram damir, içte saklı olana işaret eder. Eski çağlarda, vicdan azabının yarattığı iç sıkıntısının bedenimizde yarattığı acı ve bunalma hali nedeniyle onun vücudumuzda bir organ olduğu düşüncesine yol açmıştır. Düşünmek, bilincine varmak bedenimizi de etkiler. Düşünmek sadece dışarıdan gelen uyaranlara verilen yanıtlarla sınırlı değildir. Hem dışarıdan, duyular yoluyla gelen verilerin değerlendirilmesi hem de bellekte kaydedilenlerin, edinilen kültürün, kanaatlerin ve bilgilerin dışı vurumu çerçevesinde içten dışı dönük de bir süreçtir. İçgörü ya da sezgisel bilgi bunun sonucudur. Kişinin hafızası, iç muhasebesi ve deneyimi ile elde edilen bu bilgi türü, Ortadoğu felsefe geleneğinde esas bilgi biçimidir.

⁴ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygurlık Manifestosu*, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2009.

⁵ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygurlık Manifestosu*, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2009.

⁶ Hannah Arendt, *Sorumluluk ve Yargı*, İstanbul:Sel Yayıncılık, 2018.

Zihnin kendi kendisiyle diyalogu, içimizdeki ikinci bir benlik gibidir. En yalnız kalmayı arzuladığımız anlarda bile esasta yalnız değilizdir; kendi kendimizle bir diyalog halindeyizdir. Çünkü hiçbir zaman tek başımıza olmadık, olamayız. İnsan olmayı mümkün kılan gerçeklik, başından beri kolektiftir, komünaldır. Hatta birçok filozofun da ifade ettiği gibi, inzivaya çekildiğimiz anda dahi tek başına olamayız. Bu nedenle, Sokrates'in çok yerinde ifadesiyle haksızlık yapmış olmaya katlanamayışımız, esasta bunun bilincine vardığımız anda bir suçluyu koynumuza almış olmamızdır. Herkesi ikna edebilmek, kandırabilmek de içimizdeki ses sürekli biçimde haksız ya da suçlu olduğumuzu hatırlatarak bizi rahatsız eder, uykularımızı kaçıtır. Vicdanın sesini dinlemek, vicdanını susturamamak dayanılmaz olduğunda; haksızlık yapan ya da suçlu olan af diler, pişman olur, kendini açığa vurur, haksızlığını telafi eder. Vicdan azabı çekmemek için bedel ödemeyi kabul eder. Politikada en önemli unsurlardan biri de affetmeyi, af dilemeyi, hatayı düzeltme şansı verebilmektir. Birçok kör çatışmanın temelinde, vicdansızlık olarak adlandırdığımız anlamsızlıkların gerisinde vicdanın sesini susturma belirleyicidir.

İdeolojiler, tam da böylesi bir bilinç halini ifade ederler. Kendisi hakkında bilinç sahibi olmak, kendilik; neyin vicdanımızı sızlatacağına, neyin hakkımız olduğuna ideolojiler yoluyla ikna oluruz ve kendimizi ikna ettiğimiz ölçüde çevremizi de ikna ederiz. Özgürlük ideolojileri ile iktidar ideolojileri, düşüncelerimize bu temelde şekil verir. Zihniyet devrimleri, bu çatışmalardan özgürlük lehine yapılan çıkışları ifadeye kavuşabilir.

Kendisi hakkında bilinç sahibi olmak, kendilik; neyin vicdanımızı sızlatacağına, neyin hakkımız olduğuna ideolojiler yoluyla ikna oluruz ve kendimizi ikna ettiğimiz ölçüde çevremizi de ikna ederiz. Özgürlük ideolojileri ile iktidar ideolojileri, düşüncelerimize bu temelde şekil verir. Zihniyet devrimleri, bu çatışmalardan özgürlük lehine yapılan çıkışları ifadeye kavuşabilir.

Egoist, narsist gibi psikoloji terimleriyle; diktatör ve egemen gibi siyasal tanımlarla andığımız karakterler, iktidar ideolojilerinin yarattığı şekillenmelerdir. Böylesi duygu, düşünce, his ve davranışlar genlerimizle, hormonlarımızla değil; kültürel inşa sonucu oluşan gerçekliklerdir. Çaresizlik, çözümsüzlük, kadercilik, boyun eğmecilik de egemen sistemlerin yarattığı köle, sömürge karakterleri ifade eder. İktidar ideolojileri, ezilenleri de yaşadıkları kötü, onursuz durumlara ikna edici meşruluklar oluşturur.

İktidar ideolojilerinin insanın yaşama bakışında yarattığı değişimin belki de en eski örneğini, Hz. Eyüp hikayesinin Akad'lardaki esasa kaynağı olduğu düşünülen Ludlul bēl nēmeqi (iyi adamın ya da doğru adamın yakarışı) tabletlerinde buluruz. Adı Şubši-meşre-Şakkan

(çobanların ve hayvanların koruyucu tanrısı Şakkan tarafından korunan) olarak bilinen kişi, tanrılara serzenişte bulunur. Kendisinin iyi ve doğru bir insan olmasına, tanrılara karşı tüm görevlerini yerine getirmesine rağmen saygınlığının kalmayışını; yalan, düşmanlık, hastalık ve cehaletle karşı karşıya kaldığını ancak tanrıların ona yardım etmeyişi dile getirir.⁷ Tevrat, İncil ve Kuran'da başına gelen felaketlere isyan etmeden, serzenişte bulunmadan sabırla karşılaşması ve tanrının onu kurtaracağına inanması ile örnek gösterilen Hz. Eyüp hikayesinin ilk versiyonu olduğu düşünülmektedir. Hikâye, uzun yakarış ve şikayetlerden sonra tanrı Marduk'un onun sesini duyduğu ve acılarını dindirdiği; bunun için Şubši-meşre-Şakkan'ın yeniden tanrısına şükretmesiyle sona erer. Tıpkı Hz. Eyüp hikayesinde olduğu gibi bu hikâyede de kişinin bir şey yapmasına gerek kalmadan işlerin yoluna gireceği, sabırla şükretmesi salık verilir. Dinin sabır, şükür, kadere razı olma söylemlerinin ilk kaynağını bu metinde bulmak mümkündür. İnsanlara yoksulluğa şükretmelerini öğütlemeleri için yüksek maaşlar alan dinciler, bu geleneğin günümüzdeki ardıllarıdır. Sebepler üzerine düşünmek, sorunun kaynağını bulmak, çözümler üretmek politikleşme ise; bu düşünüş biçimi, biat eden, kul olmayı kabul eden bir kölelik ahlakına işaret eder. Köle ahlakı, efendisine başkaldırmayı en büyük ahlaksızlık sayarken; özgürlük ahlakı, bu durumda olmaya razı olmayı ahlaksızlık sayar.

İnsanın yaşama anlam vermede, kendisiyle birinci doğanın ortak hikayesi olarak şekillendirdiği mitolojiler daha sonra iktidar aygıtlarınca, insanı köleliğe ikna eder; sorgulamalarının önüne set çeker. İktidarcı yaşamı sorgulamak yerine elindekilerle yetinmek, bir gün her şeyin değişeceğine inanmak, burada çekilen acıların karşılığında öbür dünyada mutlu olacağını düşünmek ve buna teşvik etmek, düşünmenin gereksizliğine kadar gider. Bir aldırmaçlıkla, "Her şey olacağına varır" sözünde olduğu gibi; kendini bu akışa teslim etmek anlamına gelir. Bu düşünüş tarzında, senin yerine düşünen tanrı ya da egemen, senin için en iyi olanı seçip önüne koyacaktır.

⁷ "Anlayışlı bir insanım ben, oysa bana saygı duyan kaybediyor/Doğru sözüm yalana dönüştürüldü/Bana saygı duymayan, beni senin önünde utandırdı. .../Her zaman bana yeni azaplar verdin, Eve girdim, ruhum ağır/Ben, insan, sokaklara çıktım/yüregim daralmış./Yigit, dürüst çobanım bana kızgın, düşmanca süzdü beni.../Yoldaşım bana tek bir doğru söz söylemiyor/Arkadaşım doğru sözümü yalanlıyor/Hilebaz adam bana tuzak kurdu.../Ve sen, tanrım, ona engel olmadın/Bilge olan ben, niye cahil gençlerle kuşatıldım?/Anlayışlı olan ben, niye cahiller arasında sayıldım?/Her yer yiyecek dolu, benim aşımına açlık/Herkese payının dağıtıldığı gün, benim payıma acı çekmek düştü./Tanrım, senin önünde (duracağım)/Seninle konuşacağım,, sözlerim iniltidir/...Daha ne kadar yüzüstü bırakacaksın, korumasız bırakacaksın beni?, bir öküüz gibi/ Daha ne kadar kılavuzsuz bırakacaksın beni? Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümerde Başlar*, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2. Basım 2002, 148-149.

Gökyüzünde tanrı, yer yüzünde devlet, ailede erkek; her şeyi düşünüp diğerleri adına karar verendir. Zeus ile Prometheus mitolojisinde temel çelişkilerden birini bu gerçeklik oluşturur. Çünkü Prometheus, annesinden aldığı bilgi ve öngörüyle Zeus'u kandırarak kadar zekidir. Üstelik bu yetenek ve bilgilerini, görevleri tanrılara hizmet olmak olan insanlarla paylaşır. İnsanları düşünmeye, sorgulamaya ve eyleme teşvik eder. Onun, özgür iradeyi temsil eden bir imge olması bu gerçekliğinden dolayıdır. Hristiyan dogmatizmine karşı yeniden doğuş ve uyanışı ifade eden Rönesans'ın şairi Goethe'nin Prometheus şiiri, bu ilhamla tanrılar yani egemenler karşısındaki iradeyi ifade eder ve şöyle der;

Sen yoksa beni yaşamaktan bıkar mı sandın? / Kaçar çöllere giderim mi sandın/ Açmıyor diye/ Bütün düş tomurcukları? / Bak işte, yerli yerindeyim; /insanlar yetiştiriyorum bana benzer/ Bütün bir kuşak benim gibi/ acılara katlanacak, ağlayacak/ gülecek, sevinecek/ve aldırış etmeyecek sana/ benim gibi.⁸

Goethe'nin şiir ve roman sanatındaki özgünlüğünün, başarı ve dehasının gerisinde onun tarih ve sosyoloji bilinci yatar. Onun “üç bin yılın tarihini bilmeyen gününbirlik yaşar” sözü bu gerçekliğin ifadesidir. İnsanın özgür iradesine çağrı yapan, yaşamı sorgulamayı salık veren aydın, sanatçı, peygamber, düşünür ve filozoflar; insan zihni üzerindeki ağır örtüleri yırtan kişilerdir. Öncülük ve aydın olma vasfını bu biçimde kazanırlar. Kendisini Atina toplumunu uyandıran “at sineği” olarak tanımlayan Sokrates de onlardan biridir.

Siyasal bilimlerin temel metinlerinden biri olarak ele alınan Sokrates'in savunmasında dile gelen “sorgulanmayan yaşam, yaşamaya değmez” sözü; içinde yaşadığı zaman, mekân ve toplumla bağ içerisindeki, ona karşı sorumluluk duyan politik insanı tarif eder. Bu bakımdan politik olmak, politika yapmak, politikaya ilgi duymak bir seçenek olmanın ötesinde, insan olmanın gereğidir. İnsan zihninin esnekliğini sağlayan, politika yapmayı zorunlu ve mümkün kılan toplumsallıktır. “Kendi ortak işlerinden çoğunu devlet veya başka gruplar yerine getirdiğinde yetenek, özgürlük, eşitlik ve bilinç kaybına uğrarlar. Kendini eylemleyemeyen ve konuşturamayan birey ve gruplar bilinç edinemez, yetenek kazanamaz, eşit ve özgür yaşayamaz.”⁹

Özgürlük ideolojileri, ahlaki-politik köklerle bağ içinde anlamlı yaşam seçenekleri oluştururken; iktidar ideolojileri, sürekli biçimde bunları tahrip eder. Ulus-devlet bunun zirvesidir. “Kötülüğün sıradanlığı” kavramı ile çağın insan gerçeğini kadın dehası ile en güzel biçimde çözümleyen Hannah Arendt, kötülüğün kaynağını kötü,

canice düşüncelerde değil “düşünmemek”le bağını çok net ortaya koymuştur. İnsanlar adına düşünen, seçimler yapan, kararlar alan ve onları uygulayan sistem; giderek türümüzün ismi olan (homo sapiens sapiens) düşünen, düşündüğünü düşünen ya da farkına varan, evren olmanın anlamını ortadan kaldırmıştır. Ulus-devlet, toplum ile devleti özdeş hale getirerek insanları memurlara dönüştürmüştür. Memur kişiliği, devlet kadrosu olmanın giderek vatandaşlığın yerini almasıyla, artık temel sorun düşünmemekten kaynaklanan insan olma vasfını kaybetmektir. “İnsan düşünme ve hatırlama melekelerini yitirince bütünlüğünü kaybeder.”¹⁰ Bu bütünlük kaybı; vicdan, erdem ve etik değerlerin yitirilişinin önünü açar. İnsanları iradesiz makinelere, güdülerıyla hareket eden hayvanlara dönüşümü bunun sonucudur. Faşizmin geliştirdiği ve iktidar olduğu gerçeklik bu zemindir.

Özgürlük Aklını Ortaya Çıkarmak

Özgür düşünce için verilen mücadeleleri kendine mal eden kapitalizm, insan aklının en gelişkin dönemi olan bilgi ve bilim çağı olduğunu iddia etti. Oysa ki gerek bilimsel yöntemi ve ona dayalı eğitim sistemi, gerekse de insanın kendi yaşamına dair işleri yapabilmesini sağlayacak toplumsal-komünal yaşamda yarattığı tahribatlarla, insan aklını en verimsiz hale getiren sistemdir. Bu konudaki sorgulamalar uzun zamandır yapılmakta. Yeni teknolojilerle artık sadece insanın fiziksel varlığı değil, giderek düşünce yeteneği de elinden alınmaktadır. Bilgi bombardımanı ile algı dağıtılmakta, hiçbir konuda derinleşme, yoğunlaşma olmadan; en yüzeysel, genel geçer şeyleri bilmek yeterli görülmektedir. En son bilgiye, en yeni olana, en sassyonel olana duyulan ilgi, yaşam için gerekli olanın göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Artık hafızamızda çok fazla şey tutamıyor; akıllı telefonlar, bilgisayar hard disklerini hafızamızın yerine koyuyoruz. Kalıplaşmış yargılarla, klişe değerlendirmelerle düşündüğümüzü, konuştuğumuzu sanıyoruz. Toplumsallaşmanın ve insan aklının geliştirici unsuru olan dil dahi giderek bir kısırlaşmayı yaşamaktadır. İletişim teknolojileri gelişim gösterirken, insanın iletişim yeteneği giderek kötürümlemektedir. Muhabbet etmek, düşünce fırtınası oluşturan sohbetlere dalmanın yerine; kısacık mesajlar, emojiye kadar inen geri bir iletişim biçimi yer almaktadır. Kesik kesik cümleler, bağlantısız fikirler, unutkanlık ve bütünlükten yoksun bakış açıları; bu çağın bir akılsızlık, düşüncesizlik çağına dönüşmesine yol açmaktadır.

Özgürlük aklı; toplumsal, politik, eleştirel, esnek ve yaratıcı bir akıldır. Yaratıcılık ve esneklik bir kişisel gelişim programı değildir. Soyut sorunlarla değil, hayati sorunlarla uğraşarak bu potansiyeli aktif kılabiliriz. Fakat somut sorunları soyutlama yeteneği ile de ona eleştirel bakmayı ve dönüştürmeyi başarabiliriz.

⁸ Goethe'nin Prometheus şiirinden bir bölüm.

⁹ Abdullah Öcalan, *Kapitalist Uygarlık*, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2009.

¹⁰ Hannah Arendt, *Sorumluluk ve Yargı*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2018, 90.

Çözumsuzluk ya da bir sorun karşısında alıştığımız ve öğrendiğimiz yöntemler işlevsiz kaldığında; bu durum, bir enerji yoğunlaşması olan strese yol açar. Stresi yönetememek, stresle başa çıkamamak ya da uzun süre boyunca stres altında kalmak; depresyon vb. psikolojik sorunlara yol açabilir. Bu noktada stres, esasta negatif bir gerçeklik olarak lanse edilse de arayış sürecinin, yeni yolları keşfetmenin gerektirdiği enerji birikimi olarak da tanımlanabilir. Stresi; eski düşüncelerimize eleştirel bakabilmek, alışkanlıklar ve dogmatik inançları aşabilmek temelinde değerlendirildiğimizde, yaratıcı düşünceye ulaşma imkânı yakalanabilir. Bu hem dışarıdan içe hem de içeriden dışarı doğru düşünmeyi sağlayan esnek düşünme ile mümkündür.

Yaşama dair somut sorunlarla ilgilenmeyen düşünce ve kuramlar ya da somut sorunları soyutlamaktan yoksun bakış açıları, bu esnekliği kazanamaz. Teori-pratik birliği de diyebileceğimiz bu gerçeklik, en zengin algıyı geliştirir ve yaratıcı düşünceye imkân sunar.

“Yaratıcı düşünce için hayati önem taşıyan şey, hayli eleştirel bir düşünce eşliğinde bir soruna yoğun bir ilgi duymak (ve dolayısıyla tekrar tekrar denemeye hazır olmak); bunun yanı sıra daha az eleştirel düşünce için denemelerin (tahminlerin) seçileceği aralığın sınırlarını belirleyen önkabullere bile saldırmaya hazır olmaktır; o ana kadar kuşku duyulmamış hata kaynaklarını -kritik incelemeye tabi tutulması gereken muhtemel önyargılardır bunlar- görmemizi sağlayan muhayyilenin özgürlüğüdür.”¹¹

İlgi duymak, bir sorunu kavramak ve derinleşmek açısından belirleyici etkenlerden biridir. Çağın dikkat dağıtan bilgi bombardımanına, özel savaşa ve tüm çözumsuzluk dayatmalarına rağmen bir konuya yüksek ilgi duymak, onu kavrama düzeyimizi yetkin hale getirir. Daha somut örneklersek; Abdullah Öcalan’ın kadın konusuna ve sosyalizme dönük ilgisi, onun bu konulardaki yaratıcı düşünce ve önerilerinin kaynağıdır. Mevcut düşüncelere eleştirel bakabilmek, çıkmazları ve tikanmaları aşabilmek bu yüksek ilgiyle mümkün olmuştur.

Reel sosyalizmin yıkılması ya da kapitalizmin soldan mezhebi olarak sunduğu katkılar, sosyalizmin sonu olarak tanımlanmıştı. Abdullah Öcalan, tam da böyle bir dönemde “Sosyalizmde ısrar insan olmakta ısrardır”, “Ya sosyalizm ya barbarlık”, belirlemeleriyle sosyalizmi yeniden tanımlamış; onun gerçekleşmesinin yöntem ve araçlarını geliştirmiştir. Benzer bir yaklaşımı ulusal sorunlarda, en ön önemlisi de kadın sorununda da sergilemiştir. Bu bakımdan yaratıcı ve esnek düşünce kişisel deha, mistik bir yaklaşımın sonucu olarak ele alınamaz. Zihnin çalışma sistemini

¹¹ Karl Popper, *Bir Entelektüelin Yaşam Öyküsü*, İstanbul: Plato Film Yayınları, 2006, 61.

bilmek, bir soruna, probleme ya da gerçekliğe yüksek ilgi duymak; mevcut fikir ve düşünceleri eleştiri süzgecinden geçirmek; duyular yoluyla elde edilen bilgiler kadar içgörü ve sezgilere de kulak vermek, yeni ve yaratıcı düşünceler açığa çıkabilir. Ortaya çıkan düşünceyi pratikleştirmek, pratiği soyutlayarak teoriyi yetkinleştirmek; düşünmeyi ve eylemi buluşturur, başarılı sonuçları açığa çıkarır.

Tarihin çok uzun bir dönemi boyunca, hayati sorunlar üzerinde söz ve karar alma hakkından yoksun bırakılmaları, susturulmaları, örgütlenme ve eyleme geçme imkanlarına sahip olmamaları nedeniyle, kadınların akıl yetileri tartışılır konumdaydı. Toplumsal iş bölümünde hizmet, bakım, kendini sunma ve neslin devamı ile sınırlanmış yaşam gerçekliği bunun esas etkeniydi. Ancak kadınlara bu sınırları koyan; binlerce yıl boyunca okumalarına, siyasette yer almalarına izin vermeyen sistemler, bu gerçekliği kadının beyin kapasitesinin sorunlu olmasına bağlamıştır. Kadınların politik alana dahiliyeti, öncelikle akıl bakımından yeterli, vatandaş ve insan sayılabilmek için verilen mücadele sonucunda gerçekleşmiştir. Günümüzde sosyal zekâ, duygusal zekâ ya da esnek zekâ denilen gerçeklik, esasta kadınların düşünüş biçiminde daha gelişkindir. Fakat geçmişte kadınların siyasete dahil olmamasının gerekçesi, yeterince rasyonel ve analitik olmamalarına bağlanmıştı. Şimdi ise analitik zekadan daha fazla esnek düşünüşe ihtiyaç duyulmakta.

Kadınların detayları düşünebilme, duygusal zekanın yaratıcılığı ile olaylara bakabilme gücünü politikanın bir özgürlük sanatı olarak icrasında yetkin kılma imkanları artık daha fazladır. Her ne kadar neoliberal yönelim olarak tanımlanabilecek, çarpıtmalara; faşizmin demir leydileri, siyasetçilerin eş durumundan öne çıkan first leydileri, yardım kuruluşlarının patron ve memurluğunun ötesinde bir politik alan ortaya çıkmıştır. Demokratik siyaset, kadınların politik alandaki varlığı, temsiliyeti ve mücadelesi ile gerçekleşebilir. Kürdistan kadın özgürlük hareketinin örgütlü gücü, eşit temsiliyet ve eşbaşkalık sistemi, öz savunma gücü ve küresel dayanışma ağları ile kadınların politik alanda temsiliyeti için yarattığı bir deneyim vardır. Başta Kürt kadınları olmak üzere; Türkiyeli kadınlara, Arap kadınlara, Fars kadınlara, Beluç ve Afgan kadınlara bölgesel düzeyde kadınların söz ve karar sahibi olabileceği bir zemini yaratılmıştır.

Günümüzde sosyal zekâ, duygusal zekâ ya da esnek zekâ denilen gerçeklik, esasta kadınların düşünüş biçiminde daha gelişkindir. Fakat geçmişte kadınların siyasete dahil olmamasının gerekçesi, yeterince rasyonel ve analitik olmamalarına bağlanmıştı. Şimdi ise analitik zekadan daha fazla esnek düşünüşe ihtiyaç duyulmakta.

Dünya kadınları ile kurulan küresel dayanışma ağları, Kürdistan kadınlarının politik deneyimini sınırların ötesine taşımıştır.

Bu açıdan, 3. Dünya Savaşı koşullarında esnek düşünce ve yaratıcı politikada kadınların daha etkin olabilecek pratik deneyimi, örgütsel gücü ama en önemlisi de kendi yaşamları ile ilgili sorunlara daha yüksek bir ilgi duymalarını sağlama sorumluluğumuz bulunmaktadır. Üçüncü Çizgiyi yaşamsallaştırmak, biraz da esnek zekâ tanımının gereği olan;

“Konforlu düşüncelerden vazgeçme ve muğlaklık ile çelişkiye alışabilme, geleneksel düşünme biçimlerinin üstüne çıkabilme ve sorduğumuz soruları yeniden değerlendirebilme, müzmin varsayımlarımızı terk edebilme ve kendimizi yeni paradigmalara açabilme, mantığa olduğu kadar hayal gücüne de bel bağlayabilme, geniş bir fikir yelpazesi üretebilme ve bunları entegre edebilme eğilimi, deneme isteğine sahip olma ve başarısızlığı hoş görebilme”¹²

ile gerçekleşecektir. Bunun için yeterince tarihsel ve sosyolojik birikime, örgütsel ve eylemsel deneyime sahibiz. Tam da bu deneyimi, zamanın ruhuna uygun biçimde daha yüksek bir duyarlılık ve inisiyatifle uygulayabilmemizi gerekli kılan bir dönemdeyiz.

Üçüncü dünya savaşında kadınların mağdur ya da kurban olmaktan çıkması gerekmektedir. Bunun için kritik kararların dışında bırakılmasına geçit verilmemelidir. Tüm savaşlarda olduğu gibi 3. Dünya Savaşı’nın en ağır bedellerini kadınlar ödemekteler. Sistemsel değişim süreçlerinde her zaman ataerkilliğin yeni biçimlerini, cinsiyetçiliğin yeni tezahürlerini inşa eden erkek egemen politika anlayışına karşı politik alana daha fazla müdahil olmak, daha fazla sorumluluk üstlenmek ve bu alanda kazanmanın stratejilerini oluşturmakla mükellefiz.

Ulusal bazda, ulusal birlik çalışmalarını geliştirerek; bölgesel bazda, birlikte yaşadığımız halklarla sistemleri demokratikleşme mücadelesini yükselterek; küresel bazda da kapitalizme ve faşizme karşı kolektif irademizi siyasal alana yansıtabilecek güçlü bağlar oluşturmalıyız. Ortaklaşabileceğimiz noktaları tespit edebilir; bunun dilini ve üslubunu yakalayabilirsek siyasette kadınların daha etkili olmasını sağlayabiliriz.

¹² Leonard Mlodinow, *Elastik-Değişim Çağında Esnek Düşünme*, İstanbul: Profil Yayınları, 2020, 17-18.

Güncelin Siyasal Okuması ile Üçüncü Çizgiye Neden İhtiyaç Var?

Xanê Anuş

*Karabasan parıltılarıyla tedirgin olan uyurgezerleriz,
Kilitli koşullarda bakışımızı küçük odalara kapatıyoruz, vazgeçerek...
Yalnızca aynayı kırıp [düşlediğimiz] imgemize tırmandığımızda,
Yalnızca birlikte akan ve şarkı söyleyen bir rüzgâr olduğumuzda,
Yalnızca kemiklerimizden fıskıran düşün içinde
gerçeğe dönüşürüz.¹*

Antik Yunan mitolojisine göre soyut, akılcı tanrılar şahsında simgelenen erkekler düzeni ararken, tanrıçalar şahsında kadınlar ise kaotik görülürdü. Atina demokrasisine göre poliste toplumsal düzenin kurucusu olan erkek, her şeyin yerli yerinde olmasını ve erkekler arası bir demokratik düzenin temsili olan tanrıların yanında yer bulurken tanrıçalar ise kendilerini var edemedikleri polis demokrasisine karşı hep bir kaotik duruşun timsali olarak anıldılar. Şimdi bu mitolojiyi alıp günümüze uyarlayayım, dünyanın neredeyse tamamına hâkim, erkek egemen kapitalist sistem içinde kaosu besledikleri ve kaosu besleyenlerin kimlerin olduğuna. Batı mitolojisinin kökenini oluşturan Yunan mitolojisinden beri kadınlar hala kaotik düzenin savunucusu olarak lanse edilir. Aslında kadınlar tarif edilen, sistem dışı kalan tüm kesimlerdir, yani kendine yaşama imkânı bulamayanlardır, dışlananlardır, ötekileştirilenlerdir. Ki bunun her çağda ismi başkadır, gün gelir ‘cadı’ olur gün gelir

¹ Marge Piercy’nin şiirinden alıntı.

‘terörist’ olabilir. Ancak kadınları dahi sistemin içine girmeyi içine sindiremeyen herkesi kaotik olarak tanımlamak ne onların gerçekten erkeklerden daha kaotik oldukları anlamını taşır, ne düzene karşı bir tehdit oluşturduklarını gösterir; ne de buna dayanarak kadınların erkek "düzeni"ne karşı çıkmak için kaosa değer vermelerini gerektirir. Kaos ve düzen iç içe işleyen diyalektik kavramlardır. Gerçek olan *hem* kadınların *hem* de erkeklerin -ideallerde, doğada ve toplumda- düzeni aradıklarıdır, bu da sadece olağan bir insan karakteristiğidir. Çünkü insanın ilk öğretmeni olan doğanın tüm kavranışları ve tüm politik oluşumlar bir ölçüye kadar ve herhangi bir biçimde bir düzene sahiptirler. Toplumlarda insan eliyle oluşturulan düzen(sizliklere)in aksine doğayla uyumlu bir düzenin parçası olmayı tercih eder. Ki bu düzeni oluşturan, binlerce yıl öncesinde ilk düzeni olan ana-kadın düzenini arar her şekilde.

Düzen bir sistem oluşturmayı, yeni bir yaşam biçimi sunmayı, bir paradigmanın olmasını gerekli kılar. Ufkunda sunabileceği bir paradigma yani düzeni olmayanlar başka düzenlerin içinde sivrulür ki bu da kaosun kendisini beraberinde getirir. Uygarlık tarihi boyunca kapsayıcı olmayan, herkesi içine almayan düzenlerin yarattığı mezbahaya şahitlik etti tüm insanlık. Özellikle bütün çağların en kanlısı olan 20’nci yüzyıl ise iki büyük savaşa şahitlik etti üçüncüsünü ise günbegün yaşıyoruz.

Canlı yayınlarda, sanal medya üzerinden her gün envayi çeşit şiddetin pornografisine ve insanın nasıl insanın kurdu yapılmaya çalışıldığına uyuşturulmuş beyin-vicdan sarmalından izliyoruz. Şiddetin daha fazlasına ihtiyaç duyan sistemin bir avuç sahipleri ise yeni yeni cepheler açarak, şok ile uyuşturduğu toplumları ve kadınları alternatifsiz kendi sistemine mecbur bırakarak, katili kurtarıcı gibi sunmanın tersyüz edilmiş aldatmacası ile her gün karşımıza çıkıyor. Aslında bu, tarih boyunca egemen şiddet eliti iktidarın uyguladığı bir yöntemin bugünün savaş araçları ile toplumlara yansımından başka bir şey değil. Ötekinin sesini kestiğimizde beriye sadece ‘avcılarının tarihi’ kalacaktır çünkü.

Anlaşılmaz olan, diyalektik yöntemin bu en doğal karşılığının neden uygarlık tarihi boyunca sistemli olarak ifadelendirilmediği, seslendirilmediğidir. Sümer’den Mısır ve Harappa’ya, Çin ve Hint’ten Roma’ya bunca uygarlık oluşurken sıkıştırılan, köleleştirilen; Büyük Sahra’dan Orta Asya çöllerine, Sibiry’a dan Arabistan’a kadar sel gibi koşan, ayaklanan sayısız kabile, aşiret ve dini cemaatlerin hiçbir karşı tepkisi, düşünce ve toplumsal yapılanması olmayacak mıdır? Bunun düşünülmemesi mümkün olabilir mi? Tarımsal-köy topluluklarının on bin yıl boyunca tüm uygarlıkları beslerken, hiçbir sesi, tepkisi ve karşı yapılanması olmayacak mıdır? Akla, insafa sığacak bir

husus mudur bu? Binlerce yıldır inşa ettikleri kentleri egemenlerce her türlü baskı ve sömürüye maruz kaldı, emekçi halk sessiz durup kaderine mi şükredecektir? Bu mümkün müdür?²

Kendini karşıtlık, yıkım ve ölüm üzerine kurgulayan düzen ve kaos üzerine konumlandırıran düşünce sistemi bin yıllar boyunca bu sarmalda bıraktığı toplumların çıkış kapılarına cehennem bekçisi olarak durmuş ve şiddet tekeli ile ele geçirmek fetih ve boyun eğdirmek daha da ötesi tarihsiz ve umutsuz bırakmak için elinden geleni yapmıştır. Oysa yaşamın olağan akışıyla kendini yenileyen, ilerleyen -zaman zaman durağanlaşıp gerilediği de olmuş olan- toplum, varlığını ve yaşam tahayyülünü hafızasından canlı tutmuştur.

Toplumlar kendine alan bulduğundan, toplum-kadın-yaşam ve doğa karşıtı bu sistem devreye girmiş ve her çağda başka araçlarla kendini mutlak-değişmez kılmanın illüzyonunu yaratmıştır. Modernitenin en azılı evresi ve süreksizliği olan ulus devlet kapitalizmin toplumu fethetme ve sömürgeleştirme eyleminin en temel araçsal formudur. Kapitalizmin şımarık çocuğu liberalizm kendini amaçlar bütünü olarak sunarken, ulus-devlet temel iktidar formu olarak anlam bulur. Toplumun tarihinde rastladığı içte ve dışta en kapsamlı fethi ve sömürgeleştirilmesi ulus-devlet formu olmadan gerçekleştirilemezdi. İnsan tarihinin en kanlı çağı olan 20’nci yüzyılda bu araçsal form egemenler tarafından ustaca kullanıldı ve bunun tanıklığı ile savunmasız ve safderunca* maruz kalan toplumlar ehven-i şere** razı edilmeye çalışıldı.

Uygarlık tarihinde savaş ve kırımlar bir nevi sermaye ve iktidar birikiminin yani egemen ataerkil düzenin araçlarıdır. Yani efsaneleşen kahramanlık öyküleriyle alakaları yoktur. Bu, işin propaganda yanısıdır. En anlamlı tarifiyle, günümüzdekiler de dahil, savaşların son tahlilde sermayenin ve iktidarın el değiştirme araçları olduklarını görmek gerekiyor. Anı okumak için tarihi, geleceği kurgulamak için anı anlamaya ihtiyacımız her zamankinden daha fazla var. Günlük olandan öteye, tarihin ve bugünün çelişmesine yeniden bakmak gerekiyor. Savaş toplumların kendilerini savunma ve varlıklarını koruma amacı taşııyorsa insan soyunun icat ettiği en büyük kötülüktür. Şiddetin iktidarı olan hegemonların icat ettiği ve icra ettiği her savaşta ilk hedef alınan kadınlar olmuştur. Ataerkil devlet geleneğinin son yüzyıldaki güç aygıtı ulus-devletçi faşist erkek iktidarları ise toplum kırımının önkoşulu olan kadın kırımını her alanda bir adım ileriye götürdü. ‘Önce kadınları vurun’ stratejisi ile toplumlar, halklar ve kimlikler üzerinde yürütülen her savaşta öncelikle kadınlar hedef alındı. 20’nci ve 21’inci yüzyılda hegemonya paylaşım savaşlarında ve

² Abdullah Öcalan, Özgürlük Sosyolojisi, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2009.

*Farsça kökenli bir kelime: Temiz yürekli.

**Arapça kökenli bir kelime: Kötünün iyisi.

çatışmalarda, yüz binlerce kadın, askerlerin tecavüzüne uğradı veya cinsel istismara maruz kaldı. Bu yüzden kadınlar kadim bilgelikleriyle varlıklarına yönelik egemenlerin paylaşım savaşlarına karşı her zaman kuşkuyla bakan ve mücadele eden tarafta olmuşlardır.

Konumuz tarihten çok bugüne odaklı olduğu için, son yüzyıllık emperyalist paylaşım savaşlarında kadınların yaşadıklarına ve mücadelelerine bakmak bile kadın kırımının boyutunu gözler önüne serecektir. Birinci Dünya Savaşı olarak resmi tarih kitaplarında yer alan aslında egemenlerin emperyalist paylaşım savaşında yine resmi kayıtlara göre 17 milyon insan yaşamını yitirdi. Egemenlerin yeni sömürge alanlarını paylaşamamasından kaynaklanan bu savaş kayıtlara "tarihin ilk küresel emperyalist savaşı" olarak geçti. 40 ülke ve kolonilerin katıldığı Avrupa merkezli savaş, 28 Temmuz 1914'te başladı ve 4 yıl sürdü. Milyonlarca sivil ve asker ölümüne ve yaralanmasına neden olan savaş 11 Kasım 1918'de imzalanan ateşkes anlaşmasıyla sona erdi.

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın sonunda dünyayı tam olarak paylaşamayan hegemon güçler 1918 ile 1939 yılları arasında ulus-devletlerin faşizan argümanı ile kadınlar ve halklar üzerinde büyük bir terör estirdi. 20'nci yüzyılın başında halklar ve kadınlar lehine yükselen alternatif düşünceler ve sosyalizm ütopyasının 1917'de Ekim Devrimi'ne evrilmesi ve bedenleşmesiyle, sömürge paylaşimleri tam gerçekleşmeden sekteye uğradı. Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı karşısında yükselen barış sesleri, kadınların savaş sürecinde yıktıkları

Birinci Dünya Savaşı olarak resmi tarih kitaplarında yer alan aslında egemenlerin emperyalist paylaşım savaşında yine resmi kayıtlara göre 17 milyon insan yaşamını yitirdi. Egemenlerin yeni sömürge alanlarını paylaşamamasından kaynaklanan bu savaş kayıtlara "tarihin ilk küresel emperyalist savaşı" olarak geçti.

kalıplara geri dönmek istememeleri gibi birçok etkeni de bunun yanında sayabiliriz. Çünkü egemenler için paylaşım savaşında ortaya çıkan yeni gerçeklik, halklar ve kadınlar içinde geçerliydi. Kimse kazandığı mevzileri geri kaybetmek istemiyordu. Artık kadınların öncülük ettiği bir enternasyonalist mücadele zemini doğmuştu. Halklar açısından ortaya çıkan yeni duruma karşı kapitalist modernite çareyi faşist iktidarların yükselişinin önünü açmakta buldu. Çünkü kadınların öncülüğünde gelişen bu zemin egemenler için korkutucuydu. 15 milyon asker ve 45 milyon sivilin yaşamını yitirdiği, 25 milyon insanın yaralandığı, 60 milyon insanın ise hayatına mal olan İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı fiilen 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile başladı. 1945 yılında savaş bittiğinde geriye enkaza dönmüş

bir dünya kaldı. Kapitalist ataerkil sistem iki yıkım savaşı ile dünyayı kendine pay ederek, kan üzerine bir düzen kurdu. Yeni sömürge alanları reel sosyalist blok ve kapitalist batı bloku arasında gelişti ve adına soğuk savaş ya da iki kutuplu dünya düzeni denildi.

Aslında bu sonuç, uygarlığın kan ve iktidarla oluşturduğu paylaşım düzeninin bir parçasıydı ve savaşın asıl taraflarının durumu asla sorgulanmadı. Halkların ve kadınların yaşadıkları tekil hikayelerin ötesinde bir değer görmedi. Hala birinci emperyalist paylaşım savaşında kadınların yaşadıklarına ilişkin net bir veri yoktur. Çünkü savaştan sonra oluşan suni dengeler ve sınırlarının politik çıkarları hakikatlerin açığa çıkmasını engellemektedir. Avrupa merkezli başlayan egemenler arası paylaşım savaşlarının ana motivasyonu, ulus-devletlerin kurumlaşma süreciydi. Nitekim ulus-devlet kapitalizminin yarattığı tahribatları pansuman etmek, sermayenin küresel dolaşımını kolaylaştırmak için birçok sözleşme ve kurum oluşturuldu. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, NATO dahil birçok oluşum, ataerkil hegemonyanın kendini kurumsallaştırma sürecinin bir parçası olarak rol oynadı. Bu kurumların oynadığı rolün üçüncü dünya savaşının başlamasıyla birlikte tamamlandığını, günümüz dünyasında 'suya sabuna dokunmadan sadece endişeli olmalarıyla' birebir tanıklı ediyoruz. Tabi buna direniş cephesinin kazandırdığı 'İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ni de eklemek gerekiyor. Birey haklarını önceleyen bu süreçte kadınların kolektif haklarını güvence altına alan kurumlarda gündeme geldi ancak ataerkil sistemin uygulama alanlarında kendine yer bulamadı.

Ekim Devrimi, Birinci Dünya Savaşının egemenler arası kapışmasından doğan halklar adına bir umuttu ve bu umut dünyanın her yanında yankısını buldu. Kadınlar ve gençler başta olmak üzere egemenlerin kapışma alanlarına karşı mücadelede önemli mevziler kazanıldı. 1980 yılından itibaren ise neoliberalizmin politikalarıyla yeniden atağa geçen kapitalist ataerkil sistemin düzenden kaosa geçiş süreci yeniden ivme kazandı ve 1989 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla reel sosyalizm çöktü. 'Toplum karşıtı bir sistem olarak' kapitalizm ideolojik 'zaferi'ni ilan ederek, mutlak ve değişmez 'tarihin sonu' tezleriyle kadınları, gençleri tekmi birden sistem dışı hareketleri ve toplumları, umutsuz ve geleceksiz bir boyun eğmeye mecbur bırakmak için kolları sıvadı.

Merkezi kapitalist uygarlığın son 300 yıldır nirengi noktası olan Ortadoğu'ya yönelik oklarla 'Büyük Ortadoğu Projesi' ile kendi elleriyle yarattığı canavar olan ulus-devletleri yeniden dizayn için en eski ve bildiği tek yöntem olan işgal ve yıkıma yöneldi. Ulus-devlet diktatörlüğü olarak soğuk savaş yıllarında beslenen Saddam Hüseyin'in Kuveyt'e işgal saldırısı ve 'kuzu postuna bürünmüş' kurtarıcı ABD'nin Irak'a müdahalesiyle, düzenden kaosa geçişle kapitalist hegemonyanın yeni dünya savaşının startı verildi ve Irak'a yönelik işgal saldırısı böylece başlamış oldu. İlk Körfez Savaşı aynı zamanda enformasyon ve

dezenformasyon savaşlarının da başlangıç noktasıydı. Bugün her an dijital medyada önümüze düşen canlı ortağı edildiğimiz savaş ve katliamları o günlerde televizyonlarda canlı olarak atılan füzelerle izlemeye başladık. Aslında başlamakta ziyade mecbur bırakıldık desek daha yerinde bir tabir olacaktır.

Ataerkil tarih yazımında yeni bir savaş sayfası olarak Basra Körfezi'nde gelişen iki savaşın ilki 1990-1991'deydi. Petrol üzerindeki çatışma, Irak ordusunun Kuveyt'i işgal etmesine yol açtı. ABD öncülüğünde uluslararası bir koalisyonun saldırısı başladı. Sonra statüko restore edildi. 12 yıl sonra, ABD tarafından başlatılan Irak'ın yeniden işgali gerçekleşti. Bu, İkinci Körfez Savaşı olarak anılır. Sonuç olarak Saddam Hüseyin'in iktidarı devrildi. Geriye yıkılmış bir ülke, yüzbinlerce ölüm, aç ve yoksullukla göçe zorlanan insanlar, doğaya saçılan binlerce varil petrol ile korkunç bir ekolojik yıkım kaldı. Şimdilerde herkes Üçüncü Dünya Savaşı'nın başlangıcını son birkaç yıllık bir mesele gibi sunsa da asıl başlangıç noktasının Irak'a ilk müdahaleyle geliştiğini, tarihsel ve toplumsal hakikati bilenlerin tespiti olarak not etmek gerekiyor. Üçüncü emperyalist paylaşım savaşının başlangıç noktasını ilk dillendiren Abdullah Öcalan, 2004 yılında ilk baskısı yapılan "Bir Halkı Savunmak"³ kitabında "Yeni hâkim küresel sistemle bu biçimde yaşanamazdı. ABD'nin bir koalisyonla bölgeye girişi, bu nedenledir. Sistemin parçalı kriz durumu, bölgede tam bir kaos niteliğindedir. Üçüncü Dünya Savaşı benzetmesi, kendine özgü koşullar altında pek yabana atılamaz. Aslında Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında bitmemiş hesapların konsolidasyonu söz konusudur... Bazen diplomasi, bazen şiddet yoğunlaşacaktır. Gündeme, şiddetli ve kontrollü ekonomik krizlerle müdahale edilecektir. Alanların önceliği değişecek ama şöyle veya böyle savaş, komple olarak birçok alanda cereyan edecektir. Ancak savaşın bu temel doğası göz önüne getirildiğinde, bana yönelik 1998 operasyonunun neden uluslararası çapta yürütüldüğü ve NATO'nun en büyük Gladio operasyonu olduğu daha iyi anlaşılacaktır" diye tarif etmişti.

Irak'a ilk müdahalenin üzerinden 35 yıl geçti ve üçüncü emperyalist paylaşım savaşının geldiği noktada Suriye, Ukrayna, Filistin dahil Ortadoğu'da başlayan savaş kademe kademe ulus-devletlerin çöküşüne ve emperyalist şiddetin bumerang gibi her seferinde fırlatıldığı noktaya geri döndüğüne tanıklık ediyoruz.

İstatistiksel bir veri olarak, savaşın bedellerini toplumlar en ağır şekilde ödüyor. Üçüncü dünya savaşı nedeniyle birçok ülke derin kriz ve kaos içinde.

³ Abdullah Öcalan, *Bir Halkı Savunmak*, Diyarbakır: Aram Yayınları, 2015.

Avrupa ve Dünya devletleri, vatandaşlarını yeni bir küresel savaşa hazırlıyor. Birçok ülke askerliği zorunlu hale getirmeye çalışırken, savaş aracı üretimleri ve silah satışları rekor seviyelere ulaştı. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) Mart 2025 raporuna göre; Avrupa'nın silah ithalatı neredeyse iki katına ulaştı. ABD ve Fransa'nın ihracatı önemli oranda arttı, Rusya 3., Türkiye 11. sırada. Bütün ulus devletler, toplumda güvenlik ve savunma konusunda bir korku atmosferi yayarak, yaşattıkları krizin normalleştirilmesini amaçlıyorlar. Genel olarak toplumlar büyük bir güvenlik arayışı içinde. Bu arayış, sistem karşıtı ve demokratik yönden yeterli cevaplar bulamadığı için, insanlar kendi hayatlarına dair bireysel güvenlik arayışına giriyor, ulus devlet referansı artıyor, faşizm orta sınıfta başarı kazanıyor ve kadın cinayetleri de dahil olmak üzere ataerkil dinamikler güçleniyor. Bazı ülkelerdeki seçim verileri ve özel anket araştırmalarında genç kadınlar, demokrat olarak görülen partilere oy verirken; genç erkekler⁴ daha çok sağ partilere oy verme eğilimindedir. Amerika ve Almanya'da bu fark yüzde otuz, Birleşik krallıkta yüzde 25 iken, Polonya'da 18-21 yaş arası erkeklerin neredeyse yarısı, kadınların ise sadece altıda biri aşırı sağcı konfederasyon partisini destekliyor.⁵ Bu uçurum Kore, Çin, Afrika ve Tunus'ta da aynı.⁶

Böylelikle devlet güvenlik güçlerinin sokaklardaki varlığı arttırılarak, en küçük toplumsal eylemlere müdahale edilebilecek, yeni askeri üsler inşa edilecek, halk için harcanması gereken bütçe savaşa ayrılacak, yaşanan ekonomik krizlere kılıflar bulunacak, militarist dil hâkim kılınarak erkeklerin bireysel silahlanmalarının önü açılacak ve halk daha fazla sömürülecek. Mesela Yunanistan'da sürekli yeni polis teşkilatları kuruluyor. Normal, özel kuvvetler, gösteriler için çevik kuvvet, yarı polis-yarı ordu olan özel polis kuvvetleri, bisikletli, daha küçük bisikletli, daha büyük bisikletli, üniversite ve trafik polisi gibi onlarca polis teşkilatı var.

Dünyanın neresinde olursa olsun erkek egemenliğinin çıkar savaşlarından en fazla zarar görenler kadınlar ve çocuklar oluyor. Kadınlar göç etmek zorunda kalıyor, sınırlarda askerlerin taciz ve tecavüzüne uğruyor, insan kaçakçıları tarafından fuhuşa sürükleniyorlar.

⁴ "Avrupa'da aşırı sağ gençler arasında neden popülerlik kazanıyor?", *Euronews*, 21 Haziran 2024, <https://tr.euronews.com/2024/06/21/avrupada-asiri-sag-genceler-arasinda-neden-populerlik-kazaniyor> (Son Erişim: 31 Mart 2025).

⁵ "Kadınlar arasında aşırı sağcılık artıyor.", *DW*, 30 Ağustos 2018.

⁶ Nobel Bilimsel Eserler, "Dünyada ve Türkiye'de Sağ Popülizmin Yükselişi ve Güncel Tartışmalar", ed., Rasim Berker Bank ve Ertuğrul Meşe, 2023.

İnsan hakları kuruluşlarının araştırmalarına göre; sadece 2024 yılında dünya genelinde her yirmi kişiden biri savaş veya baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalırken, bunların çoğunluğunu kadınlar oluşturdu. Yine hala devam eden Gazze savaşının bilançosu çocuklar ve kadınlar açısından daha büyük bir trajedi. İsrail-Filistin savaşında 50 bin insan hayatını kaybetti, bu kayıpların yaklaşık yüzde altmışı kadın. İklim değişikliği, yoksulluk ve güvencesiz yaşamdan kaçıp Güney Amerika'dan kuzeye gerçekleşen göçün kilit noktasındaki Darien Geçidi'nden yarım milyon insan yürüyerek geçerken, tüm zamanların göç rekoru kırıldı.

Kadınların yaşadıkları zorluklar göç ettikleri ülkelerde de devam ediyor. Ukraynalı 130 kadın geçtiğimiz yıl Eylül ayında Alman kızıl haç ve SDP'ye mektup yazarak kamplarda yaşananları, kadınların fuhuşa sürüklendiklerini açığa çıkardılar. Yine Ukraynalı ve Kürdistanlı kadınlar Almanya'nın başkenti Berlin'de mültecilerin konaklama merkezi Tegel'de baskı, uygunsuz yaşam koşulları ve tacize maruz kaldıklarını ifade ettiler. Kadınlar dünyanın neresinde olursa olsun aynı zorluklardan ve sorunlardan muzdaripler. Devlet aklı her yerde kadın karşıtı politika izliyor. Dünya çapında kadınları hedef alan çeteler ürüyor. ABD'li çocuk istismarcısı milyarder Epstein'in, Türkiye, Çek Cumhuriyeti ve Asya'dan reşit olmayan kızları fuhuş amacıyla kaçırıp Amerika'ya getirdiği söyleniyor. 6 Şubat depreminde kaybolan çocukların da bu çeteler tarafından kaçırıldığı tartışılıyor.⁷

Eylem gücü olan feminist hareketlere karşı operasyonlar geliştirildi. Gücünü eylemsellikten alan ve sokaklarda sözünü söyleyen feminist hareketler, üniversiteler bünyesine alınarak beyni ve bedeni birbirinden kopartılıp kontrol altına alındı. Ortadoğu'dan başlayarak ülkelerin durumuna bir göz atarsak, durumun vahametini derli toplu görmüş oluruz.

Ortadoğu ve Afrika Kadın Hareketlerine Kısa Bir Bakış

Amerika'nın 'demokrasi getireceğiz, kadınlara özgürlük getireceğiz' adı altında işgal ettiği ve sonra cihatçılara teslim edip çıktığı Afganistan'da BM nezdinde meşruluk ve yasallık kazanan Taliban'ın insanlık dışı uygulamaları devam ediyor. Kadın bakanlığı yerine, fazileti teşvik ve ahlaksızlığı önleme bakanlığı kurulurken, kadın spikerlere peçe takma ve kadınların toplumsal alanda yüzünü kapatma zorunluluğu getirildi. Kadın gazetecilerin Kabil'e girmesi yasaklandı, kız çocuklarının ortaokul

⁷ "Epstein Davası'nda 'Türkiye'den fuhuş için çocuk kaçırıldı' iddiası- Son Dakika Dünya Haberleri", *Cumhuriyet*, 9 Ocak 2024, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/epstein-davasinda-turkiyeden-fuhus-icin-cocuk-kacirildi-iddiasi-2160893>, (Son Erişim: 31 Mart 2025).

ve lise eğitimi durduruldu, sadece ilkokul düzeyine kadar eğitim almalarına izin verildi. Kadınların yanlarında erkek refakatçi olmadan 72 kilometreden fazla seyahat etmelerini, toplum içinde duyulacak sesle konuşmalarını da içeren yeni yasaklar onaylandı. Afgan kadınlar bu yasağa şarkılar ve şiirler okuyarak, kız çocuklarının okumalarının yasaklanmasına karşı ise gönüllü olarak evlerde, atölyelerde kadın ve kız çocuklarını eğiterek, örgütleyerek karşılık veriyorlar.

Tunus, Arap Baharının başlayıp kadınların yasama düzeyinde önemli ilerlemeler kaydetmesiyle diğer Arap ülkelerine de örnek olmuştu. Ancak İslami hareket An-Nahda (İslami Kardeşlik) partisi kadın haklarına karşı çıktı. Fakat halk, başlangıçta siyasal İslam'a karşı mücadelede feminist hareketlerin desteğini alan, ancak daha sonra dış tehditlerle mücadele ederken kadınların faaliyetlerini sınırlayan iç değişikliklere ve kadınları koruyan yasalarda reform yapan hükümeti destekledi. Tunus deneyimi, kadınların ve feminist hareketlerin, kadın haklarına eşit derecede düşman olan karşıt kamplar (İslamcılar ya da milliyetçiler) arasında taraf seçmeleri nedeniyle kaçınılmaz olarak bir yenilgiye uğradıklarını gösteriyor. Kadınların eşit işe eşit ücret alamadıkları, siyasetten dışlandıkları, yasalarla aileye bağımlı kılındığı, tenlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıkları Tunus'ta 2024 yılında da tüm bunlara rağmen şiddet ve eşitsizliğe karşı kadınları bilinçlendirmek için eğitim faaliyetleri yapıldı, kültürel ve siyasi anlamda yetkinleşebilecekleri kurumlar açıldı.⁸

Belluc halkına ve kadınlarına yönelik katliam ve cinsel şiddet suçları ile soykırım gerçekleştiren İran ve Pakistan ordusu, bu yıl da kirli politikalarını devam ettirdi. İran ve Pakistan'da en fazla öldürülen grup Belluc halkıdır. Binlerce kişilik toplu mezarların ortaya çıktığı Pakistan'da devletin Beluci halkına yönelik yargısız infaz, zorla kaybettirme ve soykırım politikalarını protesto etmek amacıyla kadınlar öncülüğünde Uzun Yürüyüş gerçekleştirildi.⁹ 'Jin Jiyan Azadî' yazılı pankartlar taşıyan kadınlar, 'İster başörtülü ister başörtüsüz devrime, ileri!' sloganları ile etkili bir eylem gücü olarak ortaya çıktı. Rojhilat ve İran'da gelişen Jin Jiyan Azadî devrimine katılan Belluci halkı ve kadınları, silahlı direniş alanında bu yıl önemli bir örgütlenmeye gittiler ve sarsıcı eylemler gerçekleştirdiler.¹⁰

Kadın hakları örgütlerinin verilerine göre Mısır'da her 11 dakikada bir kadın eşi tarafından öldürülüyor. 2024'ün ilk altı aylık verilerine göre işlenen suçların yüzde 31'i kadın cinayeti, yüzde 14,8'i cinsel saldırı, yüzde 14,1'i tecavüz,

⁸ "Tunus'ta kadınların siyasete katılımında neden düşüş yaşıyor?", *JinhaAgency*.

⁹ "Pakistan devlet terörüne karşı direnen Beluc kadınlara destek", *ANF*.

¹⁰ "Üç ülke sömürgeci: Beluclar Kürt kadın savaşçıları model alıyor", *Politika Haber*, 3 Mart 2025, <https://politikahaber.com/uc-ulke-somurgesi-beluclar-kurt-kadin-savascilari-model-aliliyor/>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

yüzde 10,5'i şiddet. Mısır'da her 5 erkekten 4'ü kadına karşı şiddet uyguluyor. Medya sıklıkla cinayet, kaçırma, tecavüz ve kızlara yönelik zorbalık vakaları gibi kadınla ilgili olayları yayınlıyor ve bu kadınların birçoğu intihar ediyor. Kahireli kadınlarsa bu katliam, taciz, tecavüz ve şiddete karşı “Öz Savunma Benim Hakkım” girişimini başlattı.¹¹

Sudan'da yıllardır süren ABD ve Rusya'nın çıkar savaşında hem Hızlı Güvenlik Güçleri hem de Sudan Silahlı Kuvvetleri¹², kuzey Etiyopya'da Amhara¹³ sivillerine ve azınlık gruplara karşı tecavüzü bir savaş tekniği olarak kullanıyor. Bu nedenle on binlerce kadın tecavüze uğramış, milyonlarcası göç etmiş ve yüz binlercesi mülteci kamplarında yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Nisan 2023'ten bu yana çatışmalarda çoğu sivil olmak üzere tahminen 20.000 kişi öldü; bu rakamlara savaş aracı olarak her iki tarafın da tecavüzüne uğrayan kadınlar da dahildir. Uluslararası alanda ‘Soykırım’ olarak tanımlansa da 20 yıldır süren iç savaştaki sistemik tecavüz vakalarında faillerin yargılanmamış olması, olayların her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Yaklaşık 4 milyon kadın ve çocuk açlık tehlikesiyle karşı karşıya.¹⁴ Sudanlı kadın taburları ise kadınların korunmasını temsil etmiyor, daha ziyade iktidardaki askeri yetkililerin çıkarlarına hizmet ediyor.

Yemen'de üç parçaya bölünmüş olan yönetim, kadın haklarını tanımayan yasalarla kadınları kontrol altında tutmaya çalışıyor. Kadın aktivistler sıklıkla casusluk suçlamasıyla tutuklanıyor ve adil yasalara göre yargılanmıyor, milli güvenlik bahanesiyle hakları ihlal ediliyor. Savaş, Yemen'in sosyal yapısında yer alan cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri daha da kötüleştirdi. Cinsiyete dayalı şiddet, erken evlilik ve kadınlara yönelik kısıtlamalar arttı. Mültecilerin yüzde 80'ini kadın ve çocuklar oluşturuyor. Araştırmalara göre kızların yüzde 6,5'i yetişkinliğe

¹¹ “Egyptian women take self-defense classes to confront sexual harassment”, *Los Angeles Times*, 5 Nisan 2009,

<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-apr-05-adfg-egypt-harass5-story.html>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹² “Sudan humanitarian crisis has catastrophic impact for women and girls, with two-fold increase of gender-based violence”, *UN Women*, 27 Eylül 2024,

<https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/09/sudan-humanitarian-crisis-has-catastrophic-impact-for-women-and-girls-with-two-fold-increase-of-gender-based-violence>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹³ “Report says Ethiopia's Tigray forces raped Amhara women”, *AP News*, 10 Kasım 2012, <https://apnews.com/article/amnesty-international-kenya-africa-ethiopia-race-and-ethnicity-b8dda95882edd7c9c07a09fb89791e96>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹⁴ “Yemen facing ‘outright catastrophe’ over rising hunger, warn UN humanitarian”, *UN News*, 14 Mart 2022,

<https://news.un.org/en/story/2022/03/1113852>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

ulaşmadan evlendiriliyor. Kadın sünnetinin yaygınlığı yüzde 15 ila 23 arasında değişiyor, yaklaşık 7,1 milyon kadın ve kız çocuğunun şiddetten korunmaya veya şiddetin sonuçları nedeniyle tedaviye ihtiyacı var, ancak Yemen'de aile içi veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti yasaklayacak ve cezalandıracak yasal çerçeve bulunmuyor. Aşırılık yanlısı gruplar, aileleri kızlarını okuldan almaları ve eğitimlerini Kur'an merkezlerinde dini çalışmalarla sınırlamaları yönünde etkiliyor. Raporlar, Yemen'de her iki saatte bir anne ve altı yeni doğan çocuğun öldüğünü gösteriyor.

Fas Kralı'nın mutlak monarşisi ve sınırsız yetkileri kadın haklarını tanımıyor. Fas'taki kadınlar ise haklarını sınırlayan geleneklere ve yasalara bağlı. 2004 yılında kabul edilen ve 2011 anayasasına aykırı olan aile kanunu, 15 yaşındaki kızların evlenmesine izin verilmesi de dâhil olmak üzere ataerkil ilişkileri sağlamlaştırdı.¹⁵ Kadınlarda işsizlik oranı yüzde 13,5. Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde çok sayıda kısıtlama ve kadın mücadelesinin zayıflığı nedeniyle kadın hareketi neredeyse yok. Ancak son yıllarda sosyal ve kültürel gidişat değişti ve özellikle Suudi Arabistan, kapitalist moderniteye uyumlu sosyal ve kültürel reformlar gerçekleştirmektedir. Toplumu ve kadınları liberalleşmeye doğru kaydıran Suudi rejimi, aynı zamanda siyasi sistemi monarşik ve diktatörlük temelinde sürdürmeye devam ediyor. Öte yandan Körfez ülkelerine Asya'dan çalışmak için gelen göçmen kadınlar ise ‘kafala’ adıyla kölelik koşullarından alıkonuluyor ve çalıştırılıyor.¹⁶

Hindistan'da her 15-16 dakikada bir tecavüz olayı yaşanıyor. Çeyiz parası ödeyemeyen, ailesinin onayı olmadan evlenen ya da bir erkeği reddeden kadınlar öldürülüyor, şiddete maruz kalıyor. Her gün 78 kadının katledildiği ifade ediliyor. Kadının bedenine saldırılıyor, kimyasal maddeler atılıyor. Yoksul kastlardaki kadınlara tecavüz ediliyor ve bu bir intikam biçimi ya da siyasi eylem aracı olarak kullanılıyor.¹⁷ 9 Ağustos'ta bir hastane baskınında kadın doktorun tecavüz edilerek katledilmesine karşı, ülke çapında yapılan eylemlerde Jin Jiyan Azadî sloganı yükseltilirken, KJK ve Kürdistan'daki

¹⁵ “Faslı kadınlar hakları için savaşıyor”, *Jinhaagency*,

<https://jinhaagency.com/tr/siyaset/fasli-kadinlar-haklari-icin-savasiyor-32453>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹⁶ “Körfez ülkelerinde esaret sistemi: Kafala”, *soL*, 23 Ekim 2014,

<https://haber.sol.org.tr/dunyadan/korfez-ulkelerinde-esaret-sistemi-kafala-haberi-99085>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹⁷ “Tecavüzler Diyarı: Hindistan”, *bianet*, 15 Mart 2014,

<https://bianet.org/yazi/tecavuzler-diyari-hindistan-154174>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

kadın örgütleri, “dünyanın her yerinde özgür kadın mücadelesinin zafer kazanması için iktidarcı ve erkek egemenlikli sisteme karşı kararlılıkla mücadele edeceğiz” diyerek Hintli kadınlara destek verdi.¹⁸

Hindistan’da temel sorun, kadınların yaşanan katliamlar karşısında sokağa döküldükten kısa bir süre sonra sağlanan kısmi adaletle sokaklardan geri çekilmesidir. Bu durum bütün ülkelerdeki kadınlar için en büyük sorunlardan biridir aslında. Kadınlar olarak yaşananlardan ders çıkarmak, güvenceli sonuçlar alana kadar sokakları terk etmemek, eylemleri bırakmamak önemlidir.

Güney Afrika, kadınların politik olarak dışlandığı, liberal kapitalist toplumun ucuz emek ve ücretsiz işçi olarak yoksulluğun kadınlaştığı bir kıta durumundadır. Apartheid’a Fırksal ayrımcılığı savunan sistem karşı mücadelede ve Apartheid sonrası birçok mücadelede kadınlar öncü rol oynamaktadır. Güney Afrikalı kadınlar, demokrasinin siyah ve yoksul kadınlar için çok az değişiklik getirdiği bir toplumda sıkışıp kalmış durumdadır. Siyah, yoksul ve göçmen kadınlar, genellikle devletten, polis gücünden gelen şiddet ve çoklu baskılarla karşı karşıyalar. 60 milyonluk Güney Afrika nüfusunun yaklaşık 30,5 milyonu kadındır. İstatistikler çok daha yüksek olsa da göçmen ve belgesiz kadınlar polis tarafından iki kez mağdur edilmekten veya ülkelerine geri gönderilmekten korktukları için GBV (toplumsal cinsiyete dayalı şiddet) vakalarını genellikle bildirmemektedir. Her gün 11 kadının öldürüldüğü ifade edilirken, kadın ve çocuklara karşı işlenen suçlar son aylarda artış göstermiştir.

Dünyanın tecavüz başkenti olarak bilinen Güney Afrika’da her üç kadından biri ya tecavüze uğramış ya da aile ve ataerkil kültürü yücelten dinler tarafından cinsiyete dayalı şiddete ve cinsel istismara maruz kalmıştır.¹⁹ Boer’ler (çiftlik sahibi olan kişiler) göçmen ve yoksul kadınları cinsel istekleri için kullanırken, kadınlar yoksulluk ve işsizlik korkusuyla bu istekleri reddedememekte, 'toprağı ekip biçen' olarak köleleştirilmeye devam edilmekteler. Liberal beyaz feminist ve orta sınıf siyah kadınların, yoksul siyah kadınlardan farklılaşması ile kadın mücadelesi de bölünmektedir. Sistem ve ataerkillik karşıtı örgütler, hareketler, sivil toplum ve aktivistler, aktivizmin STK’laşması olarak adlandırılan ve büyük ölçüde hareketlerin iplerini elinde tutan fon sağlayıcılar tarafından kontrol edilmektedir. Şu anda, ILRIG (Uluslararası Emek Araştırma ve Bilgi Grubu) devlete, sermayeye, siyah kadınların, tarım işçilerinin karşılaştığı sorunlara karşı mücadelenin ön saflarında yer alan bir kadın

¹⁸ “Hindistan’da da isyanın sloganı ‘Jin, Jiyan, Azadi’”, *Yeni Yaşam Gazetesi*, 17 Ağustos 2024, <https://yeniyasamgazetesi9.com/hindistanda-da-isyanin-slogani-jin-jiyan-azadi/>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

¹⁹ “Kadın cinayetleri ve cinsel saldırılar: Güney Afrika’da kadınlar protesto gösterileri ve sosyal medya kampanyaları yapıyor”, *BBC News Türkçe*, 17 Eylül 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49718518>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

hareketi. Rojava sisteminden etkilenen bu hareket, Kadınların Gücünü İnşa Etme Programı ile kadınların özerk siyasi eğitimi, örgütlenmesi ve sadece kadınları kapsayan feminist okulları geliştiriyor.²⁰ Bir başka otonom kadın örgütü Orange Farm, toprak sahibi dul kadınları harekete geçiriyor. Kadınlar, devletin siyah kadın çiftçileri destekleme konusundaki ilgisizliği ve eşlerinin ölümü üzerine kadınların toprak mirası almasına izin verilmemesi gibi, siyah kadın çiftçilerin karşılaştığı diğer tüm zehirli ataerkillik ve kapitalizm sorunlarıyla mücadele ediyor. Bu hareketler her ırktan kadınlar arasında güçlü bir kız kardeşlik ve dayanışma inşa etmek, radikal feminizme odaklanmak ve liberal feminizm anlayışından uzak durmak temelinde demokratik konfederalist yapılanmayı esas alıyorlar.

Kenya; emperyalist ulus devletçi güçlerin, siyasi ve ekonomik imparatorluklarını genişletmek için savaşı ve cinsel şiddeti temel yöntem olarak kullandığı bir ülke durumundadır. Tecavüz, bir savaş silahı olarak kullanılıyor ve bu sadece aktif savaşın değil, son zamanlarda yükselişe geçen radikal dini hareketlerin söylemleriyle de alakalıdır. Çok eşliliğin yasallaştığı Kenya’da son 7 yılda kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerinde büyük oranda artış yaşanmış ve 500 kadın öldürülmüştür. Kurtuluş amacıyla silahlanmış grupların, cinsel şiddetin bir savaş silahı olarak kullanılmasını engellemek için çok az şey yapması, kadın yaşamının değeri ve rolü hakkındaki kültürel ve dini retoriği, sosyal olarak kabul edilebilir zihniyetler haline getirmiştir. Hatta kadınların kurtuluşunu milliyetçi kurtuluş mücadeleleri için gereksiz bir düşünce olarak görmektedirler.²¹

Devlet şiddetine rağmen Tanzanya ve Kenya gibi yerlerde, sistem karşıtı güçlerin faaliyetleri diğer bölgelere göre nispeten daha iyi. Kadın cinayetlerine karşı Kenya tarihinin en büyük kadın protesto hareketi de bu dönem ortaya çıktı. Ataerkil ve kapitalist saldırılara karşı kadın özgürlüğünün kolektif özgürlüğün kalbi olduğu öğretisi ile sosyal adalet merkezleri, diğer kolektifler ve gruplar da dâhil olmak üzere sosyal adalet hareketi (Kenya) ve yerli halk meclisleri (Kenya ve Tanzanya) aktif olarak mücadele eden diğer girişimler ve örgütlerdir.

²⁰ “Afrika’da Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Konusunda Atılan Adımlar”, *Fokus+*, 11 Ekim 2024,

<https://www.fokusplus.com/yasam/afrikada-kadin-haklari-ve-cinsiyet-esitligi-konusunda-atilan-adimlar>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²¹ “The Status of Women's Human Rights in Kenya and Strategies to Overcome Inequalities”, *Jstor*, 30 Haziran 2015,

https://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/38808/Nzomo_The%20Status%20of%20Women%27s%20Human%20Rights%20in%20Kenya%20and%20Strategies%20to%20Overcome%20Inequalities.pdf?sequence=2, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

Avrupa ve Amerika Ülkelerindeki Kadın Hareketleri/Mücadeleleri

Avrupa’da ise kadına yönelik şiddette Fransa birinci sırada, tecavüz vakalarında İngiltere ikinci, İspanya üçüncü sırada yer almaktadır. Her yıl 500-1000 civarında kadın bu ülkelerde cinayete kurban gitmektedir. Cinsiyetçilik yeni jenerasyonda %20 oranında artış göstermiş, tecavüz ve cinsel saldırılar gençler arasında yaygınlaşmıştır. 15 yaşını geçtikten sonra kadınların %5’i tecavüze uğramaktadır. Bu oranların artışına neden olarak, kadınların korunmasına ilişkin finansmanların azaltılması, toplumsal cinsiyetçiliğin yükselişi, dijital medya, kadınların eşit haklarının kamu alanında koruma altına alınması ama özel alanda kadın koruma politikalarının olmaması gibi etkenler gösterilmektedir. İsveç’te bu yılın ilk yarısında taciz ve tecavüze uğrayan kadınların sayısı bir önceki yıla göre yüzde 20 arttı. İtalya’da yaklaşık her 3 günde bir kadın cinayeti kayıtlara geçiyor. İspanya, kadına karşı şiddet olaylarında kadınları koruyucu önlemleriyle tüm Avrupa’ya örnek olarak gösteriliyor. 2004’te çıkarılan bir yasa ile aile içi şiddet olaylarını ele almak üzere özel mahkemeler kuruldu, mağdurları destekleyen programlara ayrılan bütçe artırıldı. Ancak İspanya’da kayıtların tutulmaya başladığı 2003 yılından bu yana 1000 kadın cinayeti işlendi. Bu 1000 kurbanın 607’si erkek arkadaşı, 225’i eski erkek arkadaşı tarafından öldürülmüştü ve cinayetlerin 168’i ayrılma sürecinde olmuştu. İspanya’da bu yıl öldürülen kadın sayısı şimdiden 2018 rakamlarının iki katını aşmış durumda.

Almanya’da kadına yönelik şiddet %6,5 artışla 257 bin olarak kaydedildi. Tecavüz, cinayet, taciz ve cebir suçlarında son 5 yıla göre bu %20 artış demektir. AB ülkeleri arasında en fazla Almanya’da kadınlar eşleri tarafından öldürüldü. Bağımsız ve özerk sığınma evlerine devlet tarafından el konulmuş, kadınlar giderek devlete bağımlı hale getirilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin zaten çok ilerlemiş olduğu, bu nedenle özerk örgütlenmenin gerekli görünmediği ya da bir yan çelişki olduğu düşüncesi egemen kılınmaktadır. Özellikle gençlere yönelik partiler, uyuşturucu, sosyal medya önemli araçlar olarak kullanılmaktadır. Almanya’nın "refah devleti" maskesini giderek daha fazla kaybetmesi ve nüfusun önemli bir bölümünün hızla yoksullaşması, göçmenlerle birlikte en çok kadınları etkilemektedir. Almanya’da bekâr anneler yoksullaşma açısından en büyük

Avrupa’da ise kadına yönelik şiddette

Fransa birinci sırada, tecavüz vakalarında İngiltere ikinci, İspanya üçüncü sırada yer almaktadır. Her yıl 500-1000 civarında kadın bu ülkelerde cinayete kurban gitmektedir. Cinsiyetçilik yeni jenerasyonda %20 oranında artış göstermiş, tecavüz ve cinsel saldırılar gençler arasında yaygınlaşmıştır.

risk altındadır ve neredeyse her iki bekar anneden biri yoksulluk içinde yaşamaktadır. Kadınların kapitalist modernitenin güçlerine tahsis edilmesi, birçok yerde kadınların kadınlarla karşı karşıya gelmesine neden oluyor. Bu durum ortak bir perspektif ve çizgi bulmayı zorlaştırmakta ve bölünmeyi teşvik etmektedir. Kadınların toplumun öncüleri olarak rolleri zayıflatılmakta ve içleri boşaltılmaktadır.²²

Almanya genelinden Kürt, Arap, Alman, Kosova ve farklı halklardan genç kadınların katıldığı, genç kadınların becerilerinin güçlendirilmesi, özgüven kazanmaları ve demokratik süreçlerde yer almalarının teşvik edilmesi amacıyla “Mor Demokrasi” adında bir etkinlik düzenlendi.

ABD’de kadına yönelik şiddet %30 artarken, kadınların cinsel saldırı konusunda en fazla risk altında olduğu ülkeler listesinde ikinci sırada bulunuyor. Günde 3 kadın öldürülüyor, dakikada 24 kadın eski kocası ya da erkek arkadaşı tarafından fiziksel şiddete uğruyor, her 4 kadından biri eşi, sevgilisi tarafından yaralanmaya sebebiyet verecek şekilde fiziksel şiddete uğruyor, her 5 kadından biri hayatında en az bir kez tecavüze uğruyor. En fazla fiziksel şiddet görenler 18-24 yaş aralığındaki kadınlardır, şiddete uğrayan kadınların %40’ı işini kaybetmektedir. Bir yılda şiddete uğrayan kadın sayısı 12 milyon. Geçen yıl 300 bin çok eşli evlilik yaşanmıştır.²³

Brezilya’da sağ siyasi partiler ve sivil toplum örgütlerinden oluşan koalisyon, kırsal ekonomik genişleme ile sosyal azınlıklara, kadınlara ve yerel halklara savaş ilan eden radikal bir Evanjelik ahlak temelinde siyaset ve toplumu kontrol etmektedir. Brezilya’da yerel halkın toprak hakları için verdiği mücadele, son yıllarda artan ekonomik baskılar, ormansızlaştırma ve siyasi zorluklar nedeniyle yoğunlaşan uzun soluklu ve karmaşık bir konudur. Yerel gruplar, çevresel yönetimleri ve özerklikleri için hayati önem taşıyan atalarından kalma topraklarını geri almak ve korumak için mücadele etmektedir.

İrkçılığın, anti-feminizmin, 12 yıllık aşırı sağ iktidarların temel söylemleri olarak hayata geçtiği Brezilya’da, tecavüz ve kadın cinayetleri son 2 yılda önemli bir artış göstermiş durumdadır. 75 bin tecavüz yaşanmış, kadın cinayetleri %7 artmıştır. Brezilya’da kadınlar erkeklere göre %23 oranında daha düşük ücret alıyor. Lula hükümeti eşit ücret ve kadın katillerine ağır ceza

²² “Violence against women as 'worrying' in the EU as a decade ago”, *Euronews*, 25 Kasım 2024, <https://www.euronews.com/my-europe/2024/11/25/violence-against-women-as-worrying-in-the-eu-as-a-decade-ago>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²³ “Domestic Violence Statistics 2024”, *Breakthecycle*, 7 Ekim 2024, <https://www.breakthecycle.org/domestic-violence-statistics/>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

yaptırımlarını gündeme getirmiş olsa da aşırı sağın yarattığı yoksulluk, ırkçılık, maçoizm ve kadın düşmanlığı Brezilya’da ciddi sosyal yıkımlar yaratmaya devam ediyor.²⁴

Meksika’da her yıl yüzlerce kadın öldürülüyor. Failler genellikle kadınların eski ya da mevcut erkek arkadaşları. Resmi verilere göre, 2023 yılında öldürülen kadın sayısı 827 iken, adli makamlara intikal etmeyen vaka sayısının çok daha yüksek olması kuvvetle muhtemel. Meksika’daki kadın cinayetlerinin çokluğu, köklü "kültürel maçoizm" ve kadınlara çok az koruma sağlayan adalet sisteminde yatmaktadır.²⁵ Ölümcül kadın düşmanlığının endişe verici boyutlara ulaşması, Meksika’daki feminist hareketin son yıllarda ivme kazanmasına ve toplumsal ayaklanmaya dönüşmesine yol açtı. Kadın cinayetlerine ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin diğer biçimlerine karşı düzenledikleri kitlesel protestolar, kamuoyunun bilinçlendirilmesinde ve sorumlulardan hesap sorulmasında önemli bir rol oynadı. Hatta bu feminist hareketin yarattığı etki ülke seçimlerini etkiledi, seçimlerde kadınları daha iyi koruyacak yasal düzenlemeler yapılacağı sözünü veren Claudia Sheinbaum ülkenin ilk kadın cumhurbaşkanı oldu.²⁶

21. Yüzyılda Kadının ve Ailenin Yeniden Konumlandırılması

“Kutsal aile” dünyanın farklı ülkelerinde de aileyi koruma adı altında kadının iradesine, yaşamına, kararlarına müdahale eden bir model olarak hayata geçiriliyor. İtalya’da Katolik örgütlerin ve lobilerin aileyi koruma adına kürtaj hakkına karşı duruşları, kadının hayatına mal olan durumları yaratıyor. İtalya’da kadına karşı ideolojik savaş, Katolik ve faşist kültürün temel direklerinden birini oluşturmaktadır. İtalya nüfusu azalan bir ülke olduğundan, kadınların toplumda bir değere sahip olabilmesi için hem anne hem de iş kadını olması gerekiyor. Kadınların özgürlüğünün ancak annelik yapmaları halinde elde edilebileceği, kariyer yapmak için çocuktan ya da çocuk yapmak

için kariyerdan vazgeçmenin özgürlük olmadığı, özgürlüğün her ikisini de korkmadan yapmak olduğu, çünkü toplumun, devletin, kurumların buna ihtiyacı olduğu fikri yaygınlaştırılıyor.

Kadın tıpkı birinci ve ikinci emperyalist paylaşım savaşında olduğu gibi yine ‘ulusun annesi’ misyonu ile ataerkil savaşın yükünü taşıyan konumuna getirilmek isteniyor.²⁷ Annelik misyonu üzerinden savaşlara ortak edilen kadınlar, savaşlar nedeniyle azalan nüfusun yeniden tanzimi ve erkeklerin savaşa gitmesiyle emek piyasasındaki oluşan boşluğu doldurmak için gerekli görülüyor. Ulusa hizmet etmek, yolsuzluk ve saldırılara karşı savunmanın kriteri olarak öne çıkıyor. Kadınların ne kadar çocuk yapacaklarının kararını veren devlet politikaları, kadın bedenini insan üreme makinesine dönüştürmek ve işgücünün yeniden üretiminde kadınları boyunduruk altına almak istiyor. Böylece üreme doğrudan kapitalist birikimin hizmetine sokuluyor. Mesela Yunanistan’da doğum kontrolü ve kürtaj için ağır cezalar getirildi, kadın bedeninin kontrolünü ele geçirmek için kadınların ayrıcalıklı alanı olan geleneksel tıp yasaklanıp 'büyücülük' olarak etiketlenirken, tecavüz neredeyse suç olmaktan çıkarıldı. Koreli kadınlarsa “Konfüçyüsçülüğe Karşı 4B Hareketi”²⁸ ve “Korseden Kaçış Hareketi”²⁹ ile kadının kendisini erkeğe beğendirmesi için bedenine müdahalede bulunması gerektiğini dayatan güzellik algısını reddederek, cinsiyetçiliğe karşı mücadele ediyorlar. 4B Hareketi kısa sürede Güney Kore’nin ötesine geçerek başta ABD olmak üzere, Batı ülkelerindeki feminist hareketlerle paralellikler gösterdiği için, genç kadınlar arasında büyük bir yankı bulmuş durumda.³⁰

Donald Trump’ın ABD başkanlık seçimlerini kazanmasının ardından Amerikalı genç kadınlar dijital medyada, evliliğin, çocuk doğurmanın, flört etmenin ve cinsel birlikteliğin reddedilmesini savunan "4B"ye olan bağlılıklarını ilan ediyor.

²⁴ “UN women’s rights committee publishes findings on Brazil, Estonia, Kuwait, Malaysia, Montenegro, Republic of Korea, Rwanda and Singapore”, *OHCHR*, 5 Haziran 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/06/un-womens-rights-committee-publishes-findings-brazil-estonia-kuwait-malaysia>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²⁵ “Adiós to Mexican Machismo”, *Political Review*, 12 Şubat 2024, <https://politicalreview.byu.edu/november-2023/adios-to-mexican-machismo>, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²⁶ “More Than a Symbolic Victory”: Mexican Women’s Movement Paved Way for Election of 1st Female President”, *Democracy Now!*, 4 Haziran 2024, https://www.democracynow.org/2024/6/4/mexico_election_claudia_sheinbaum_amlo, (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²⁷ “İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı ve Sonrasında Kadınların Durumu 2”, *Jinhaagency*, <https://jinhaagency.com/tr/dosya/ikinci-emperyalist-paylasim-savasi-ve-sonrasinda-kadinlarin-durumu-2-50011>

²⁸ “4B, 5B and 6B: The Feminist Movements That Are Saying “No” To Men In Any Shape or Form”, *culturacolectiva*, 8 Kasım 2024, <https://culturacolectiva.com/en/lifestyle/4b-5b-6b-feminist-movement-korea/> (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

²⁹ Marinella Ferrara vd., *Sustainability-14-11609-v2*, 2022, 1-20.

³⁰ “What is the 4B movement? Why some women are boycotting men after Trump's election victory”, *CBC News*, 8 Kasım 2024, <https://www.cbc.ca/news/what-is-the-4b-movement-gaining-appeal-in-the-us-1.7378025> (Son Erişim: 1 Nisan 2025).

Ancak 4B hareketinin tüm erkekleri potansiyel suçlu olarak gördüğünü, aşırı radikal olduğunu, kadın-erkek ilişkilerini tamamen reddetmesi nedeniyle toplumdaki kopuşa yol açabileceğini ve aileyi çökerteceğini dile getiren karşı bir saldırı da gelişmektedir. Birleşik Krallık'ta her üç günde bir, erkekler bir kadını öldürüyor ve cinayetlerin %70'i aile içinde gerçekleşiyor.

Kapitalizm, anlam arayışımızdaki çatlakları doldurmak için devreye girerek, altın tozlu pahalı kahveler, uyuşturucu, alkol, pahalı restoranlarda pahalı yemekler gibi sadece tüketim kültürünü körükleyen bir yaşam tarzı yaratıyor. “Sadece bir kez yaşarsınız” doktriniyle, anı yaşamak adı altında anı tükettiriyor. Dijital medya fenomenleriyle, ucube kişiliklerin 24 saat boyunca nasıl yaşadıklarını izleterek, yaşamlarımızın onlar gibi olması gerektiği algısını yaratıyor.

Son yıllarda kadınlara devlet ve hükümet erkinde makam verilmesi bu politikayla bağlantılıdır. Bugün 27 ülkenin devlet ya da hükümet başkanı kadındır. Bir tarafta kadını erkek egemenlikli politikalarına ortak ederken diğer taraftan kadınların özgürlük sorunu olmadığı algısı oluşturulmak isteniyor. Buna paralel olarak kadınların siyasetteki genel temsiliyetinin hala çok düşük olduğunu, bazı ülkelerde kadın adaylıklarının engellendiğini bazı ülkelerde ise siyasi alanın kadınlara tamamen kapatıldığını biliyoruz. Benzer bir gelişmeyi askerlik alanında da görmekteyiz. Kadınlara zorunlu askerlik yaptırma durumu giderek yaygınlaşmaktadır. En son Danimarka'nın da kadınlar için zorunlu askerlik yasasını onaylamasıyla bu rakam dünya çapında 10 ülkeye çıkmıştır (İsrail, Fildişi Sahili, Eritrea, Kuba, Kuzeykore, Sudan, Cat, Norveç, İsveç ve Danimarka). Kadın, siyasi ve askeri alanda erkek egemenlikçi sisteme dahil edilip bu sistemin yürütücüsü konumuna getirilirken, bu durum 'kadının özgürleşmesi' olarak sunulmaktadır.

Ekoloji, çıkar savaşlarından ve faşizmden en fazla etkilenen alanlardan biri oluyor. Dünya çapında her hafta 4 kişi sadece topraklarını ve ormanları korumaya çalışırken katlediliyor. Geçen yıl doğal alanları koruyan 200 insan katledildi. Katledilen bu insanlarda sadece birkaçı olan 89 yaşındaki Arevalo Lomas şifacı ve Peru Amazonlarındaki Shipibo Konibo ise yerel halkının kadın lideriydi. Konibo katledilmeden kısa süre önce “Toprağımızı yok ederlerse bizi de yok ederler.” demişti. Yaratılan tahribatların sonucunu en iyi anlatan ifade bu olsa gerek. Çünkü insan topraktır, ağaçtır, havadır, sudur. Doğa yok edilirse, insan da yaşam da yok edilmiş demektir. Kanadalı yazar Gabor Mate'nin deyimiyle toprakla, doğa ve diğer insanlarla olan bağlarımız koptuğunda uyuşturucu, alkol ve tütünün yanı sıra akıllı telefonlar gibi şeylerle ilişkimizi denetleyemeyecek şekilde bağımlı olmaya başlarız.

Sağlıksız kentleşmenin arttığı, köylerin yok olma derecesine geldiği günümüzde hastalıkların bu denli artmasının en temel sebebini topraktan kopmamızda aramak gerekir. Temiz hava, su, toprak herkesin hasret kaldığı en temel

değerler durumundadır. Sağlığın bu denli sorun haline gelmesi, özellikle de psikolojik sorunların bu denli artması, elbette şehir yaşamından kopuk ele alınamaz. Günün her saatinde kameralarla izlenerek denetim altında tutularak, hareketlerimizi tekdüzeleştirmek için inşa edilmiş izole binalarda yaşarken sağlıklı olmamız nasıl beklenebilir ki? Marsilya'nın en yoksul mahallelerine 500 yeni kamera döşenmesi, gözetlenme hissinin yaratmak istenmesinden başka nasıl ifade edilebilir?

Yukarıdaki veriler ataerkil kapitalist sistemin iktidar ve kar için giriştiği savaşların sonuçlarının dünya genelinde kadınlara yansımalarına dair açık kaynaklardan derlenmiştir. Gerçeğin yakıcılığı ile dünyada kadınların yaşadığı şiddet, taciz, tecavüz ve ölümlerin verileri, birlikte mücadelenin ivediliğini bir kez daha gözler önüne seriyor.

Üçüncü Çizgide Mücadelenin Yol ve Yöntemleri

Bu dönem aynı zamanda dünyayı sarsan, 21. yüzyılı kadın yüzyılı yapma iddiasıyla döneme damgasını vuran kadın hareketlerinin örgütlenme ve mücadele ile devrimini oluşturma zamanıdır. Mücadelenin devrime evrildiği ve filizlerinin yeşerdiği bir model olarak Kürdistan'daki kadın devrim dinamiklerinin yarattığı etkiyi, bugünden yarına iyi analiz etmekte ve tüm dünya için ortaya çıkardığı sonuçları iyi takip etmekte fayda var. Bir grup kadından bir orduya, sonra Kürdistan parçalarına gelenek ve kuşakların aktarımı olarak büyüyen Kadın Özgürlük Hareketi'nin niteliksel sıçramasını ifade eden Rojava Kadın Devrimi, eş başkanlık, eşit temsiliyet, kadın öz savunma güçleri, hayatın her alanında özgün ve özerk örgütlenme kültürü ile şimdiden 21'inci yüzyılın üçüncü çizgi modelinin bedenleşmiş hali olarak yaşam bulmaya başladı. Şimdilerde Kuzey ve Doğu Suriyeli kadınlar kazanımlarını güvence altına almak için Kadının Toplumsal Sözleşmesi'nin hazırlığını yapıyor.

Adım adım tüm Suriye'yi etkileyen bu model Kuzey ve Doğu Suriye'nin tamamında uygulama alanı buldu. 27 Kasım'da Halep'le başlayan ve 8 Aralık'ta 61 yıllık tekçi BAAS rejiminin düşmesiyle sonuçlanan Suriye'deki yeni durumda da edildiği deneyimle çetin bir mücadeleye

Bu dönem aynı zamanda dünyayı sarsan, 21. yüzyılı kadın yüzyılı yapma iddiasıyla döneme damgasını vuran kadın hareketlerinin örgütlenme ve mücadele ile devrimini oluşturma zamanıdır. Mücadelenin devrime evrildiği ve filizlerinin yeşerdiği bir model olarak Kürdistan'daki kadın devrim dinamiklerinin yarattığı etkiyi, bugünden yarına iyi analiz etmekte ve tüm dünya için ortaya çıkardığı sonuçları iyi takip etmekte fayda var.

gireceği aşikâr. Cihadist geçmişi ile ataerkil kapitalist hegemonyanın iktidarı elde etme aracı olarak Suriye'nin başına karşı devrim hamlesi olarak getirilen Colani yani Ahmed Şara'nın arkasındaki erkek güruhuna karşı, kadınlar kazanımlarını korumak ve kadın devrimini yasa ve anayasal düzeyinde Suriye geneli gerçekleştirmek için Suriye Kadın Meclisi'nin geçtiğimiz günlerde yayınladığı 13 maddelik deklarasyonda önemli noktaların altı çizildi.

Deklarasyonda şu ifadeler yer aldı: “Suriye’de yaşayan kadınlar olarak uzun yıllar BAAS rejiminin milliyetçi, tekçi ve kadınları irade saymayan politikaları altında yaşadık. Suriye’de 2011’de otoriter rejime karşı ayaklanan halklar, son 13 yıldır savaş, göç, işgal ve DAİŞ zulmüyle karşı karşıya kaldı. Bu süreçte en büyük acıları kadınlar olarak yaşadık. Hem BAAS rejimine karşı hem de DAİŞ’e karşı, her türlü zulüm ve köleleştirmeye karşı direndik. Büyük bedeller ödedik, ama özgür demokratik bir Suriye’de yaşama umudumuzu kaybetmedik. Suriye’nin tüm etnik, dini, kültürel yapılarından kadınlar olarak, bütün Suriye halkları için özgür bir gelecek inşa etme kararlılığı ile Suriye Kadın Meclisi’ni kurduk. Bugün her zamankinden daha etkin bir öncülük yapma iradesi ve kararlılığına sahibiz. BAAS rejiminin yıkılmasının ardından Suriye’de yeni bir düzen kurulması için çalışmalar sürdürülüyor. Ancak bu süreçte kadınların iradesinin tanınması ve kadın katılımının adil ve eşit temsiliyetinin sağlanması gerekir. Özlemini duyduğumuz demokratik, adaletli ve güvenli bir ülkenin inşası ancak Suriye’deki tüm farklı inanç, kültürel ve etnik gruplarının ve kadınların ortaklaşması ve eşit katılımı ile gerçekleşebilir. Bu 13 yıllık zaman dilimi içerisinde, Kuzey ve Doğu Suriye’de mücadele eden kadınlar yaşamın her yerinde örgütlendiler ve önemli kazanımlar elde ettiler. Siyasette, ekonomide, öz savunmada, adalette ve diğer birçok alanda önemli tecrübeler edindiler. Kadınların bu bölgemizde elde ettikleri kazanımlardan bütün Suriyeli kadınların yararlanmasının tam zamanıdır. Yeni Suriye’de kurulacak sistemin yerel ve uluslararası meşruiyetini sağlayacak ve garanti altına alacak en önemli şartlardan biri de kadınların bu yeni sistemde ve onun kuruluşunda söz sahibi olmasıdır.”³¹

Ataerkil iktidar sahipleri dışında herkes için sürpriz olan Suriye’deki bu iktidar değişimine karşı taleplerini ilk sunan ve uyarının kadınlar olması, Kürt kadınlarının 40 yıllık deneyimle oluşturduğu Kadın Özgürlük Mücadelesi’nin hegemonlar arası tercih yapmayıp kaderini kendileri çizmek adına üçüncü çizgi temelinde paradigmasal güvenin bir yansıması olarak yorumlanmalıdır.

³¹ “Suriye Kadın Meclisi’nden sürece dönük deklarasyon”, *Jinhaagency*, <https://jinhaagency.com/tr/guncel/suriye-kadin-meclisi-nden-surece-donuk-deklarasyon-49781>, (Son Erişim: 3 Nisan 2025).

Kadın özgürlük çizgisinin felsefi anlamı olan Jin Jiyan Azadî ile üç kelimeli üçüncü çizginin yaşamsal altyapısının örüldüğü Kürdistan’ın bir diğer coğrafyası Rojhilat’ta Jina Emîni’nin katledilmesi ardından 16 Eylül 2022’de başlayan eylemler dalga dalga tüm İran halklarına öncülük etti. Eylemler sürecinde rejim güçleri tarafından katledilen oğlunun mezarı başında konuşan bir babanın sözleri, üçüncü çizginin kadın özgürlük çizgisi olduğunun en net göstergesiydi. Baba, “Bugüne kadar yiğitlik hep erkeklerle anıldı, birinin cesaretini övmek için erkek gibi derdik. Şimdi yiğitlik ve cesaretin kadında olduğunu görüyoruz. Bundan sonra birinin cesaretini övmek için ‘kadın gibi’ diyeceğiz...” diye haykırıyordu. Bu aslında topluma kimin öncülük yapacağını ve kapitalist modernitenin karşısındaki temel seçeneğin kadın mücadelesi ve kadın duruşu olduğuna işaret ediyor. Ataerkil kapitalist sistemin hegemon güçleri arasındaki paylaşım savaşlarının tarafı olmayan kadınların üçüncü çizgisi de tam da bu noktada devreye giriyor ve farklı bir okuma gerektiriyor. Bir suyun dünyanın her yanındaki ırmaqlardan akışının ortak bir talebin ve düzenin varlığı olacağını bilinci ile Kürdistan’dan Abya Yala’ya, Belucistan’a İran’dan, Endonezya’ya Afganistan’a uzanan geniş bir coğrafyada kadınlar kapitalist ataerkil sistem karşısında özgürlük mücadelesini yükseltiyor. Kadın hareketlerinin bu dinamizmi ataerkil kapitalist sistemi ciddi anlamda zorluyor. Toplumsal özgürlüğü güçlendiren, demokratik komünal yaşam arayışında ilham veren kadın mücadelesi, dünyanın her yerinde Jin Jiyan Azadî sloganını yükseltiyor. Üçüncü dünya savaşında derinleşirken, tam da bu dönemde ataerkil kapitalist sistem karşı bir manevra olarak kadın yüzüyle faşizm politikalarını devreye koyuyor. Avrupa’da yükselen ırkçı partilerin hemen hemen hepsinin başına kadınların getirilmesi, bireysel kurtuluş hikayelerine bu kadar yer verilmesi ve daha birçok politikayı bunun kanıtı olarak sayabiliriz.

Dünya kadın hareketleri Kürt kadın hareketinin büyük bedellerle yarattığı deneyimden ilham ve cesaret alıyor, öncülüğünü kabul ediyor ve pek çok konuda öncülük bekliyor. Çünkü Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketinin deneyiminde sadece teori yok, söz kadar eylem ve inşa var. Yani özcesi yurakarda uzun uzadıya anlattığımız duruma bakıp enseyi karartmaya gerek ve zaman yok. Kadınların kendi düzeni için mücadelesinin çıktığı yolda aldığı mesafe azımsanmayacak düzeyde birikimler oluşturdu. Kürdistan orjinli kadın devrimi yola çoktan koyuldu ve kartopu misali ataerkil kapitalist sisteme karşı en güçlü alternatifini bir defa değil her gün her an devrimin sağlamasını yaparak ilerliyor.

Bir modernitenin rengini belli edecek olan, karşıt kutupların ideaları, yapılanmaları, mücadeleleri ve başarı düzeyleridir. Tümüyü kapitalisttir veya

demokratiktir demek kabaca ve körce bir indirgeme olur. Zaten ‘tüm’ kelimesi, toplum söz konusu olduğunda, çok dikkatli kullanılmayı gerektirir. Çünkü toplumsal doğa karmaşıktır ve hiçbir zaman tümüyle bir şeye, renge tekabül etmez. Unutmamak gerekir ki çelişki farklılık gerektirir. Farklılık ise yaşamın anlamıdır. Yakın zamanda Ortadoğu’da başlayan Kürt kadınları öncülüğünde geliştirilen kadın devrimi bize göstermiştir ki karşıt olarak para-sermaye ve iktidarların hedefi olan toplum da çağın yaşam tarzına damgasını vurabilir. Bunun da birçok yolu ve örneği vardır. Toplumsal doğanın kendiliği de esas olarak bu yöne eğilimlidir. Toplum ezici olarak anti-kapitalisttir. Çünkü sermaye tekelinin sömürü ve tahakkümünü günlük olarak yaşamaktadır. Gençlik, kadınlar, işsizler, sömürge halkları, birçok dini cemaat, emeği ile geçinen her topluluk, tarihsel-toplumun ana kütlesi çağın yaşam tarzına, modernitesine esas rengini veren kesimlerdir. Üçüncü çizgi tam da bu kesimlerin kendilerini bizzat yönetmelerinin adı oluyor. Politik bir kavram olmasına rağmen, kapsadığı alan ve kesimler toplumun ana kütlesini oluşturduklarından ötürü üçüncü çizgi kendini demokratik toplum, demokratik ulus, demokratik kadın konfederalizmi ve demokratik modernite kavramları ile yeni çağın yaşam modelini paradigmatik bir çıkışla topluma sunuyor ve kabul görüyor.

Üçüncü Dünya Savaşına Üç Çizgi Üzerinden Bakmak

Çiçek Solmaz

Ortadoğu’da ateşlenip dünya geneline yayılmaya başlayan 3. Dünya Savaşının karakteri içinde bulunduğu yüzyılın karakterinden bağımsız ele alınamaz. Dolayısıyla 3. Dünya Savaşının karakteri diğer dünya savaşlarına benzememektedir. Tarihsel sürece bakıldığında özellikle birinci ve ikinci dünya savaşının karakteri, içinde bulunduğu 20. yüzyıl siyasal sistem karakteriyle aynıdır. Bu belirlemeler ışığında Ortadoğu merkezli kurulmak istenen 21. yüzyıl siyasal sistem karakteri de 3. Dünya Savaşının karakterine yansımakta. Bununla birlikte dünya hegemonik güçleri yaşanan kaos ve krizin çözümünü, yeni dengelerin ve statükoların kurulmasında görürler. Temel felsefeleri ‘20. yüzyıl sistemi aşılmalı 21. yüzyıl sistemi kurulmalı.’ Bundan dolayı yeninin oluşması ve yaşam bulması için eski dengelerin ve statükonun aşılması gerekir. Böylesine dengelerin değiştiği, yeni dengelerin kurulmak istendiği süreçlerde kapitalist hegemonik güçler kendi varlıklarını sürdürebilmek ve çıkarlarını gözetmek için her yol ve yöntemi kullanır.

Unutmamak gerekir ki yüzyıllık değişim süreçlerinde her şey değişerek birbirini etkiler. Dolayısıyla dünya sistemi, Ortadoğu sistemi değiştiğinde statükocu güçler, devletler, örgütler, birey herkes bu değişimden etkilenir. Tarihi doğru okuyup gerekli değişimi gerçekleştirmeyen, değişmemekte ısrar eden tarihin çöp tenekesine atılır. Kısaca böyle bir giriş yaptıktan sonra güncel siyasal gelişmelerden yola çıkarak üç çizginin temel karakteristik özelliklerini, birbirini etkileme düzeylerini analiz etmeye devam edelim. Üç çizgiyi kısaca tanımlarsak; **birinci çizgi** kapitalist modernitenin küresel güçleri temsil etmektedir. Amaçları; Ortadoğu’yu küresel sermayenin çıkarları doğrultusunda ne gerekiyorsa bölgenin ona göre dizaynını

sağlamaktır. Hedefleri 20. yüzyılda inşa edilen ulus-devlet sistemi yerine, 21. yüzyıl finans kapital sisteminin inşasıdır. Bu çizginin yürütücü gücü ABD, Rusya ve İsrail'dir. Bölgesel ulus-devlet sistemleri **ikinci çizgi** temsil etmektedir. Abdullah Öcalan'ın "beyaz, kara ve yeşil faşizm"¹ olarak tanımladığı Arap, Fars ve Türk milliyetçiliği ile varlığını tekçi-milliyetçi, dinci ve statükocu faşist diktatörlük biçiminde sürdüren ikinci çizgi, kapitalist modernitenin Ortadoğu'daki yerel uzantısıdır. **Üçüncü çizgi** ise demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmayı esas alan Demokratik Modernite çizgisidir.

Ulus-devletin her türlü tekçi ve milliyetçi anlayışlarına karşı, demokratik ulusun özgür ve eşit birlikteliğini esas alır. Halkların demokratik mücadelesini ifade eden Demokratik Ulus modeliyle alternatif güç ve çözüm haline gelen halkların Demokratik Ortadoğu Konfederasyonudur. Hegemonik güçlerin sistemsiz kaybedip, halkların sistemsiz kazanmasını esas alır.

Birinci Çizginin Ölçsüz Dünyası ve İkinci Çizginin Geldiği Bunalım Aşaması

3. Dünya savaşının merkezi olan Ortadoğu'da üç çizginin amansızca mücadelesi önemli bir aşamaya gelmiş durumda. 21. yüzyılın birinci çeyreğinde birinci çizgiyi temsil eden uluslararası güçlerle, bölgesel klasik güçlerin Ortadoğu'yu yeniden şekillendirme amaçlı savaşı vahşet aşamasındadır. Özellikle İsrail yürüttüğü savaşta hiçbir ahlaki ölçü ve sınır tanımadığı gibi bunu tüm dünyanın gözü önünde pratiklemektedir. 3. Dünya savaşında yaşanan bu sınırsız şiddet kapitalist modernitenin biçimsel de olsa, demokrasi, insan hakları, sivil hakları, savaş suçları gibi evrensel değerler olarak ortaya koyduğu ilkeleri de ortadan kaldırıyor. İsrail'in Gazze'de Filistin halkına, Lübnan'da Lübnan halklarına hiçbir ölçü tanımayan biçimde saldırısı, dizayn edilen yeni dünyanın acımasız ölçsüzlüğünü gözler önüne seriyor. Nasıl bir dünya istediklerinin de göstergesidir bu aynı zamanda. Hegemonya peşindeki devletlere örnek teşkil ederek acımasız ve hesap vermeksizin bir yok ediş sürecine doğru ilerliyor.

Suriye'de HTŞ'nin on iki günde Şam'a ulaşması, herhangi ciddi bir direnişle karşılaşmadan ilerlemesi ve 8 Aralık'ta Esad rejimini düşürmesi, yeni dönemin şekillenmesi açısından bir dönemeçtir. Bir dikta rejimi çökerken, yerine sözde alternatif olarak yerleştirilen bir çete yapılanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası güçlerin hem terörist olarak listeye aldığı hem de yıllarca besleyip büyüttüğü, Ortadoğu'yu yeniden şekillendirme sürecinde kullanıp atacağı bir piyon niteliğindedir.

¹ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü (5. savunma)*, Weşanên Serxwebûn, Nisan, 2012.

Bölgede klasik havuç-sopa siyasetini yürütmede elde tutulabilecek iyi bir araçtır da aynı zamanda. İsrail'in rejimin tüm cephaneliklerine, ağır silahlarına saldırısı, Golan tepelerine yerleşip mevzilerini giderek geliştirmesi, güçsüz bir Suriye devleti istediğinin de bir göstergesidir. Burada şu mesajı veriyor: Sen bizim istediğimiz kadar güçlenebilir ve çıkarımıza hizmet ettiğin kadar yaşayabilirsin biz ise istediğimiz her yeri işgal edebiliriz, bunun için sen bize hizmet etmelisin. Colani, kravat takılıp ceket giydirilerek 'modernize' maskesi takılan bir yapılanmanın lideridir de aynı zamanda. Hem bölgede bir tehdit sopası olarak kullanılmaya hem de bölgenin üzerinde sürekli 'terörist' baskılanmasıyla istenildiği gibi yönlendirilmeye müsait bir yönetim konumundadır. Uluslararası ve bölgesel güçlerin Ortadoğu'da gelişen yeni durumlara bir biçim verene kadar istediği gibi kullanabileceği bir Suriye yönetimi olması işlerine gelmektedir. Nitekim Türkiye başta olmak üzere bölgesel ve uluslararası devletlerin sırasıyla Colani'yle görüşmeleri yeni durumu kendi çıkarları için nasıl kullanacaklarına yönelik arayışları göstermektedir.

Genel gelişmelere ve verilere bakıldığında 7 Kasım tarihinde başlayan HTŞ saldırılarının arkasında ABD, İngiltere ve İsrail'in olma olasılığı çok yüksektir. Bunlar birinci çizginin öncülüğünü yapan hegemonik güçler olduğundan kendi çıkarları için yapmayacakları şey yoktur. Türkiye'nin bu güçler tarafından yapılmış planlamaya belli bir aşamadan sonra dahil olduğu görülmektedir. Özellikle de SMO çeteleriyle Kuzey ve Doğu Suriye'de Rojava devriminin tasfiyesine yönelik planları hayata geçirme amaçlı hareket etmektedir. Gelişen durumdan kendine pay çıkarmaya çalışan AKP süreci kendi başarısızlığı gibi yansıtarak algı oluşturmakta. Her koşuldan her fırsattan kendilerine pay çıkartmaları, sahip oldukları pragmatist kültürün özellikleridir.

Kürtlerin özgürlük mücadele tarihinde 27 Kasım önemli bir gündür. HTŞ eliyle rejimin düşürülmesinin bu tarihte başlatılması ve devrim olarak tanımlanmasına sıradan yaklaşmamak gerekir. Böylesi bir yaklaşımla amaçlanan nedir? Birincisi hem tarihi yanıltmak hem de toplumların hafızalarını karıştırmak. İkincisi, birinci ve ikinci çizginin çıkarları doğrultusunda ortak hareket ederek üçüncü çizginin kazanımlarına el koyma. Üçüncüsü, üçüncü çizgi öncülüğünde, Ortadoğu'da Kürt Özgürlük Hareketi ve Abdullah Öcalan ile ortaya çıkan devrimci tarihin, çetelerin eliyle karşı devrimci bir tarihe dönüştürülmesi amaçlama. 3. Dünya savaşının Ortadoğu'da zincirleme bir devrim gelişmesine yol açmaması için çok itinalı, incelikli ve şiddetli bir süreç işletilerek ilerleniyor. Fiziki ve ideolojik savaş çok yoğun ve iç içe geçirilerek, evrenin ve insanlığın tüm değerleri alt-üst edilerek halklara yaşatılmaktadır.

2. Çizgiyi Hayata Geçiren ve Zamanın Ruhuna Direnen Ülkeler

21. yüzyıl sistemini oluşturmak isteyen hegemonik güçler, 7 Ekim’de önce Gazze’ye ağır saldırı yaparak Hamas’ı zayıflattı, ardından Lübnan’a saldırıp Hizbullah’a kan kaybettirmeye başladı. Eş zamanlı bir tarz da hem Şam’daki İran hedeflerine ve hem de İran’ın içine yönelik de saldırılar yaparak şok edici bir hamle gerçekleştirdi. Cetvelle çizilen emperyalist sınırlar ağır fiziki ve psikolojik savaşla alt üst edilmeye başlanmış durumda.

Yaşanan gelişmeleri daha önceden ön gören Öcalan, 16. Louis’in kellesinin gitmesiyle başlayan ulus devlet sisteminin, Saddam’ın kellesinin gitmesiyle ömrünü doldurduğu tespitini yaptı. Günümüzde can çekişen ulus devlet zihniyeti ve modelleri, farklı farklı erkek egemenlikli sistemleri savaşa sürükleyerek, egemen zihniyetli erkek liderlerin kellesini beraberinde götürerek kendi sonuna doğru hızla ilerliyor. Reisi, Haniye, Nasrallah, Yahya Sinvar bunlardan bazıları. Ve en son HTŞ çetelerinin 8 Aralık’ta Şam’a girmeleriyle birlikte düşen Esad diktatörlüğü de bu konseptin farklı bir versiyonudur.

Gelinen aşamada İsrail’in; Hamas, Hizbullah ve Suriye’deki İran hedeflerini vurmaktaki amacı bir nevi yol temizliği yaparak ikinci çizgi temsilcisi olan devletleri, iktidarları ve örgütlerini güçsüzleştirmektir. Bir anlamda İsrail bu devletleri kendi çizgisine mecbur kılmaya çalışıyor. Özellikle Şii hilalini ortadan kaldırma kararlılığıyla saldırılarını sürdürürken Türkiye hem Sünni bir güç olarak bu durumdan memnun olmakta, hem de yaşanan durumdan Kürtlerin faydalanmasından korkmaktadır. Bu süreçte Bahçeli’nin aktörlüğünde gelişen beklenmedik çıkış, Öcalan eksenli söylemleri ve muhatap gösterilmesi gelen tehlikeyi bertaraf etme kaygısından kaynaklandığı yüksek olasılıktır. Dış güçlerce Kürdistan’ı statüsüzleştirerek oluşturulan bölgesel konjonktür, bugün de Kürdistan’a statü verilerek yenilenmesi esas alınabilir. Bu durum Türkiye’yi korkuttuğundan sürecin Kürt’ler lehine evrilmesini engellemek için çeşitli girişimlerde bulunulur. Bahçeli üzerinden gündemleştirilen Kürt-Türk kardeşliği söylemi, Kürtler açısından olası gelişebilecek durumlarda ön görülü davranarak inisiyatif sahibi olmak içindir. HTŞ’nin Suriye’ye saldırı planlarına dahil olarak Kürtler ve Rojava üzerinden ortaya çıkacak fırsatları kendi lehine çevirerek, SMO çeteleri üzerinden Rojava Devrimini tasfiye etmektir amacı.

Türkiye açısından olası böyle bir gidişatı engellemenin bir yolu konjonktür sahipleriyle savaşmak, dünya hegemonyasını karşısına almak iken, diğer yol da Kürtleri kazanmak, yanına çekmektir. Bu anlamda Türkiye için misak-ı milli projesini yeniden hayata geçirme seçeneği doğabilir. Üçüncü çizgi temsilcileriyle ortaklaşmadığında daha büyük kaybedeceği, ortaklaştığında da daha büyük kazanacağı bir durumla karşı karşıyadır.

Egemen Erkek Karakterli 3. Dünya Savaşının Dünya Geneline Yansıması

Ukrayna savaşının, kapitalist modernite krizini çözecek karakterde olmadığı gibi bu savaşın sürmesinin de ulus devletlere bir faydası da yoktur. Hegemonik çıkarlar uğruna milyonlarca insan yerinden yurdundan edilmiş, yüz binlercesi katledilmiştir. Bu savaşların kazananı olmadığı gibi kaybedeni ise kapitalist modernite gerçektir. Ukrayna tüm dünya desteğine rağmen ülkesi ve halkı dağılmış, şehirleri yıkılmış olarak bu savaşın büyük kaybedeni konumundadır. Rusya ise büyük yıpranmalarla birlikte kaybetmiş olmamasına rağmen bir kazanımı da mevcut değildir.

Esad rejiminin düşmesiyle birlikte Rusya’nın Suriye’den (Ortadoğu’dan) neden ayrıldığı tam netleşmemiş olsa da büyük olasılıkla hegemon güçlerin kendi aralarında yaptıkları anlaşmayla durumun gerçekleştiği düşünülebilir. Rusya’nın kolay kolay Suriye’yi bırakmayacağını, taktiksel yaklaşmış olabileceğini düşünmek doğruya daha yakındır. Dolayısıyla Rusya, Ukrayna’da yürüttüğü savaş ve oradaki politik dengelere göre Suriye’de yeniden pozisyon belirleyebilir. Ayrıca Türkiye’nin Suriye’de gelişen saldırılardaki rolü ve yaklaşımı karşısında, ilişkilerini daha temkinli geliştirmesi de beklenebilir. Savaşlar, enerji yolları, koridorları ve özellikle de kıyı kentlerinde, denizler üzerinde hakimiyet odaklı gelişmektedir. Rusya’nın da hegemon güç olarak kolay kolay bunlardan vazgeçmesi düşünülemez.

Ortadoğu tüm dünyanın gidişatını gösteren bir minyatür gibi ele alınabilir. Burada hangi çizgi etkili olursa dünyada da o çizgi etkili olur.

Uzakdoğu’ya bakıldığında, Çin-Tayvan çelişkisi gibi yansıyan Çin-ABD çelişkisi zaman zaman ısıtılan, dengede tutulan bir çelişki konumundadır. Bu çelişki ile hegemon güçler aslında birbirinin gücünü ölçerek birbirine had bildiriyor. ABD merkezli hegemonya, dünyanın her yerinde pilot bölgeler yaratarak, kendine has oluşturduğu Truva atı tarzını tüm alanlara uygulayarak hakimiyet alanları oluşturmaya çalışmakta. Tayvan da böyle bir bölge olmakta, Pasifik ülkelerine karşı ABD’nin kullanmaya çalıştığı bir üs olarak kurgulanmaktadır.

Nadir toprak elementleri, gelişen teknolojiye her gün yenilenen iletişim araçlarının imalatında giderek daha fazla önem kazanmakta. Bu elementlerin rezervlerinin dünya genelindeki büyük bir oranı Çin’in elinde bulunmaktadır.

Ortadoğu tüm dünyanın gidişatını gösteren bir minyatür gibi ele alınabilir. Burada hangi çizgi etkili olursa dünyada da o çizgi etkili olur. Uzakdoğu’ya bakıldığında, Çin-Tayvan çelişkisi gibi yansıyan Çin-ABD çelişkisi zaman zaman ısıtılan, dengede tutulan bir çelişki konumundadır. Bu çelişki ile hegemon güçler aslında birbirinin gücünü ölçerek birbirine had bildiriyor.

Mevcut durum Çin etrafında belli senaryoların zamanla daha fazla gelişeceğini de göstergesidir. Çin dünyanın en büyük toprak parçasında kurulmuş bir ülke olarak, kalabalık nüfusuyla ve insanların çalışkanlığıyla-üretkenliğiyle büyük bir üstünlüğü baştan elde etmiş durumdadır. Yine önemli bir kültürel tarihe sahip olmasına rağmen buradaki sistem ve yaşam, günümüzde çağın özgürlük ve demokrasi değerleriyle çelişmektedir. En önemlisi de kadın özgürlük değerleriyle buluşmadığı ve kendini yenilemediği sürece demokratik ve özgürlükçü olmayan noktayı barındırmaya da devam edecektir. İran gibi bir ülkede Jina Aminî'nin katledilmesinin ardından atılan Jin Jiyan Azadî sloganlarının rejimi sarsması, tüm benzer rejimlere düşünme zorunluluğu vermektedir. Bu Çin açısından da geçerli bir durumdur.

Özellikle Hindistan'da gelişen Jin Jiyan Azadî eylemleri, Kürtçe ve Hinduca yazılı pankartın açılması kadın mücadelesi açısından önemlidir. Hindistan'ın farklılıklarını, hegemonik sistemlerin tüm saldırılara rağmen koruması önemlidir. Ancak Hindistan diğer yandan da toplu tecavüz ve katliamlarla, egemen erkek cinselliğinin gücü ve zihniyet yapıyla dünya gündemine girmiş olan bir ülkedir. Hindistan'da tecavüz kültürünün insanlık dışı uygulamasıyla yüz yüze olan kadınların öncülüğünde, Jin Jiyan Azadî sloganıyla eylem yapılması üçüncü çizginin hayat bulabilme olasılığının yüksek olduğunu gösteriyor.

3. Dünya savaşı egemen erkekliğin birbirini yeme savaşı olarak da adlandırılabilir. Bu savaşla son bir yılda ulus-devletlerin birbirine saldırısı, geliştirilen suikastler, erkeklik hiyerarşisi içinde birbirini bitirmeye-ortadan kaldırmaya benzemektedir. Ataerki sistem, bütün ulusların, inançların, halkların başına bela bir insanlık felaketidir. Tüm planlayıcı ve tetikçiler bu erkeklik hiyerarşisi içinde belirlendiğinden, merkezi hegemonya, egemenlikli erkek modeliyle oluşturulan faşizan cinsiyetçi sistemden asla vazgeçmez. Ataerki kültüre göre oluşturulmuş küçük egemen erkeklik, merkezi hegemonya için kullanışlı bir aparat durumundadır. Kuşkusuz köle kadına da aynı rol oynatılmaktadır. En kötü koşullarda bile en dipteki köle kadın da dahil ezilen tüm kesimler sistem karşıtı bir potansiyeli her zaman içinde barındırır.

Erkek egemenlikli sistemlerin geliştirdiği söz konusu savaşların ilk adımı kadınlar üzerinden atılmaktadır. Bugün halklar üzerinde uygulanan savaşlarda açığa çıkan şiddet ve yoksullaştırma en fazla kadınları etkileyerek üzerinde baskı aracına dönüştürülmekte. 3. Dünya savaşı, kadınların tersten özneleştirildiği bir şiddet, yoksullaştırma ve yıkım üçlüsüdür. Yoksullaştırma, kadın etrafında örülen toplumsallığı yok etmenin, zayıflatmanın en büyük silahlarından birine dönüşmüştür. Günümüzde Ortadoğu'ya dayatılan çete ve paralı ordu savaşlarının tümü egemen erkek karakterli olduğundan sahnede de egemen zorba erkek bulunmaktadır. Perde arkasında da en büyük zararı gören kadınlar, çocuklar, yoksullardır. Ortaya çıkan ulus devletçi, sınırlarla ilgilenen ya da ekonomik savaşların tümünün en temel yöntemi, kadına ve kadın değerlerine yöneltilen saldırılardır.

Jin Jiyan Azadî Serhildanı, İran'ın Can Simididir

27 Kasım'da başlayan ve 8 Aralık'ta Şam'ın işgaliyle sonuçlanan Suriye süreci, İran ve Rusya açısından bir yenilgi ve geri çekilme sürecidir. İran İslam rejimi, iktidar olduğu günden bu yana 45 yıl boyunca bölgede hegemonik bir yapılanma olarak sistemini oluşturdu. Bölge çapında askeri, siyasi, mezhebi ve ekonomik olarak İsrail, ABD ve Sünni mezhebi karşıtlığı temelinde bir örgütlenmeyi esas almaktadır. İran İslam rejimi, örgütlenmesini İran dışındaki topraklarda da savunma stratejisi temelinde pratikleştirir. Bu biçimiyle de savaşı -Irak ve İran arasında yaşanan savaş dışında- kendi ülkesinden uzak tutarak başarır. Gazze savaşı sonrası İran ile İsrail arasında yaşanan savaş, danışıklı ve bir dozajda tutularak vekil güçler üzerinden geliştirilmekte. Hamas'ın, Hizbullah'ın zayıflatılması, en son Esad rejiminin düşürülmesi ve buradaki İran'a bağlı güçlerin çekilmesi, İran açısından büyük bir darbe niteliğindedir. İran önümüzdeki süreçte taktik olarak geri çekilme yaptığı Suriye'ye farklı biçimlerde dönmeyi esas alacaktır. Burada İsrail'in, Türkiye ve dış güçler tarafından geliştirilmek istenen yeni statüyü engellemeye çalışması büyük bir olasılıktır. Medyada yansıtılmaya çalışıldığı gibi Suriye'de gelişmeler güllük gülistanlık değil, aksine mezhep ve din çelişkileri, kadın ve demokrasi sorunları şimdiden yoğun gündem olmaya başladı. İran hem dışta ve hem de içte büyük bir zorlanmayı yaşarken, bölge çapında ne kadar etkili olabilir, henüz net değildir. Oyun kurucu olamasa bile oyunbozan bir rol oynamaya çalışacağı aşikardır. Mevcut gelişmeler sıranın kendisine geleceğini gösterdiğinden, ülke içerisindeki dinamiklerin her an patlama korkusunu yaşadığından korkunç tedbirler almakta. Özellikle Jin Jiyan Azadî serhildanının yarattığı sarsılmayı henüz atlatamadığından, toplumu korkutmak ve sindirmek için idam cezalarına dört elle sarılmaya devam ediyor. 21. yüzyıl siyasal sistemini yeniden kurmanın savaş ve mücadelesi, bölge üzerinden sürüyorken, mevcut İran rejiminin, kendisini bunun dışında tutarak koruyabileceği uygun koşullar bulunmadığı gibi var olan durumunu sürdürmesi de zordur. Bir halk de-yimi vardır 'korkunun ecele faydası yok' tamda İran'ı tanımlıyor. Her şey değişimi dayatmaktadır. A. Öcalan'ın belirttiği gibi; İran bu süreçten ya demokratikleşme temelinde bir çıkış yapacaktır ya da eskide ısrar edip dış müdahalelerin önünü açarak yok oluşunun yollarını döşeyecektir.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde Kürdistan üzerinde hâkim olan dört ülke, ilk defa parçalı bir konuma geldi. Bu devletlerin Kürt karşıtlığı üzerinden oluşturdukları sistem ve siyasetlerinin değişime karşı direnç göstereceği aşikardır. Haritaların yeniden ele alındığı, çelişkilerin yoğunlaştığı bu süreçte çelişkilerin yönü de değişeceğinden Üçüncü çizginin daha etkili bir biçimde

rol oynayacağı muhtemeldir. Öcalan bu konuda hem kendine hem de Kürt hareketine, halkına dönük güvenini her fırsatta ifade etmektedir. “Kürtler eski ezilen noktada değildir” diyerek Kürtlerin 21. yüzyılda Ortadoğu’nun şekillenmesinde sahip olduğu özne ve temel aktör rolüne işaret etmektedir. Öcalan’ın bu konu için 2010 yılında yaptığı şu tespitler derin öngörü içermektedir:

“Kürdistan’ın coğrafya olarak ve Kürtlerin de müttefiklik açısından konumları stratejiktir. Dengenin hangi taraf lehine veya aleyhine sonuçlanacağını belirleyecek konumdur. Kürdistan ve Kürtler tarihin bundan sonrası için geleneksel satranç tahtası ve piyon olma rollerini terk edip özne konumuna gelebilirler. Bunda takip edilecek siyaset, iç ve dış ittifaklar belirleyici rol oynayacaktır. İmralı’daki yaşam deneyiminin sürecin bu yönlü gelişmesindeki payı küçümsemez. Sistemin ve Türkiye’nin komplocu güçleri açısından kesinlikle olumsuz olmuş, uzlaşmacı güçler açısından ise önemli bir fırsat sunmuştur.”²

Toplumlar açısından büyük acılarla mevcut haritaları yaratanlar, yine büyük acılarla ve yıkımla bu haritalara yönelerek kendi çıkarları doğrultusunda yeniden dizaynı istemektedir. Kürdistan sendromu yaşayan Türkiye’nin en büyük korkusu, bu siyasal kaos ortamında bir Kürt devletinin varlığının gündeme getirilmesidir. Bölgedeki mevcut ulus devletlerin yarattığı bu kan revan içindeki sorunları, yeni bir ulus devletin çözebileceğini düşünmek akıl kârı değildir. Hele bir de bu, yüzyıldır statüsüz bırakılan Kürtlerin devleti olursa! Kürt varlığının, Kürt statüsüzlüğünün aşılması ve mevcut halklar boğazlaşmasına çözüm olması anlamında, bu yükselen kriz-kaos halinin doğru değerlendirilmesi gerekir. Ki bunun tek yolu da Öcalan’ın paradigması olan demokratik ulus inşa edilerek üçüncü çizginin hayat bulmasındadır.

Toplumların Umut Işığı Üçüncü Çizginin Gelişim Aşamaları

Diktatörlerin indirildiği zamanlarda diktatörlükleri oluşturan ve omuzlarında taşıyan kitleler de zarar görmektedir. Erkek egemenlikli sistem diktatörlükleri kurarken de yıkarken de ilk önce kadınları hedef alır. Birinci ve ikinci çizgi temsilcileri kendi aralarında sürdürdükleri hegemon savaşlarını sonuca ulaştırmak isterken, kadınlar, çocuklar ve yoksul sınıflar en büyük zararı gören kesimler olmaktadır. En son Suriye’de yaşananlar da bunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Devrim adı altında Suriye halklarına, Alevilere, Dürzilere, Hristiyan halklara, ka-

dınlara büyük bir zulüm ve katliam yaşatılıyor. Özellikle Radikal İslam Sünni çizgi hâkim kılınarak Suriye yeni bir iç savaşa doğru sürüklenmek istenmektedir. Mevcut durumda üniter bir devlet yapılanması mı, yoksa üçe bölünmüş yeni bir sistem mi olacağı henüz net değildir. Nasıl şekilleneceği ortaya çıkan çelişkiler ve aktörlerin mücadelesiyle netleşir. Unutmamak gerekir ki topyekûn saldırılara karşı gelişen topyekûn halk direnişleri her zaman tarihin gidişatına olumlu olarak yön vermiştir. Kuzey ve Doğu Suriye’de halkın duruşu ve direnişi, kesinlikle Suriye’nin geleceğini belirleyecektir. Kadın örgütlerinin bu sürece en aktif ve etkili bir biçimde katılımı kader tayin edici niteliktedir.

Üçüncü Çizginin Pratikleşmesini Sağlayan Demokratik Kadın Devrimi, Demokratik Suriye’nin Teminatıdır

Üçüncü çizginin temsilcisi olan A. Öcalan; dünyadaki ve Ortadoğu’daki mevcut durumu, gelişmeleri, olasılıkları 5 ciltlik Demokratik Uygarlık Savunmalarında kapsamlı olarak değerlendirmiştir. Bu anlamda mevcut savaş üçüncü çizgiyle, uluslararası güçler ve bölgesel güçlerin çizgisi arasındadır. Savaşın ortasında Kürdistan zemininde Demokratik Ulus stratejisinin hayat bulma olasılığı çok güçlüdür. Lenin nasıl ki 1. Dünya Savaşı sürecinin çelişki ve ortamından faydalanarak Sovyet devrimini gerçekleştirmişse, Öcalan da 3. Dünya savaşı sürecinin sunduğu fırsatları değerlendirerek Demokratik Ulus devrimini gerçekleştirmeyi hedeflemekte. Bu anlamda Öcalan’ın duruşu, politik ustalığı tecrit sürecini kırarak görüşmelerin önünü açmıştır.

Hızla yenilenen bölge dengelerinin durumunu değerlendiren AKP-MHP rejimi, Bahçeli aktörlüğünde Öcalan’a muhataplık çağrısında bulunarak bir adım attığı yukarıda belirtilmişti. Atılan adımın, İsrail’in İran’a yönelik saldırısı ve planlarıyla beraber gündeme giren “Ortadoğu’yu yeniden dizayn etme” gündemine yönelik, Türk tipi bir tedbir alma olasılığı yüksektir. Türkiye rejimi bu tedbirle, yaşanan süreci en çok kazanım ve en az zararla, en önemlisi de Kürtsüz bir haritayla sonuçlandırmak istemektedir. Türkiye’nin stratejisi nerede bir Kürt kazanımı, nerede özgürlüğü savunan Kürt ve kadın varsa oraya aralıksız bir biçimde saldırma temelindedir. Şimdiye kadar Rojava’da halka, halkın ekonomi, sağlık, eğitim gibi yaşam alanlarına saldırılar yaparak büyük zararlar verdi. Maxmur’a, Şengal’e, Başûr’a yapılan saldırılar sonrası köyler zorla boşaltılarak insanların, canlıların yaşamayacağı alanlara dönüştürüldü. Türkiye ve Bakur’da yüzlerce insanı tutukladı, belediyelere kayyumlar atadı, halay çekenleri, Kürtçe türkü söyleyenleri işkence yaparak tutukladı. Özcesi tüm muhalefeti susturmaya çalışarak, tüm ekonomiyi savaşa seferber ederek, ortalığı katil-çetelerle doldurdu. Bütün gücüyle savaşı en üst seviyeye çıkarmasına rağmen yine de başarılı olamadı.

² Abdullah Öcalan ile İmralı cezaevinde 2010 tarihinde yapılan görüşme notundan alınmıştır.

AKP-MHP iktidarının mevcut durumu; toplum üzerinde adeta ‘seni seviyorum’ deyip bıçağı saplayan, kurşunu sıkın yalancı ve zalim egemen erkek-koca rolünü oynamaktadır şeklinde de ifade edilebilir. Kürtlere karşı sahte kardeşlik söylemleri ardından yapılan saldırılar, uygulanan vahşet tam da bu egemen erkek kimliğini ortaya koymaktadır. Bu uygulanan vahşete karşı Kürt kadını, halkı ve sisteme muhalif tüm toplumsal kesimler mevcut yaklaşımları kabul etmeyerek mücadele halindedir.

Sonuç Yerine

Dünyaya yayılarak süren savaşları çıkaranlar, erkek egemenlikli sistem ve bu sisteme bağlı erkeklerdir. En iyi öğretmen olan tarihe bakıldığında da kadın savaş durdurucu, sorun çözücü, özgürlük savaşlarını başlatıp egemenlikli savaşları, saldırıları durdurarak toplumsal istikrar ve barış oluşturu konumdadır. 3. Dünya savaşı egemen erkek sistem savaşı olduğundan 90’lardan bu yana süren genişlemeleşliğin bir devamı olarak bugün de yeni bir etapla dünya insanlığının karşısına çıkmaktadır. Ortadoğu’da DAİŞ artığı zihniyetlerle dinsel inancın istismarının ortaklaşması, selefiliğin yayılması başa baş gitmektedir. Kız çocuklarına yönelik tecavüze, küçük yaşta evlendirmelere dini kılıf bulunarak kadın iradesine, duyguda, düşüncede kölelik zinciri vurularak kırılmalar derinleştirilmektedir. En önemlisi de yasalaşmasa da iktidarlar küçük yaşta evlendirilmeye, cariye edilmeye, köleleştirilme tarzındaki uygulamalarla kadınların düşürülmesine göz yummaktadır. Bu tutumlar 21. yüzyılın kadın yüzyılı olacağından duyulan korkudan kaynağını alıyor. Dikkat edilirse tüm iktidarlar paramiliter erkeksi, cinsiyetçi, faşist ve nazist grupları desteklemekte. Buna karşı birinci ve ikinci çizginin ortaklaştığı ve her koşul altında birbirini desteklediği ve temsil ettiği tecavüzcü erkek kültürüne karşı üçüncü çizgi panzehirdir.

20. yüzyılın ulus-devlet sisteminde Kürtler en büyük kaybeden halk olurken, 21. yüzyılın Demokratik Ulus sistemiyle hem kendileri kazanacak hem de bölge ve tüm insanlık kazanacaktır. Erkek egemenliğinin saldırılarının merkezinde olan demokratik değerleri en fazla özümseyecek, yaşayacak olan kadındır. Kadın öncülüğünde yerel, bölgesel ve evrensel anlamda radikal demokrasi ve özgürlük mücadelesinin daha da yükseltilmesi hayati önemdedir.

Demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adalet arayışındaki tüm toplumsal kesimlere umut olan Kürdistan’da gelişen ve Rojava’da hayat bulan kadın devrimidir. Bu devrim 3. Dünya savaşının karanlık ve çirkin dünyasında bir yıldız gibi ışıdayarak tüm dünya halklarına ve kadınlara güzel ve anlamlı yaşam yolunu göstererek umut olmaya devam ediyor.

Üçüncü Çizgide Özgürlük ve Kadın Mücadelesi

Sebahat Tuncel

Erkek egemenliğinin binlerce yıllık kölelik ve sömürü düzeni ve onun oluşturduğu kültür, kadın benliğine öyle işlemiş ki bu kültürden, köleci zihniyet kalıpları ve onun alışkanlıklarından uzaklaşmak, kurtulmak isteyen her bir kadın, dışlanmayı, yalnızlığı, şiddeti, açlığı, yoksulluğu, göçü ve daha da kötüsü yaşam hakkının elinden alınması, toplumsal ve ekonomik yaşamdan dışlanmak da dahil pek çok şeyi göze almak durumunda bırakılmaktadır. Kadınlar açısından maruz bırakıldıkları köle ve sömürü düzeni bir kadermiş ve değişmesi mümkün değilmiş gibi kadının zihnine işlenmektedir. Kadınlar olarak içerisine hapsedildiğimiz yaşam ile bu yaşamdan kurtulmak için göze almak zorunda olduklarımızı kıyasladığımızda göze almanın daha özgürleştirici bir seçenek olduğunu görürüz. Kadınların göze almak zorunda kalacakları koşulların özgürlüğü içermesi, göze almanın aynı zamanda özgürlük için bir yol ve şansa da yol vermek olduğunu görmek ve bilmek kadınların mücadeleye aktif ve güçlü katılımını sağlayacaktır. İnsanlık için başka bir hayat mümkündür. Ve bu başka hayatı ancak biz kendi ellerimizle, emeğimizle, ideolojik ve politik mücadelelerimizle şekillendirirsek yaşanabilir bir hayatı mümkün kılabiliriz.

Yaşanabilir, özgür bir hayatı mümkün kılmak, bize öğretilen çaresizlikten, klasik kadınlık ve erkeklik rollerinden kurtulmak, özgür eş yaşama dayalı yeni bir zihniyetin inşası ile mümkündür. Sistem sürekli bir şiddet döngüsüne mahkûm edilen kadının yaşadıklarını değişmez bir gerçeklik, bir kader gibi sunmak ister. O nedenle kadınların ilk itirazları bu zihniyete karşı durmakla başlar. Kadınlara dayatılan bu kadere karşı koyuş ve özgür kadın kişiliğinin geliştirilmesi mücadelesi kadınlar açısından devrimsel bir çıkıştır. Bu çıkışı yapabilmenin kendisi özgürleştiricidir. Kürt kadınların mücadelesinden süzülerek gelen “Jin, Jiyan, Azadi” bu devrimsel çıkışın,

evrensel sloganı haline gelmiş ve tüm dünya kadınlarını birleştiren ve özgürlük mücadelesi etrafında örgütleyen bir güce dönüşmüştür.

“Jin, Jiyan, Azadi”, milyonlarca kadını birleştiren bir slogan olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Kadınlar olmadan yaşamın olmayacağı, yaşam olmadan da özgürlüğün ve umudun olmayacağı gerçeği ile kadının örgütlü mücadelesinin birleştirici ve değiştirici gücünü ifade etmektedir. Dünyanın neresinde olursa olsun kadınlar “Jin, Jiyan, Azadi” sloganını duyduğunda bunun isyanın, devrimin ve özgürlüğün sesi olduğunu bilmektedir. O nedenle bu slogan aynı zamanda yeni toplumsal özgürlüğün felsefesi, özgür eş yaşamın yolunu aydınlatan bir meşaledir. Üstelik özgürlüğü sadece kadınlara değil tüm topluma vadetmektedir. Kadın özgürlüğünü merkezine alan bu yeni felsefenin kadınlar tarafından gündeme alınması ile birlikte yeni bir umut yaratılmıştır. Bu yeni felsefenin kadınların hayatını ve toplumsal yaşamı nasıl değiştirip dönüştürdüğü sadece tartışılmakla kalmamakta, kadınların örgütlendiği tüm alanlarda pratik olarak da deneyimlenmektedir.

21. Yüzyılda Erkek Egemen Sisteme Karşı Mücadele

Erkek egemen zihniyetin binlerce yıldır kadına, topluma dayattığı kölelik, sömürü, köleci düşünce kalıpları ve alışkanlıklar başta olmak üzere erkek egemenliği tüm biçimleri ve yönleri ile kavranmadıkça yeni bir yola girmek mümkün olmadığı gerçeği 21. yüzyıla girerken daha fazla bilince çıkarılmış durumdadır. Kadınların erkek egemenliğine karşı yürüttüğü mücadele ve direniş erkek egemenliği ve onun yarattığı sömürü düzenini sorgulatar hale getirmiştir. Bu sorgulama aynı zamanda kadının tarihsel, toplumsal ve ekonomik olarak nerede ve neden kaybettiğine ve nasıl, hangi yol ve yöntemle kazanacağı konusunda arayışlara yol açmıştır. Erkek egemen kapitalist yaşam dışında bir yaşamın tarihte var olduğu ve bunun yeniden kurmanın mümkün olduğu gerçeği, özgürlük ve eşitlik mücadelesi yürütenler açısından yol gösterici olmuştur. Kadınlar özgür olmadan toplumsal özgürlüğün mümkün olmayacağı bugün sadece kadınlar tarafından değil, özgürlük sorunu olan erkekler tarafından da bilince çıkarılmıştır. “Jin, Jiyan, Azadi” sloganı belki de o yüzden salt kadınlar tarafından değil erkekler tarafından da dillendirilmektedir.

İran’da molla rejimine karşı direnen kadınların haykırışıyla dünyaya yayılan bu slogan özgürlük isyanının adı olmuştur. İsyanın siyasal ve toplumsal bir yönü olduğu ve kadınlara yönelik cinsiyetçi, milliyetçi, dinci baskı rejimine karşı “Êdî bes e/Artık yeter” diyen ve özgürlüğe cesaret eden devrimsel bir çıkış olduğu gerçeği herkes tarafından dile getirilmektedir. Masha Jina Aminî şahsında gelişen Jin Jiyan Azadi isyanının kısa sürede tüm dünyaya yayılması bağrında taşıdığı toplumsallıktan kaynaklıdır. Tarihsel ve toplumsal gelişmeler bizlere bireysel özgürlüğün toplumsal özgürlükten tamamen bağımsız olmadığını, aksine toplumsal normlar, kültür, sınıf,

cinsiyet ve daha pek çok faktör tarafından şekillendiğini göstermektedir. Bireysel özgürlük talebinin toplumsal, toplumsal özgürlüğün de bireysel özgürlüğü içerdiği gerçeği bize kadınlar olarak yürüttüğümüz özgürlük mücadelesinin bireysel özgürlüğümüze de yol açacak toplumsal bir özgürlük mücadelesi olduğunu unutmamamız gerektiğini göstermektedir. Kadınların bireysel olarak var olma mücadelesi, özgürleşme mücadelesi toplumsal özgürleşmeyle birlikte anlam bulacak ve kalıcı olacaktır.

Kürt kadınları öncülüğünde gelişen kadın devrimi Ortadoğu başta olmak üzere tüm dünyayı etkilemiştir. İran’da Molla rejimi isyanı bastırıp sönmüştür olsa da “Jin, Jiyan, Azadi” sloganında anlam bulan eşitlik, özgürlük, adalet talepleri ve kadınların özgür olduğu bir toplumsal düzen talebi hala güçlü bir talep olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Toplumun bağrında bir kor olarak varlığını sürdürmekte olan özgürlük potansiyeli ilk fırsatta kadınların, halkların, inançların özgürlük, eşitlik mücadelesinde tüm görkemi ve sıcaklığıyla açığa çıkacaktır. Özgürlük, eşitlik ve adalet mücadelesi yürütenler bu gerçeği bilerek, toplumun bağrında varlığını koruyan ve açığa çıkmayı bekleyen özgürlük talebini örgütleyebildikleri ölçüde topluma öncülük edebilecektir. Toplumsal değişime öncülük edecek bir kadın örgütülüğünün geliştirilmesi 21.yüzyılın karakterini de belirleyecektir.

Savaşlara ve Kapitalist Moderniteye Karşı Kadın Özgürlüğünü Büyütmek

Orta Doğu merkezli yaşanan savaş, çatışma, toplumun ve kadınların yaşadığı özgürlük sorunlarını daha da derinleştirmektedir. Orta Doğu halklarının özgürlük ve barış talebi ve bu talebi karşılayacak olan örgütlü gücün ahlaki, politik, ideolojik duruşu 21. yüzyılın geleceğinin nasıl olacağının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Kapitalist modernite sistem krizinin ulus-devlet krizi ile birlikte daha da derinleştiği ve sürekli bir savaş, çatışma, kriz ürettiği gerçeği ve bu krizden çıkışın nasıl olacağı en çok tartışılan konulardan biridir. Kapitalist modernite krizinden çıkışın yolu, kadın özgürlüğünden geçmektedir. Kadın özgürlüğünü merkezine almayan, kadının toplumsal yaşam içerisindeki rolünü anlam vermeyen hiçbir toplumsal mücadelenin başarı şansı yoktur.

Orta Doğu’da yaşanan adına üçüncü paylaşım savaşı denen süreçte kadınların savaşa karşı güçlü barış hareketi geliştirmeye ihtiyacı olmakla birlikte, kadınların özgürlüğünü güvenceye alacak bir örgütlenmeye ihtiyaç olduğu da ortadadır. Dinci, cinsiyetçi milliyetçi rejimlerin olduğu ülkelerde kadınların örgütlenmesi ve mücadelesinin hiç de kolay olmadığını farkındayız. Tabi ki kadınların ve toplumun ciddi bir özgürlük sorunu oldu gerçeği de unutulmuş değildir. Ancak Orta Doğu’da güçlü bir kadın direniş geleneğinin olduğunu ve bu direniş geleneğinin Rojava Devrimi ile birlikte Kuzey Doğu Suriye’de kadın özgürlükçü bir sistemin inşasına öncülük

ettiğini de biliyoruz. Kadınların öncülüğünde gelişen bu örgütsel model ve yönetim dünyanın her yerinde kadınlara güç ve moral verdiği gibi Orta Doğu’da kadın özgürlük çizgisinin kazanması insanlık için büyük bir kazanım olacaktır.

Kadınların özgürlüğüne giden yolunun örgütlü mücadeleden geçtiğini ifade etmiştik. Kapitalist modernist sistem krizini sadece ekonomik bir kriz olarak değerlendirmek eksik olur. Krizin esas nedeni kadın ve erkek arasında -kadınlar aleyhine-bozulan dengenin yarattığı eşitsizlik, şiddet ve sömürü düzenidir.

Tarihte yaşanan bu ilk eşitsizlik, kadınların bilimiyle, felsefesiyle, ekonomisiyle baskı altına alınması ve toplumsal yaşamdan dışlanması sistem krizinin ana kaynağını oluşturmaktadır. Krizden çıkış ise ancak bozulan dengenin yeniden kurulması ile mümkündür. Peki bu denge nasıl kurulacaktır? Kadınlar yüzlerce yıldır bozulan dengenin kaynağını bulmak ve yeniden başlamak için tarihsel ve toplumsal bir yolculuğa çıkma ihtiyacı duymuştur. Bu yolculuk bir geriye gitme değil, ileriye gitmemizi engelleyen, özgürleşme sorunlarımızı kaynağında tespit etme ve aşmak için yapılan zorlu ama bir o kadarda anlamlı bize çıkış yaptıran bir yolculuktur.

İnsanlığın yaşamda anlam arayışının binlerce yıllık geçmişi vardır. Evrende hep bir anlam arayışı hüküm sürmüştür. İnsanlar evrendeki gizli ve potansiyel gerçekliği anlamak ve anlaşılır kılmak için çok büyük çabalar sarf etmektedir. “Anlama ve anlaşılma ihtiyacı evrenin temel dürtüsüdür” anlaşılmak istenen. Anlamak istenilen

şeye tarih boyunca çeşitli cevaplar verilmiştir. Felsefenin, bilimin, edebiyatın, dinlerin ortaya çıkışı bu anlam yolculuğuna cevap vermenin yolları olmuştur. Mitolojinin, felsefenin, dinin, edebiyatın gelişmesinde kadınların önemli rolleri olsa da erkek egemen zihniyet, kadınların emeğini gasp ederek kadınları bu alanlarda dışlamıştır. Bu dışlanma kadınların emeğinin, bedenimin sömürüsüne ve kadın üzerinde amansız bir şiddete yol açmıştır. Ve hayat kadınlar için yaşanmaz ancak tahammül edilebilir kılınmıştır.

Kadınların özgürlüğüne giden yolunun örgütlü mücadeleden geçtiğini ifade etmiştik. Kapitalist modernist sistem krizini sadece ekonomik bir kriz olarak değerlendirmek eksik olur. Krizin esas nedeni kadın ve erkek arasında -kadınlar aleyhine-bozulan dengenin yarattığı eşitsizlik, şiddet ve sömürü düzenidir.

Yeni bir yaşam iddiasında olan kadınların başlangıca giderek köleliğin ve sömürünün ilk kaynağına bakma ihtiyacı sadece bir anlam yolculuğu ile sınırlı değildir. Esas amaç bize kaybettirilen yerde başlamakla da ilgilidir. Yeni bir doğuş ve başlangıç yapmak için çıkışın yolunu bulmak öncelikle ana kaynağa

yönelmek ve kaybettiğimiz yerde başlamak, özgürlük sorunun çözümü açısından önemli bir konudur. Ne evrenin sırrı ne de insanların yaşam sırları tam açığa çıkmış değildir. Günümüz dünyasında gelişen bilim ve teknoloji ile doğayı, evreni anlama konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da hala hakikate tam ulaşılmış değildir. Hakikati açığa çıkarma, hakikate ulaşma yolculuğu kadınların mücadelesinde anlam bulmaktadır. Kadınlar için yaşamın her anı bir anlam ve anlamlandırma yolculuğudur. Yaşamın anlamını nedir ve nasıl bir yaşam istiyoruz ve niçin yaşıyoruz, soruları kadınlara dayatılan köle yaşamdan çıkışın yollarını açmak için günlük olarak cevap aranan sorulardır. Yaşamak için ilk akla gelen beslenmek, korunmak ve üremek olmaktadır. Ancak yaşamın anlamı bununla sınırlanamaz. Bu sorulara siyasal, sosyal, kültürel, felsefik ve bilimsel cevaplar da üretmek gerekir. Yaşamı sadece biyolojik olarak kendini sürdürmekle sınırlandırmak insanlaşma sürecinden uzaklaşmak anlamına gelir. İnsanları diğer canlılardan, doğadan ayıran nedir? Sadece aklının olması değildir. Çünkü doğada tüm canlılarda akıl vardır. İnsanlaşma süreci aynı zamanda ortak bir dil, kültür, ekonomi etrafında örgütlenme sürecidir. Ve bu süreç geçici değildir.

Erkek egemen aklın bu arayışa cevabı kadınların binlerce yıllık varlığını, kültürünü yok saymak olmuştur. İnsanın (erkek), tanrıların dışkılarında yaratıldığı (Sümer mitolojisi) kadının da erkeğin işe yaramaz kaburga kemiğinden yaratıldığı miti tek tanrılı dinlerle birlikte Havva ve Adem’in yaratılış öyküsü ile güncellenmiş ve kadın köleliği tanrı buyruğuna bağlanmıştır. Ancak buna rağmen insanlık cevap aramaya devam etmektedir. İnsanın, doğanın yaradılışı, günümüze kadar yaşanan gelişmelerin nasıl, neden ve niçin olduğu soruları, bilimin, felsefenin, hatta dinin konusu olmuştur, olmaya da devam etmektedir. Dinin, felsefenin, bilimin ve mitolojinin konusu olan her şey kadınların da konusudur. Erkek egemen kapitalist sistemde varlığı yok sayılan kadın, insan olmaktan da çıkarılmıştır. İnsan olmaktan çıkartılan kadın da mülkleştirilerek her türlü baskı, sömürü, zorbalık, şiddete açık hale getirilmektedir.

Kadın özgürlük mücadelesi yürütenlerin, feministlerin ilk olarak kadının yurttaşlık, kadının insan haklarının tanınması için mücadelesi bu yok sayma, nesneleştirme siyasetine karşı bir duruş, bir var olma mücadelesidir. Kadınların yüzlerce yıllık emeği ve mücadelesi sayesinde kadınlar önemli kazanımlar elde etmiş olsalar da hala varlıkları tehlike altındadır. Günümüzde kadına yönelik şiddet, kadın katliamlarının sistematik hale gelmesi ve sıradanlaşması gerçeği kadın varlığına yönelik tehlikenin boyutunu göstermesi açısından çarpıcıdır.

Varlığı olmayanın özgürlüğünden, eşitliğinden bahsetmek mümkün olmadığına göre kadın özgürlük mücadelesi esasında bir tanınma mücadelesi, varlığını güvenceye alma mücadelesidir. Kadın düşürüldüğü kölelik durumundan çıkmadıkça gerçek anlamda bir özgürlük mümkün olmayacaktır. Abdullah Öcalan, “Varlık olarak kadın

kavramı önemlidir. Kadın tanımlandığı oranda erkeği tanımlamak da olasılık haline gelir. Erkekten yola çıkarak kadını ve yaşamı doğru tanımlayamayız. Erkek egemen toplumun kadının statüsünü alabildiğine düşürülmesi ve silikleştirmesi kadın gerçeğini kavramımızı engellemektedir” demektedir. Kendine ve topluma yabancılaştırılmış kadın gerçeğini kavramadan ne kadınlar adına ne de toplum adına değişimden ve özgürleşmeden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Erkek egemenliği kadının varlığını köle durumuna düşürerek varlığını erkeğin varlığını sürdürmenin bir aracına düşürmüş, kadını özne olmaktan çıkarmış nesneleştirmiştir. Toplumun yarısının köleleştirildiği, her türlü baskı, sömürü ve şiddete açık hale getirildiği bir toplumsal yapıda gerçek anlamda bir özgürlükten söz etmek mümkün değildir. O nedenle kadınların özgürlük sorununun çözümü sadece kadınların özgürlüğü değil tüm toplumun özgürlüğü açısından kritik önemdedir.

Kadınların varlığın güvencesi ise kadınların örgütlenmesinden geçmektedir. Eğer bugün gerçekten hakikatin sırrına ermek isteniyorsa ve erkek egemen kapitalist sistemin krizinden çıkış yolu aranıyorsa bu yolun kadınların özgürlüğünden geçtiği gerçeğini bilince çıkarmak gerekir. Kadınların özgürlüğüne giden yolu aydınlatan ise “Jin, Jiyan, Azadi” felsefesidir. Abdullah Öcalan’ın,

“Çağımızdaki hegemonik iktidar ve sömürü güçlerinin iflası en çok eş yaşamdaki çöküşle görünür olmaktadır. Kadın- erkek ilişki tarihi en deklase (toplumsal statüsünü yitirme), anlamını yitirmiş ne onunla olunur ne onsuz olunur gibi bir tükenmişliğe gelip dayanmıştır.... Kişisel ve kolektif çıkış yapanlar, ancak bu alanı bilimsel, sanatsal ve felsefik olarak temel alırsa özgür eş yaşama doğru adım atabilirler. Bu çıkış adımları, çokça sanıldığı gibi iki kişi arasındaki tekil özel adımlar olmayıp gerçekleştirilecek demokratik sosyalist topluma ilişkin evrensel bir adımdır”

belirlemesi aslında kadın özgürlük çizgisinin kendisini nasıl örgütlenmesi gerektiğini de çok net ifade etmektedir. Kadınlar olarak erkek egemen kapitalist sisteme karşı mücadelemizin esasını kadın özgürlükçü bir yaşamdan, kadın-erkek eşitliğini esas alan ve bunun, toplumsal bir örgütlenme ile mümkün olacağı gerçekliğinden geçtiğini unutmamak gerekir. Bu yeni toplumsal gerçekliğin adı özgür eş yaşamdır. Sistem krizinden çıkış için gerekli olan denge ancak özgür eş yaşamın siyasal, ekonomik, kültürel olarak örgütlenmesi ve toplumsallaşması ile mümkün olacaktır.

Demokratik, Ekolojik, Kadın Özgürlükçü Paradigma Etrafında Yeni Yaşamı İnşa

Yeni yaşam yol haritası demokratik, ekolojik, özgürlükçü paradigmanda ifadesini bulan sosyalist yaşamdır. Özgür eş yaşam bu yeni paradigmanın nasıl

pratikleştirileceğini ifade etmektedir. Özgür eş yaşam erkek egemen kapitalist sistemin tüm alışkanlıklarını ve zihniyet kalıplarını aşmakla mümkün olacaktır. Sistem karşıtı olmak, antikapitalist olmak ancak cinsiyetçi, milliyetçi, dinci yaşamı reddetmek ve bunları aşmakla mümkündür.

Özgürlüğün anlamını, dinamiklerini ve sınırlarını inceleyen bir sosyoloji dalı olan özgürlük sosyolojisi, kadın özgürlüğüne dayalı anlam arayışına esas alarak demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü yaşamda; özgürlüğün bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl şekillendiğini, sınırlandığını veya desteklendiğini analiz ederken “Jin, Jiyan, Azadi” felsefesinin bundaki etkisine de ele almayı gerekli kılar.

Bireysel ve toplumsal özgürlük dengesini kurmak önemlidir. Kadınlar olarak toplumun bir parçasıyız. Ve parçası olduğumuz toplumun kadın özgürlükçü, kadın erkek eşitliğini esas alan bir temelde değişimi, dönüşümü için mücadele ediyoruz. Kadınlar aleyhine bozulan eşitlik dengesi sürekli bir gerginlik yaratmakta ve şiddet, sömürü, ayrımcılık cinsiyetçilik üretmektedir. Cinsiyetçi, milliyetçi, dinci ve militarist politikaların hem kadının özgürlüğünü hem de toplumun özgürlüğünü engelleyen politik unsurlar olduğu gerçeği bilinmektedir.

Özgürlük ile otorite, disiplin ve normlar arasındaki gerilim de eklenince özgürlük sosyolojisinin tüm bu gerilimlerin yönetimi konusunda çözümler üretmesi gerekir. Bunun için de demokrasi ve özgürlüklerin güvence altına alacak bir politik programa ve bu programı hayata geçirecek siyasi ve toplumsal örgütlenmelere ihtiyaç var.

Erkek egemen kapitalist sistemin kendini var ettiği politik araçlar, siyasi argümanlar üzerinde siyaset yapan iktidarlar ile ona karşı muhalif olan ancak yine sistem içi çözümler üreten siyaset yapma biçimine mahkûm olmadan, üçüncü bir yolun mümkün olduğunu düşünenler, sistem karşıtı bir siyaset üretmek sorumluluğu ile karşı karşıyadır. Kadınlar açısından üçüncü çizgi yani sistem içinde sisteme karşı örgütlenmek ve demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etmek hayati bir noktada durmaktadır. Özgürlüğe giden yol örgütlenmekten, kendi sistemini örgütlemekten geçiyorsa yapılması gereken bunun pratikleşmesidir. Tabi ki bu sadece kadınların sorunu değildir. Özgürlük sorunu olan herkes için bu geçerlidir. Buradan bakınca üçüncü çizgi siyaseti esasta sistem karşıtı bir yerden kurulmak durumundadır. Güncel siyasal gelişmelere bakınca sistem içi birçok siyasi parti kendisini üçüncü yol siyaseti olarak tanımlasa da bu parti ve siyasetlerin birçoğu mevcut sistem içinde yönetime adaydır ve esasta hedef, sistemin rantını yemek, yönetmektir. Erkek egemen kapitalist zihniyetle de yönetim anlayışı ile de bir sorunu yoktur. O nedenle bu gibi siyasi yapı ve partilerin üçüncü yol siyaseti yaptığını söylemek mümkün değildir.

Erkek egemen kapitalist sisteme karşı demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etmek için mücadele ediyoruz. Bu mücadeleyi kadınların özgürlük yolculuğu olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Kadınların eşitlik, özgürlük ve adalet yolculuğu şimdi başlamadı elbette. Binlerce yıllık bir mücadele ve deneyimin açtığı bir yoldan bahsediyoruz. Ancak her dönemin yolu ve yolculuğu dönemin, siyasi, ekonomik, kültürel vb. gelişmelerinden de bağımsız ele alınamaz. O nedenle her yolculuk aynı zamanda yeni bir başlangıcı da ifade etmektedir. Kadınlar olarak çıktığımız özgürlük yolculuğunun hiç de kolay olmadığını, olmayacağını tarihsel ve toplumsal deneyimlerden biliyoruz. Önemli olanın bize dayatılan köleliğe, zulme ve sömürüye boyun eğmeden başka bir yaşamı mümkün kılacak güç ve cesareti göstermektir. Cesaret adım atmayı kolaylaştırır. Ancak sonrası azim, irade ve kararlılık gerektirir. Karşımızda binlerce yıldır kendisini örgütleyen ve topluma dayatan bir sistemin olduğu gerçeğini bilerek yola çıkmak karşılaşılabilecek zorlukları aşmak açısından yol gösterici olacaktır. Başlangıç önemlidir, sonucun nasıl olacağına belirleyicidir. Başlangıç noktamız sistem içinde ama sisteme karşı ise o zaman başka sorular da sormak gerekir.

Nasıl bir dünyada yaşamak istiyoruz? İstedığımız yaşam ile mevcut yaşam arasındaki mesafe, bize ne düşündürüyor? Mevcudu reddedip hareket etmek, değiştirip dönüştürmek mi yoksa mevcuda boyun eğmek, mahkûm olmak mı? Bizim cevabımız bize dayatılan bu kaderi değiştirmek olduğuna göre buna uygun bir başlangıç yapmak başarı açısından önemlidir. Öyleyse başlangıç noktamız kadının kendi hakikatının farkına varmasıdır. İçinde yaşadığımız toplumsal gerçekliği iyi analiz ederek varmak istediğimiz toplumsal gerçekliği ütopyamızı bilince çıkararak başlamak belki de en gerçekçi olandır. Erkek egemen kapitalist sisteme karşı demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etme iddiası büyük bir iddiadır. Bu iddiaya denk bir bilinç, emek, yürüyüş, örgütlenme gerektirir.

Sanırım pek çok insan içinde yaşadığı, siyasi, ekonomik ve kültürel gerçekliği sorguluyor ve bundan çıkışın yollarını arıyor. Bir yandan siyasi, ekonomik krizin ağır faturasını ödemek zorunda bırakılmanın, diğer yandan kapitalist sömürü düzenin yarattığı ahlaki ve politik çöküntü, siyasi, ekonomik ve kültürel yozlaşmanın sonucu yaşanan ağır toplumsal sorunların altında ezilme durumunun yarattığı psikolojik ve sosyolojik durumdan çıkış için yol arıyor. O zaman toplumu değiştirip dönüştürme iddiasında olanların ve bunun etrafında örgütlenenlerin yapması gereken, bu girdaptan çıkış arayan, yol bulmaya çalışanlara öncülük etmektir. Örgütlülüğü olmayanın özgürlüğü de olamaz. Örgütlü toplum ancak kendi özgürlüğünü sağlayabilir ve güvenceye alabilir. Toplamların geleceği açısından bu kadar hayati bir konu olan örgütlenme konusunun kadınlar tarafından daha ciddiyetle ele alınması ve tartışılması önemlidir. Dikkat edilirse erkek egemen kapitalist sistem kendisini toplumun tüm

hücrelerine kadar örgütlemişken, kadınlara, halklara, toplumlara örgütsüzlüğü, bireyselliği dayatmaktadır. Çünkü karşısında örgütlenmiş bir gücü, bir sistemi kendisi için tehlike ve tehdit olarak görmektedir. Üçüncü çizgi siyaset tartışmalarını bu gerçeklikten bağımsız ele almak, tartışmak mümkün değildir. Bizler sistem içinde ama sisteme karşı bir sistemi örgütleyerek kadınlara, topluma bir seçenek yaratmak istiyoruz. Bunun ne kadar zor olduğunu günlük olarak kendi hayatlarımızda da deneyimliyoruz.

Alternatif bir sistem ve yaşamı örgütlenme iddiasında olanlar öncelikle kendilerini bir güç haline getirmekle yükümlüdürler. Kendi ideolojik, politik ve ahlaki sistemini örgütleyen ve bunu toplumsallaştıran, toplumu bunun etrafında örgütleyenler topluma umut olabilir. Örgütlü bir toplumun hangi araç ve yöntemlerle açığa çıkarılacağı, üçüncü çizgi diye formüleleştirilen özünde erkek egemen sisteme karşı demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir sistemi inşa etmeyi önüne koyan kadın hareketinin, kadınlarla ve toplumla bağ kurması, kurduğu baği süreklileştirmesi ve toplumu, kadınları kendi sorunlarını çözebilir bir duruma getirmek için kullanacağı araç ve yöntemlerin de önemli olduğunun altını çizmek gerekir. Hedefinizin güzel olması yetmez, ona ulaşılacak yolların da güzel, anlamlı olması gerekir.

Biz kadınlar içine hapsedilmeye çalışıldığımız hakikatin, yaşanan siyasi ve toplumsal sorunların farkındayız. Ve buradan çıkışın da ancak örgütlü bir mücadele ile mümkün olduğunu da biliyoruz. Kadınlara yaşam alanı tanımayan, köleliği ve sömürüyü süreklileştiren erkek egemen kapitalist sistemi reddediyoruz ve değiştirmek için mücadele ediyoruz. Bu mücadelede elbette ki birçok engelin, zorluğun olduğunun da farkındayız. Zaten önemli olan da bunun farkında olarak özgür bir yaşamın mümkün olabilmesinin yol, yöntem, örgütlenme model ve araçlarını yaratmaktır.

Sonuç

Hep söylediğimiz gibi başka bir yaşam mümkün. Evet ama nasıl? Eşit, özgür, adil, demokratik ve barış içinde bir yaşamı kurmanın olanakları, önündeki engeller nelerdir? Bu engellerin alışmasında üçüncü çizgi siyaseti bize nasıl olanaklar sunmaktadır? Bu gibi sorulara cevaplar üretmek hem yeni yaşamı inşa önündeki engelleri kaldırabilir, hem de kendimize yeni yollar açabiliriz. Binlerce

Örgütlü bir toplumun
hangi araç ve yöntemlerle açığa
çıkarılacağı, üçüncü çizgi diye formüle-
leştirilen özünde erkek egemen sisteme
karşı demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü
bir sistemi inşa etmeyi önüne koyan kadın ha-
reketinin, kadınlarla ve toplumla bağ kurması,
kurduğu baği süreklileştirmesi ve toplumu,
kadınları kendi sorunlarını çözebilir bir
duruma getirmek için kullanacağı araç
ve yöntemlerin de önemli oldu-
ğunun altını çizmek ge-
rekir.

yıllık tarihsel, siyasal, toplumsal ve ekonomik deneyimler bize göstermiştir ki politik alanda kazanmadan hiçbir alanda kazanım mümkün değildir, mümkün olanlar ise kalıcı olmamış, bir sisteme dönüşmemiştir. O nedenle üçüncü çizgi aynı zamanda politik alanda kazanmanın ve kadın özgürlükçü siyasetimizin politikleşmesi ve toplumsallaşmasında önemli bir alan olarak önümüzde durmaktadır.

Kadınlar için yaşam alanı olmaktan çıkartılmış bir hapis haneye dönüşmüş erkek egemen dünyayı değiştirip, dönüştürmek sadece kadınlar açısından değil tüm insanlık açısından önemli bir hedeftir. Ve bu hedefe ulaşmakta üçüncü çizginin önemi tartışılmaz konumda. Erkek egemen kapitalist düzenin değişim ve dönüşümün nasıl olacağı sorusuna anlamlı bir cevap üretmek için öncelikle kurtulmak istediğimiz sistemi iyi anlamak ve bilince çıkarmak gerekir. Binlerce yıllık erkek egemen zihniyet, kültür ve alışkanlıklarından kurtulmanın kolay olmadığını ancak bundan kurtulmadan da özgürlüğün mümkün olmayacağını biliyoruz. O nedenle özgürlüğümüzün örgütlülüğünden geçtiği bilincini hem kendimizde hem de tüm kadınlarda oluşturmak durumundayız. Yukarıda da ifade etmeye çalıştığım gibi erkek egemenliği, kapitalizm yaşamın her alanında kendisini örgütlemiş ve kurumsallaştırmış durumda. Toplumun tüm hücrelerine kadar örgütlü olan bu sistemden kurtuluş da ancak kapitalist modernist sistem karşıtı demokratik modernitenin, özgürlükçü sistemin kendini örgütlenmesi ve toplumsallaştırması ile mümkün olacaktır.

Özgürlük için örgütlenmek çok önemli ise de neyi örgütlediğiniz ondan daha da önemlidir. Sistem karşıtı her hareket insanlığı özgürlüğe taşımayacaktır. Dinci, cinsiyetçi, milliyetçi ideolojiler kadınlar için halklar için özgürlük değil yeni kölelik biçimleri vadetmektedir. Bu yüzden toplumu hangi ideolojik politik zihniyetle örgütlediğimiz, örgütlenmenin kendisinden de önemli bir konu olarak önümüzde durmaktadır. Kadınları eşitliğe ve özgürlüğe taşıyacak olan da kendisini ideolojik ve politik olarak donatmak ve pratik olarak da örgütlenmektir.

Üçüncü Çizginin Ufkundan Kadın Mücadelesine Bir Bakış

Zilan Narin

Toplumsal politik bir özne olarak kadınların 21. yüzyılın siyaseti içindeki konumlarına, devrimci potansiyellerine dönük süregiden bir tartışma söz konusu. Toplumdaki politik özneleri değerlendirirken, sistem tahlilini nasıl yaptıkları, kendilerini sistem içinde nasıl konumlandıkları belirleyici bir ölçü olmaktadır. Egemen sistemin ne olduğunun tarifi ise tarihsel okumanın nasıl yapıldığıyla bağlantılı gelişiyor. Jineolojide kadın tarihi araştırmaları, merkezi hegemonik uygarlık ve demokratik uygarlık nehirleri ekseninde ele alınır. Her iki nehir içinde de mevcut olan kadın gerçekliği, tek renkli düz bir tarih okuması yapamayacağımızı hemen gösteriyor. Yine de kadınların direnişleri odaklı bir okuma yaptığımızda, demokratik uygarlık nehrini takip etmek durumundayız.

Demokratik uygarlık nehri, toplumun içindeki ögelerin kendi kök oluşum dinamiklerine dayanarak sürdürdükleri yaşam akışını ifade eder. Bu dinamiklerin somutlaşması, tekdüze değildir. Çoklu var olma halleri, bedenleşme yöntemleri, çeşitli estetik dışavurumları var. Bu çokluluğu bir arada ifade etmeyi sağlayan yaşam kültürü ve zihniyetini, *tarihsellik ve şimdilik, ahlak ve vicdan, öz savunma ilkeleri*¹ ekseninde değerlendirdiğimizde, karşımıza kesintisiz ve sürekli ufkunu genişleten bir özgürlük eğilimi çıkmakta. Bu yaşam kültürünün ahlak ve vicdanı, her birinin kendi tarihsel ve toplumsal değerleriyle katıldığı, birbirini gözetken ve duyan, birbirinden

¹ Abdullah Öcalan'ın Yol Haritası'nda ele aldığı demokratik ulusun ilkeleri arasında *tarihsellik ve şimdilik, ahlak ve vicdan, öz savunma ilkeleri* de yerini alır.

etkilenmeye açık bir ilişkileneyle oluşur. Evrensel ilkeler oluşturabilen ama tek merkezde toplanamayacak bir ilişkilene evreni... Demokratik uygarlık nehri- nin bu dinamiği, ‘üçüncü çizginin ufku’ dediğimiz hattın da ifadesi oluyor.

Günümüzdeki ifadesini kapitalist modernitede bulan merkezi hegemonik uygarlık nehri, tekçiliği ve mutlak hâkimiyeti merkezine koyan istilacı karakteriyle, bahsettiğimiz bu yaşam kültürünü sadece kapsayamamakla kalmaz, aynı zamanda kendisine tehdit olarak görür. Öz savunma ilkesi burada devreye girer. Bu hegemonik karakterinden ötürü, demokratik uygarlık öğeleri, varlıklarını koruyabilmek için direniş halinde olmuşlardır.

Kadın direnişini neden demokratik uygarlık nehri içinde konumlandırmamız gerektiği, iki nehir arasındaki bu gerilimde açığa çıkıyor. Nereden bakarsak bakalım, toplumsallığın kök hücresi, kadındır. Tarihsel olarak da güncel olarak da bu gerçeklik varlığını korumaktadır. Dolayısıyla kadınlar, hegemonik yayılmacılığın hem ilk hedefi olmuş hem de bundan en fazla etkilenen toplumsal öge olmuştur. Bu, merkezi uygarlığın kadınsız bir uygarlık olduğu anlamına gelmiyor. Uygarlığın karakteriyle uzlaşan kadınlar, bu sistem içinde çeşitli pozisyonlar elde ettiği gibi hegemonik iktidar savaşlarının da tarafı olmuşlardır. Ancak toplumsallığın kurucu öznesi olarak kadın varlığı, bu uygarlığın sönmülendiremediği çelişkilerin başında gelmektedir. Çelişkiyi sönmülendiremediği sürece, inkâr, imha ve zapt etme temelli politikaları devrede tutmuştur. Bu, şu anlama geliyor; kadınlar bir toplumsal özne olarak varlıklarını koruyabilmek için hep bir direniş içinde olmuşlardır. Demokratik modernite incelemelerinde, kadın hakları mücadelesinin ve feminizmin demokratik modernitenin asli unsurları olarak ele alınmasının arkasında bu gerçeklik var.

Merkezi uygarlığın bu çelişkiyi sönmülendirmeye dönük çabaları ile kadınların varlığını sürdürme ve koruma refleksi adeta negatif bir diyalektiğe sahiptir. Aşıldığı zannedildikçe patlak veren, boyut değiştirerek açığa vuran çelişki, kadın direniş geleneğinde bir yandan sürekli geriye gidildiği hissini oluşturan döngülerle tekrarlayan hak mücadelesi, diğer yandan ufku sürekli genişleyen bir özgürlük mücadelesi söz konusudur. Her iki mücadele açısından da, kolektif-örgütlü olduğu kadar, tekil-bireysel olarak da konumlanan kadınlar var. Bu çelişkinin çözümlenme biçimleri, çelişkinin aşılması için geliştirilen cevaplar, varlığın sürdürülebilmesi için bulunan yöntemlerde de farklılaşma var. Şüphesiz bu farklılaşma sadece biçimsel değil, ideolojik ve paradigmatic bir farklılaşma olarak da gerçekleşmektedir. Bu farklılaşmayı tarihsel olarak ele aldığımızda devlet, ataerki ve kapitalizm karşısında alınan tutum doğrultusunda ayrıştırabiliriz. Kimi zaman, kadınların hegemonik sistem kurumları içinde yer alarak varlığını

kabul ettirmeye yöneldiklerini, kimi zaman ise toplumsal örgütlenmeye dayanarak politikleşip, var olmayı ve varlıklarını görünür kılmayı esas aldıklarını görüyoruz.

Bu farklılaşmanın kavuştuğu görünüm, kimi zaman merkezi hegemonik uygarlık ile bütünleşiyor gibi görünse de, bu bütünleşmenin kolektifleşip genelleşmediği, sınıfsal bir karaktere büründüğünü ifade edilebilir. Kadınların kolektif örgütlü iradesinin ise, merkezi hegemonik uygarlıkla sürekli bir gerilim ve uzlaşmazlık içinde olduğu belirtilebilir. Buna rağmen, egemen sistem bu gerilimi esnetmeyi, içererek sönmülendirmeyi esas alan bir politika sahibi olmuştur.

Bu anlamda, kadın mücadelesinde üçüncü çizgi tartışmasını, bu uzlaşmazlığın sönmülendirilmesine izin vermeden, demokratik uygarlık nehrinin yatağını genişleten bir forma ve yoğunluğa nasıl ulaşılacağına dair bir tartışma olarak da ele alabiliriz.

Kadın Mücadelesinde Tarihsel Eksenler

Jineolojinin dayandığı düşünce ve mücadele deneyimlerini ele alırken üç ana kaynağı belirtiriz:

Birincisi, Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi deneyimi. İkincisi, ilk kadın devriminin değerleri. Üçüncüsü ise, kadın direniş geleneğinin mirasıdır. Özellikle modern dönemde gelişen kadın özgürlük hareketleri ve feminizmin mirasıdır. Bu üç kaynağa baktığımızda, hem jineolojinin tarihsel ve güncel dayanaklarına dair bir çerçeve çıkıyor. Hem de kadın mücadelesini tikel ve genel bağ, yerel ve küresel bağ, aynı zamanda tarih ve şimdi bağ üzerinden bir değerlendirmeye tâbi tutarak, demokratik modernitenin inşasında kadın hareketlerinin rolüne dair bir çerçeve sunuyor.

İlk kadın devriminin kadın öncülüğünde gelişen toplumsal kurumsallaşmasına karşı erkek egemenliğinin kurumsallaşması olarak gerçekleşen karşı-devrim; bu karşı-devrim karşısında kadınların bir yandan değerlerini koruma bir yandan da varlığını koruma yönlü direnişleri, binlerce yıl farklı biçimlerde gelişmiştir. Merkezi hegemonik uygarlığın tanrı-devlet-baba eksenli kurumsallaşması, bu karşı-devrimin cisimleşmiş halidir. Bu karşı-devrimle birlikte, kadının varlık olarak tanımını, anlamını ve konumunu erkek merkezli belirlemeye odaklı kesintisiz operasyonlar yürütülmüş. Sonuçta, tanrı-devlet-baba’nın merkeze oturduğu ve öncesinin silindiği, kendinden menkul bir görünüm kazandığı iktidar sistemi, hâkim sistem haline gelmiştir. Bu karşı-devrim olgusunun günümüzdeki sürekliliğini düşünmek ve kapitalist modernite sisteminin yapısal sorunu olarak ele almak önemlidir.

Bu arada, özerk yaşamda ısrar eden Amazonlardan tatalım Sirenlere², kendilerini her açıdan idame edebilecek yaşam sistemi oluşturan Beginler³ gibi tarikatlara tatalım, toplumun savunmasında öncülük eden Bacıyan-ı Rum ve Sitiyanisra⁴ gibi örgütlenmelere kadar, karşı-devrimin istilasına kendi yaşam normlarını sürdürerek, kendilerine özerk alanlar açarak direnen ve varlığını sürdüren bir kadın gerçekliği olmuştur. Chia-pas'tan Kürdistan'a kendi kanunlarını oluşturarak, yaşam alanlarını örgütleyerek direnen kadınlar, bu hattın güncel örnekleridir.

Diğer taraftan, adalet ve barışın temsilcisi olan kraliçelerden tatalım da, Sargon'un kızı Eneduhenna⁵ gibi şair-rahibelere kadar, bu karşı devrimin kurumsallaşmaları içinde yer alan fakat sorgulayan, isyan eden, fırsatını bulduğunda ilk kadın devriminin değerlerini hatırlatan ve onlarla hareket eden, ama sistemin içinde olmayı sürdüren bir kadın gerçekliği vardır. Günümüzde belki nasıl ve neden yaşadığını teorize etmeyen ama bam teline basıldığında isyan eden, meşru savunmaya geçen kadınların varlığı, bu hattın bir başka yüzünü ifade eder. Meksika'da katledilen kızı için adalet sarayını ateşe veren Yesenia Zamudio ⁶, Urfa'da katledilen oğlu için adalet arayışını tek başına kiteselleştiren Emine Şenyaşar ⁷ ve binlerce böylesi örnek, kadın mücadelesinin örgütlenebileceği zeminin genişliğini gösteriyor.

Karşı-devrim kendini derinleştirdikçe, tarihsel-toplumsal gerçekliğinden kopan erkek güdümünde şekillenen kadın gerçekliğinin ise, erkeğin arkasında/yedeğinde/yanında ya da zihniyet olarak kraldan daha kralcı pozisyonu alması sağlanarak, tanrı-devlet-baba üçlüsüne meşruiyet kazandırma makamına oturtulmuştur.

² Sirenler özellikle Odysseus Destanında, seslerinin güzelliğiyle erkek denizcileri ölüme çeken, felaket getiren deniz yaratıkları olarak tarif edilirler. Ancak kadınların yorumu, Sirenlerin de tıpkı Amazonlar gibi patriarkal kadın tanımlamalarının dışına çıkan, kendine ait düşünce, ses ve yaşamı korumada ısrarcı olan kadın toplulukları olduğu yönündür. Nina Triaridou, *Lamia, Sirens, And Female Monsters: Feminist Reframings Of Classical Myth In 19th-Century Literature*,

<https://antigonejournal.com/2022/03/lamia-sirens-keats-andersen/>, (Son Erişim: 10 Nisan 2025).

³ Zozan Sima, *Jineoloji Ders Notları*, Diyarbakır, Jingeh Yayınları, 2023, 390.

⁴ Ezidilerde de Sitiya Nisra'ya adanmış bir qewl'de bir kadın ordusuna sahip olduğu belirtilir. Zeynep Beydağı, Öz Savunma Sistemlerini Hatırlamak ve Yeniden İnşa Etmek, *Jineoloji Der-gisi*, sayı 4, 2017, s. 53-64.

⁵ Hülya Kaya Hasdemir, "Akadlı Sargon'un Mezopotamya Hâkimiyetinde Enheduanna'nın Rolü", *OANNES - International Journal of Ancient History*, vol. 3, no. 2, 2021, 425-38.

⁶ YeseniaZamudio'nun ilgili konuşması şuradan izlenebilir:

<https://www.youtube.com/watch?v=F70mqW1nEUg>

⁷ Emine Şenyaşar'ın direnişine ilişkin kendi anlatımı, *Nujinha* video-haber,

<https://www.youtube.com/watch?v=oVpnOW6kdY8>, (Son Erişim: 3 Nisan 2025).

Zamanın Yunan panteonu, böylesi tanrıçalarla doludur. Tıpkı, günümüzün parlamentoları ve güvenlik konseyleri gibi.

Kadın Mücadelesinde Güncel Eksenler

Bu üç tarihsel eksenin günümüzdeki örgütsel karşılıklarını düşündüğümüzde, şöyle bir ayrıştırma yapmak mümkün;

- 1- Tanrı-devlet-baba düzenini sorgulamayan ve sistemin kurumları içinde kadını güçlendirme söylemi temelli çalışan kadınlar ve kadın kurumları.
- 2- Erkeklerle eşit olmayan konuma itiraz üzerinden şekillenen, eşit yurttaşlık ve haklar talebi temelinde politikleşen kadın örgütlenmeleri.
- 3- Eşitlik talebini de içeren, ancak egemen sistemin kurumsal ve ideolojik yapılanmasının eleştirisi temelinde toplumsal yapıyı sorgulayan ve değişmesi için mücadele eden kadın örgütlenmeleri.

Erkek güdümünde şekillen kadın varlığını, kadın direniş tarihinin içine konumlandırmak anlamsız olur. Zira tarihsel-toplumsal gerçekliğinden koparılmış, yabancılaşmış kadın varlığı, sistemin kendisine bir tehdit oluşturmaz. Aksine, kadınların sistemin kadın düşmanı karakterini vurgulayan eleştirilerini boşa çıkarmak maksadıyla, "işte bakın kadınlar da var" propagandasının kadın ağzıyla yapılmasını sağlamış olur. Kadınlar açısından yapısal olan çelişki, sistem açısından basit bir biyolojik içermeye aşılabilecek bir sorun olarak yansıtılır.

Kadın direniş tarihi içinde modern dönemde gelişen kadın hareketlerine baktığımız zaman, birinci ve ikinci eksenin illa ki birbirini dışlamayan ama ideolojik, politik dayanakları ve mücadele hedefleri açısından farklılaştığını görüyoruz. Daha genel bir adlandırmayla bunlardan birincisini, kadınların eşit haklar mücadelesi, ikincisini kadınların özgürlük mücadelesi olarak ele alabiliriz.

Kadınların Eşit Haklar Mücadelesi:

Eşit haklar mücadelesi, temelde aydınlanma dönemi ve Fransız devriminin etkisi altında ideolojik şekillenmesini tamamlamıştır. Kadınların eğitimden yoksun kalışı temel bir sorun olarak görülmüş ve eğitim hakkına ulaşan kadının, aydınlanarak toplumun aydınlanmasına katkı sunacağı, iyi vatandaş olacağı fikri etrafında çalışma yürütülmüştür. Fransız devrimiyle birlikte monarşiler döneminden cumhuriyet dönemine geçişte çelişkinin ufku, erkeklerle eşitlik olarak sınırlanmıştır. Tanrı-devlet-baba düzeninin modern tezahürü olan ulus-devlet, cumhuriyet formu arkasında palazlanarak, kadınlar da dâhil halkın monarşilere karşı öfkесinin kendine ve ulus-devlete biate dönüştürmüştür. Eşit yurttaşlık ve bağlantılı olarak

oy hakkı, temel medeni haklarda eşitlik gibi taleplerin yöneltildiği adres, ulus-devlet zemini olmuştur. Cumhuriyet yönetimlerinin, bu taleplere karşı direnç geliştirilmesi, yönetimleri işgal eden erkeklerin yaklaşımı olarak ele alınmış, sistemin karakteri sorgulanmamıştır.

Bu yaklaşımın değişmesi için geliştirilen eylemler, kadınların ilk kitlesel örgütlenme çabalarıyla sonuçlanmıştır. Kadın kulüpleri, dernekleri, komiteleri, devlet dışı alanda devlete taleplerini kabul ettirme eksenli oluşturulmuştur. Modern siyasal dilde, sivil toplum denilen alanın kadın cephesinde gelişimi süreci diyebiliriz. Konferanslar, bildirgeler, mitingler, lobi faaliyetleri, salon konuşmaları ve benzeri eylemselliklerle, kadınların taleplerinin kabul edilmesi, kadınları eşit yurttaş olarak görmeyen yaklaşımların değişmesinin sağlanması hedeflenmiştir.

Bugünden baktığımızda, bu hedeflerin yerine getirilip getirilmediği, ne kadar yerine getirildiğinin dönemselsel olarak değiştiğini, ancak sistemin erkek egemen karakterinin hep korunduğunu görebiliyoruz. Sistemin karakterinde dönüşüme gitmeksizin yerine getirilen kolektif veya bireysel eşitlik ve adalet talepleri, çelişkiyi çözmemiştir. Aksine, bir dönem elde edilen hakların konjonktüre bağlı olarak geri çekilmesi tekrar eden bir seyre kavuşmuştur. Her geri çekildiğinde kadınların yeniden mücadeleye yönelmesi veya kadınların eşitlik ufkunu genişledikçe çeşitlenen talepleri, sistemi biçimsel değişikliğe zorlamıştır. Ancak, yapısal karakterini değiştirmeden, bu talepleri içerebileceği mekanizmalar geliştirmeyi de kendi bekası için mecburi görmüştür.

Sistemin karakterinde dönüşüme gitmeksizin yerine getirilen kolektif veya bireysel eşitlik ve adalet talepleri, çelişkiyi çözmemiştir. Aksine, bir dönem elde edilen hakların konjonktüre bağlı olarak geri çekilmesi tekrar eden bir seyre kavuşmuştur. Her geri çekildiğinde kadınların yeniden mücadeleye yönelmesi veya kadınların eşitlik ufkunu genişledikçe çeşitlenen talepleri, sistemi biçimsel değişikliğe zorlamıştır.

Birleşmiş Milletler çatısı altında imzalanan uluslararası anlaşmaları, kadın bakanlıklarını, kadınlara destek programlarını, toplumsal cinsiyet eşitliği fonlarını bu mekanizmalar kapsamında değerlendirebiliriz. 1975 yılında Meksika’da yapılan ilk BM dünya kadın konferansı, bunun ilk kapsamlı örgütlenmesi olarak değerlendirilebilir.⁸ 1980 yılında Kopenhag, 1985’de Nairobi, 1995’de Beijing’de yapılan konferanslar, kadın hareketi

açısından, bir müzakere zemini olarak görülmüş ve bu konferanslar sonucunda uzlaşılan eylem planları, imzacı ülkeleri bağlayıcı sözleşmeler, kadın mücadelesinin kazanımları olarak ele alınmıştır. Bir yönüyle, öyledir de. Ancak, diğer yandan bu mekanizmalar, eylem biçimleri, örgütlenme formları ve odaklanılacak sorunları şematikleştirerek, kadın mücadelesinin dinamiklerini köklü bir değişime uğratmıştır. Artık, sistemin kadına duyarlı hale geldiği, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin savunucu haline geldiği ancak geliştirilen mekanizmaların olması gerektiği gibi işletilmediği için tam eşitliğin sağlanmadığı söylemi öne çıkarılmaktadır. Olması gerektiği gibinin ne olduğunu belirleyen özne, kadınlar değil, devletlilerdir. Kitlesel örgütlenmelerin, sokak eylemselliklerinin öncülüğünü yapan, manifestolar yazan kadınların yerini, etkili lobi faaliyeti yürütebilen, uluslararası sözleşmelerin diline hâkim, proje yazımında uzman profesyoneller almıştır. Kadın mücadelesinin STK’laştırılması olarak tabir edilen bu dönüşüm, yayılarak sürmekte. Ulus-devlet ve ona dayalı geliştirilen uluslararası sistemin, karşı-devrime dayanan ideolojik ve yapısal temelleri sorgulanmadan, kadınların eşitlik ve adalet sorunlarına çözüm geliştirme beklentilerinin, köklü çözüme kavuşmadığı görülmüştür.

Kadınların Özgürlük Mücadelesi:

Kadınların özgürlük mücadelesi ekseninde bir okuma yaptığımızda, eşitlik talebini de içeren ancak sistemin kurumsal ve ideolojik yapılanmasının eleştirisi temelinde toplumsal yapıyı sorgulayan ve değişmesi için mücadele eden kadın örgütlenmelerini ele alabiliriz. Bu örgütlenmelerin ideolojik ve politik olarak çeşitliliği, kadın sorununun kaynağını kavramaya dönük arayışların ve yine kadın sorununun kapsamını ve bağlamını tanımlamaya dönük farklılaşmalardan kaynaklanmaktadır.

Kadın sorununun salt bir eşitlik konusu olarak ele alınıp, yasal/kurumsal mekanizmaların oluşturulmasını çözümün merkezi olarak gören yaklaşımlara karşı, daha 1800’lü yıllarda itirazlar gelişmiştir. Burjuvazi ve aristokrat sınıfın çıkarına göre yapılan sistemin esas sorun olduğunu ve kadın sorununun ancak bu sistemin aşılmasıyla çözülebileceğini, savunan kadınlar sosyalist hareketler içinde konumlanmışlardır. Ancak eşitlik taleplerini burjuva talepler olarak görmekle birlikte, işçi sınıfı içinde kadınların eşit konumda mücadele edebilmeleri için, eşit işe eşit ücret ve çalışma hakkı, kadınların çalışma koşulları gündemleştirilmiş, yine oy hakkı mücadelesini destekleyen bir pozisyon alınmıştır. Ekim Devrimi ile birlikte, sosyalist mücadele içinde kadınların tarihsel boyunduruklarından kurtulmaları ilkesi ekseninde, toplumsal dönüşümü tetikleyecek kurumsallaşmalara gidilmiştir. Ailenin ve aşkın sorgulanması, ev içi emeğin ve bakım emeğinin toplumsallaştırılmasına/kolektifleştirilmesine dönük atılan adımlar, kapsamlı dönüşümlerin nasıl yapılabileceğine dair önerme sunmuştur. Ancak, kadın sorununu, işçi sınıfı ile burjuva

⁸ “World Conferences on Women”,
<https://www.unwomen.org/en/how-we-work/intergovernmental-support/world-conferences-on-women>, (Son Erişim: 20 Nisan 2025).

sınıfı arasındaki çelişkinin bir yansıması olarak ele alınması, bu eksenindeki politik mücadelenin ihtiyaçlarına göre, kadınların özgürlük sorunlarının öncelenmesi ya da ertelenmesi durumu söz konusu olmuştur.

Önce devrim, sonra kadın sorununun çözümü yaklaşımı erkek egemen bir yaklaşım olarak, modern dönemdeki devrimlerin geneline sirayet ettikçe, sosyalist hareketler içinde kadınların kendi örgütlenmelerini geliştirerek bu yaklaşıma karşı tedbir almaya çalışmışlardır. Sovyetlerin etkisiyle tetiklenen ulusal kurtuluş hareketleri açısından da kadın özgürlük sorununa duyarlılık düzeyinin, kadınların örgütlenme ve katılım düzeylerine bağlı olarak öne çıktığı veya geri planda kaldığı belirtilebilir.

Oy hakkı merkezli eşit haklar mücadelesinin birinci dünya savaşıyla birlikte düşen ivmesi, ikinci dünya savaşının ardından kadın sorununun yasal çözümlerle yetinmenin işe yaramadığı, toplumsal, kültürel yönleri ağır basan bir sorun olduğu yaklaşımı ekseninde yeniden yükselmeye başladı. 1970’lere gelindiğinde, ataerkil kültürün sorgulanması, onun öznesi olan erkekliğin mahkûm edilmesi, kadının kendi kimliğini tanımlaması, bilinçlenmesi, kadınlara mahsus yaşam ve örgütlenme alanları oluşturması, kadın tarihi araştırmaları ile kadın kültürünün yeniden örgütlenmesi arayışları oldukça yoğunlaşmıştır. Sosyalist hareketlerdeki kadın sorununu sınıf sorununun uzantısı olarak görülen yaklaşımın ve öncü politik kadrolara dayanan hiyerarşik parti yapılanmalarının eleştirisi, 90’lardaki kadın örgütlenmeleri üzerinde etkili olmuştur. Feminist örgütlenme biçiminin, evrensellik iddiası taşıyan ideolojilere dayanmayan, kitleselleşmeyi hedeflemeyen, kişisel olanın politikasına odaklanan, yerinden-küçük kolektifler şeklinde gelişmesi hareketin, toplumsal mücadelenin sürükleyici gücü olma kapasitesini düşürmüştür.

90’lar açısından, bir yandan ulus-devlet sisteminin ideolojik hegemonyası içinde STK’laşan kadın kurumları, diğer yandan gündemlerini sınırlayarak kendi içine kapanan ve marjinalleşen feminist gruplar, bir diğer yandan ise Sovyetler sisteminin dağılmasıyla oluşan yenilgili ruh hali içinde, sendikal mücadeleye sıkışan sosyalist hareketlerdeki kadın örgütlenmelerinden oluşan bir haritadan bahsetmek yanlış olmaz. Diğer taraftan, kadınların eşitlik ve özgürlüğe olan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda örgütlenme arayışları kesintisiz devam etmiştir. Farklı coğrafya ve sosyokültürel gerçekliklerden kadınların kendi renklerini öne çıkararak örgütlenmesi, kadın özgürlük mücadelesine yeni bir ivme kazandırmıştır.

Bu haritayı coğrafik olarak ele aldığımızda, Batı’da hak ve özgürlük mücadelesinin birey eksenli ele alınması öne çıkarken, Doğu ve Güney’de ise toplumsal zeminden beslenen bir mücadelenin öne çıktığı belirtilebilir. Heja Zerya’nın ifade ettiği gibi,

“Batı eksenli feminist mücadele deneyimine damgasını vuran; liberal, bireyci, burjuva devlet sistemini esnetme, cinsiyetçi politikalarını değiştirme ve bu sistem içinde erkekle eşit haklara sahip olmadır. Doğu ve Güney eksenli gelişmeye damgasını vuran ise; toplumsal özgürlük temelinde devlete, küresel sömürgeciliğe ve erkek egemen zihniyetin yarattığı cinsiyetçi kavram, kuram ve kurumları dönüştürme, aşmaktır.”⁹

21. yüzyıla geldiğimizde, sistemin yapısal krizlerinin giderek yaşamı yok edecek noktaya varması, bu krizlere tepki olarak gelişen sosyal hareketlerin ve örgütlenmelerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Bu krizlerden en fazla kadınlar etkilendiği için ya bu hareketlerin öncülüğünü kadınlar üstlenmiş ya da bu krizlere tepki üzerinden şekillenen bir kadın mücadelesi gelişmiştir. Kimliğin, doğanın, varlığın korunması eksenli gelişen bu mücadele, özellikle sömürgeleştirilmiş coğrafyalarda kitleselleşmiştir. Yine, sistemin kadınların haklarına dönük saldırılarının artması karşısında milyonlarca kadının katıldığı grevler, yüzbinlerce kadının katıldığı sokak eylemleri, ulus aşırı kadın buluşmaları gerçekleşmektedir. Ancak, toplumun her kesiminden kadının bir araya geldiği, öfkenin kitleselleştiği bu mücadele, örgütsel formunu aramaya devam etmektedir. 21. yüzyılda kadınların, ulus devlet sınırlarını ve kıtaları aşan kolektif bilinci, örgütlülüğü ve eylemselliği, egemen sistemin topladığı kadın konferanslarını, küresel kadın buluşmalarının işlevsizliğini ortaya koysa da bu mekanizmaların ulaştığı her yere ulaşma kapasitesine henüz ulaşmamıştır.

21. Yüzyılda Kadın Mücadelesinin Seyri

İki büyük emperyalist paylaşım savaşının sığıldığı 20. yüzyılda toplumsal mücadele, devlet ve devlete muhalefet ikilemi içinde şekillenmiştir. “Hak verilmez, alınır” sözü, işçi hareketlerinden, silahlı ulusal kurtuluş hareketlerine, öğrenci hareketlerinden kadın hareketlerine kadar, mücadelenin genel formülünü ifade eder. En genelinde, kadın hakları, insan hakları ya da sosyal devlet gibi olgular, bu mücadele mecbur kıldığı için açığa çıkmıştır. Ancak, 21. yüzyılda ulus-devlet sistemi ve ona dayalı geliştirilen uluslararası mekanizmalar, liberalizmin sosyal devlet kalıntıları dağılıyor. Kapitalizm neoliberal politikalarla, bütün yerküreyi ve kapitalist elit dışındaki “üçüncü dünya” toplumlarını, kadınları kendine hammadde olarak kullanırken, kendi koyduğu kuralları ihlal etmekten çekinmiyor. Bu kalıntılar arasından dincilik, faşizm, cinsiyetçilik, ırkçılık yükseliyor yeniden. Bu aşamada, 20. yüzyılın formülleriyle düşünmek ve hareket etmek, çözümü değil tıkanmayı getirecektir.

⁹ Heja Zerya, *Demokratik Modernite İnşasında Feminizm*, Diyarbakır: Jingeh Yayınları, 2022, 158.

Zira savaşlardan, ekolojik yıkımdan, yoksulluktan kaynaklı çevreden merkeze doğru süreklileşen bir göçmen akışı, giderek melezleşen ve klasik kalıplarından çıkan bir toplumsal mücadeleyi zorunlu kılıyor. Böylesi bir mücadele formülünü bulmaya en yakın toplumsal özne, yine kadın oluyor. Çok renkli ve çok gündemli, kapsama alanı giderek genişleyen kadın direniş geleceğe ve şimdiye dair umut veriyor.

Ahlaki, vicdani ve felsefi meyli, Jin Jiyan Azadî sloganının duyulduğu her yerde sahiplenilmesinde açığa çıkan kadınların isyanı, devrimini doğurmaya koyulmuştur. “Ayrıksılık yerine, birliği ve kolektivizm ihtiyacını öne çıkaran bir ‘oluşum anı’ndan geçilmektedir.”¹⁰ Bu oluşum anının tohumları, dünyanın farklı yerlerinde filizlenmektedir. Örgütlü ve eylemli direnişle, filizleri büyütmek, “hak verilmez, alınır” formülünü aşp, eşit ve özgür yaşamın inşasına girişmek, kadın mücadelesinde üçüncü çizginin ifadesi olmaktadır. Kadın mücadelesinin bu çizgide netleşmesini, kadınların tanrı-devlet-baba düzenine karşı gelişen direnişleri, demokratik uygarlık nehrinin yatağını genişleten bir forma ve yoğunluğa ulaştırarak, köklü toplumsal dönüşümlerin öncüsü olmasına dair bir tartışma olarak da ele alabiliriz.

¹⁰ Heja Zerya, *Demokratik Modernite İnşasında Feminizm*, Diyarbakır: Jingeh Yayınları, 2022, 184.

Jin, Jiyan, Azadî: Bir Sloganın Ötesinde...

Hacer Özdemir

21. yüzyıl, Kürt kadın mücadelesinin ve feminist hareketlerin; toplumsal, siyasal ve kültürel kabulleriyle yine norm ve kökleri bin yıllara dayanan egemenlikçi, otoriter nizamı ters yüz ederek onları yeniden tanımladığı bir dönem olarak karşımıza çıkıyor. Bu çağ, yalnızca geçmiş mücadelelerin devamını değil aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, insan hakları ve sosyal adalet mücadelesinin yeni bir dönemini de temsil ediyor. Bu çağda kadın hareketleri, sistematik eşitsizlikler karşısındaki sessizliği yerle yeksan ederek ataerkil normlara karşı benzeri görülmemiş bir direniş sergiliyor.

Özellikle son yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde yükselişe geçen kadın mücadelesi, sınırları aşan bir dayanışma ağı ve ortak mücadele zemini oluşturdu. Kadınların inşa ettikleri platform, dayanışma ve örgütlenme ağları güçlü araçlar haline gelerek kadın mücadelesini daha kapsayıcı ve kesimsel kıldı. Dünyanın birçok yerinde kadınlar, baskıcı/ otoriter rejimlere karşı direnişin ön saflarında yer alarak demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adalet talep ederken en önemlisi de direnişleriyle toplumsal muhalefete öncülük ediyor. "Jin, Jiyan, Azadî" (Kadın, Yaşam, Özgürlük) sloganı, kadınların özgürleşmesini, bir arada olma halini ve toplumsal özgürleşmenin ruhunu yansıtıyor.

21. yüzyılın kadın özgürlük mücadelesi gücünü her şeyden önce onun dönüştürücü potansiyelinden alıyor. Kadın özgürlük mücadelesi yalnızca hak talebi olmaktan ziyade aksine toplumu özgürleştiren bir etkinliği barındırıyor ve geleceği de şekillendiriyor. Süregelen bu mücadele, dünyanın dört bir yanında yankı bularak tarihin akışını belirliyor.

Bu tarihi akış içerisinde "Jin, Jiyan, Azadi" sloganı, Kürt Kadın Hareketinin en güçlü sembollerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Kürt kadınların yaşadığı etnik ve cinsiyet temelli baskılara karşı direnişin 'arkhe'sini ve toplumsal/siyasal mücadelesinin ürünü olan özgürleşme ufkunun ilhamını yansıtmaktadır. 1980'lerin sonundan itibaren Kürt Özgürlük Hareketi içerisinde erkek egemen sisteme karşı da mücadele eden kadınlar, kadın özgürlük mücadelesini yükseltmeleriyle birlikte, Kürt Kadın Özgürlük Hareketini de siyasi literatüre katmıştır.

Kürt kadın hareketinin, toplumsal ve siyasal alanlarda dönüştürücü bir özne ve aktör olarak 1990'larda kendi örgütlenmelerini kurmasıyla birlikte "Jin, Jiyan, Azadi" sloganı, kadın hareketinin merkezi bir düsturu hâline geldi. Kadınların kimliklerini ve özgürlüklerini savunmalarının yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin de bir sembolü hâline gelen bu slogan; kadın mücadelesinin ortak ruhunu, belleğini ve direncini yansıtarak evrenselleşti

Kürt toplumsal kültürü temellerini, gücünü ve özelliklerini ana-kadın hakikatinden alır. Yazılı ve sözlü Kürt edebiyatının temel kurucu öğeleri olan kadın, güzelliğin ve kutsallığın sembolü olarak ele alınır. Kadının kutsallığı, yaşamın kutsallığıdır ve kadının yaşamla kurduğu bağ, aslında toplumun özgürlükle kurduğu bağıdır. Ve yaşam da gücünü buradan alır.

Kürt kadın özgürlük mücadelesinin düsturuna dönüşen "Jin Jiyan Azadi", ataerki sisteme karşı; kadınların, kendilerine dayatılan ölüme ve kölelik zincirlerine karşı yükselttiği tarihsel bir çılgıktır. İran'da, Jina Amîni'nin kadın kimliğini yok sayan gerici rejime başkaldırması sonucu işkenceyle katledilmesiyle birlikte "Jin Jiyan Azadi" sloganı; İranlı kadınların ve İran halklarının toplumsal mücadelesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sınırları aşarak, kadınların ve halkların özgürlük mücadelesinde büyük bir değere dönüştü. Zamanla dünyadaki feminist hareketler tarafından da benimsendi ve özellikle Orta Doğu'da kadın hakları mücadelesinin ruhunu yansıtan bir sembol haline geldi.

Bugün, Kürdistan ve Türkiye'deki kadın mücadelesi; yayılan erkek egemen anlayışa, kadın cinayetlerine ve yükselen ırkçılık dalgası karşısında önemli ve durmadan büyüyen, kök salan bir örgütlenme alanı olarak durmaktadır. Özellikle son yıllarda; kadın katliamlarının artması, kadın haklarına yönelik artan baskılar ve özellikle İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi, kadın hareketlerinin daha güçlü ve birleşik bir mücadele vermesini zorunlu hale getiriyor. Artan otoriterlik, milliyetçi histeri ve erkek egemen politikalar, kadınların toplumsal ve siyasal alandaki yerini daha fazla zorlaştırırken; kadın hareketlerini, bu slogan etrafında birleşerek mücadeleyi daha da büyütmeye yöneltiyor.

Toplumsal hareketler, tarih boyunca belli bir perspektifle yola çıkar ve felsefi temele dayanırlar. Kuramsal arka plana dayanan hareketler; ortaya koydukları iddialar ve uğruna yürüttükleri mücadeleyle ya dönemine damga vurur, değişim ve dönüşümün taşlarını döşerler ya da sadece kendi hareketleriyle sınırlı kalır ve sönümlenirler. "Jin Jiyan Azadi" sloganı, yüzyılın felsefesi haline gelecek bir bağlama sahiptir. Bu slogan, kadınların nasıl bir yaşam ve örgütlenme dinamiği arayışı içerisinde olduğunun rehberi niteliğindedir.

Son yüzyılın düşünce tarihi ve politik aktivizminin en büyük öznelere olan kadınların mücadele, direniş, diriliş ve varoluş repertuarları; aradan geçen zamanda, halkların, toplumların ve erkeklerin de özgürleşmesini içeren yeni bir toplumsallığın imkânlarını yarattı. Tarih boyunca gündelik hayattan, bilimden, sanattan ve kamusal alandan tecrit edilmeye çalışılan kadınların mücadelesi, bugün de dünyanın dört bir yanında, farklı yöntem ve araçlarla devam ediyor.

Varlığı inkâr edilen, istisnai bir varlık olarak muamele gören ve erkek egemen bir nizam için var edilen ataerki çark, kadınları bir tahakküm nesnesi olarak görüp sabitledi. Tüm bunlara karşı kadınlar, varlık mücadelesi içinde oldular. Kadınlar; otoriterliğe, cins/kadın kırımına, taciz ve tecavüzlere rağmen varlıklarıyla, direnişleriyle ve mücadeleleriyle iz bıraktılar. Tanrılara karşı tanrıçalar, zalimlere karşı mazlumlar, rahiplere karşı rahibeler, tiranlara ve despotlara karşı devrimci kadınlar; her zaman bu ataerki çarka çomak soktular.

Kürt Özgürlük Hareketi, kökleri bin yıllara dayanan çelişiklere, dezavantajlara ve norm haline getirilen mevcut nizama rağmen, kadın özgürlük perspektifini tüm sorunların odağına koyduğu bir mücadele alanı yarattı. Özgürleşme felsefesi ortaya koyarak meseleyi salt bir kadın sorunu olarak ele almayıp, onu toplumsal bir sorun olarak işledi. Tam da böyle bir düzlemde değişim ve dönüşümün esas kaynağını tespit edip, kadınlara dayatılan köleliğin nasıl değiştirebileceğinin ufkunu ortaya koydu. Tüm engellere başkaldırarak bu yazgıyı değiştirmenin mücadelesini ördü. Bu sebeple, "Jin, Jiyan, Azadi" sloganı nasıl yaşamalı, nereden başlamalı ve ne yapmalı sorularına, binlerce yılın deneyimi ışığında verilen bir cevaptır.

Bu slogan etrafında ortaya çıkan vurgu, mesaj ve arayış; kadınların 21. yüzyılın başından itibaren ortaya koydukları mücadele/direnişin felsefesi ve özgürlük paradigmasına işaret eder. Bu değerler dizisi, arka planı itibarıyla Orta Doğu'da Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu özgürlük paradigmasının en rafine olmuş halidir. "Jin Jiyan Azadi" sloganı etki ve yayılım gücü itibarıyla, aslında kadınların özgürlük arayışını da aşarak erkeği, canlı-cansız ayrımı yapmaksızın doğanın bütün bileşenlerini ve bir bütün olarak toplumu da özgürleştirip dönüştüren bir bağlama sahiptir.

Kürt kadınlarının mücadelesinin tarihi, salt bugün veya yakın tarihte başlayan bir mücadele değildir. Kürtlerin kolektif olarak son iki yüzyılda yürüttükleri eşitlik ve

özgürlük arayışıdır. Bu uğurda ortaya konulan direniş ve diriliş mücadelesiyle paralel gelişmiştir. Bu açıdan, Kürt kadınlarının özgürlük arayışının tarihçesini bilmek, günümüzdeki mücadelenin anlamını, önemini ve toplumsal dönüşümdeki özne olma rolünü daha da anlaşılır kılacaktır.

Özellikle 1800’lü yılların sonlarına doğru, politik, ulusal ve sınıfsal eksenli gelişen mücadelelerde Kürtlerin de birtakım politik hareketleri ve mücadeleleri olmuştur. Bütün bu süreçlerdeki politik hareketler içerisinde şüphesiz ki Kürt kadınlar da özne ve aktör olarak yer almıştır; fakat Kürt kadınlarının bu süreçteki politik mücadelelere katılımı, tekil düzeyde kalarak tüm kadınların ortak mücadelesine dahil olamamış ya da dahil edilmemiştir.

Türkiye ve Kürdistan’da ‘68 kuşağıyla başlayan politik mücadelede Kürt kadınlar, giderek daha aktif şekilde yer almaya başlamışlardır. Ağırlıklı olarak üniversite ve lise öğrencileri çevresinden oluşan hareketler, 80 darbesi sürecinde, zindanlarda esir düşen Kürt kadınlarının politik mücadele sürecine daha aktif dâhil olmasıyla ivme kazanmıştır. Fakat bu süreçte, Kürt kadınlarının mücadele dinamikleri, ağırlıklı olarak ulusal ve sınıfsal motivasyonlarla gelişim göstermiştir. Ulusal motivasyonlarla sınırlı kalmıştır. Yani, kadın özgürlük mücadelesi veya bilinci temelinde katılım, bu süreçte zayıftır.

‘90’lı yılların ilk dönemlerinde ise Kürt kadınlarının özgürlük ufkı, ulusal ve sınıfsal bağlamları aşmıştır. Bu süreçte, Kürt kadınlarının politik

mücadeleye katılımı tekil, dar/ grupsal, sınıfsal veya salt ulusal bilinç konsantrasyonunu da aşarak, kadın özgürlüğü temelinde bilinç kazanmıştır. Kürt kadınlarının mücadeleye katılımını giderek kitleselleştirmiştir. İşte bu kitlesellik ve bilinç düzeyi, kadın özgürlüğü temelinde politik ve paradigmasal bir bilince dönüşmüştür. Bu süreçten itibaren, Kürt kadınlarının mücadelesi kitlesellik kazanmış olup, hareket düzeyine ulaşmıştır.

Kadınların bir özne ve aktör olarak mücadeleye katılımı, salt fiziki bir katılım değildir; kadın özgürlük bilinci ve cins mücadelesiyle yoğrularak evrilmiştir. Bu süreçten itibaren, Kürt kadın hareketi ulusal ve sınıfsal taleplerinin yanı sıra kendi özgün talepleriyle mücadeleye öncülük eden bir noktaya gelmiştir.

Kadınların bir özne ve aktör olarak mücadeleye katılımı, salt fiziki bir katılım değildir; kadın özgürlük bilinci ve cins mücadelesiyle yoğrularak evrilmiştir. Bu süreçten itibaren, Kürt kadın hareketi ulusal ve sınıfsal taleplerinin yanı sıra kendi özgün talepleriyle mücadeleye öncülük eden bir noktaya gelmiştir. Tam da bu süreçte, Kürt kadın hareketi

“Kadınlar özgürleşmeden toplum özgürleşemez” şiarıyla, kadın özgürlük sorununun toplumsal sorunların esasını oluşturduğunun altını çizerek, ulusal ve sınıfsal sorunların önüne koymuştur.

Bu şiar, kadınları katıldıkları tüm politik ve örgütsel zeminleri dönüştürmede büyük bir mücadele vermeye yöneltti. Mücadele ile elde ettikleri kazanımlar, Kürt kadın hareketinde büyük bir moral ve kendine güveni beraberinde getirdi. Milyonları bulan kadın kitlesinin büyük bir heyecanla mücadeleye katılmasını sağladı. Toplumsal zeminde büyük dönüşümlere kapı araladı. Elbette bu durum, kendiliğinden ortaya çıkan durum değildir. Bugün de Kürt kadınlar, dâhil olduğu, katıldığı bütün politik ortamlarda ve zeminlerde büyük bir özgürlük mücadelesi vererek toplumsal dönüşümü sağlamaya devam etmektedir.

Bu dönüşüm, her şeyden önce parti ve kurumlarda erkek egemen zihniyete karşı itiraza dayanan bir mücadeleyle başlayarak, daha sonra aileye, sokağa ve yaşamın tüm alanına yayıldı. Bu açıdan, kadın özgürlük mücadelesi, Kürdistan toplumunun temel dönüşüm ve değişim dinamiği özelliği kazandı. Kadın özgürlük mücadelesi, verili mevcut örgütsel ve kurumsal zeminleri aşarak toplumsal bir dönüşüm mücadelesine evrildi. “Jin, Jiyan, Azadî” sloganına ilham olan arka plan, Kürt kadınlarının bugün sadece Kürt toplumu açısından değil, Orta Doğu’daki kadın özgürlük mücadelesi açısından da politik bir dönüşüm dinamiği olmasının dayanağıdır.

Kürt kadınlar, yazılı ve sözlü toplumsal ve kültürel üretim alanlarında ana-kadın rolleriyle ön plana çıkarılsa da özellikle siyasal ve ekonomik meselelerde edilgen bırakıldılar. Erkeklik anlayışının kendisi, kadınların kendi hakikatleriyle var olabildiği tüm yaşam alanlarında önlerine konulmak istendi; erkek egemen anlayış tarafından her zaman baskılanan, ötekileştirilen, etkisizleştirilen bir pozisyonda oldular. Yani, bir yandan egemen toplumsal değerlerin baskısı, diğer yandan dini ve dogmatik değerlerin baskısı ile kadınlara dayatılmak istenen toplumsal roller olmuştur. İşte gelişen politik kadın mücadelesi, günümüzde bu sorunları büsbütün aşamamış ve arzuladığı özgürlüğü elde edememiş olsa da büyük mevziler ve başarılar kazanmıştır.

Kürt kadınlar hem tekçi erkek egemen sisteme hem de varlığını dahi kabul etmeyen ulus devlete karşı büyük bir mücadele vermektedir. Büyük bir mücadele tarihinin ürünü olan, büyük bedellerle atlatılmış badirelerde, Kürt kadınlarının verdiği mücadeledeki önemli kazanımlar, düşmanca saldırılara maruz kalıyor. Kadın mücadelesine karşı adeta gözaltılar, ağır işkenceler, tutuklamalar, suikastlar, kurumların kapatılması, kayyum atanması ve kadın kazanımlarını hedef alan baskıların süreklileştiği bir rejim inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Büyük bedeller ve acılarla dolu geçen 20. yüzyılın bir mirası olarak, 21. yüzyıl kadın mücadelesi peyderpey toplumsallaştı ve kelebek etkisi yaratarak dünyanın her yerine yayıldı. Bugün, Latin Amerika'dan Afrika'ya, Uzak Doğu'dan Avrupa'ya, Avustralya'dan Orta Doğu'ya kadar kadınların varlıklarını gösterme hallerine tanıklık ediyoruz. Halay, dans, kahkaha, neşe ve öfkeli zılgılarıyla...

Kadınların mücadelesi, ısrarı ve ilham verici dinamizminden akan bu yaratıcılık, kıtaları da aşarak kimi zaman ani bir isyan, kimi zaman da görkemli bir direnişe dönüşerek ilerledi. Dünyanın en ücra noktalarında, kadın düşmanı politikaların dayatması altında yaşayanlar ile yine erkek egemen anlayışın sistematik politikalarından bihaber olan kadınlar da bu pratiklerin kurbanları ve mağdurları olmaktadır. Tüm bu erkek aklın politikalarına karşı, elbette kadınlara isyanı ve başkaldırıyı örgütlü kadına mücadelesine dönüştürüp, büyütme ve tüm insanlığa yaymak düşmektedir.

“Jin, Jiyan, Azadi” kısaca bu tarihsel arka plan üzerinden gelişerek bugün kadın mücadelesinin ilhamı haline geldi. İran'ın başkenti Tahran'da bir kadın, takmış olduğu başörtüsü İslami kısıtlara uymadığı ve “uygunsuz” olduğu gerekçesiyle katledildi. 22 yaşındaki Kürt kadın Jina Mahsa Amîni'ye yönelik, ahlak polisi tarafından gözaltına alındığı sırada işkence uygulandı. Jina'ya yönelik işkence, karakolda da devam etti ve kendisi komaya girdikten sonra yaşamını yitirdi. Ulus devletlerin Ortadoğu ve Kürdistan coğrafyasına dayattığı savaş politikalarından en çok kadınların etkilendiğine birçok kez tanıklık etmişizdir. Buna rağmen, kadınların erkek egemen iktidarlara karşı özgürlük mücadelesi hız kesmeden devam etmiş ve kadınlar, kimi dönem kazanımlar da elde etmiştir. İran'da Jina Amîni'nin katledilmesinin ardından oluşan toplumsal tepki, kadınların egemen güce karşı direnişinin devam ettiğini gözler önüne seriyor. Geçtiğimiz aylarda İran'da, Ahu Deryai başörtü dayatmasına itiraz ettiği için güvenlik görevlileri tarafından fiziksel tacize uğrayınca, üniversite kampüsünde uygulanan katı kıyafet yönetmeliğini protesto etmek için yarı çıplak soyunarak kampüsün kapısında bekledi ve kısa bir süre içinde gözaltına alındı. Ancak İran gerici rejimi, tıpkı diğer ulus devletler gibi varlığını, hegemonyasını halkları birbirine kırdırarak, kadınlara yönelik baskı politikalarını sürdürerek devam ettiriyor ve bunu da idam gibi insanlık dışı uygulamalarla daha da derinleştiriyor.

Jina Amîni'nin İran gerici rejimi tarafından katledilmesiyle birlikte, Kürt kadınlarının mücadele şiarı olan Jin Jiyan Azadi yalnızca Rojhilat'ta değil, dünyanın birçok yerinde ezilen halklara da ilham oldu-olmuş, evrensel bir kimliğe büründü-bürünmüştür. Jina'nın ölümünden sonra tüm dünyaya yayılan saç kesimi eylemi, bir isyanın yansımasıydı. Yine Rojhilat'ın Sine kentinde kadın mücadelesi yürüten ve 1 Ağustos 2023 yılından bu yana tutuklu olan Werîşe Mûradî hakkında idam cezası kararı verildi. Werîşe'nin özgürlük mücadelesi yalnızca kendisi için değil; tecavüze uğrayan, işkence gören, emeği ve bedeni sömürü-

len tüm kadınlar içindir. Werîşe, rejimin daha önce haklarında idam kararı verdiği Pexşan Ezîzî ve Şerîfe Muhammedî'yi anarak mahkemeye katılmayı da reddetmiştir. “Kürdistan'dan Belucistan'a, İran'dan Afganistan'a kadar kadınlara yönelik her türlü zulmün sonuna kadar, ‘Jin, Jiyan, Azadi’ ideallerine ulaşana dek mücadeleme devam edeceğim” diye yazdığı son mektubunda, var olan karanlığa karşı direnişi sergiledi. İran'daki gerici rejimi tarafından bir kadın kırım ve toplum kırım olarak uygulanan idam kararlarına karşı hak ve eşitlik mücadelesi veren kadınların sesi, bugün sınırların ötesine ulaşıyor.

Birçok Kürt kadın, erkek egemen gerici anlayışın kırım politikaları sonucu maruz kaldığı sistematik işkencelerle hayatlarını kaybetti. Leyla Qasim da benzer şekilde cezaevinde insanlık dışı işkencelere maruz kalan ve 12 Mayıs 1974'te Saddam Hüseyin rejiminin kararıyla idam edilen devrimci kadınlardan biriydi. 22 yaşında faşist BAAS rejimi mahkemelerinde yargılanırken mahkeme hâkimine, “Beni öldürün fakat şu gerçeği de bilin ki benim öldürülmemle binlerce Kürt uyanacak” demişti. İdam edilmeden hemen önce annesine “Anne! Bizim ölümümüzle binlerce Kürt insanı uyanacak, özgürlük bayrağımız dalgalanacak. Ben öldüğümde üzülmeyin, saç örgülerimden bayrak yapsınlar” diyerek kendinden sonraki Kürt kadınlarına ve Kürt halkına saçlarından örülen bir mücadele bayrağını bırakacaktı.

3 Ağustos 2014'te IŞİD'in Şengal'i ele geçirmesiyle Êzidîlere yönelik bir jenosit programı hayata geçirildi. Kadınlar bu jenosit girişiminde ciddi bir kırıma uğratıldı. Bu jenosit girişiminde kadınlar ciddi bir kırıma uğratıldı. Kadınlar, teslim olmamak için kendilerini kayalıklardan atıp arkalarında bıraktıkları örülmüş saçları ile bugün bile hafızamızda diri ve duru olarak yer alıyor.

Bugün İran ve Rojhilat'ta kadın öncülüğünde gerçekleşen direniş ve haykırış, kadınların tarihsel mücadele mirasının bileşkesinde ve ona ayna tutan bir karakterden mütevellit, dünyanın diğer kıtalarındaki kadın direnişlerinin bir dışavurumudur. Bu direniş, kısaca “Kimsenin seni ezmesine izin verme” ve “Kendini savun” düsturunun ete kemiğe bürünmüş halidir. Dolayısıyla buradaki savunma veya direniş halinde olma hakikati; otoriteye, baskıya ve iktidara karşı, kendi öznel deneyim ve gücüne dayanarak mücadele etmektir.

Foucault'nun yetmişli yıllarda bahsettiği şekliyle, direniş ile iktidar her zaman birbiriyle ilişkili olgulardır. Başka bir ifadeyle, iktidarın olduğu yerde direniş ve onu taşıyan mücadele de vardır. Dolayısıyla, kadınların baskıya karşı direniş mekanizmaları oluşturmaları ve mücadele içinde olmaları temel bir gereklilik ve meşruiyet taşımaktadır.

2011 yılında, ulus-devletlerin hegemonya savaşıyla birlikte savaşın yayıldığı Suriye’de, kendi öz gücüyle yeni ve ortak bir yaşamı ören halkların inşa ettiği, bir kadın devrimi olan Rojava Devrimi, bütün Orta Doğu’ya bir model oldu. IŞİD gibi cihatçı unsurlara hamilik yapan bölge güçleri, Orta Doğu’nun karanlık tarihini yırtan kadınların kazanımlarını ortadan kaldırmak için cihatçı gruplarla, devrimi boğmak adına Kürtleri ve kadınları Kobanê’de yok etmeye çalıştı. Rojava’da kadınlar, IŞİD çetelerine karşı amansız bir direniş sergiledi ve bu direniş, Kobanê’yi de aşarak tüm dünyaya ilham oldu. Kadınlar, zorla siyah çarşaf lar giydirilerek evlere kapatılmaya ve köleleştirilmeye çalışıldı.

Rakka’da, Rojava’lı kadınlar tarafından kurtarıldıklarında o kadınların, siyah çarşaf larını çıkarıp ateşe verdiği an’a tüm dünya tanıklık etti. Rojava’da, IŞİD ve benzeri insanlık karşıtı örgütlere karşı en büyük mücadeleyi veren de kadınlardı. Kobanê’den Rakka’ya kadar öz savunma mekanizmaları inşa eden kadınlar, aynı zamanda demokratik ve özgür bir toplumun inşasının önemli mimarlarından biri olarak kadın devrimini geliştirdiler. Rojava kadın devrimi, ulus-devlet aklının çok ötesinde bir demokratik toplum ve kadınların eşit bir özne olarak tarih sahnesine çıkışının miladıdır aynı zamanda. Demokratik ulus ve özerklik deneyimi, adeta ruh/beden gibi özdeşleşti ve bu Rojava Devrimi’nin öncüsünün kadınlar olmasına dayanıyordu.

Kaynağını Kürt kadın özgürlük mücadelesinden alan ve İran’da kadınların öncülüğünde diğer toplumsal dinamiklere de ilham veren “Jin Jiyan Azadi” sloganı, alternatif ve kurucu bir mottoya evrilmektedir. Yaşamı, kadını ve bu ikisinin bileşkesinde toplumsal özgürleşmeyi imlemektedir. Kadın olmadan toplumun olamayacağını; toplum olmadan da herhangi bir yaşamın mümkün olmadığını göstermektedir.

Kaynağını Kürt kadın özgürlük mücadelesinden alan ve İran’da kadınların öncülüğünde diğer toplumsal dinamiklere de ilham ve umut veren “Jin Jiyan Azadi” sloganı, alternatif ve kurucu bir mottoya evrilmiştir. Yaşamı, kadını ve bu ikisinin bileşkesinde toplumsal özgürleşmeyi imlemektedir. Kadın olmadan toplumun olamayacağını; toplum olmadan da herhangi bir yaşamın mümkün olamayacağını göstermektedir.

21. yüzyılda kadın mücadelesi, toplumsallaşan ve kelebek etkisi yaratan bir mücadeleye dönüşmüştür. Biz kadınlar, dünyanın neresinde olursak olalım bazen isyanımızla, bazen şarkılarımızla, bazen dansımızla, bazen saç kesimimizle, bazen zılgıtımızla, bazen de örgütlü mücadelemizle kendimizi anlatır, mücadelemizi yürütürüz; ama muhakkak birbirimizden etkileniriz. Bu etkilenme, bazen ortak bir mücadeleye

dönüşür, bazen de isyana ve bu isyan, toplumsal direnişe evrilir. Ama genelde bu isyan ve direnişler, faşist rejimlerin uygulamalarından ve yaşattıkları soykırımlardan sonra patlak verir. Belki de dünyada yaşanan tüm kötülüklerden bihaber kendi köyümüzde, kasabamızda yaşamayı tercih etsek bile; kötülükler karşı isyanı ve mücadeleyi bir hak olarak görüyoruz ve mücadeleyi büyütüyoruz

21. yüzyılın kadınların yüzyılı olduğu, sadece bir retorik değil, son yüzyılın mücadelesinin bir çıktısıdır. Bu yüzyıl, kadın mücadelesinin sadece direnişin değil; aynı zamanda yeniden inşa ve özgürleşmenin de simgesi olacağını göstermiştir. Rojava ve Rojhilat’taki kadınların direniş ve özgürlük mücadeleleri, dünya genelindeki feminist hareketlere ilham vermekte ve onları güçlendirmektedir. “Jin, Jiyan, Azadi” sloganı; Rojava’daki kadınların öz yönetim deneyimleri ve Rojhilat’taki cesur direnişleriyle somut bir şekil almıştır. Bu deneyimler, kadınların sadece savaş meydanlarında değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik alanlarda da güçlü bir varlık göstermelerinin mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Kadınların kolektif gücü, patriarkal sistemin dayattığı sınırları aşarak özgürlüğe doğru atılmış güçlü bir adım olduğunu göstermiştir.

Kadınların mücadelelerinin ortak ve dayanışma temelli olması gerekliliğini; küresel çapta birbirimizden öğrenecek çok şeyimiz olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekiyor. Rojava ve Rojhilat’taki kadınlar, bize birlikte daha güçlü olduğumuzu, birbirimize destek olduğumuzda hiçbir baskının, hiçbir zulmün bizi durduramayacağını ve erkek egemen nizamın bariyerlerini aştığımızı göstermiştir. Bu yüzden, dünyanın neresinde olursa olsun, kadınların birbirine ilham verdiği, deneyimlerini paylaştığı ve ortak bir mücadele hattı oluşturduğu bir gelecek inşa etmek zorundayız.

21. yüzyıl, sadece kadınların haklarını savunmakla kalmayıp; aynı zamanda yeni bir dünyayı inşa etmeye başladıkları bir dönem olarak tarihe geçecektir. Her birimiz bu değişimin bir parçası olabiliriz. Birlikte hareket ederek, sesimizi daha güçlü çıkartarak, dayanışma ağlarımızı genişleterek ve birbirimize güvenerek, bu yüzyılı gerçek anlamda kadınların yüzyılı yapabiliriz.

Yeni Dünya Hegemonyasına Karşı Örgütlü Toplum Siyaseti; 3.Çizgi

Yüksel Genç

Dünya çok uzun zamandır hegemonik güç ilişkileri arasındaki yarış ve paylaşım ile şekilleniyor, çok uzun zamandır dünyanın kaderini hegemonya, iktidar, güç üretenler belirliyor. İnsan toplulukları çok uzun yıllardır dünyayı güç odakları, iktidar ilişkileri üzerinden tartışıyor, yorumluyor, tarifliyor, konumlandırıyor. Bu konumlandırılış toplumları yönetilecek kitlelere dönüştürmek üzerine pozisyon alıyor, hayatları haklarında söz tanımıyor, her türlü ilişki biçimini kâr, çıkar mantığına göre şekillendiriyor.

İnsanlık, aynı uzun zaman dilimi içinde hegemonyanın inşası ile yaşıt alternatif arayışlara da bu arayışların önemli kısmının hegemonyanın değirmeninde öğütülüşüne de dışliden arta kalanın kendini yeniden bir alternatif haline getirme çabalarına da deneyimlerine de tanıklık ediyor. Geçmişten aldığı direniş ve özgürlük mirası ile bugün dünyanın dört bir yanında inşa edilen bu hegemonik ilişki tarzlarına karşı örgütlenmeler kuruluyor, toplumsal özgürlüğün yeniden inşası için mücadeleler yürütülüyor. Uslanmaz hegemonik büyüme karşısında, vazgeçmez bir karşı duruşun süreğenliğinden kalan bilgi günümüz alternatiflerini etkiliyor, şekillendiriyor.

Şimdiye kadar egemen/hegemonik sistemlere karşı yapılan isyanların, devrimlerin önemli kısmının günün sonunda aynı sistemin birer zemini ya da dışlisi haline gelirken kendini bulması, sistemsel bir umutsuzluğu ya da hegemonik kader inanışını psiko sosyal zeminde inşa etme tehlikesini de beraberinde getiriyor. Ancak aynı deneyimler güce karşı durma cesaretine, mümkünliğüne,

bir daha deneme, başka biçimde deneme arayışlarına da kaynaklık ediyor. Yani sistemiçileşse de her karşı duruş kendinden menkul bir isyan gücünü miras bırakıyor.

Hegemonik güç ilişkilerinden (iktidar olarak da okuyabilirsiniz) günümüze kalan en değerli bilgi ise hegemonyaya yem olmayan, hegemonyayı üretmeyen, hegemonyaya eklemelenmeyen, benzeşmeyen alternatif bir düzenin mümkünliğüne dair arayış! 3. çizgi tartışmaları da günümüzde tam olarak böylesi bir arayış bilgisinin önermelerinden biri olarak karşımıza çıkıyor.

Tarihi serüvende devrimsel çıkışların zayıfladığı zamanlarda ya da devrimsel çıkışlarının anlamlı gelmediği anlarda, yeniden üretilen güç ilişkileri karşısında bir “aradalık” hali, güçler arasında hiçbirini tercih etmeme hali, ya da güçler arasında köprülük ilişkisi gibi değişik tanımlarla karşımıza çıkan üçüncü çizgi tartışmaları uzun yıllar sistem içi, liberal ideolojiyi güçlendirici bir form olarak deneyimlendi.

Kuramsal ve pratik ifadesini; dünya güç dengelerinin küresel etki yaratacak biçimde ikiye ayrıldığı, iki kutuplu dünya düzeninin belirginleştiği zaman diliminde bulan, 2. Dünya Savaşının hemen ardından oluşan dünya düzeninde bir tür “ortayı bulma siyaseti” olarak da işlevlenen üçüncü “yol” tartışmaları o dönem “sosyal demokrasi” tanımıyla vücut buldu.

Sağ ve sol siyaset arasındaki gerilimi düşüren, bir tür dalga kıran rolü oynayan sosyal demokrasi formu, dünya düzleminde etkin olan iki siyasal savunuyu sentezleyen bir anlayış olarak günün sonunda kapitalist sistemi sosyal politikalar ile tahkim edip güçlendiren bir siyaset olarak tarihteki yerini aldı.

2. Dünya Savaşı ardından, Hitler faşizminden çıkan Almanya sosyal demokrasisi bu konuda önemli bir deneyim olarak üçüncü “yolun” temsillerinden oldu. O dönemden bu döneme kadar 3. Yol; sistem içi siyasal güç rekabetlerinde uzlaşma siyasetini, uzlaştırarak dönüştürme hedefini temsil etti. Tüm bu temsil ediş halleri içinde tartışmasız tek gerçek ise hegemonik iktidar ilişkilerinin/düzeninin aşılmasını hedeflemediğiydi. Bu anlamı ile “üçüncü yol” kavramı aslında sistem dışı bir düzeni değil, sistem içi bir uzlaşmayı alternatif olarak sundu.

Gerilimleri azaltarak, çelişkileri donduran ya da dengeleyen, güç ilişkilerinde zayıf olanın belirgin karakterini güçlü olana eklemleyen, bu yolla güçlü olanı dönüştüren ve dahada geniş kesimleri kapsamaya olanak tanıyan bir işlev gördü. Kapitalist dünya üçüncü yolunun temsilcisi sayılan sosyal demokrasinin açtığı yolda sosyalist bloka karşı kendini tahkim etme imkanını kullanırken, reel sosyalist blok ise çöktüğü 1990’ların başına kadar geçirdiği sürede ciddi bir parti/devlet hegemonyasına dönüştü!

Ne yazık ki direniş/devrim tarihi, günün sonunda egemenine benzeyen, iktidar üreten, hegemonya kuran sayısız radikal karşı duruş hikayeleri ile dolu. Bugünün dünyası bu serencamda geçmişe göre çok daha fazla büyüyen, genişleyen, küresel etkileri çoğalan hegemonik güçler arasındaki çatışma, paylaşım ve dizayn rekabetlerine maruz.

Ortadoğu'nun sadece son 15 yılda yaşadıkları bu çatışma, paylaşım ve dizayn kudretinin sınırları hakkında yeterince öğreticidir.

İki kutuplu dünyadan tek kutuplu, kutupsuz, çok kutuplu dünyaya geçiş teorilerinin çokça yapıldığı günümüz dünyasında hegemonyanın ülkeleri, bölgeleri, sistemleri, hayatları ve geleceği belirleme gücünden ve kuşatıcılığından çıkmak açık ki acil bir ihtiyaç.

Bu ihtiyacın karşılanması için ise geçmişin alternatif olarak ortaya çıkıp hegemonya üreten ya da hegemonyaya eklemlenen hareketlerin sonuçlarının nedenlerine yönelmek, yeni arayışta aynı hataya düşmemek için anlamlı bir yol olabilir.

Bu arayışın bir parçası olarak Kürt hareketi ile yeniden gündeme gelen üçüncü çizgi tartışmaları, geçmiş işlevinin tam tersini sağlayacak biçimde yani iktidar/hegemonya üretici besleyici olmak yerine hegemonyayı/iktidarı aşıcı ya da kırıncı bir inşa politikasının içeriğini yüklenerek karşımıza çıkıyor, iktidar alternatifi bir tarzı siyaseti reel politikanın gündemine sokuyor. Bu bakımdan iktidar kurucu aktörler dışında kalanları inşacı öznel konumuna yükseltiyor. Bu öznelin örgütlü siyaset etme tarzı temeli oluşturuyor

İktidar dışında kalan geniş toplumsal grupların siyaset etme kapasitesine ve yeteneğine dayanan üçüncü çizgi aynı zamanda bu geniş kesimlerin siyaset etme kapasitesi ve yeteneğinin geliştirilmesini de hedeflemiş oluyor. Bireylerin ve onların oluşturduğu toplumların kendi kendini yönetebilme kapasitelerinin geçmişten aldıkları bağla yeniden ortaya çıkartılması, ulus-devletin toplumlara benimsettiği “siyaset belli bir grubun işidir” algısından çıkılması ve siyaseti yeniden toplumla buluşturması önemli bir noktada duruyor. Toplum kendi ihtiyaçları temelinde kendi sorunlarına çözüm bulabilmek için yeniden kolektif mekanizmalar kurabilir, bu mekanizmaların işlevli hale gelmesi demokratik siyasetin güçlenmesi için bir adım olabilir. Toplumun kendini örgütleyebildiği mekanizmaların inşası yeniden kolektif bir aklın inşa edilmesine, bu aklın yerel sorunların çözümünde başat rol oynamasına yol açabilir. Demokratik siyaset kavramı tam da bu noktada, temsilin ötesinde, her bireyin söz ve karar alma hakkına yeniden erişimi, sağlıktan kültüre, siyasetten insan ilişkilerinin inşasına kadar yaşamı belirleyen her temel kulvarda kendini inşa edebilir.

Hegemonyanın/iktidarın sömürülme, eşitsizlik, dışlanmışlık ilişkisi kurduğu ilk toplumsal kimliğin kadınlar olması ise 3. Çizgi siyasetinin başat aktörüne işaret etmeyi kolaylaştırıyor. Kadının salt güncel eşitsizlik düzeyine değil aynı zamanda tarihsel eşitsizlik düzlemine yönelik geliştirdiği sistemik örgütlü itirazı güncel arayışlar içinde 3. Yolun bir çizgi olarak tartışılmasını mümkün kılıyor. Kadınların bugün bütün dünyada örgütlediği özgürlük, hegemonik ilişkileri reddeden toplumsal özgürlüğü hedefleyen bir kulvarda ilerliyor. Bu ret, kabaca kadın-erkek eşitliğini talep eden değil her türlü ilişkinin (insanın insanla, doğayla, toplumla kurduğu) özgürleştirici bir düzleme geçmesi için mücadele ediyor. Tarihsel yok sayılmayı bir tarihsel var oluş mücadelesine çevirerek toplumsal değerlerin yeniden eşitlik ve demokratik değerler üzerine kurulması için mücadele ediyor. Kadın özgürlüğünün toplumsal özgürlüğe giden yolu doğrudan açtığı, kadınların özgürleştikçe toplumun özgürleşebileceği gerçekliği üçüncü çizginin bir kadın çizgisi olarak kendisini var edebileceği düşüncesine dayanıyor. Bugün toplumun yaşamındaki birçok temel kaosun kadın-erkek eşitsizliğinin, erkek egemen dünyanın ortaya çıkardığı iktidar olgusunun mirası olduğu göz önüne alındığında hegemonik her türlü ilişki biçiminin reddedilmesinin erkek egemen dünyayı reddetmekle başladığı noktası daha da önemli hale geliyor.

Kürt hareketi içinde, önce toplumsal cinsiyetçilik bağlamına itiraz üzerine kurulu bir eşitlik eylemi olarak boy veren kadın örgütlenmesi, kısa zamanda eşitlenmek değil aynı zamanda özgürleşmek bağlamına da kendini oturttu. Kürt kadın hareketi bu ikilem içinde önce örgütlü zemini ile kadının erkek egemen hegemonya karşısında korunması ve güçlendirilmesini, ardından eril hegemonyanın müdahillikinden kopmak kadar onun geriletilmesini sağlayacak teorik ve pratik deneyimler üretmeye başladı.

Kadın adına ve kadına dair her türlü katılımı örgütlü iradesini esas alan ilke de genel içinde alınacak her türlü karar ve siyaset etme biçiminde kadın özgürlükçülük ilkesinin temel kriterlerden biri olmasını sağlayan mücadelede bu deneyimlerin bir sonucu olarak yaşandı. Kürt kadın hareketinin sadece kadını esas alan özgün örgütlenmesi de yaşamın her alanında geliştirdiği özerk örgütlenmeler yolu ile yeni yaşam modelinin inşasına dahiliet biçimi de kısa zamanda tüm farklı toplumsal kategorilerin tarzı siyasetine ilham ve kaynaklık yapmaya başladı....

Bu durumun en bariz örneğini Rojava, Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Bölgesindeki deneyim oluşturmakla birlikte; Kürt hareketinin etki alanına giren veya ondan ilham alan başka ülkelerde de benzer örneklerle rastlanıyor.

Farklı kimliğin varlığını koruyan, iradi bir güç olarak gelişimini hedefleyen özgün örgütlenmesi ile dahil olduğu büyük toplumsal yapı içindeki asli inşacı rolünü oynayabileceği ve dahil olduğu toplumsal yapının bünyesindeki özgün kimlikleri gözetken, eşitleyen gelişim ve dönüşüm seyri bu modelin temelini oluşturuyor. Açık ki bu durum farklı cinsel, inançsal, kültürel, ulusal, etnik... vs. kimliklerin her birinin yatay ve dikey özellikler taşıyan çoklu örgütlenmelere sahip olarak katıldığı yeni bir toplumsallığa işaret ediyor. Özgün ve özerk örgütlenmelerin birbirleri ile kurduğu ağlar, ortaklıklar ve katılım mekanizmaları ile demokratik toplum inşa oluyor.

Bu model ile toplum; devlete devredilmiş ve günümüzde büyük oranda devlet tarafından yutulmuş iradesine sahip çıkarak kendi ihtiyaçlarını gözetken, karar ve politika üretebilme yeteneğini güncelleyip, geliştiriyor, devletin tekel ve iktidar üreten, toplumu daraltan, hatta kendine göre toplum yaratan dinamiğini tersine çevirme olanağı yakalamış oluyor. Üçüncü çizgi tamda bu olanağın siyaseti oluyor.

Özetle 3. Çizgi örgütlü toplumun siyaseti oluyor. Çoklu örgütlenmelere, çoklu tanınmalara ve ortaklaştırılmış tahayyüllere dayanıyor. Topluma dayanan, toplumsal iradeyi önceleyen demokratik siyasetin ta kendisi oluyor. Bu bakımdan 3. Çizgi inşacı siyasete tekabül ediyor.

Tanımlamadan da anlaşılacağı üzere; bir toplum ne kadar örgütlü ise ve siyaseti ne denli örgütlü toplum üretiyor ise o

Farklı kimliğin varlığını koruyan, iradi bir güç olarak gelişimini hedefleyen özgün örgütlenmesi ile dahil olduğu büyük toplumsal yapı içindeki asli inşacı rolünü oynayabileceği ve dahil olduğu toplumsal yapının bünyesindeki özgün kimlikleri gözetken, eşitleyen gelişim ve dönüşüm seyri bu modelin temelini oluşturuyor.

denli 3. Çizgi inşa oluyor demektir. Ancak siyaset ne denli bir merkez tarafından belirleniyor ise, toplum ne denli bir merkezin belirlediği siyasetlerin sonuçlarına maruz ise ve siyaset ne denli çok hegemonya, hiyerarşi güç oluşturuyor ise o denli 3. Çizgiden uzaklaşıyor demektir. Siyaset ne denli merkezden konuşuyor ise ne denli toplum adına ama topluma rağmen üretiliyor ise orada hegemonya yeni nefes alanlarına ve kendini üretme aralıklarına sahip oluyor demektir.

Bu noktada 3. çizginin siyasetini yürüttüğünü iddia edenlerin şu 3 soruyu kendine sorması anlamlı görünüyor.

1) Ne denli çok örgütlü yapıya dayanıyorum, ya da

toplumu ne denli örgütlendirdim, örgütlenmesini ne denli kolaylaştırdım?

2) Ne kadar çok örgütlü yapı benim siyasetimi belirliyor?

3) Ne kadar çok örgütlendirilmiş toplumun gücüyle yeni bir model ya da alternatif bir dünya ideale uygun deneyimler, örnekler biriktirdim?

Bu sorular bugün örgütlenen mevcut kapitalist, erkek egemen sisteme karşı da ne kadar toplumsal mücadele örgütleyebildiğinin temel taşlarını oluşturuyor. Sistem dışı bir alternatif siyasette toplumun ne kadar özneleştiği, bireylerin yaşamları hakkında ne kadar karar sahibi olduğu gibi temel mihenk soruları da ortaya çıkıyor.

Hülasa; geçmişin sistem içi, sistemin bir kolu olarak ortaya çıkan 3. Yol tartışmalarından farklı olarak günümüzün 3. çizgi tartışmaları toplumu merkeze alıyor iktidar/hegemonya üreten, eşitsizlik ilişkilerini sürdüren siyasetlerden herhangi birini diğeri aleyhine güçlendirmedeği gibi güç ilişkileri arasında köprülükte kurmuyor. Farklılar arası eşitliği, eşitler arası özgürlüğü ören bir toplumsallığı inşa ediyor.

3. çizgi hegemonya, iktidar birikimini önleyen, hatta bu birikimin dayandığı dinamiği toplum lehine bozan kurucu bir siyaseti temsil ediyor. Bu siyasetin inşası devletin yok edilişi üzerine değil alternatifinin güçlü inşasına dayanmakta. Yeni bir alternatif yaşam inşası yaşamın her alanının güçlü örgütlenilerek bu alanlarda daha fazla toplumun, topluluğun sözünün pratikleştirilmesine bağlı. Özgürleştirici ilişkiler ağı kurmak bu ağları örgütleyerek her alanda yeni inşalar var edebilmek ancak alternatif bir yaşamın inşasını oluşturabilecektir.

Hegemonya ve iktidar dışı bir dünya tahayyülüne dayanan üçüncü çizgi açık ki eski dünyanın hegemonya ve iktidar üreten aklını temsil etmeyenlere, bu hegemonya süreçlerinden etkilenen ya da nesneleşen yeni özneler; yani egemenlik ve sömürü ilişkisinin dışında kalan öznelerin öncülüğüne dayanıyor. Bu öznelerin başında kadınlar ve gençler geliyor. Özgürleşme eğilimini ve eylemini bugün dünyada en fazla dillendiren ve talep eden halklar, toplumlar, kadınlar ve gençler üçüncü çizginin başat özneleri olarak ezilme ilişkilerine meydan okuyarak yeni bir dünyanın tahayyülünü inşa ediyor. Kürt kadın hareketinin son 40 yılda ortaya çıkardığı örgütlenme deneyimi toplumların diğer ezilmişleri için de artık bir özgürleşme modeli olarak tarihteki yerini alıyor....

21. Yüzyılda Üçüncü Çizgi Tartışmaları

Seher Tümer

Üçüncü çizgi kavramı iki politik görüş karşısında farklı ve özgün bir alternatif yaratma mücadelesi ve genellikle mevcut düzenin sorunlarına çözüm bulma amacıyla iki farklı görüşün, siyasetin dışında bir çözüm bulma arayışıdır. Tarih boyunca üçüncü yol olarak adlandırılmasa da farklı bağlamlarda şekillenmiş ve uygulanmaya çalışılmıştır. Tarihin akışına baktığımızda, aslında demokratik modernite ve kapitalist modernite çizgisi olarak tanımladığımız iki ana çizgiden oluşur. Kapitalist modernitenin, ulus devlet yapılanmasını kurguladığı temel ayaklar olan cinsiyetçilik, milliyetçilik, dincilik ve bilimcilik zihniyetine sahip olup güncel siyasette farklı çatılar altında toplananların da üçüncü yolu kullanıyor olmaları tanımımızın muğlaklaşmasına neden olmaktadır. O nedenledir ki üçüncü yol siyaseti olarak tanımladığımız hattı üçüncü çizgi olarak kullanıp keskinleştirmekte fayda var.

Jineolojinin de önerdiği perspektif, üçüncü çizgi düşüncesinin önemli bir parçasıdır. Pozitivist bilim anlayışının doğayı, kadını ve toplumu nesneleştirdiğini savunan jineoloji bunun yerine etik, estetik ve ekolojik bilim anlayışını savunur. Kadın tarihini ve tarihsel süreçlerde yok edilmeye çalışılan kadının bilgi ve bilimini açığa çıkarak tekçi zihniyetin ürünleri olan iktidar biçimleri karşısında başka bir seçenek daha olduğunu ortaya çıkarır.

Varoluş Tartışmaları ve Özgürlük An'ı

Kadınların yeniden varoluş süreci, bizi varoluş kavramını yeniden tartışmaya, an'ı anlamaya ve tarihteki kadın özgürlüğüne katkıda bulunan gelişmeleri yeniden okumaya götürmektedir. Kadının tarihi ve kadına dair bilgi birikimi tarihsel gelişmelere

bakarak ve özgürlük anlarını tartışarak daha iyi anlaşılabilir. Tarihte hiçbir şey kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Gerçekleşme öncesinde bir birikim ve şartların oluşması gerekir. Gerçekleşme anı ise farklı bir yöne doğru kırılma anına denk gelmektedir.

Varoluş, felsefenin önem taşıyan kavramları arasındadır. Varoluş en temel anlamıyla; her tür felsefi tartışmanın merkezinde yer almış felsefe kavramlarından biridir. “Var olanların varlığını bildirir, öz'ün karşıtıdır, yani bir şeyin ne olduğunu değil var olduğunu bildirir.”¹ Varoluş ile ilgili yaradılış ve bilimsel olarak iki ana yaklaşım var.

‘Yaratılış’a göre varoluş; Evren’in, Evren içindeki bütün sistemlerin ve bunun bir uzantısı olarak tüm canlı çeşitliliğinin, günümüzde var oldukları (son) haliyle, bir anda, mucizevi bir şekilde, yoktan var etmesidir. Modern bilime göre ise varoluş; Evren içindeki hiçbir yapı son haliyle, birdenbire, yoktan var olmadı, hepsinin, belirli süreçlerden geçerek, daha basit yapıtaşlarının değişmesiyle bugünkü hallerini aldı ve halen değişmeyi sürdürmektedir.”²

Big Bang’in (büyük patlama), saniyeden daha kısa bir sürede olduğu ileri sürülür. Büyük patlama teorisinin, genel tanımlaması şu şekildedir: “Modern kozmolojik teoriler ışığında, maddenin aşırı yoğun ve sıcak bir noktadan genişlemesi sonucu Evren’imizin oluşmasını mümkün kılan âna verilen isimdir. Evren’in başlangıcında bir teklik bulunmaktadır. Evren, bu tekil noktadan başlamış ve bugünkü haline doğru evrimleşmiştir.” Tekillikten çoğulluğa giden yolu Big Bang teorisiyle anlatırken bilim an’da varoluşu da tanımlar.

Özgürlük anı! patlama ile genişleyen evrende, hızla atom altı parçacıklar oluşmaya başlar ve evren soğudukça, büyük patlamayla açığa çıkan kaosun yerini kozmos (düzen) almaya başlar. Evrende milyarlarca galaksiden birinde yer alan dünyada, yaşam bu oluşumdan milyar yıllar sonra oluşmaya başlar. Bilim, tek hücreli canlılardan oluştuğumuzu, çeşitlenip türleri oluşturduğumuzu anlatır. Meteor yağmurlarıyla uzayın derinliklerinden gelen buz kristallerinin içinde gelmiş tek hücreli canlılar, suda yaşayıp çeşitlenip karaya çıkarak farklılaşmış ve pek çok canlı türüne evrilmiştir. İnsan da primatların en gelişmiş hali olarak anlatılmaktadır.

¹ “Varoluş”, *Wikipedia*, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Varolu%C5%9F>, (Son Erişim: 3 Mart 2025).

² “Yaratılış Nedir? Bilim ve Yaratılış Çelişir mi?”, Çağrı Mert Bakırcı, *Evrin Ağacı*, 29 Ağustos 2018, <https://evrimagaci.org/yaratilis-nedir-bilim-ve-yaratilis-celisir-mi-7381?srltid=AfmBOopNS8JAte5PcfNXhptM7g2oF4inFM3gtw1pLsBYJyg2EmoADyYq>, (Son Erişim: 3 Mart 2025).

“Ol der olur (kun fe yekûn)”³ evreni an’da yaratmış tanrı. Özgürlük anı. Her şeyden önce ‘O’ vardı. İslam inancına göre yaratıcının bir damla sudan yarattığı varlıklarıdır. Yahut çamurdan Hz. Âdem yaratılmış biz kadınlar da onun kaburga kemiğinden. Özellikle bu yaratılış anlatımı dinlerden önce mitolojik anlatımlarda da benzer bir şekilde yer almaktadır. Kadın erkek arasındaki çelişkiyi derinleştirmek için erkekten yaratılmış kadın hikayesi bugün de hala güncelliğini korumaktadır. Kuran’da Yasin Suresi’nin 77. Ayetinde bunun aksine “Biz sizi bir damla sudan yarattık.” demektedir.

Dinlere göre varoluş, bir anda olagelen bir durumdur ve bir yaratıcı vardır. Bu varsayım, “biyolojik, jeolojik, kimyasal veya astronomik evrimin yaşanmadığını söylemek, annenizin karnından çıktığınızdan beri hiç büyümediğinizi, şu andaki yaşınızda var oluverdiğinizi iddia etmek gibidir.”⁴

Oysa kutsal kitapları ve onların elçisi peygamberlerin hadislerini daha derinliğine tartışan bazı İslam düşünürleri, dört ana yöntemi esas alarak tartışırlar. Yukarıda verdiğimiz örneğin aksine, evrenin oluşumunu, canlının ve insanın oluşumunu, bugün bilimsel olarak da ispatlanmış çerçeveye oturttuklarını görebiliyoruz. Evrenin oluşumunu Big bang olarak tanımlayan bilimin karşısında “ol der olur” söyleminin aynı olayı tanımladığını görebiliriz. Canlıların ve insanın varoluşu ile ilgili kimi İslam düşünürlerinin evrim teorisini Darwin’den daha önce tanımladıklarını da görebiliriz. İbn-i Haldun, önemli eseri olan Mukaddime’de bu teoriyi genişçe ele almaktadır.

Hucurat Suresinin 13. Ayetinde; “Ey insanlar şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için boylara ve kabilelere ayırdık.” yazmaktadır. Bu ayette dinci ve milliyetçi referanslarla iktidar sahibi olanların aksine bir söylem mevcuttur. Zamana ve varoluşa dair tartışmalar, bilimsel araştırmalar yüzyıllardır devam etmektedir. Burada bizim için önemli olan; bu tartışmaların topluma doğaya yansıma biçimi ve bunlara dayanılarak kurulmaya çalışılan tahakkümcü sistem karşısında, demokratik toplumun inşa biçimleridir. Yine evrenin, canlıların ve o canlılar içerisinde insanın yaratılışına dair mitolojik, dinsel ve bilimsel pek çok anlatımla karşılaşırız.

³ Bakara Suresi 117. Ayet

⁴ “Yaratılış Nedir? Bilim ve Yaratılış Çelişir mi?”, Çağrı Mert Bakırcı, *Evrin Ağacı*, 29 Ağustos 2018,

<https://evrimagaci.org/yaratilis-nedir-bilim-ve-yaratilis-celisir-mi-7381?srsltid=AfmBOopNS8JAte5PcfNXhptM7g2oF4inFM3gtwlpLsBYJyg2EmoADyYq>, (Son Erişim: 3 Mart 2025)

Sonuç itibariyle hangi inanış ya da bilimsel yaklaşım kabul edilirse edilsin evrenin, canlıların ve insanın varoluşunun mutlaka bir amacı ve anlamı vardır. Tek hücreli canlıdan çeşitlenip farklılaşarak kaosu içerisindeki düzende insan diğer varlıklardan ayrılarak toplumsallaşmıştır. Bu toplumsallaşma bin yıllar içerisinde farklı dillerden inançlara, farklı yaşam biçimlerine evrilen kültürleşmeye kadar hep bir devrim halinde devam etmiştir. Bugün de bu devrim belki de daha hızlı bir değişimi içinde barındırarak devam etmektedir. Her çağ kendi koşulları ile birlikte kendi yaşam kültürünü de oluşturur. Önemli bir toplumsal kırılmaya sebep olan devletli sistemin oluşması ile toplumsal yaşam, sanayileşme, üretim araçları, sınıf, hiyerarşi, tahakküm, kölelik gibi kavramlarla tanımladığımız bir yaşam biçimine evrilmiştir.

Başka bir yaşam biçimi mümkünün arayışı bugün ya da dün ile başlamadı. Yüzyıllardır bu arayış devam etmekte. Bu mücadelenin başlangıcı mezhepsel, dinsel, etnik çelişki ve çatışmalardan çok önceydi. Kadın ve erkek arasındaki ilk çelişkiye kadar dayanıyor bu arayış. Zamanda geçmişe doğru bir yolculuk yapsak Lilith’e, İnnana’ya kadar götürür bizi. Daha birçok kadın figürünü bu mücadelenin öncülleri olarak anlatabiliriz.

İnsanın toplumsallaşması ve yerleşik hayata geçiş, kadın üzerinde başlayan tahakkümcü yaklaşım doğa ve diğer canlılar için de uygulanmaya başlar. Devletli sisteme geçiş ile birlikte tahakkümün formları çeşitlenmiş, katmerlenmiş ve incelmıştır. Bu durum da “başka bir yaşam mümkün mü” arayışını her zaman diri tutmuştur.

Yaşadığımız yerlerde bir cinsin, bir canlı türünün (insan) bir etnisitenin, bir inancın tahakkümünün olmadığı toplumsal yaşam sistemi mümkün mü? Yüz yıllarca veya bin yıllarca bunun arayışı, bunun mücadelesi verilmiş olsa da bugün hala içinde barındırdığı farklılıklarla birlikte tarihin tekrarı gibi aynı şeyleri yaşıyoruz. Bir yanda kadınlar, ezilenler, ötekileştirilenlerin eşitlik özgürlük arayışı diğer yanda dünyanın neresinde hangi tek din, hangi tek etnisitenin hâkim olacağı planları, kurguları ve hesapları yapılıyor. Hangi canlı türü diemiyoruz. Zira insanın doğa üzerindeki tahakkümü, bu sistem devam ettikçe değişmeyecektir. Bütün bunlar yapılırken dünyanın birçok yerinden katliam görüntüleriyle yüz yüze kalıyoruz. Yaşamımızda bunu normalleştirmeye çalışan bir elin mevcudiyetinden de bahsedebiliriz.

Tarihsel süreçlere baktığımızda bu zihniyetle mücadele eden gruplar ya da yapılar kimi yerlerde başarıya ulaşarak alternatif sistemlerini inşa etseler de bütünü kapsayan bir çözüm henüz dünyada inşa edilemedi. Avrupa'dan, Amerika'ya, Asya'dan Afrika'ya kadar bütün kıtalarda pek çok toplum bu mücadeleleri yürütmüştür. Yüzümüzü Orta Doğu coğrafyasına çevirdiğimizde de bu mücadelelerin izlerini bulabiliyoruz. Ve halen Orta Doğu coğrafyası bu mücadelelerin beşiği rolünü oynamaya devam ediyor. Kaybettiğini kaybettiğin yerde arayacak sınıfta düsturuyla ilk devletli sistemin olduğu Orta Doğu'da Rojava'da yürütülen mücadele tam da bunu gösteriyor.

Erkek egemen zihniyetin kent-sınıf-devlet üçlüsüyle kendini inşa etmeye başlamasıyla da toplumsal yaşam sisteminde bir kırılma oluşmuştur. Tarih, kapitalist modernite güçleri ve demokratik modernite güçleri arasında mücadele tarihi olarak akmaya başlar. Kapitalist modernite güçleri kendi zihniyetinden olmayan ötekileri yok etmek üzere kurguladıkları bir inşa sistemlerinin var olduğundan bahsedebiliriz. Çoğu zaman zor yöntemini kimi zamanlarda da zora dayalı rıza yöntemini kullanırlar. Bunun karşısında demokratik modernite güçlerinin kendi inanç sistemleri kendi kültürel yapılarını korumak ve devam ettirmek için her zaman bir mücadele içerisinde olduklarından bahsedebiliriz.

Üçüncü Çizginin Tarihsel Bağları

Bu yazı ile ele alacağımız üçüncü çizgi tartışmalarının köksüz olmadığını, tarihsel bağları olduğunu Orta Doğu ve Anadolu'da açığa çıkan Karmatiler, Mazdekçilik ve Şeyh Bedrettin hareketini irdelemeye çalışarak, bu mücadelelerin ortaya çıktığı koşulları ve inşa ettikleri sistemleri, üçüncü çizgi olarak tariflediğimiz yöntem önerisi ile bağını ortaya koymayı amaçlıyoruz.

Mazdekçilik;⁵ Zerdüşt inancından gelen Mazdek'ten adını alan mücadele 5. yüzyılda Sasani İmparatorluğunda ortaya çıkmıştır. Mazdekçilik, Zerdüştü özellik taşısa da ayrıştığı yönler de vardır. En temel ayrıştığı nokta Zerdüştlükteki erkeklığe karşı çıkıp kadın erkek eşitliğini savunmasıdır. Sasani İmparatorluğunda halkın çoğunluğunun maruz kaldığı ağır ekonomik vergiler, gelir eşitsizliği, derin sınıfsal ayrım vb. uygulamalara karşılık din adamları ve soyluların, toprakların ve gelirlerin büyük kısmını elinde tutması toplumsal adaletsizliği ve huzursuzluğu açığa çıkarmıştır.

⁵ Hayrettin Kızıl, Mazdekçilik: Mazdek Hareketi ve Sebepleri, *Şarkiyat İlim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13 Sayı:2, 747-767) ve Seyhun Tunaşar, Üç Bilge, Zerdüşt, Mani, Mazdek, Pîramit Yayıncılık, 2004.tos 2018,

Mazdekçilik adil, eşitlikçi ve reformcu bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Mazdek felsefesinin üç temel başlığını sıralayacak olursak; özel mülkiyetin kaldırılması ve ortak kullanıma dayalı komünal bir ekonomik sistemin kurulması, ikincisi kadın erkek eşitliğini savunması, üçüncüsü ise insanlar üzerinde iktidar ve tahakküm kurulamayacağıdır. Zerdüşt rahipleri ve Sasani aristokratlarının ortaklığıyla oluşan erkek egemen devletçi sistem karşısında eşitlikçi ortak ve özgürlükçü bir sistemi savunur. Bu yaklaşımla kurulan yönetim biçimi Sasani Kralı 1. Kavad tarafından bir süre desteklenmiştir.

Hatta kimi kaynaklarda Sasani Kralının Mazdekçiliği kabul ettikten sonra ülkedeki bütün haremelerin dağıtılma kararı alındığına dair bilgiler de yer almaktadır. Ancak bir süre sonra aristokratlar ve din adamlarının baskısıyla Mazdek idam edilmiş ve hareketi dağıtılmıştır. Mazdek'in eşi ve yoldaşı Hürrem Bin Kade, Mazdek'in diğer yoldaşlarıyla birlikte mücadeleye devam etmiştir. Bu mücadelede adını Hürremdinler veya Hürremizm olarak tarihe yazdırmıştır. Sasani İmparatorluğunun katliamları devam etmiş bunun karşısında Hürrem hareketi farklı yerlerde farklı isimlerle sürmüştür. Mazdek'ten iki yüz elli yıl sonra Baabek tarafından yeniden yükselen mücadele Baabek'in idamıyla birlikte tekrar sönümlenmiştir. Mazdekçilik, özel mülkiyete ve cinsler arasındaki eşitsizliğe karşı çıkması sebebi ile bir reform hareketi olmaktan öteye devrimci bir çıkış olarak değerlendirilebilir.

Karmatilik;⁶ 9. yüzyılda Abbasiler döneminde ortaya çıkan bir harekettir. İslam dünyasında yoksulluk ve sosyal eşitsizlik had safhaya ulaşır. Üretimden elde edilen gelirlerin adaletsiz dağıtılması ve ağır vergi yükleri halkı yoksulluğa sürüklemiş, mezhep çatışmaları ve siyasi baskılar toplum üzerinde gittikçe yoğunlaşmaya başlamıştır. Temel itiraz noktaları iktidarın tekeline giren din anlayışı olsa da Zerdüştlük, Mazdekçilik, İhvan-ı safa gibi hareketlerden etkilenerek ve esinlenerek ortaya çıkan Karmatilik adalet, eşitlik, özgürlük sloganını esas almış ve buna uygun bir sistem inşa etmişlerdir. Lideri Hamdan Bin Karmattan ismini alsa da kadın ve erkeklerin ortak mücadelesi sonucu açığa çıkan bir sistemden bahsedebiliriz.

Karmatiler, ekonomik olarak toprak ve malların ortak mülkiyetini savunur lüks ve israf karşıtı bir tutum benimserler. Mal ortaklığı ve kolektif üretime dayalı bir sistem inşa ederler. Herkes kazandığını, ürettiğini, sahip olduklarını 'Halk Evi' adını verdikleri yerlere getirir ve buradan herkesin ihtiyacına göre dağıtım yapılır. Kurulan bu ekonomik sistemde, kaba eşitlikçi bir anlayışın benimsenmediğini, komünal sistemin doğru inşa edilmeye çalışıldığını görmek mümkündür. Abbasi yönetimiyle büyük mücadele edip, Basra Körfezinde bir devlet kurarlar. Irak, Bahreyn, Yemen Şam'dan Afrika'ya kadar geniş bir alana yayılmış ve yaklaşık iki yüz-

⁶ Faik Bulut, *İslam Komünçüleri Karmatiler*, İstanbul: Berfin Yayınevi, 2008.

yıl varlıklarını devam ettirmişlerdir. Yönetim anlayışında ortaklaşmayı esas alan bir yaklaşımla belli dönemlerde halk toplantıları yaparak aslında demokratik siyasetin öncülü olmuşlardır.

Karmatilikte de Mazdek'te olduğu gibi kadın erkek eşitliği göze çarpmaktadır. Kadının geleneksel şeriat nikahından kurtarıldığını ve kendi yaşamında seçme hakkı olduğunu belirtebiliriz. Şeriat nikahı kaldırılıp kadın eşitliği yönünde adımlar atıldığı ve kadınların üretime de katılmasıyla birlikte erkeğin kulu kölesi olma zihniyetinden de kurtularak kadınların kendileri hakkındaki kararı kendilerinin vereceği bir aşamaya geçilme durumunun varlığından bahsedebiliriz. Şeriatçıların kadınları nikahlayarak kapattıkları ve adına müminin evleri dedikleri yerlerden kurtulan kadınlar Dar-ül Sefa (Arınma Evleri) adını verdikleri yerler kurar ve buralarda sadece kadınların kararları geçerli olur. Belki de tarihin ilk sığınma evi (özgür yaşam alanları) diyebiliriz. Kadın ve erkek karma toplantıların yapılması, kararların birlikte alınması, kadınların özgür iradeleriyle kendi yaşamları hakkında karar sahibi olmaları ve ülfet geceleri adını verdikleri belli dönemlerde bir araya gelerek eğlenmeleri, muhabbet geliştirmeleri en çok saldırılan konulardan biri olmuştur.

Yakın tarihe kadar özellikle Alevilerin inanç ve ibadet sistemi de toplumları karşılaştırmak için kullanılan kimi söylemler Karmatiler içinde söylenmiş ahlak-ahlaksızlık değerlendirmeleri bunun üzerinden yapılmıştır. Karmatilikte dışardan gelen pek çok saldırıların yanında kendi içlerinde zamanla ortaya çıkan çelişkiler de kurdukları sistemin zamanla yok olmasına sebep olmuştur.

Şeyh Bedrettin Hareketi;⁷ Osmanlı Devleti fetret devri sonrası siyasi ve ekonomik çalkantı içerisinde. Toprak sistemi bozulmuş, köylüler ağır vergi altında kalmışlardır. Yoksulluk ve eşitsizlik özellikle de kırsal kesimde büyük tepki doğurmaya başlamıştır. Bedrettin hareketi mülkiyetin ortaklığı, sınıfsız bir toplum düzeni, mezhep ayrımlarının ortadan kalkması şiarıyla mücadeleye başlamıştır. İslam inancının ağırlıklı olduğu görülse de harekette Hristiyan ve farklı inançlardan grupları da kucaklayan bir birlik anlayışı gelişmiştir. Şeyh Bedrettin toplumsal eşitliği savunduğu için kadınlar da bu mücadeleye aktif olarak katılmışlardır. Kadınların, dini ve sosyal toplantılara katılıp karar mekanizmalarında yer aldıkları gibi örgütlenmelerde de önemli rol aldıklarını belirtebiliriz.

Bahsettiğimiz her üç hareketin ortak çıkış noktaları birbirine çok yakındır. Toplum üzerinde kurulan tahakküm, ekonomik adaletsizlik, ağır vergiler, sosyal eşitsizlik karşısında mücadeleye başlamış olsalar da ortak mülkiyet ve kadın erkek eşitliğini savunan ve bunun toplumsal inşasını yürüten hareketlerdir. Neticede hepsi de başta

⁷ İhsan Eliaçık, *Şeyh Bedrettin, Yenilikçi Müslüman Düşünüler Dizisi*-, İstanbul: Tekin Yayın-
evi, 2018.

başarılı olmuşlarsa da sonrasında bastırılmış ve liderleri idam edilmiştir. Üç hareketi ele alsak da Avrupa'da yüzlerce yıl mücadelelerini devam ettiren hareketleri, bugün hala dünyanın her yerinde mücadelelerine devam eden feminist kadınları bu mücadelelerin devamı olarak görebiliriz.

Anadolu Bacıları yani Bacıyanı Rum bu örneklerden biridir. Ahilik günümüzde hala bilinse de Bacıyanı Rum bütün kadın tarihi gibi unutturulmaya çalışılmıştır. Ahilik sisteminin kurucusu olan Ahi Evran'ın eşi olan Fatma bacının öncülüğünde kurulan Bacıyanı Rum kadınların bu sistem içerisinde yer almasını sağlayan örgütlenmedir. Kadınların üretimde ve toplumsal yaşamda yer almasını sağlamak amacıyla kadınların çok yönlü eğitimler alması sağlanmıştır.

Kadınların sadece ev içi rollere sıkıştırılıp kalmasını kabul etmeyen üretimden karar mekanizmalarına kadar her yerde var olan, dışardan gelen Moğol saldırılarına karşı erkeklerle birlikte savaşan, öz savunmalarını geliştiren kadınlardan bahsediyoruz. Günümüzde kadın mücadelelerinin köklerini bu miraslardan aldıklarını belirtebiliriz. Feminist kadın örgütleri, Kürt kadın hareketi yüz yıllarca süren bu mücadeleleri daha da büyütüp ilerletmiştir. Ulus devletlerin inşasıyla birlikte daha da katılaştıran sistem karşısında yürütülen mücadelelerde, kadınların eşit temsil sistemine kadar ulaşmaları bu mücadelelerin neticesidir. Kendi kurumsallaşmalarını oluşturmaları, kadınlarla ilgili kararları yalnızca kadınların alabilmesi, üretimden yönetsel süreçlere kadar her yerde söz ve karar sahibi olabilmeleri bu mücadelelerin sonucudur.

Anadolu
Bacıları yani
Bacıyanı Rum bu örnek-
lerden biridir. Ahilik
günümüzde hala bilinse de
Bacıyanı Rum bütün kadın tarihi
gibi unutturulmaya çalışılmıştır. Ahi-
lik sisteminin kurucusu olan Ahi
Evran'ın eşi olan Fatma bacının
öncülüğünde kurulan Bacıyanı
Rum kadınların bu sistem
içerisinde yer almasını
sağlayan örgütlen-
medir.

Sonuç Yerine

Kent-sınıf-devletle başlayan erkek egemen zihniyetin inşa süreci, kapitalizmin kendi modernitesini oluşturmaya başlamasıyla devam eder. Devletin ve iktidarın toplumda yaygınlaşmasının yöntemlerini de geliştirmek zorunda düşüncesiyle hareket edilmişti. Ulus toplumsal bir form iken ulus devletin inşasıyla birlikte halklar arasında çelişki ve çatışmanın da yöntemi bulunmuştur. İmparatorluklar çağının artık sonuna gelen süreçte, başta Avrupa olmak üzere neredeyse hiç bitmeyen savaşlar yeni bir dünya sistemini zorunlu kılmaktadır. Kapitalist modernitenin temel ayaklarından birisi olan ulus devlet sisteminde politik zemin dincilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik, bilimcilik üzerine inşa edilmiş ve tek çözüm yolu gibi halklara

dikte edilmiştir. Bu inşa süreçleri aynı zamanda o coğrafyadaki pek çok halkın, inan-
cın kültürün kırılma uğratılmasıyla mümkün kılınmaya çalışılmıştır.

Son yüzyıllık süreçte iki paylaşım savaşında kurulan ulus devlet sistemleri için doğa
ve toplumlar üzerinde katliamlar yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudi Soy-
kırımının mimarlarından olan Adolf Eichman'ın yargılanma sürecini konu edinen
Kötülüğün Sıradanlığı⁸ kitabında Hannah Arendt, Eichman'ın korkutucu derecede
normal bir insan oluşundan bahseder. Eichman, kendi lügatında üstün Alman ırkı ve
Alman ulus devleti için yapması gereken normal şeyleri yapmıştır ve bunun yargı-
lanacak bir durumu yoktur.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Yaşar Kemal'in deyimiyle bin bir çiçekli bahçe
olan Anadolu coğrafyasında, oluşturulmaya çalışılan Türk ulus devleti için diğer
halklardan arındırılmış tek renkli bir ulus inşası süreci başlatılmıştır. Ulus devlet sis-
teminin kendini inşa ettiği ve güncel politikalarını üstüne kurduğu dincilik ve mil-
liyetçiliğin karşısında, başka bir politik mücadele hattının geliştirilmesi de güncelin
tarihten çok farklı olmamasından kaynaklıdır.

Üçüncü çizgi olarak tanımladığımız mücadele hattı, yukarıda tarihten örneklerini
de verdiğimiz başka bir yaşamın mümkün olduğunu gösteren sistemlerde de tarih-
sel arka planı bulmaktadır. Burada politikanın toplumun işi olduğu düsturuyla yola
çıkan 3.çizgi politikası, ekolojik ve kadın özgürlükçü yaklaşımı esas alan demo-
kratik katılım mekanizmalarını halk meclisleri ve komünler olarak kurgulayan bir
sistemi örgütlemeyi esas alır. Erkek egemen sistem karşısında mücadele eden kadına,
üçüncü çizgi politikasında da öncülük misyonu verilir.

Halkların kendi kendini yönetebileceği bir sistemin savunuculuğunu ve politik ön-
cülüğünü yapan üçüncü çizgi siyaseti, farklı etnik, dinsel ve kültürel grupların bir
arada eşit yaşayabileceği bir sistemin inşasının da mücadelesidir. Bu grupların bu-
luşabildiği ortak zihniyet de demokratik ulus zihniyetidir.

Tekçi zihniyetle inşa edilen ulus devlet karşısında bütün farklılıkları içinde barındı-
ran ve tahakkümün olmadığı bir sistem, yerel demokrasinin inşa edilmesiyle müm-
kün olacaktır. Ulus devlet sisteminin baskıcı, ayrımcı politikaları karşısında
demokratik ulus; halkaların özgürlük mücadelesi, insan hakları, eşit yurttaşlık, kadın
özgürlüğü ve eşit temsiliyet, ekolojik yaşam ilkeleri temelinde şekillenen bir sis-
temdir. Bu mücadele dar bir bölge, coğrafya veya halk ile sınırlı tutulamaz. Demo-
kratik ulus sistemini, küresel bir özgürlük arayışı olarak tariflemek daha doğru
olacaktır. Jineoloji, üçüncü çizgi siyasetinin teorik çerçevesini güçlendirecektir. Teo-
rik tartışmaların pratikleştirilmesiyle başarıya ulaşmak mümkündür.

⁸ Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichman Kudüs'te*, İstanbul: Metis Yayınları, 2022.

Kaynakça

- “Yaratılış Nedir? Bilim ve Yaratılış Çelişir mi?”, Çağrı Mert Bakırcı, *Evrin Ağacı*, 29 Ağustos 2018
<https://evrimagaci.org/yaratilis-nedir-bilim-ve-yaratilis-celisir-mi-7381?srsid=AfmBO-opNS8JAte5PcfNXhptM7g2oF4inFM3gtw1pLsBYJyg2EmoADyYq>, (Son Erişim: 3 Mart 2025).
- Faik Bulut, *İslam Komünçüleri Karmatiler*, İstanbul: Berfin Yayınevi, 2018.
- Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichman Kudüs'te*, İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Hayrettin Kızıl, Mazdek Hareketi ve Sebepleri, *Şarkiyat İlim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13 Sayı:2, .747-767
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1811597>
- Muhammed Hacı Yusuf, *İbnü'l Arabi Zaman ve Kozmoloji*, İstanbul: Nefes Yayınları, 2018.
- Radi Fiş, *Ben de Halimce Bedreddinem*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2016.
- Recep İhsan Eliaçık, *Şeyh Bedrettin, Yenilikçi Müslüman Düşünüler Dizisi-5*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2018.
- Seyhun Tunaşar, *Üç Bilge, Zerdüş, Mani, Mazdek*, İstanbul: Piramit Yayıncılık, 2004.

Hangi Bilim, Nasıl Bilme: Entelektüel ve Akademiye Dair

Leyla Ebdo¹

2025 yılına herkes, yaşadığı coğrafyanın, ülkenin, toplumun gündemiyle girdi. Yaşanılan yerin özellikleri ve uygulanan politikalar, insanın duygu ve düşüncelerini direkt etkiler. Takvim döngüsü devam ededursun, nerede yaşadığın, nasıl yaşadığını anlatabilir. Düşünce dünyasında ise nereden hangi yöntemle ve nasıl baktığın esas itibarıyla duruş ve tutumunu gösterir.

Bu bağlamıyla içerisinden geçtiğimiz tarih kesitindeki yoğun teknolojik, politik ve toplumsal kaos -bazıları gelişme diyor- bizlere büyük ve yaşamsal sorumluluklar yüklediği gibi bunları yüklenirken neyi nasıl bilmemiz, uygulamamız ve eyleme geçmemiz gerektiği konusunda da hassasiyetle, yaratıcı ve yöntemli davranmamızı salık vermektedir. Bu tarih kesitinde daha fazla entelektüel bir düzeyi, akademik bir çalışmayı ve sistematik düşünüşü gerektiriyor. Dolayısıyla yerinde, zamanında kararlı ve tutarlı davranış ve tutumu zorunlu kılıyor.

Bu anlamıyla akademinin araştırma ve yeni fikirler sunma dışında topluma karşı sorumluluklarının olduğu gerçeği, etik ve entelektüel prensiplerin başında gelir. Çalışma yürüttüğü yaşam alanına çözüm önerileriyle dönüşler yapmaz ise vicdanının sesinden de zamanla uzaklaşır. Bunun yanı sıra özgür bilim ve araştırmadan yana tutumunu sergileyemezse kendini iktidar-sermaye odaklarının pençesinden de kurtaramaz.

¹ Rojava Üniversitesi.

21. yüzyılın ilk çeyreğini yine savaş, yıkım, göç ve direnişle insanlık tarihine devrediyoruz. Bu dönemin en yoğun savaşlarının yaşandığı Ortadoğu/Kurdistan coğrafyasında yıkım ve imhayı en yeni savaş icatlarıyla halkların üzerine yağdıran erkek aklı ve sistemi karşısında toplumsal direniş de onurlu duruşuyla sözünden, eyleminden vazgeçmemiştir. Bölgesel sınırları aşarak küresel direniş ağlarıyla kapitalist modernite karşısında halkların, kültürlerin, vicdanın, insanlığın, kadının, doğanın sesi olmayı başarmıştır. Üçüncü Dünya Savaşı olarak da tanımlanan savaş ve işgalin yaşandığı bu zor zamanlarda, etik düşünebilmek ve ona göre tutum sergilemek en başta akademiden ya da entelektüel alandan beklenmektedir. Aydınlanma öncelikle düşün dünyasında olmalı ki yaşananlar anlaşılabilir.

Neolitiğin Düşünsel İzleği

Toplumsal tarihin zihinsel devrimi Neolitik Dönem ile kendini görkemli gösterir. Elbette bunun öncesinde, binlerce yıl gibi rakamlar yerine, daha anlamlı ifadelere kavuşturulması gereken insanın, toplumun varoluş serüveninde düşünce gücü ve gelişimi yaşamsal düzeyde oldukça önemli bir yere sahiptir. Neolitik ile kendisini gösteren zihinsel gelişim sıçramalarında kadınların entelektüel devrimin öncülüğünü yaptığını, bu dönemin bütünlüklü bilimsel gelişim aşamalarında ve sonuçlarında görebiliriz. Bu temeller üzerinden doğa bilimleri ile toplumsal bilimlerin gelişiminin yanı sıra sanatın gelişimi de çarpıcı bir şekilde mitolojik ve arkeolojik eserlerde görülmektedir. Arkeolojik ve antropolojik araştırmalar günümüzde de önemli buluşlar ve yorumlarla çalışmalarını sürdürmektedir. Özgür araştırmanın önüne engeller konulmazsa dünyamızın ve insanlığın karşısına devlet-sermaye zeminli bilimin tekdüze, basmakalıp tezlerini altüst edecek nice yeni bilgiler çıkacaktır. Bu araştırma sonuçları ulus-devlet, iktidar güçlerine hizmet etmediğinden olsa gerek, sayısızca arkeolojik yerler ya açılmamakta ya da gün yüzüne çıkmadan yok edilmektedir. Yeni arkeolojik keşifler belki de bütünlüklü hakikatin küçük parçalarından birkaçıdır. Bu bağlamda demokratik modernitenin özgür araştırma yaklaşımının bununla yetinmeyeceği, anlamlı bütünlük sağlanana kadar entelektüel çabanın sahibi olacağı kolektif çabalarla görülmektedir.

Öte yandan bilimin toplum ve yaşamdan koparılması ile bilgi kaynakları ve bilginin kullanılması yeni bir evreye girmiş olur. Buna ilişkin Öcalan şöyle demektedir:

“Uygarlık öncesi toplumda ve uygarlık dönemindeki karşıt toplumlarda bilgi ve bilim ahlâki ve politik toplumun parçasıydı. Toplumun hayati çıkarları gerektirmedikçe, bilimin başka türlü kullanılması mümkün değildi. Bilgi ve bilimin tek amacı toplumun varoluşunu sürdürmek, korumak ve beslemek olabilirdi. Başka amacı düşünülemezdi. Uygarlık bu durumu kökten değiştirdi. Bilgi ve bilim üye-

rinde tekelerini kurarak toplumdan kopardı. Toplum bilgi ve bilimden yoksun kılınırken iktidar ve devlet güçleri bilgi ve bilimle alabildiğine güçlendiler.”²

Bu anlamıyla insan beyni ve zekası doğa ve toplum karşısı çalışmalarda kullanılarak kendi kurdu olmayı bir tarafa bırakalım insan zekasının yarattığı canavarlara dönüşerek büyük insanlık felaketlerini doğurma yolunda ilerlemektedir. Uygarlık tarihi süreçlerinde de mitolojiden dine, felsefeden bilime zihniyetin yapılandırıldığı alanlar yalan ve çarpıtma ile devletli uygarlığın erkek egemen ideolojilerinin hizmetine sokulmuştur. İktidar ve sermayenin sarsılmaz duvarları entelektüelin, bilimin eliyle örülmeye çalışılmıştır. Böylelikle entelektüel birikim iktidarın ve devlet tekelinin zihni-bilimsel aracı olmuşlardır. İktidar analizinde Foucault iktidar ilişkilerinin daima bir bilgi alanı oluşturduğunu, bu bilginin de karşılığında iktidar ilişkilerini güçlendirdiğini ve iktidarın işleyişini mümkün kıldığını söylüyor.³

Diğer yandan kabul gören ya da kabul ettirilen bilgi, bilim üretim mekanları olan okul ve üniversitelerle sınırlandırılarak “meşru”luğu sağlanmış; toplumun özgür ve özgün zekasına ve tarihsel tecrübelerine dayalı olan bilgi ise “bilgi”den sayılmamıştır. Kendisine bilim diyen ve katı disiplinlere sıkıştırılan bu söylemlerle insan ve doğa sınıflandırılmış, nesneleştirilmiştir. “Zorunlu eğitim”e ilk adımını atmış olan çocuklar tüm büyüme ve gelişme evreleri boyunca resmi eğitime tabi tutularak toplumun, doğanın, kadının öz bilgisinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Özgür düşünebilme ve sorgulayabilme koşulları, kendi olabilme, farkındalığını geliştirme ve yeteneklerini ortaya koyabilme zemini en doğal hakkı iken sınırlar ve kalıplarla döşenmiş eğitim, bilgi, bilim yöntemi bir tek böyle öğrenilir, düşünülür ve gelişir yansaması ve kandırmacası önüne konulmuştur.

Entelektüel Kırım ve Karşı Direniş

Entelektüel krizin temelleri bilginin toplumdan, doğadan ve kadından koparılışıyla başlayıp iktidar elinde hapsolmasına kadar sürüklenmiştir. Buna karşı direniş ile bilimi özgürleştirme ve asli zeminine çekme mücadelesi devam etmiş, alternatif yollar ve seçenekler sunulmuştur. Bu anlamıyla devletli uygarlık tarihinin tüm aşamalarında iktidara ve onun zihniyet yapılanmalarına karşı çıkan nice entelektüel isimler ve isimsizler vardır. Toplumsal hakikatin savuncuları olan bu bilim insanları, toplumun gözü önünde en ağır cezalara çarptırılmışlardır.

² Abdullah Öcalan, *Özgürlük Sosyolojisi*, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, 2013.

³ Michel Foucault, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, Çeviri: Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Ancak son nefeslerine kadar söz ve onurlu duruşlarından vazgeçmemişlerdir. Sokrates, Hypatia, Hallac-ı Mansur, Sühreverdi, Bruno ve daha niceleri insanlığın derin anlam kadar acılı duraklarıdır adeta. Yakın tarihte de savaş ve katliam karşısında duran düşünür, sanatçı ve bilim insanları olmuştur. Adorno, Frantz Fanon, Hannah Arendt ve daha birçok düşünür her iki dünya savaşının yaşatıldığı 20. yüzyılın önde gelen tarihi, felsefi isimleridir. Pablo Picasso resimleriyle karşı duruşun simgesidir. Pozitivist bilimin tüm yaşamı etkileyecek düzeyde yükselişe geçtiği 20. yüzyılda bilimsel, akademik sahadaki yalanları ve zihin bulanıklığını da ifşa etmeye çalışmışlardır. Tarihin belki de en büyük entelektüel kırımı bu yüzyılda yaşanmıştır. Entelektüel ve sanatçı Ermenilerin katledilmesi, Ermeni soykırımının hemen başlarındadır. Yine Yahudi soykırımında da entelektüel kırım gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında varolma mücadelesi veren halklar üzerinde inkar ve imha, yerinden, yurdundan sürülme sınırsız şiddetle uygulanmış ve bu şekilde entelektüel yükselişin önüne geçilmiştir.

Adı çok az bilinen fakat toplumun sözlü hafızasında saklı olan toplumun direnen öncülerini ve direnişçi kadınlarını da tarihin yazılmayanları olarak tarihsel bakış açısında sorgulanması ve sorulması gerekenler arasında bahsetmek gerekir. Tekçi ve cinsiyetçi devlet-sermaye odaklı ideolojilerin saldırılarına karşı halklar, dil, kültür, inanç toplumları varlıklarını yaşatmak için hep çaba halinde olmuşlardır. Tarihte direnen birçok hareket ve mücadele örnekleri vardır ki manifestolarıyla halen günümüz dünyasının zorlu zamanlarına ışık tutmaktadırlar. Genişleyen ve genişledikçe işgal ve talanla toprağa, üretime, köylere, şehirlere el koyan; vahşice öldüren, kadınlara tecavüz eden ve bunu amacının kutsal görevi olarak belleyen imparatorluk, devlet, ordu ve onların askerlerine karşı direnen nice halklar ve kültürler vardır. Toplumların direniş tarihi Kela Dımdım’dan Babek’lere ve zamanın derinliklerine uzanan örneklerle doludur. Her biri bıraktığı derin ve anlamlı mirasıyla günümüzün halk-toplum direnişlerine ve sivil toplum mücadelelerine kadar varmaktadır. Toplumların üçüncü çizgi tercihi böylesi bir tarihsel akıştan ve demokratik uygarlık birikiminden günümüze kadar uzanmaktadır.

Akademik Eleştirisinde Entelektüel-Politika-Etik Birlikteliği

Akademik ve bilimsel alanın kapitalist modernitenin gelişim ve yükselişine paralel olarak ulus devletlerin ve sermayenin hizmetine nasıl girdiği, ona nasıl bağlandığı konusu çokça eleştirilmekte ve tarihsel, toplumsal temelleriyle ele alınmaktadır. Zira ulus devletin yükselişinde iktidarın hizmetine koşulan bilim, toplum ve doğa karşısı bir pozisyona girip yıkım ve tahribatında önemli bir rol oynamıştır. Gerçeği çarpıtma, yalan ve hakikatin birbirine karıştırılması ve aradaki mesafenin bulanıklaştırılmasında da bu mekanizma son derece etkindir. Bunun yol açtığı süreçler

iktidara, resmi devlete basmakalıp bilgi ve bilme düzeyinde bağlılık, onun bilgisini esas alma, bilimsel veri olarak sunma, bilimde kalıp ve dogma yaratma gibi zihni tıkanmalara yol açar. Perdelenen gerçek, saptırılan hakikat sadece toplum karşıtı siyasetlerle açıklanamaz. Akademi eliyle geliştirilen bu yaklaşımlar toplumun düşünsel gelişimi üzerinde daha vahim sonuçlara yol açmaktadır. Demek ki entelektüel, körleştiren bir kabiliyete de sahip olabiliyor!

Entelektüel sermaye bu haliyle rolünü en iyi şekilde yerine getirme yarışına girer. Tüm bunlar, entelektüel alanın nasıl bir kriz içinde olduğunu göstermektedir. Yalan ve hakikatin birbirine karışması insanları, toplumu, kültürleri, inançları, halkları birbirinden kopararak ırkçılığı, milliyetçiliği, dinciliği ve cinsiyetçiliği körükler. Bu anlamda tüm entelektüel çaba ve çalışmaların etik değerler ve politika ile koparılamaz bağları vardır.

Akademik ya da entelektüel alanın toplum nezdinde nasıl görüldüğüne de bakmak gerekir. Eleştiriler genellikle entelektüelin söylem ve duruşuna, bunun toplum ve yaşam üzerindeki etkilerine odaklanır. Akademik çalışmaların ya da tartışmaların pratikle çelişmesi de hep eleştirilir. Kullanılan dilin karmaşıklığı toplumdan kopukluğun nedenle-

rinden sayılır. Oysa ki en karmaşık teorik bir düşünceyi sade ve duru anlatanlar aslında sorumlu yaklaşımın farkındadırlar. Anlaşılır olmak bir meseleye dönüşebilmeli ki düşünceler kıvrak ve estetik bir sadelik içinde anlatılabilirsin. Yine elitist tavırlar tarihsel ve toplumsal olarak esasen kendisiyle yabancılaşmayı getirir ve yaşamla bağlarını giderek zayıflatır. Ardı sıra eyleme geçmeyen söylemler başarısızlığa ve çürümeye yüz tutar. Gramsci, entelektüeli tanımlarken, herkes filozoftur ancak bunun farkında olanların yani düşünceleri ile pratiklerini birleştiren ve böylece kendisini yeniden öz varlığı ile oluşturacak olanların özgürlüklerini kurduğu bir süreçle sağlanabilir, diye ifade etmektedir.⁴

Entelektüel sermaye bu haliyle rolünü en iyi şekilde yerine getirme yarışına girer. Tüm bunlar, entelektüel alanın nasıl bir kriz içinde olduğunu göstermektedir. Yalan ve hakikatin birbirine karışması insanları, toplumu, kültürleri, inançları, halkları birbirinden kopararak ırkçılığı, milliyetçiliği, dinciliği ve cinsiyetçiliği körükler.

⁴ Antonio Gramsci, 1986 *Hapishane Defterleri Seçmeler*, çev., K. Somer, İstanbul: Onur Yayınları'dan aktaran: Aysun Yaralı Akkaya, "Antonio Gramsci'de Entelektüelin Bir Eleştirisi Olarak Praksis Düşüncesi", *Yönetim ve Ekonomi*, 2014, cilt: 21, sayı: 1, 44.

Bu nedenle düşünce ve eylem birlikteliği, o fikrin yaşaması ve yaşatılması için çok önemlidir. Aydın hastalığı da denilen, kendi söylediklerini doğru gören, eleştirilere kapalı, söz ve pratiği tutarsız, toplumun gerisinde kalan yaklaşımlar da hep eleştirilir. Yaşadığımız coğrafyada da sadece eleştiren, şikayet eden ama kendine dokunmayan ve dokundurmayan yaklaşımlar ziyadesiyle vardır. Narsisti bol olan bir yüzyılda yaşamaktayız. Aslında narsist olan kendini eleştiremez. Herşeyden önce kendini bu durumdan kurtarmayı başaracak yol ve yöntemler aramalıdır. Toplumdan, yaşamdan gelen bu eleştirileri aşmak ve değişmek cesaret gerektirir. Yani bir yandan kendine dönüp kendini eleştirme cesaretini göstermek, diğer yandan iktidarın toplum karşıtına dönüştüren dayatmalarına karşı tutarlı duruşu sergileyebilmek toplumsal sorumluluğun bir gereğidir.

Tüm yaşananlara karşı akademi cesaretini neden toplayamaz? Yapısal ve zihinsel krizden çıkış iktidar odakları karşısında haysiyetli ve onurlu duruşla başlangıçlar sağlayabilir. Aslında cesaretli duruş, duru bir netliğe sahiptir. Günümüz dünyasında yaşananlara yüz çeviren sayısız akademisyen ve entelektüel ile karşı karşıyayız. Foucault siyasi anlamda entelektüeli 'bilgisini, uzmanlığını ve hakikatle ilişkisini siyasi mücadele alanında kullanan kişi' olarak tanımlıyor.⁵

Öyle ki politika ile entelektüel alan arasında sıkı bir bağ vardır. Hatta çoğu zaman politik duruş ile entelektüel duruş aynı etik değerler ve düşünsel yaklaşımlar üzerinden yürür. Tavrı almanın kendisi politik bir duruştur. Foucault buna ilişkin şöyle demektedir: "Politika teorisi, akademik bir disiplin olduğu halde kişinin toplumsal ve siyasal adanmışlık duygusuna ve pratiğine karşılık verebilen bir alandır. Bu da size, genel olarak akademisyenlerin yapmaması gerektiği düşünülen bir şeyi, yani hayata ilişkin politik bir pozisyonu savunma iznini ve, sadece onu değil, sorumluluğunu verir."⁶

Bu nedenle politikayı sadece bir araştırma konusu olarak ele almak yetersiz kalır. Eleştirel düşünme, var olanı anlamlandırma ve değişimi için emek harcama yaklaşımını gerektirir. Politika teorisinden bunu anlamak mümkündür. Değişim umudu, sorumlu yaklaşım, bu uğurda gösterilen çaba yeniden yapılanmayı getirir. Böylelikle entelektüel ya da akademisyen, duruş sahibi olabilir. Yani politika, eleştirel düşünme ve eyleme geçme arasında sıkı bağlar vardır. Dolayısıyla eleştirel düşünme ve etik yaklaşım, toplumsal ilişkilere kadar sirayet eder. Böylesi bir sorgulama ise yaşama dair birçok konuyu tartışma zeminine çeker. Politika "kötü" olarak bilinir ki varolan politika hakikaten de böyledir. Fakat bu sorgulama sayesinde "iyi" olunabileceğini de tartışmaya açar. Bu bağlamda değişim, dönüşüm imkanı doğar.

⁵ Foucault, a.g.e.

⁶ Fatmagül Berktaş, *Düşünme Etiği*, İstanbul: Metis Yayınları, 2021.

Tüm bunlar akademinin, entelektüelin topluma, yaşama, kadına, doğaya karşı sorumluluğunu yerine getirme mecalini mümkün kılar. İşte burada nasıl yaşamalı sorusu önem kazanır, bir adım ileriye geçer.

Öte yandan akademik alanda tutkuyla çalışmak, özgür çalışmak oldukça zordur ve zorlaştırılmıştır. Dünyada akademik emperyalizmle mücadele etmek zorunda kalan epeyce akademisyen vardır. Akademik araştırma koşulları ortadan kaldırılıyor ya da buna zorlanıyor. Diğer yandan birçok akademisyen iktidarın, ulus-devlet düşünce kalıbı ve kurumsallaşmasına girmediğinden ülkelerini terketmek zorunda kalıyorlar. Buna rağmen düşünceyi ve onun özgürlüğünü yok sayan faşist rejimler karşısında anlamlı ve değerli duruş sergileyen akademisyenler nerede olurlarsa olsunlar onurlu barış ve toplumsal özgürlük için mücadelelerini sürdürmüş, birçok inisiyatif ya da kurumsallıkta bir araya gelmişlerdir. Diğer yandan toplumundan fiziksel olarak uzaklaşmak zorunda bırakılmış entelektüel güç, hem toplumun direniş, dönüşüm ya da devrimsel günlük yaşantısına birebir tanıklık edemez hem de öncü dinamizmini gösteremez durumunda bırakılmak istenmiştir. Toplumun entelektüel öncülerini uzaklaştırmak toplumu düşünsel kırıma uğratma siyasetinin önemli bir parçasıdır.

Direniş Zamanlarında Toplumun Parıldayan Düşün Yeteneği

Unutmamak gerekir ki toplumsallığın kökü de özü de direniştir. Tarih bu anlamıyla toplum ile iktidar zümreleri arasındaki mücadeledir. Zafere ulaşan nice toplumsal direnişler olduğu gibi trajik sonla biten direnişler de bir hayli fazladır. İşte bu bağlamda düşün ile direniş arasındaki bağı ve elbette akademi ile entelektüel irdelemek gerekir.

Eleştirel düşünme yetisini, politika ve etik bağlantısıyla sorgulayabilmek entelektüelin kim olduğunu bizlere daha net gösterir. Zira entelektüelin ünvanı, uzmanlığı onu tanıtabilir ama esas tutumunu gösteremez. Düşüncesi, söyledikleri, yazdıkları ve eylemi, kim olduğunu ortaya koyar. Aynı zamanda toplumsal duyarlılık, toplumsal sorumluluk düzeyini de gösterir. Diğer yandan, tarihsel bilince, toplumsal hafızaya bağlılık da oldukça önemlidir. Kök, tarih ve toplumsal hafıza düşünmenin ve eylemin temel yapı taşıdır ve aralarında önemli bir ilişki vardır. Kendini eleştirme ve değerlendirme zeminini de sunar. Geçmiş hatırlama, toplumsal hafıza düşünme yetisinin önemli bir özelliğidir. Yaşamla bağlantı kurmayı, kök salmayı sağlar. Hatırlama yetisi eğer kendiyle öz buluşmayı ve özeleştiriyi sağlayabilirse o zaman daha özgür ve bağımsız düşünmeye ve tavır almaya kadar da götürebilir. Halkların etnik, kültürel, inanç kesimlerinin maruz

kaldığı soykırımları ya da toplumsal travmaları yokmuş gibi düşünmek ve yazmak akademinin ciddi bir sorunudur. Burada hatırlamanın, tarihsel hafızanın rolü devreye girer. Bu minvalde eleştirel düşünmeyi analiz aşamalarına taşımak gerekir. Hafıza köklere dayanmakla birlikte gelecek ile de sıkı bağlara sahiptir. Öte yandan hafıza ve tarih bilinci kişiyi köklendirir ve savrulmalara karşı korur. O vakit iktidar veya otorite değişimlerinde evrilen ya da devrilen yaklaşım yerine tutarlı bir karakter ortaya çıkar. Entelektüel sermaye ya da iktidara bağlı olan duruş ise karşılaşılan yeni siyasi durum ya da değişimle sağa sola savrulur. Kaos zamanlarında ya da zor zamanlarda dünü-geçmiş, yaşanılanları, hafızayı- dün de bırakarak gelişen yeni iktidarla uyumlulaşıp ona tabi olur. Bu da toplumsal sorumluluktan uzaklaşmanın, sadece kendi dar kaygılarını ve çıkarlarını korumanın etik olmayan bir örneğidir.

Ulus-devletin aynılaştırmaya çalışan, kendi modern koşulları içinde insanı ve toplumu adeta otomatlara dönüştürmeye çalışan bir politikası vardır. Her şeyi aynılaştırıp düşünmeyen insan yaratımıyla uğraşır. Düşünmeyen insan ise hiçbir zaman sorumluluk almaz. Hep başkaları sorumlu olur. Toplumun sorumluluğunu alan, sorunlarına çözüm üreten, direnişte toplumdan yana tavır alan değil de kendini tüm bunların dışında tutan bir duruşa dönüşür.

Öz savunma ve direniş zamanlarında çoğu zaman politik öncüler ya da toplumun öz direnişçileri aynı zamanda entelektüel görevleri de omuzlarlar. Sözü ve eylemin, teori ve pratiğin çarpıcı bir şekilde çakıştığı tarihsel “an”lardır. Kaos ya da çalkantılı zamanlarda toplum ekmek, su kadar umuda ve aydınlanmaya ihtiyaç duyar.

Hatırlama yetisi eğer kendiyle öz buluşmayı ve özeleştiriyi sağlayabilirse o zaman daha özgür ve bağımsız düşünmeye ve tavır almaya kadar da götürebilir. Halkların etnik, kültürel, inanç kesimlerinin maruz kaldığı soykırımları ya da toplumsal travmaları yokmuş gibi düşünmek ve yazmak akademinin ciddi bir sorunudur.

2024 yılının aralık ayında Kuzey ve Doğu Suriye/Rojava coğrafyasında yaşananlar ve halen süren tarihi gelişmeler, kaos anlarının bir örneğidir. Kim, nerede, nasıl durdu sorusu yaşanılanların hızı paralelinde erkenden cevabını da gözler önüne serdi. Tekrardan bu yazının başına dönersek eğer, “nerede yaşadığın nasıl yaşadığını anlatabilir.” Sözgeşi, Kobanê’de yaşıyorsan her günün onurlu barış için mücadele ve direnişle, öz savunma ile toplumsal dayanışma ile geçiyordur. Her günün öz savunma ve direnişte yaşamını yitirenleri uğurlama ve bu acılar içinde bilerek bir an olsun bile durmadan, duraksamadan,

umudunu yitirmeden mücadeleleyle geçiyordur. Tam da burada şu soruyu sorarsak eğer, kimi zaman karmaşıklaşan entelektüel duruşu da aydınlatmış oluruz. Aydın ya da aydınlanan kimdir? Kobanê örneğindeki, kurmuş olduğu demokratik sistem içinde özgür yaşamak için saldırılar karşısında sorumluluğu alarak aktif direnişe geçen toplum üyelerinin ne kadar berrak düşündükleri, ne istediğini bilen ve yaşananları politik bir anlayışla analiz edebilen, geçmiş ve bugünü sentezleyebilen entelektüel duruluğa sahip oldukları aşikar. Bu örnek bize düşün, aydınlanma ve direniş arasındaki helezonik döngüyü ve sıkı sıkıya bağı göstermektedir.

Eğer entelektüel, öncülüğünü gösteremiyorsa söylenmesi gerekeni ve hakikatleri zamanında dile getiremiyor ve onun eylemini ortaya koyamıyorsa toplum kendi dinamikleriyle örgütlenir, öncülüğünü yaratır ve hakikatleri savunur.

Öte yandan entelektüel, yaşananların doğru bilgisini dünyayla paylaşma sorumluluğunu da taşır. İktidar tekellerine bağlı enformasyon araçları insanları, toplumu, tüm ülkeyi ve dünyayı manipüle edebilmektedirler. Burada entelektüel, toplumundan aldığı doğru bilgiyi aktarma ve yayma göreviyle karşı karşıyadır.

Suriye, Filistin ve Lübnan'da yaşanan savaş, kaos ve daha da genişletirsek dünya genelinde yaşanan savaşlar, kadın-kırım, göç, insan hakları ihlalleri, şiddet bizlere, var olma mücadelesi vermekle yüz yüze bırakılan insanların bu zor zamanlarda umut ve barış için nasıl çırpındıklarını, direndiklerini çarpıcı örneklerle göstermektedir. Ulus-devlet sistemleri çökerken de yine savaşla, yıkımla toplumun üzerine devrilmektedir. Bu zor zamanlardan kurtulabilmenin yolu topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmekten geçmektedir. Bu hem içinde bulunulan dönemin sorumluluğu hem de gelecek nesillere yönelik üstlenilmesi gereken sorumluluk bilincidir.

Özgür-Özerk Akademi İnşasında Demokratik Toplumsal Dönüşümle Etkileşim Halinde Olmak

Tüm tarihsel, toplumsal süreçlerde devlet-iktidar-sermaye zihniyet yapılanmalarına karşı toplumsal mücadeleler gelişmiştir. Bu mücadelelerde toplumun kendi olması, kökleriyle buluşması ve kendi bilgisini üretmesi, o toplum için entelektüel devrimin toplumsal temelidir. Burada entelektüelin, akademinin topluma karşı sorumlulukları devreye girer. Entelektüel, her şeyden önce felsefi ve toplumsal açıdan kendisini sorgulamaktan ve anlamaktan vazgeçmemelidir. İçerisinde yaşanan dönemi öncelikle düşüncede yakalayıp geçmişle yüzleşerek “Nasıl yaşamalı?” ve “Nasıl yapılmalı?” sorularına cevaplar aramak oldukça anlamlı çabalar olmaktadır.

Öte yandan, demokratik toplumsal değişim ve dönüşüm akademik alanın gelişimine önemli bir zemin sunar. Bunun için bir yandan toplumsal değişim ve dönüşümle, toplumun tüm özgünlükleriyle bir arada olmak diğer yandan bütün akademik

çalışmalarda yeniden dönüşümü sağlamak için özgür düşünebilmeyi metot ve yaklaşımda göstermek gerekmektedir.

Özgür bilimsel çalışma ortamını geliştirmede Avrupa merkezli bilimsel paradigma ve ideolojileri, oryantalist bakış açılarını aşmak ya da kurtulmak kendine özgü metodu yakalabilmeyi getirir. Bununla beraber demokratik, alternatif akademi inşasında en çok karşı karşıya kalınan durumlardan biri, eski dogmalar, kalıplar ve ulus-devlet anlayışlı eğitimlerden kalan alışkanlıklardır. Bunlar zihinsel tıkanmanın sebeplerinden olup özgür düşünce akışını kesintiye uğratmaktadır. Demokratik modernitenin düşünme metodu yeni sorgulama biçimleri ve yollarını arar. Toplumsal araştırmalarda sonuçları mutlaklaştırmadan son sözü yerele vermek, yaşayana vermek toplum ve akademi arasındaki bağları güçlendirecektir. Yerel, demokratik toplum değerlerini tarihsel-toplumsal akışı içerisinde daha görünür kılmak entelektüel alanın görevlerindedir.

Bu bağlamda Suriye ve Rojava örneğine bir göz atabiliriz. Bugünün yeniden kurulacak Suriye tartışmalarında tüm alanlarda olduğu gibi entelektüel alanın özgür düşünme ve eylem koşullarına, kendi özgünlüğünü koruma ve karar verme hakkına sahip olması, yerelden bölgeye ve ülkenin tümüne uzanan ve küreselleşmeyle bağı güçlü olan bir yapılanma modeli için Rojava'nın tecrübe ve iradesi umut ve güven vermektedir. Çürüyüp devrilen rejim karakterinde görüldüğü üzere merkeziyetçi, tekçi ulus-devlet yapılanması toplum, doğa ve kadın karşıtı, baskıcı, inkar ve imha edici bir modeldir. 2011 yılından beri Ortadoğu'nun birçok ülkesinde toplumlar bu rejimlere başkaldırıları sürdürmekte, direnmekte ve değişimin öncüsü olmaktadır. Suriye'de Baas Rejimi toplumu politikadan, düşünmeden hep uzak tutmuştur. Keza birçok akademisyen pozitivist, dogmatik kalıplar içinde donmuş ve özgür bilimin gelişiminde tıkayıcı rol oynamışlardır. Sadece eğitim alanına bakılırsa bile durumun vahameti çarpıcı bir şekilde karşımızda durmaktadır.

Suriye'de entelektüel alanın yetersizlikleri gözler önündedir. Kayıtsız kalma, tutum ve sorumluluk göstermeme ve korku bu durumu daha da krizli bir halde bırakmıştır. Parçalı, yerinden yurdundan edilmiş ya da ülkesini terk etmek zorunda bırakılmış, bölük pörçük ve yaralı bir entelektüel alandan bahsedilebilir. Yeniden yapılanma ya da aydınlanma hayati önemdedir ki yeniden kurulacak Suriye'nin anayasası, hak ve hukuku çoğulcu ve yerel doğası içerisinde inşa edilmelidir. En önemlisi de akademi ve entelektüel konuşabilmeli, eleştirebilmeli, özgürce üretebilmeli ve bu inşada onurlu tutumuyla yer alabilmelidir. Sağlıklı ve demokratik bir toplumsal değişim ve dönüşüm böylelikle mümkün olabilecektir.

Özgür, demokratik, özerk ve yerel akademiden yana olan Rojava deneyiminde akademinin gelişimi toplumsal dönüşüm ve devrimle iç içe ilerlemektedir. Okullar, üniversiteler, demokratik toplum akademileri, kadın akademileri; aydın, yazar, şair,

sanatçı birlik ve oluşumlarıyla geçen on dört yıl içerisinde önemli bir tecrübe edinmiştir. Geçmişin zihni alışkanlıklarıyla sürekli karşı karşıya kalan fakat aşmak için çaba sarf eden, çeşitli alternatifler geliştiren bir yol yürüyüşündedir. Kadının akademik alanda düşünsel ve eylemsel varlığı demokratik toplumsal dönüşümle iç içe ilerlemektedir. Fakat bu varoluş, erkek egemen kültürle, cinsiyetçilikle hep mücadele halindedir. Entelektüel gelişimde yeni bir bilim olan “Jineoloji” kadından, yashamdan, toplumdan, doğadan yana bir bakış açısı edindirmektedir. Sadece teorik, anlamsal olarak değil, varlıksal ve eylemsel olarak da kendine güvenen bir duruşla Jineoloji Akademisi, yeni akademi inşasında yerini almış durumdadır.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde ulus-devlet dogmaları bir bir yıkılıyor. Son üç ay içerisinde Suriye ve çevresinde yaşananlar düşünsel anlamda da kırılmaları, değişimi getirdi. Demokratik değerlere yaslanan düşünme sistemi hayat kurtaran bir can simidi gibi tüm topluma uzanmaktadır. Direnişe geçen demokratik toplum kesimleri değişimleri kucaklayacak düşünsel esnekliğe de sahiptir. Bir yandan iktidarlara, işgalcilere karşı öz gücüyle meydan okurken, diğer yandan diyaloga, barışa kapıları açık bırakıyor. Yeter ki iktidar-sermaye güçleri kirli hesaplarını ve ayrımcılığı körükleyen siyasetlerini halkların üzerine sürmesin. Toplum kendi çoğulcu birlikteliği içerisinde kendi barışını sağlayabilir. Kendi yaşamı ve geleceği hakkında karar alabilir.

Akademi, politikadan, etik değerlerden, toplum yaşamından, kadın ve doğadan kopuk düşünülemez. Toplumun direniş zamanlarında ise onurlu tutumu göstermekle karşı karşıyadır. Entelektüel, sanatçı, politikacı böyle zamanlarda toplum fertlerinden çok şey öğrenir. Tekrardan Kobanê örneğine dönersek eğer, yanı başında, Tışrîn Barajı’ndaki sivil toplum direnişi düşünsel ve eylemsel öğretilerle doludur. Bendava⁷ gidenler, bildiklerini ya da duyduklarını bizzat yaşadılar. Toplumun güven içinde yaşamasını sağlayan öz savunma güçlerinin yanında olduklarını cansiperane bir biçimde göstermekten çekinmeyen bir tutuma sahip sivil toplum direnişiyle karşı karşıyayız. Bendav bu direnişle bir politik alana ve hatta eylemsel bir akademiye dönüştü. Eğer politika, herkesi ilgilendiren konularda ortak karar alma ise o zaman Bendav’a giden grupların söz söyleme, tutum alma hakkı vardır. Uğrunda ölmeyi göze aldığı bu direnişte, varlığını, güvenliğini, yaşamını koruma altına almaya çalışmaktadırlar. Entelektüel alanın Tışrîn Barajı’ndaki sivil toplum direnişinden öğreneceği çok şey var. Yeni akademi inşasında toplumsal direniş etkileşimi özgür, özerk ve yerel, demokratik karakterini daha görünür kılacaktır.

⁷ Bendav, Kürtçe’de baraj demektir. Kuzey ve Doğru Suriye/Rojava’da, SMO gruplarının Tışrîn Barajı ve çevresindeki köy ve şehirlere saldırılarına karşı 8 Ocak 2025’te başlayan sivil toplum direnişidir. Rojava/Kuzey ve Doğru Suriye Demokratik Özerk Yönetimi’ne bağlı tüm şehirlerden kitleler dönüşümlü olarak Tışrîn Barajı’na gitmektedirler.

Sonuç Yerine

20. yüzyılın her iki dünya savaşı bugünün üçüncü dünya savaşını doğurdu. İnsan aklının ürünü ama insan vicdanına sığmayan teknolojik silah ve araçlarının üretildiği, yoğunca kullanıldığı üçüncü dünya savaşı, ergen erkek çocuklarının elindeki savaş oyunlarının izdüşümü gibi. Yeni nesillere savaşlar devrediliyor. İnsanlar düşünemez hale getirilmeye çalışılıyor. İnsan doğasına en korkunç saldırılarla karşı karşıya kaldığımız bir zamandayız. Fakat bilinmelidir ki insan var oldukça düşünme ve direnme hep olacaktır. Daha iyi ve güzel bir yaşam için mücadele edecektir. Nitekim dünyamızda birçok alternatif, demokratik, yerel toplumsal yaşam örnekleri kapitalist moderniteye karşı mücadele etmektedir.

Savaş, sömürü ve işgal zamanlarında direnmeden yana tavır almak etik düşünmenin ve eylemin en güzel örneğidir. Bu tavrı bir anne, bir çiftçi, öğrenci, doktor ya da işçi de gösterebilir. Toplum, kaos zamanlarında berrak zihinleri, umut veren tutumları arar. Karanlığın olduğu yerde gözler aydınlığa kilitlenir. Buluncaya kadar da var olmak için direnir. Akademinin ve entelektüel alanın etik yaklaşımı, tereddüt etmeden demokratik toplumsal barıştan yana olmaktır. Demokratik, özgür, özerk, yerel, çoğulcu, alternatif akademi ve entelektüel alan ancak bu onurlu çabalarla inşa edilebilir.

Üçüncü Çizgide Demokratik Siyaset

Ayşegül Ayaz

Devletli uygarlık tarihine yüzlerce farklı açıdan bakıp çözümlemelerimizi derinleştiren bir yolculuğun içerisindeyiz. Tarihin seyrine kadın gözüyle dalarken, şüphesiz ki en çok zorlandığımız konuların başında; kavramlara zamanla giydirilen anlamlar içinde öz olanı, hakiki ve sade olanı bulup zihin dünyamızda temizliğe girişmek gelmektedir. Çünkü iktidar öyle bir aygıttır ki; en kutsalı lanetli, güzel olanı çirkin, yalan olanı en büyük hakikat göstermekteki maharetini hiçbir zaman kaybetmez. Üçüncü çizgide demokratik siyaseti tartışır ve mücadele alanlarını örmeye devam ederken, iktidar aygıtıyla kavgayı yine buradan bir kez daha canlandırmaya ihtiyaç olduğu kesindir. Politika/ siyaset bu anlamıyla, tarih boyunca üzerine en çok oynanmış ve özünden uzaklaştırılmış kavramların başında gelmektedir. Bu nedenle bugün siyaset denildiğinde, herkesin uzak durmayı erdem bildiği; yalanın, çıkar ilişkilerinin, oyun ve kandırmacanın hâkim olduğu bir alan gelir akıllara.

Varlığın özünde çelişki yatar; çelişki, oluşum sürecinin asıl dokunuşudur. Toplumsal varoluşu ele aldığımızda ise; gelişmenin, büyümenin, ahlaki olarak güzelleşmenin ve güzellikte derinleşmenin yolları tarih boyunca çelişkilerin doğru çözümlerini bulmakla mümkün olmuştur. Toplum, binyıllar boyunca politika yaparak ahlaki dokusunu korumuş; kendisi için en iyi olanı belirlemiş ve ortak sorumlulukla belirlenen doğrultuda gereğini yapmaktan geri durmamıştır. Ortak tartışma temelinde ihtiyaçlarını ortaya koymuş, çözümlerini birlikte üretmiş, kararlar almış ve uygulamıştır. Kadın öncülüğünde gelişen toplumsallığın inşa sürecinde, ahlaka ve politikaya bir isim koymamıştır belki. Ancak toplumu bu değerler üzerinden inşa etmiş; günümüze kadar gelen demokratik komünal değerlere ruhunu vererek kolektif bilinci, iradeyi ve eşit, özgür yaşamı tarihin her anında korumayı bilmiştir.

Politika/Siyaset Kavramına Dair Tanımlar

Kavram olarak politika kelimesinin ilk köklerine Yunan toplum döneminde rastlamaktayız. Kent devleti anlamına gelen Polis'ten türeyen politika; kentin yönetimine dair her şeyi ifade etmektedir. Aynı anlama gelen Siyaset'in ise Arapça sws ya da sâsâ kökünden türediği belirtilir. 'Etimolojik olarak İbranice Kitab-ı Mukaddes'teki at anlamına gelen sûs kelimesine bağlanmaktadır. Orijinal olarak bu kelime, önce Bedevi toplumlarda hayvanların özellikle de atların ve develerin terbiye edilmesi ve yetiştirilmesi için kullanılmış; atları tımar eden, yetiştiren, eğiten ve bakan kişiye de seyis adı verilmiştir. Siyaset kelimesi daha sonra şehirlerin ve insanların yönetimi anlamında kullanılmış ve insanları yönetme sanatını ifade etmiştir.'¹

Kavramların dayandığı köken bile, günümüz siyasetinden kaçışı veya bugünün siyaset anlayışının yaşadığı handikapları anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu tanımlardan biri yalnızca 'polis'i ilgilendirir. Bu polis tanımının ise kadınların, kölelerin, kırsal yapıların dışında kalan 'özgür erkeklerin' yaşadığı mekanlar üzerinden anlam bulduğunu bilmekteyiz. Binlerce yıl kadının bağrında büyüyen, toplumun işlerini ortak rızaya dayalı biçimde yapmayı ifade eden politika; artık yalnızca bir grup erkeğin, o toplumun nasıl yaşayacağına, ne yiyeceğine, kiminle savaşacağına veya barışacağına karar verdiği 'özgür tartışma arena'sına dönüşmüş durumda. Bugün kadınların kaç çocuk yapacağına karar veren muktedirlere benzermesi, tarihin acı bir ironisi olsa gerek... Diğer anlamıyla bakıldığında ise, toplumu tımar edilmesi gereken bir hayvana benzeterek kendine de bu hayvanı terbiye etme görevi üstlenme kudretini gösteren erkek aklını görmekteyiz. Zira toplumun akli yoktur ki kendini yönetebilsin; başına onları terbiye edecek bir seyise ihtiyaç duyarlar, 'toplumlar kadınlar gibidir yönetilmeyi severler'... Bunlar şüphesiz ki ben ve öteki ayrımından yola çıkan; özne nesne bütünselliğini korumayı varlık sebebi sayan, kendi 'ben'ine kutsal anlamlar yüklerken öteki olana yani kadına, demokratik komünal değerlerin tümüne savaş açmışçasına kendi tanrısallığını konuşturmak isteyen egemen erkeğin zihninden süzülen ve bugün yaşam alanlarımızın neredeyse tamamını etkisi altına alan tanımlamalardır. Siyaset, bu zihnin ürünü olanlar için toplumları gütmeyi, terbiye etmeyi; sınırlarını bazen sopayla bazen yalanlarla ama her zaman derin manipülasyonlarla hatırlatmanın yegâne aracıdır. Çünkü amaç, bir grup egemenin kutsal iktidar hakkının korunmasıdır. Bu nedenle amaca giden her yol mübahtır.

Machiavelli, buradan yola çıkarak siyasetin ahlaki kurallardan bağımsız olması gerektiğini, iktidarı elde etme uğruna bazen etik dışı yöntemlere başvurulabileceğini ve esas amacın iktidarı ele geçirmek olduğunu ifade eder.

¹ Mustafa Altunoglu, *Siyaset Bilimi*, Açık Öğretim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, 2018, 3.

Bu tanımı ve anlayışı basite almamak gerekir; zira günümüz siyasetine ruh veren temel mantık, bu bakışta yatmaktadır. Kendi iktidarı uğruna ülkeleri savaşa sürüklemekten, kriz, kaos ve çatışma ortamını derinleştirmekten, kadını, çocuğu, genci, yaşlısı ile tüm toplumu bir sürü halinde faşizmin fanatizmine kurban etmekten geri kalmayan küresel çaplı tüm politikaların sonuçlarını görmek için, sadece yaşadığımız coğrafyada günlük olarak yaşanan trajedilerin bilançosuna bakmak yeterlidir. Tüm bu yaşananları siyasetin -daha doğru ifadeyle, egemen siyaset anlayışının- sonuçları olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Toplumların elinden alınan kendi kaderine yön verme yetisi, zihinlere öyle bir işlenmiştir ki; nasıl yaşayacağına karar verme olan politika/ siyaset, bu işin okulunu okumuş egemen kesimin dışında kimse anlamadığı, kadınların ise ‘kafalarının hiç basmadığı’, toplumun geneli için en uzak durulması alanların başında gelmiştir.

Elbette tarihimiz de, günümüz de sadece bu karanlık yüzden ibaret değildir. Bir de politikanın gerçek anlamına kavuştuğu zamanlardan bugüne dek direnen bir damar olarak süzülen politik eylemler bütünü vardır. Tarih boyunca, halk özgürlük eğilimi olarak da tanımlayabileceğimiz tüm çıkışlar, politikanın öz dinamiklerine kavuştuğu zeminlerde yükselmiş ve toplumsal direnişlere yol açmıştır. Tüm bu süreçlerin birikimi, elbette siyaset bilimi ve felsefesinde özgürlükçü tanımlamaları da doğurmuştur. Örneğin, Hannah Arendt siyaseti insanlık durumunun temel bir unsuru olarak görmüş ve özgürlükle doğrudan ilişkilendirmiştir. “Siyaset özgürlükle başlar; bu özgürlük konuşma ve eylemde somutlaşır” diyerek, siyaseti iktidar mücadelesi ya da yöntemine indirgenmiş bir faaliyet olarak değil, insanların özgürlük temelinde bir araya geldiği yaratıcı bir alan olarak tanımlamıştır.

Bununla birlikte, ahlaki liderlik, şiddetsiz direniş ve hak mücadelesiyle 20. yüzyıla damgasını vuran Mahatma Gandhi’nin siyasete ilişkin yorumunu da es geçmemek gerekir. “Siyaset sevginin, hakikatin ve ahlakın bir aracıdır” diyerek siyaset tanımını bir güç mücadelesi olmaktan çıkarıp, toplumsal insanın en önemli araçlarından biri olarak ele alır. Siyasetin etik değerler üzerine inşa edilmesi, yalnızca halkın çıkarlarını gözetmesi ve adaleti temel alan bir anlayışa dayanması gerektiğini ifade ederek, dönemin siyaset anlayışına kendi mücadelesiyle ciddi düzeltmelerde bulunur.

Siyaseti İktidardan Arındırmak

Daha da sıralayabileceğimiz örneklerden de görüldüğü üzere, hakikate temas eden ve siyaseti özgürlükle ilişkisi temelinde köklü biçimde ele alan yaklaşımlar da bir hayli fazladır. Ancak günümüz koşullarına baktığımızda, tüm bu tanımlamalar ve açılım çabalarının yeterli olduğunu söylemek ne kadar mümkündür? Kapitalist modernitenin, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar toplumu kısıp kavuran Arap Baharı gerçeğinde acı bir şekilde deneyimledik.

postmodernizmin sonsuz seçenekli gibi görünse de tercih şansı bırakmadığı bir zaman diliminde, sistemin çizdiği sınırları radikal biçimde aşma iradesini bu çerçeveden sağlamak zor görünmektedir. Siyaseti inşaya dayandırarak iktidardan arındırmak ve demokratikleştirmek gerekmektedir. Sözün, eylemin ve isyanın; iktidar ve devlet dışı kılmadan dönüp dolaşacağımız yer yine egemenlik ilişkilerine hapsolan yaşamlar olacaktır. Bu gerçeği, “başka bir yaşam mümkün” diyen kadınlar başta olmak üzere tüm demokratik toplumsal kesimlerin, en radikal çıkışlarında bile nasıl bir despotik sisteme mahkûm bırakıldığını, yakın geçmişi kasıp kavuran Arap Baharı gerçeğinde acı bir şekilde deneyimledik. Bu nedenle, özgür yaşamı inşa sürecinde siyaseti üçüncü çizgi ekseninde yeniden ele almak, tam da dünya sisteminin bu kaos aralığında daha da önemli hale gelmiştir.

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta, Mohamed Bouazizi adındaki seyyar satıcının kendini yakmasıyla başlayan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreç, Ortadoğu ve dünya siyaseti tartışmalarında yeni bir dönemi beraberinde getirdi. Kadınlar ve gençler başta olmak üzere, demokratik toplum güçlerinin isyan dalgası olarak gelişen bu süreç, direniş dinamiklerinin güçlü bir örgütsel altyapı ve politik perspektife sahip olamamalarından dolayı kimi yerlerde kaosu derinleştiren, kimi yerlerde halkların özgürlük talebinin darbeler ve yaşanan iktidar değişimleri ile manipüle edilip özünün boşaltıldığı mecralara kayd. Süreç boyunca görülen gerçek; Ortadoğu coğrafyasında kendi hegemonik çıkarları doğrultusunda bir sistem oluşturmaya çalışan, kendini iki farklı çizgi olarak yansıtan iktidar odaklarının çelişki ve çatışmalarına, halkların özgürlük taleplerinin kurban edilmesiydi.

Sözün,
eylemin ve isyanın; iktidar ve devlet dışı kılmadan dönüp dolaşacağımız yer yine egemenlik ilişkilerine hapsolan yaşamlar olacaktır. Bu gerçeği, “başka bir yaşam mümkün” diyen kadınlar başta olmak üzere tüm demokratik toplumsal kesimlerin, en radikal çıkışlarında bile nasıl bir despotik sisteme mahkûm bırakıldığını, yakın geçmişi kasıp kavuran Arap Baharı gerçeğinde acı bir şekilde deneyimledik.

Bunlardan birincisi, ideolojik olarak mezhepçiliği esas alan; batı modernitesine kafa tuttuğu iddiasında bulunan, ancak kapitalist modernitenin farklı bir maskesi olmak dışında insanlığın sorunlarına çözüm alternatifi sunmayan; şeriatçı, dinci, anti bilimci, despotik karakterli çizgidir. Diğeri ise, kapitalist modernitenin liberal demokrasi kisvesiyle revize edilerek, yeni bir yönetim ve yaşam modeli sunma sahteliğiyle kendini Ortadoğu’da meşrulaştırmaya çalışan; ulus-devletçi, milliyetçi, batı hegemonyasının başını çektiği çizgidir. Her iki çizginin de devletli uygarlık sınırları içinde, dincilik, milliyetçilik ve cinsiyetçilik kodları dışında bir yaşam alternatifi sunmayan; aynı iktidar ve sermaye odaklı yönetim

modeliyle halkların özgürlük ve demokrasi taleplerini manipüle eden sistemler olduğu aşıkardır. Yani, özünde sistemsel olarak yaşanan çelişki; kadınların, farklı halklar, inanç ve kültürlerin kapitalist moderniteyle yaşadığı bir kriz haliyken; yansıtılan ise bu iki çizgi arasında yaşanan kimin sermaye ve enerji yollarından daha fazla pay kapacağı ve yeni dünya düzeninin hangi hegemonya altında inşa edileceği mücadelesiydi. Nitekim, bu iki çizginin de kadınlar başta olmak üzere toplumun hiçbir kesimine özgür ve eşit bir yaşam sunmadığı gerçeği çok kısa bir sürede görünür hale geldi.

Yeni yüz yılımızı şekillendirecek önemli dinamiklerden biri olan bu süreç, çok boyutlu ele alınıp değerlendirildi şüphesiz ki. Ancak sistem dışı güçler açısından belki de ele alınması gereken temel noktalardan biri; direniş süreçlerinin yalnızca sistem karşıtlığı temelinde örgütlenmesinin eksik kalacağı, demokratik değerler ekseninde toplumsal inşaya dayanmayan güçlerin, sistem karşısında kazanımla çıkamayacağı gerçeği idi. Bu anlamıyla Arap Baharı sürecinde Özgürlük Hareketi ve Önderliği tarafından ifade edilen “Üçüncü çizgi esas alınmalı” söyleminin yaşam bulduğu zemin, diğer ülkelerin akıbetinden çok başka bir noktaya evrildi ve bugün tüm dünya ezilenlerinin özgürlük bilincinin aktığı bir mekâna dönüştü.

Üçüncü Çizgi Demokratik Modernite Sisteminin Kendisidir

Tüm bu sistem kaosunun içinde bir özgürlük vahası olarak kendini inşa eden Rojava; demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigmasının bedenleşmesi olurken, üçüncü çizginin Ortadoğu merkezli yaşanan 3. Dünya savaşı gerçeğinden kazanımlarla çıkmanın da temel politikası olduğunu göstermektedir. Ruhunu demokratik ulus kuramından alan ve demokratik konfederal yapılanma ile pratik inşayı örgütleyen bu sistem, izlediği politik çizgiyle demokratik siyasetin nasılına dair de güçlü değerlendirmelerin yapıldığı bir modeli ifade etmektedir.

Üçüncü çizgi demokratik modernite sisteminin kendisidir. İlk elden bu çizgiyi diğer sistemsel güçlerin bir sentezi olarak görme yanılgısından kurtarmak önemlidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi diğer sistem modellerinin toplum karşıtı çizgilerinin karşısında, üçüncü çizgi; toplumsalın kendini örgütlediği politik hattı ifade etmesi bakımından, sistem karşısında bir alternatiftir. Bu hat doğrultusunda, her kavramın kendi öz değerleriyle yeniden buluşma arayışında olacağı şüphesizdir.

Konumuz bağlamında, üçüncü çizgide demokratik siyaseti tartışırken; kavramla ilgili çoğu zaman yalnızca seçim dönemlerinde içine girilen ittifak arayışları, devletçi siyaset çerçevesinde muhalefet rolünün ötesine geçememe ve temsili demokraside yapılacak kimi reformlarla yaşama geçirilecek bir model olarak algılama gibi dar ele alışılar yoğunca yaşanmaktadır.

Siyaset alanını, süregelen formundan uzaklaştırmak ve radikal bir demokrasi anlayışıyla yeniden yaşam bulmasını sağlamak; bu anlamıyla üçüncü çizgi kuramını doğru anlamaktan geçmektedir. Zira geçmişte olduğu gibi bugün de, toplum ve doğayı felaketlere sürükleyen tüm uygulamalar, devletçi siyasetin toplumda sağladığı meşruiyet ve rızaya dayandırılarak sürdürülmektedir. Temsili demokrasi bu rızayı sağlamada ve halk demokrasisinin maskelenmesinde ciddi düzeyde yanıltıcı bir rol oynamıştır.

Geleneksel demokrasi anlayışlarının en yaygın biçimlerinden biri temsili demokrasi sistemi, dünya demokrasi mücadeleleri tarihinde kendi dönemi itibarıyla bir açılımı ifade etse de, toplumsal sorunların çözümünde bütün dinamikleriyle birlikte toplumu özneleştiren ve yönetim anlayışını demokratikleştiren bir işleve sahip değildir. Bu yönetim biçiminde halk, doğrudan söz ve karar sahibi değildir; bunun yerine, belirli aralıklarla temsilcilerini seçerek nasıl yönetileceğine karar verir. Parlamentolar, meclisler veya hükümetler gibi kurumsal yapılar aracılığıyla yönetim sağlanır ve karar alma mekanizmaları çoğunluk ilkesiyle işletilir. Haliyle azınlık hakları çoğunluğun kararına bağlı bir çerçeveye sınırlandırılır. Bürokratik işleyiş, merkezîleşme, halk temsilcilerinin elitleşerek kendi varoluş zemininden kopması, yönetim erkinin tekelleşmesi, farklılıkların karar süreçlerinde gözetilmemesi; kadınların, gençlerin ve toplumsal tüm dinamiklerin özne değil yalnızca seçmen olarak görülmesi; devlet gücünün bir kesim adına ele geçirilmesi gibi ulus devlet tekçiliğine ve demokrasinin inkarına ‘seçimlerle’ meşruiyet oluşturan bu sistemin yarattığı sonuçları son bir kaç yüz yılı bulan kanlı tarih kesitleriyle bilinmektedir. Süregelen bu sistemle demokrasi tanımı muğlaklaştığı gibi siyasete olan güven sarsılmış, yalan hile ve kandırma ile birlikte anılarak itibarını yitirmiştir.

Demokratik Çözüm Demokratik Siyasetin Temelidir

Elbette bunun yanında, devlet odaklı merkeziyetçi, bürokratik, tekçiliği ve onu besleyen milliyetçiliği derinleştiren siyaset tarzına; toplumun çok önemli bir kesiminden itirazlar yükselmektedir. Bu itirazın radikal dönüşümlere evrilmesi ve toplumsal sorunların aşılması temelinde demokratik çözüm modellerinin oluşturulması, demokratik siyasetin kendini inşa edeceği modeli ifade etmektedir. Tarih boyunca toplumsal sorunlar karşısında geliştirilen çözüm yollarının, son kertede iktidara eklemlenme halleri; demokratik çözümü tartışırken algılarımızı en açık kılmamız gereken noktayı da ifade etmektedir. Her çözümün demokratik olmadığı; bilhassa kavramın iktidar, yönetim ve politika gibi mutasyona uğratılmış kavramlarla öz gücünden uzaklaştırıcı pozisyonu demokratik çözümün kendisini tartışırken göz önüne almamız gereken temel noktadır. Yani, demokratik siyaset kanalları ve

yollarını örme sürecinde anti-iktidarcı çözümler üretebilmek; bu anlamıyla radikal demokrasi çizgisinden bir an olsun sapmadan yol alabilmek, esas alınacak çizgiyi gerçek bir alternatif haline getirebilir.

En başta yöneten-yönetilen ilişkisini aşmayı hedefleyerek toplumsal varoluşla uyum içinde bir model oluşturan radikal demokrasi; demokratik çözümün nasıl gelişeceğinin cevaplandığı bir sistemi ifade etmesi bakımından, günümüz itibarıyla olmazsa olmaz bir yönetim biçimidir. Bu anlayış, halkın yönetim süreçlerine yalnızca temsilcileri vasıtasıyla dolaylı değil, doğrudan katılımını esas alarak demokrasinin ruhunu hak ettiği tarihsel akışa denk biçimde yaşamsallaştırmanın yöntemini ifade eder. Demokrasinin yalnızca seçimlerle tanımlanmasına karşı çıkar; bu sistemde yer alan bireyden topluluğa tüm birimlerin özne olduğu gerçeğiyle tüm yaşamı barış içinde inşa etmenin mekanizmalarını yine yerelin iradesi ve katılım gücüyle oluşturur. Böylece bireyden topluma demokrasi kültürü gelişerek, bilinçli ve özgür yurttaş haline gelir. Bir kesimin başka bir kesim üzerinde karar aldığı ve yerele aldığı çoğunluk kararına uymayı dayattığı bir sistemi reddeder. Toplumsal tüm yapıların kendilerinden ve yerellerinden başlayarak genele dair sözünü ve iradesini ortaklaştırdığı bir sistemle denetim mekanizmalarını şeffaf kılar, uygulama yöntemlerini de birlikte oluşturur. Böylece söz ve eylem bütünlüğünü yaratırken, her dinamiğin iradesi de açığa çıkar.

İlkelerini devlet ve iktidar karşıtlığı, kadın özgürlük çizgisi ve içinde yaşadığımız doğayla uyum esaslarıyla oluşturur, politikanın uygulanma zeminlerinde ise sonsuz yaratıcılığa dayanır. Kapitalist modernitenin farklılıkları zıtlasma ve çatışma zeminine çekerek savaflara ve toplumsal yıkıma yol açan ideolojik saldırıları karşısında, kimliklerin bir aradalığı, her kesimin kendini demokratik temelde örgütlemesini esas alarak farklılıkları zenginlik olarak tanımlar. Bu anlamda belirtilen yaşam ve yönetim sistemine dahiliyeti zora ve baskıya değil, her kesimin kendi rızasıyla katılımına dayandırmak temel anlayış olur. Belirtilenler çerçevesinde radikal demokraside çözümün dili de savaş değil barış dilidir. Sorunların çatışma ile değil diyalog, müzakere ve demokratik siyaset kanallarıyla çözümünü esas alır. Bu yaşam ve yönetim tarzının toplumun doğal bir aradalık süreçlerindeki sistemle uyumu ifade ettiği açıktır. Barışın, demokrasinin, eşit ve özgür bir aradalığın ruhu kadının demokratik komünal ruhu olmaktadır.

Haliyle, bu dünyayı kadın ruhuyla dokuma mücadelesinde, siyasete kadın ruhunun dokunması, temas halinden özne olmaya evrilmesi, dönüşümün esaslarını radikal bir zemine oturtması da olmazsa olmaz kabilinden bir mesele olmaktadır. Çünkü kadın varlığı, sadece günümüzle sorun yaşamaz. Tarihten günümüze varlık bulan tüm iktidar biçimlenmeleriyle yaşadığı yapısal kriz, kadının bugününe dair çözümlerini

de radikal kılar. Bunu, yaşamın her alanını ördüğü gibi toplumsal inşa süreçlerinde de öncülüğü üstlenerek yapması; demokratik modernite paradigmasının da öz değerleri üzerinden yaşam bulmasını sağlar. Haliyle, demokratik ulus ruhunun kadın özgürlük bilinciyle bedenleşmesi; demokratik konfederal yapılanmalar ile dikey ilişkilene halinin demokratik ağlar bütününe evrilmesi ve toplumsal tüm kesimlerin kendi rengiyle ortak kanala akması, demokratik siyasetin de yaşam bulduğunu gösterir.

Doğal toplum sürecinde, kadın öncülüğünde gelişen tabu ve kurallar toplumun politika yapma süreçlerinde esas aldığı ilkeler bütününe ifade ediyordu. Toplumun üretkenliği, bereketi, doğa ile uyumu, ahlaki niteliği, sanatsal estetik değerleri; bu ilkelerin korunduğu yaşam sayesinde gelişip günümüze bir nehir gibi aktı. Günümüz politik alanının da benzer şekilde kadın özgürlük ilkelerine dayanması; siyasetin ruhundan, mekanizmalarına, savaş ve barış hallerinde ahlaki ilkelerin korunmasından süregelen dil ve üslubun estetize edilmesine kadar dönüştürücü bir rol oynayacaktır. Bu anlamıyla, egemen erkek aklının aşılması temelinde zihniyet devrimini gerçekleştirmek; demokratik siyasetin olmazsa olmaz koşulu olduğu kadar, dönüşmeyen ve egemenliği üreten zihniyet, söylem ve eylemler karşısında toplumun kendi öz savunmasını geliştirmesi demektir. Tam bu noktada, Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketinin siyasal alanda yürüttüğü mücadele ve süreç boyunca geliştirdiği ilkelerin; mevcut siyaset tarzını nasıl dönüştürdüğüne bir kez daha bakmak öğretici olacaktır.

Kadın Özgürlük Çizgisinin Siyaset Tarzı

Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin demokratik ulusun tüm boyutlarında olduğu gibi siyaset alanının her aşamasında eşit temsiliyeti esas alması kendi başına devrim niteliği taşır. Tarih boyunca kadın kimliğine yasaklanan siyasete kadınca bir müdahaleyi ifade eden bu sistem, bir yandan kadını yalnızca belli rollerle sınırlandıran cinsiyetçi algıları aşmaya dönük bir değişim dinamiğiyle; kadın kimliği başta olmak üzere, kadınla yol yürümek isteyen erkeği de değişime, zihniyet devrimine zorlayan bir savunma halini ifade eder. Basit gibi görünse de, demokratik siyaset alanında iki evlilik yapan, şiddet kültürüyle kadına yaklaşan, kadın iradesini esas almayan, cinsiyetçiliği yaşamının her anında besleyen erkeğe alan açmayan ilkeleri belirlemesi; yaşam-siyaset bütünlüğünü koparan siyaset anlayışına bir müdahaledir. Bu tutum; bir yandan “özel alanında” egemenliğini sürdüren erkeğin, siyaset alanına erilliği dayatmasının önüne geçen tedbirlerken, diğer yandan siyasetin yaşam ölçülerini dönüştüren, bu anlamıyla toplumsal değişimi iyi, doğru ve güzel olma temelinde dayatan yönünü ifade eder.

Hareketin özerk özgün örgütlenmeyi esas alması, diğer önemli noktalardan biridir. Bununla karar gücünü başkasına devretmez; nesneleşmeye karşı itirazını buradan yükseltir. İradeyi geliştiren, bu anlamıyla yerelden merkezi yapılanmalara kadar kadın rengi ve duruşunu koruyan sistem örgütlenmesini özgün tartışma ve eğitimleriyle besler. Böylece yalnızca kadını değil, özgür eş yaşam temelinde erkeğin değişimini de odağına alır. Bu mekanizma sayesinde zihniyet devrimini yapmayı ve demokratik siyasetin temel birimi olan demokratik kişiliği yaratmayı hedefler. Demokratik bireye dayanan demokratik siyasetin, haliyle yalnızca temsili demokrasi ile toplumla dönemsel bir iletişim ağına hapsolmesi, ‘toplum için topluma rağmen’ anlayışıyla merkezîyetçiliği beslemesi, kadının, gencin, doğanın aleyhine politikalar üretmesi düşünülemez. Bu esaslar üzerinden yaşam duruşunu geliştiren kadın kimliğini üçüncü çizginin öncüsü olarak tanımlamaktan ziyade, “Üçüncü çizgi, kadın çizgisidir demek” akla daha uygun düşer.

Verili siyaset, topluma kendi sorunlarını çözme noktasında sorumluluk alanı açmazken; demokratik siyaset birey başta olmak üzere, cinsel, etnik, inançsal tüm kimliklere, kendini yönetme ve iradesini oluşturma sorumluluğu yükler. Bürokrasinin soğuk duvarlarında boğulmadan, çözüm bekleyen tüm sorunlar karşısında öz gücü geliştirme temelinde inşa alanı yaratmak; bu anlamıyla, demokratik siyasetin varlık bulacağı mecradır. Tüm kimliklerin kendi komün-meclis tarzı öz örgütlenmeleriyle, birbirini bastıran değil; bir aradalığın gücünden beslenerek kimliğini, rengini, sözünü ve eylemini yansıtacağı yer yine tam burası olmaktadır. Her komün kendi içinde özerk olduğu kadar, bütünden kopmadan, genel toplumsal çıkarlar temelinde dahiliyetini sağlar. Oluşturacağı en geniş konfederal yapılarla gençlikten ekolojiye, sanattan ekonomiye kadar evrenselleşmeyi hedefler.

İlkelerini katı dogmatizme hapsedmeyecek, yukarıda ifade ettiğimiz esaslar temelinde belirlerken; özgür tartışma ve karar alma süreçlerini ilgili birimin kendi öz gücüne bırakır. İrادی olguyu yalnızca sistem içi sunulan tercihlere sıkıştıran; sağ-sol görünümlü tüm sistem içi güçlere eklenme olarak sunulan varoluş biçimlerine, bu anlamıyla radikal bir müdahalede bulunur.

Demokratik bireye dayanan demokratik siyasetin, haliyle yalnızca temsili demokrasi ile toplumla dönemsel bir iletişim ağına hapsolmesi, ‘toplum için topluma rağmen’ anlayışıyla merkezîyetçiliği beslemesi, kadının, gencin, doğanın aleyhine politikalar üretmesi düşünülemez. Bu esaslar üzerinden yaşam duruşunu geliştiren kadın kimliğini üçüncü çizginin öncüsü olarak tanımlamaktan ziyade, “Üçüncü çizgi, kadın çizgisidir demek” akla daha uygun düşer.

Üçüncü çizgide demokratik siyaset; tüm bunlar ışığında, çözüm, irade, zihniyet devrimi, mücadele ve inşadan koparılamaz. Bu akış içerisinde yaşanan her boşluğun yeniden egemenlik üreteceğini bilerek, bireyden topluma yaşamı örme sorumluluğunu taşımak gerekir.

Demokratik siyaset, tikelden evrensel tüm ilişki biçimlerini belirtilen esaslar çerçevesinde ören mekanizmalarla, farklılıklara saygı temelinde bir aradalığı esas alır. Kadının erkekle, bireyin toplumla, insanın doğayla ilişkisini özne-nesne bağlamından kopararak eşitlik ve uyum temelinde yaşamsallaştırmayı hedefler. Tüm varoluşlar arası ilişkilenebilirlikte şiddete, sömürüye, ezilmişliğe yer tanımadığı gibi bunun egemen siyasette yansıma biçimlerine karşı da duruşunu hukuki sınırları değil, meşruluğa dayanan her yöntemle ortaya koymaktan çekinmez. Bu anlamıyla kendi değerlerinin savunmasını, katı hukuk kurallarıyla değil, ahlaki olmanın bir gereği olarak ele alır. Böylece ahlak ve politikayı birbirinden koparmaz. Zira ahlaki olmayan politik olamaz. Bu konuda Abdullah Öcalan şöyle der;

“Ahlaken aşılmış veya ahlaktan yoksun kalmış toplumlar politik hafızasını, dolayısıyla geleneksel kurum ve kural gücünü zayıflatmış ve yitirmiş demektir... Bir toplum ne denli ahlaki ve politik kılınırsa, o denli demokratik, özgür ve eşitlikçi, dolayısıyla iktidar eliti ve sermaye tekellerinin istismarına kapalı ve direngen kılınır. Özgürlükler ve eşitlikler ancak demokratik toplumun demokratik siyaset tarzıyla kazanılır, öz savunmasıyla korunur.”

Öcalan’ın tam da ifade ettiği gibi, yerden özgürlük ve eşitliğin hayat bulacağı yer demokratik siyaset alanıdır bu süreci gerçekleştirecek olan da demokratik toplumun kendisidir. Sonuç itibarıyla tanımın kendi mecrasında yol bulmasının temel koşulu kadın özgürlüğüne bağlıdır. Demokratik modernite sistemini ifade eden üçüncü çizgide, demokratik siyasette kadın kimliği kendini bulur. Dahil olma biçimleriyle eril egemen dili ve eylemi dönüştürerek, demokratik toplumun özgürlük akışında toplumsal dokunun tarihi kökleriyle buluşmasının temel mekanizması haline gelir. İlk ev yasasıyla ekonomik idareyi geliştirdiği gibi, yoksulluk sorununa karşı kadın aklı ve bilgisiyle çözümünü ortaya koyar. Ana kültürün boy verdiği kimliğinde, yeniden kök değerlerine tutunarak ahlaki dokuyu korur. Doğayla kurduğu uyumlu yaşam sistemiyle ekolojik yıkıma kadınca müdahalede bulunur. Çatışma, yok etme, katletme gibi doğasına yabancı eylemler bütününe karşı barışçıl toplumu; sözüyle, eylemiyle, yaratıcılığıyla sürekli inşa eden tarafta durur. Tarih boyunca özgürlüğü en çok arayan, yaşam damarlarını koruyan kadın kimliği; böylece yaşamını özgürlük ve eşitlik temelinde örgütler. Sözünü söyler ve en yaratıcı biçimlerde bunu eyleme kavuşturur.

Bu satırların yazıldığı süreçte, kayyım uygulamalarına karşı Van halkı, iradesine sahip çıkmak için direniş içindeydi. Yönetim iradesinin gasp edilmesine karşı gelişen protestolarda yansıyan görüntüler ve binlerce insanın zorlu kış koşullarına rağmen irade nöbetini bırakmaması, tam da bu dönüşümün toplumsal sonuçlarından bir tanesidir. Süreç boyunca en önde yer alan annelerin, ‘İnsan ekmeksiz ve susuz yaşayabilir ama iradesiz yaşamaz’ biçiminde özetledikleri duruş; demokratik siyasetin, yaşam duruşunun dile gelme haliydi. Bu kültürle yoğrulan toplumların, siyaseti anlamlandırma biçimlerini tam da buradan okumak mümkün hale gelmektedir. Yaşamın anlamını biyolojik varoluşun ötesine taşıyan, ruhunu ve bilincini özgürlük değerlerinin yaşam bulması yönünde akıtan bireyin sistem karşısındaki itirazının estetik yüklü halidir. Annelerin, gençlerin, kadınların ve tüm toplum dinamiklerinin örgütlü itirazına yol açan bilinç, tamamen yeni siyaset ve yaşam anlayışının sonuçlarından bir tanesidir. Bu dinamik; topraklarını savunmakta bir an olsun tereddüt etmeyen annelerden, politik varlığın dinamik gücü gençliğe kadar uzanmakta ve kadın özgürlüğünün evrenselleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Yaşam enerjisinin doğru temelde akması; kendini sanattan ekonomiye öz savunmadan sosyal yaşama etik değer ve güzellikle yüklü biçimlerde yansıtır. İradesini yaşadığı toplumsallıkla bütünleştiren bireyin; kapitalist modernitenin cazibesinden kapılmayacağı, cinsiyetçi, dinci, milliyetçi savrulmalara girmeyeceği, liberalizmin her şeyi anlamından soyutlayan zihinsel bombardımanına karşı öz savunmasını inşa edeceği yaşam alanlarını oluşturacağı ve politikayı yalandan arındırarak özgürlüğü oluşturma alanı olarak tanımlayacağı açıktır. Böylece, kapitalist modernitenin yaratmak istediği donuk, anlamdan ve histen kopuk, sorumluluk bilincinden uzak ve bireycileşmiş bireyi yerini; akışkan, yaratıcı, güçlü ve iradeli bireyine bırakacaktır.

Bu çabaların dönüştürücü etkisi, tahmin edilenden daha fazladır. On yılları bulan kadın özgürlük mücadelesinin, şimdiden evrensel bir nitelik taşıdığı ve tüm dünya dillerinin ortak sloganı haline gelen Jin Jiyan Azadî ile yüz yılı şekillendirdiği ortadadır. Sadece cins olarak değil; özgür kadın bilinci ve duruşuyla egemenlerin bizden çaldığı alanların başında gelen siyaset alanına bu bilmeler ışığında kadın ruhuyla dokunmak, savaşlarla yok olmaya doğru sürüklenen dünyamızın kazanılmasının olmazsa olmaz koşuludur.

‘Yaman Çekici ve Birleştirici’ Kapsayıcılığı ile Üçüncü Çizginin Taktik ve Stratejik İttifakları

Zilan Diyar

Son üç aydan bu yana zamanın ve mekânın alışılmış sınırlarına meydan okuyan gelişmelere tanıklık ediyoruz. Rejimler çöküyor, tabular yıkılıyor, hiç beklemediğimiz kişiler hakikatin hükmüne boyun eğen konuşmalar yapıyor. Kaos aralığından özgürlük lehine çıkmanın olanakları çoğalıyor. Bir yanda zihniyeti, politikası ve eylemiyle akışkan olabilenlerin-Kürtlerin- Ortadoğu’nun geleceğindeki başat rolü belirginleşiyor. Diğer yanda kendi bölgesel, mezhepsel, ulusal ve uluslararası çıkarlara sahip olanların hegemonya arayışı ve güç biriktirme arayışı devam ediyor. Zamanın hızını yüzyılın karakterini belirleyecek olan politik sahadaki yoğunluğa göre ölçüyoruz. Kürt Kadın Hareketi olarak bunları analiz edebilme ve yön verme kapasitemiz yeterince-hatta fazlasıyla- oldukça güçlü. Bunun, Kürt Kadın Hareketinin ideolojik, bilimsel, felsefik ve bunların toplamı olarak paradigmasal zemininden kaynağını aldığını bilmek için kâhin olmaya gerek yok. Ancak işin tarihsel arka planını çok iyi tahlil eden bu güncel durumun tarihe yön veriyor oluşunun yani sözün pratikte karşılık bulmasının gurur verici bir yanı da var. Abdullah Öcalan’ın işaret ettiği üçüncü çizgi siyaseti de bunlardan biri. Ki Öcalan’ın sisteme alternatif geliştirebilecek potansiyeli olan teori ve kavramsallaştırmaları toplumsal gerçekliğe ve güncel politik duruma uyarlamadaki ustalığını su götürmez bir biçimde kanıtlanmış durumda.

Kürt Kadın Hareketinin kurduğu çoklu bağların, ilişki ve ittifakların kuşkusuz bu siyasetle ilgisi var. Bu nedenle üçüncü çizgi siyasetinden ne anladığımıza ve nasıl uygulandığına bakmakta yarar var. Bizzat Öcalan’ın geliştirmeyip katkı sunduğu ve farklı zamanlarda, farklı ele alınan bir kavram olduğunu da unutmadan.

Zira 20. yüzyılın başında Antony Giddens'in kavramı ortaya atışından bu yana birçok toplumsal hareket (sağ ve sol hareketler), hatta devletler bu çözüme yaslandı. İngiltere Başbakanı Tony Blair'den, sivil itaatsizlik eylemleri geliştiren Mahatma Gandhi'ye, Nikaragua'daki gerilla hareketinden (FSLN), Azerbaycan'ın dış politikasına hatta Erbakan'a kadar birçok kesimin kendi diskurunda yer alan bir kavram.

Giddens'in sosyal demokrasinin yeniden dirilişi olarak tanımladığı üçüncü yolun savunduğu temel politikaları 'ekonomik reformlar, küreselleşmeye uyum ve kişisel sorumluluk' başlıkları altında toplamak mümkün. Abdullah Öcalan'ın kavrama sunduğu katkı ve pratikleşme bu üç başlığı içerse de en çok kişisel sorumluluk başlığını önemli görmekteyim. Yani her şeyi devletten beklemek yerine kendi geleceğini tayin etmek için harekete geçmek. Zira Öcalan, 2006 yılında avukatlarıyla yaptığı görüşmede bunu şöyle tarifliyor. "Üçüncü Alan teorisi toplumun yüzde 70'inin örgütlenmesi demektir. Toplumun ekonomiden siyasete, sosyal haklardan kültürel haklara kadar örgütlenmesi demektir." Mevcut verili seçeneklere takılmadan kendi sistemini oluşturmaya çalışmanın temel koşulu olarak üçüncü çizgiyi öneren Öcalan böylece kapitalist moderniteye karşı demokratik modernite alternatifini zıt bir kutup olarak değil demokratik modernite sistemini genişletmenin bir politikası olarak örgütlediğini şöyle ifade ediyor;

"Biliyorsunuz, daha önce üçüncü çizgi demiştim. Bunu biraz daha açmak istiyorum. Ulus-devlet anlayışı ile reel sosyalizmi bir süre önce hızla terk ettim. Belki 2000'e kadar bende halen bunların etkileri mevcuttu, fakat ikisini de hızla terk ettim. Açıkça belirtiyorum; Ulus-devlet anlayışı ve modeli kandan başka bir şeyle sonuçlanmaz. Reel sosyalizm de modernizmin bir parçasıdır. Bunların hepsi kapital modernizminin parçaları, kavramları ve sistemleridir."

Abdullah Öcalan'ın 'Barış ve Demokratik Toplum' çağrısıyla da örtüşen bu değerlendirmesi Kürt Kadın Hareketinin ilişki ve ittifak politikasının temelini oluşturdu. Bu politikanın Kürt Kadın Hareketinde nasıl bir seyir izlediğini anlatmadan önce ilişki ve ittifak arasındaki nüansı biraz açmak gerekmektedir. İlişkiyi buluşma noktaları kadar ayrışan yanlarıyla birlikte kişi ve kurumlarla kurulan; iletişim, bilgilendirme ve ortaklıklar kurulan bağlar olarak tanımlanabilir. Yani ilişki diyalog, öneri, talep ve karşılıklı dayanışmaya dayanır. İttifak ise kelimenin kökünden de anlaşılacağı üzere (Arapça; uyma, denk gelme, Latince; bağ kurma, bağdaştırma) ilişkinin ortak amaç ve hedefler doğrultusunda belli bir çerçevede daha üst bir aşamaya taşırılmasını ifade eder. Öcalan ittifak için öncelikle gerekli olanın 'doğru tarihsel ve toplumsal bilinç' olduğuna dikkat çekmiştir. Kürt Kadın Hareketi sömürgeciliğe karşı yürüttüğü varlık savaşının; ideolojik, bilimsel ve felsefik dayanaklara kavuşmasına doğru evrilen gelişimi de bu ilkeye dayanır. Bu gelişim seyrini üç başlık altında toplamak mümkün. Bu süreçlerin tamamı bir öncekini inkâr etmeyen,

ötelemeyen, bir önceki dönemin hata ve eksikliklerinden ders çıkaran bir silsile halinde gelişti. Farklılıklar arz etse de baki olan bir şey var; o da Öcalan'ın dikkat çektiği tarihsel ve toplumsal bilinç. Yani başka mücadelelere olan ilgi, ilham veren ve öğretici yanlarına duyarlılıktır.

Varlık savaşını duyurma istemi: Özgürlük mücadelesinin başlamasından 2000 yılına kadar ele alacağımız birinci dönemde Kürt kadınların dışa dönük çalışması şimdiki kadar yoğunluklu değildi kuşkusuz. Sömürgeciliğe karşı başlatılan ulusal kurtuluş mücadelesinin-Öcalan'ın tanımıyla varlık savaşı- gerektirdiği sınırlar içinde hareket eden bir tarz hakimdi. Daha çok ezilen Kürt halkının sesini dünyaya duyurmaya çalışan, sömürge halkların dayanışma ağını oluşturmaya çalışan bir ilişki ve ittifak arayışıydı. Sömürgeciliğin uygulamalarını ve karşısında yürütülen direnişi dünyaya duyurma istemi doğallıkla tabandan ilişkilerin kurulmasına -bugünden daha yaygın- yol açtı. Kürt kadınlar deyim yerindeyse kapısını çalmadık kilise, STÖ, dernek, kurum bırakmadı. Yine Sakine Cansız'ın Diyarbakır'da tutuklanan bir Alman turistle az bildiği Almancasıyla ilişki kurması ve onun aracılığıyla not göndermesi ve işkenceyi duyurması da varlık savaşını duyurma gayesinin somut bir göstergesiydi. Bu dönemde dünyadaki devrimci hareketler içinde yer alan kadınlardan ilham alan, öğrenen, dışa açılırken genel hareketin çizdiği sınırların dışına çıkamayan- içte ataerkiye karşı ciddi bir mücadele olmasına rağmen- utangaç bir dil kullanan mağduriyet üzerinden politika oluşturan bir tarz hakimdi. Ağırlıkta kadınlarla ataerkinin yol açtığı sorunlara karşı mücadele üzerinden ortaklaşma geri planda iken ulusal, sınıfsal temelli ortaklık arayışı ve temas ağırlıktaydı. Filistinli devrimci Leyla Xalid'in eyleminin dilden dile, faşizme karşı direnişte kadınların yaşam hikayelerini anlatan romanların elden ele dolaşması, kadın savaşçıların Tanya, Rosa, Leyla gibi isimler alması, 1990'lı yıllarda diasporadaki Kürtlerin örgütlenmesiyle paralel olarak kurulan ilişkilerin (İngiltere, Almanya ve Filipin) günümüze kadar istikrarlı bir biçimde sürmesi, 1995'te ilk özgün kadın örgütlenmesinin kurulmasıyla birlikte Almanya'da kadın bürosunun açılması, kimi uluslararası konferanslara katılım ve ağlara üye olunması bu dönemecin geleceğe taşınan katkıları olarak değerlendirilebilir.

Kendini tanımlama yetisi kazanma: 2000'li yıllardan itibaren stratejik projelerin hayata geçirilmesiyle başlayan ve 2014 yılında kadın konfederal sisteminin ilan edildiği döneme kadar süren bu dönemin temel karakterine damga vuran şey özgürlük bilincindeki yükselmedir. Sömürgecilik ve ataerkiden özgürleşme çabalarının düşünce ve pratikte yol açtığı birikim, kadın hareketinin daha öz güvenli, bilinçli ve stratejik düşünmesine, özgürlük iddiasını dışarıya aktarma çabasına yoğunlaştırmasına yol açtı. Erkeği dönüştürme projesi, kadın kurtuluş ideolojisi, Toplumsal Sözleşmenin ilk taslağının yazılması, toplumla kadın örgütlenmesi üzerinden kurulan bağlar ve yaygın eğitimler gibi stratejik adımların dünya kadınlarının gündemine

taşıma iddiası daha keskinleşti. İçte kadın özgürlüğü konusunda bilinç yükselten nitelikte çalışmalar yürütülmesi (araştırma grupları, farklı konularda broşürler hazırlama, kadın eğitim akademileri kapsamında verilen dersler) dışta kiminle, hangi düzeyde ittifak geliştirileceğine dair yol gösterici rol oynadı. Jineolojinin kadın tarihine dair yaptığı araştırmalar ataerkinin toplumsal sorunlarla ve kapitalizme bağını en güçlü açıdan kuran kadınlarla ilişkilenenin yolunu açtı. Bir önceki amacı aşarak, farkındalık, amaç ortaklığı ve birbirinden öğrenmeye dayalı yeni ilişki ve ittifaklar oluştu. Bu süreçte Türkiye’deki feminist hareketle de bir bağ kuruldu. Yoğun ideolojik tartışmalar, bazen çatışmalar, Kemalizmin yarattığı çerçeveyi aşan bir düşünme, ilişkilendirme ve ittifakı ilk elden kadınlar cephesinde geliştirdi. Halen yetersizlikler barındırır da egemen ulus zihniyetinin, sosyalizm, sınıf mücadelesinde önce kadın hareketleri nezdinde kırıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Kürt özgürlük hareketinde yaşanan paradigma değişikliği; kadın özgürlük mücadelesinin toplumsal dönüşümün temel eksenine haline gelişi ve bilimsel dayanak olan jineolojinin oluşturulma çabaları, Paris’te Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez’in katledilmesi, Kürt kadınlarının adalet arayışı ve içindeki bu değişim dönüşüm çabası sonraki dönemecin yolunu döşeyen yapıtaşları misali ardı ardına gelişti. Bu süreçte kazanılan teorik ve pratik tecrübe yeni bir döneme girildiğinin işaretlerini verdi. Tüm bu gelişmelerin toplamı olarak verili sınırları aşan, ayrı gündemler etrafında ittifak politikası oluşturan, bunun dilini ve stratejisini kurabilen bir düzey kazanıldı.

Öncülük iradesini ortaya koyma: Bu süreci de 2014 ve sonrasında yola çıkarak değerlendirmeye tabi tutabiliriz. Kadın konfederal sisteminin ilan edildiği 2014 yılında Kobanê direnişi de dünyada yankı buldu. Deyim yerindeyse bu yıllar Kürt Kadın Hareketinin yıldızının parladığı zamanlardı. Ataerkil sistemin kuruluşu, karşısında gelişen kadın tarihine dair araştırmalar, Öcalan’ın feminizme dönük analizleri ve bunları daha derinlikli araştıran jineolojinin çalışmaları bu süreçte kadın hareketinin elini alabildiğine güçlendirdi. Kürt Kadın Hareketinin dört parça Kürdistan’daki konfederal sistemi kurmak için kadın meclisleri, akademiler ve kooperatifler kurmaya dayalı geliştirdiği örgütlenme seferberliği, kurumsallaşmalar, mekanizmalar yaygınlaştı ve derinleşti. Her parçadaki kadın konfederal sistemi kendi diplomasini oluşturarak; aynı toplumsal tabana dayanan kadın hareketleri, kurumları ve yakın coğrafyadaki halklardan kadınlarla ilişki ve ittifak arayışını yoğunlaştırdı. Mevcut organizasyonlara üye olduğu kadar, ağ, organizasyon, birlik vb. formlarda organizasyonların kurulmasına öncülük etti. Ve böylece ortaya koyduğu öncülük iddiasının ötesinde bir etki alanına kavuştu. Yeni açılım alanları, ideolojik temelli ilişki ve ittifak arayışları yoğunlaştı. ‘İnşa ettiğin anda oluşursun’ diyalektiği işledi. Kürt kadın hareketi felsefesi, ideolojisi, mücadele yöntemleri, toplumsal projeleri ve alternatif bilimiyle dünyadaki birçok farklı hareketin ‘hakkı verilmiş’ ilgisine mazhar oldu. Kadın hareketleriyle yaygın ve yoğunluklu kurulan bu temas hali

ciddi sorgulamalara yol açtı. Kadın özgürlüğünün toplumsal gerçekliği analiz etme ve toplumla bağı, özgün örgütlenmelerin gerekliliği, erkeği de dahil edecek bir özgürlük perspektifi, liberalizmden ve ataerkinin kurduğu toplumsal ilişkiler formundan radikal kopuş, örgütlenmenin sürekliliği kadın öncülüğü ve militanlığı, öz savunma vb. konularda öğretici oldu. Bu konulardaki ikna bu temas halini kimi alanlarda ilişki ve ittifaka dönüştürebildi. Tartışma, diyalog, görüşme ve eğitimler yoluyla ilerleyen bu süreçte her hareketin ‘doğru anlaşılmalı ve anlamak’ düsturuyula hareket etmesi bağların sürekliliğini sağladı. Öcalan’ın Kürt kadın hareketiyle kurduğu bağın anlaşılması konusunda sergilenen cesur tutumlar, bilimsel ve ideolojik zemine dayalı anlatım biçimi de önemli bir diğer gelişmeydi.

Bunların hepsi gurur verici, duygu ve düşünceyi ayaklandıran gelişmelerdir. Ancak baharda yükselen sular misali gelişen bu akışı karşılayabildik mi? sorusunu hiç şüpheye yer bırakmayacak bir evetle cevaplamak mümkün değil. Ve maalesef bunun Öcalan’ın deyimiyile ‘modernizmin bir yansıması olan reel sosyalizmin’ yörüngesinden tam çıkamamakla ilgisi sanıldığından daha fazla.

Üçüncü çizgi çözümünün ilişki ve ittifak politikamıza yedirilmesi mutlaka gerek-mekte. Kürt Kadın Hareketi olarak ittifak politikamıza reel sosyalizmin gölgesinin düştüğü noktaları görmeden bu handikabı aşamayız. İlişki kurulan kadın hareketleri açısından son on yıllık pratiğe bakıldığında reel sosyalizmin etkilerini görmek de mümkün. Şöyle ki;

- ‘Biz’ kelimesi hala akıllarda ve yüreklerde eğreti duran bir kelime. Eleştiriler, ikilikler ve karşıtlıklar üzerinden kurulmakta. Örneğin, kişilik sorunu ekseninde değerlendirilecek bir meseleye ‘beyaz Avrupalı zihniyeti’ etiketi yapıştırılabilir. Ya da tersinden dünyadaki diğer kadın hareketleriyle ortaklaşmanın çerçevesini Avrupa merkezci zihniyetin kurduğu normların belirlemesi hatasına düşülebilir.

- Öz ve biçim bağlantısını göz ardı edilebilir. Söylenenleri ne kadarı deneyim paylaşımı, ne kadarı eleştiri, ne kadarı dönüştürme çabası. Bunlar hangi aşamada bir saldırıya ve yok saymaya dönüşüyor anlaşılmamakta. Biçimsel değişiklikler, propaganda yüklü söylemlerin aldattıcılığına yer yer düşülebilir. Bireyleri, hareketleri, grupları ikilemler içine sıkıştırarak dönüşüm potansiyeli sekteye uğrattılıyor. Oysa kadın özgürlükçü paradigma çerçevesinden bakıldığında alabildiğine marjinal ya da katı görünen bir hareket de dönüştürülebilir. Burada reddedilen noktaları tespit etmek kadar olumlu yanları da ayırıştırarak kendi belirlediği mücadele hattına katabilmek-tir. İttifak politikalarında bu yönetime açık kapı bırakılmalıdır.

- Reel sosyalizmin en büyük hatalarından biri de kendisini insanlık değerlerinin bileşkesi olarak konumlandırmasıydı. Bunu yaparken demokratik modernite nehrine akan binlerce küçük dereciği görmedi. Bu hataya kadın hareketleri de çok sık

düşebilmektedir. Çok tanınmış, yaygın, kitlesel ya da kabul gören kadın hareketlerine meyletmek işin kolay yanı. Ataerkil sistem analizini güçlü yaptığı ve pratikleşmeye çalıştığı halde görünür olmayan, yeterli imkân ve toplumsal tabana sahip olmayan kadın hareketleriyle de stratejik ilişki kurmak oldukça önemlidir. Somut örneklendirmek gerekirse bünyesinde yüzlerce bileşeni olan bir çatı örgütüne üye olmakla, bir köydeki kadın kolektifiyle stratejik ilişki geliştirmeyi eş değerde görmek gerekir.

- Reel sosyalizmin devrimci hareketlere bulaştırdığı virüs olan dogmatizm de diğer bir sorundur. Değişen koşullara göre politikanın dilini kurma becerisini gösterememe çoğu zaman ideolojik zeminden uzaklaşmak kaygısı olarak görülmektedir. Kadınların anlama ve anlaşılma kaygısını dogmatizmle örtülemek ancak uzağı görmeyi engelleyen bir parlaklık olabilir. Kadın mücadelesinin değerlerini farklı coğrafyaların, kültürlerin, nesillerin, yaşam koşullarını ve ataerkinin kendini yenileyip, incelten politikalarını göz önünde bulundurmaksızın belirlemek dogmatizmin ta kendisi oluyor. Bu nedenle ittifak ilişkilerinde keskin, taraf belirlemeye çağıran bir dilden kaçınarak diyalog kurmak kadın mücadelesini besleyen temel meselelerden biri olmaktadır. Kadın hareketleriyle yapılan hiçbir tartışma evetlerin ya da hayırların sınırları içine sıkıştırılmamalıdır.

- ‘Tüm İktidar Sovyetlere’ sözüyle şekillenen pragmatizm, devrimin inşa edilmesinde rol oynayan, emek harcayan, söz sahibi olan her kesimi gölgede bıraktı. Kadınların ittifak politikası pragmatizme bu nedenle dayanmamalı. Mesele sistem içi ya da dışında kadın hareketleriyle ilişki kurmak değildir. Bu ilişkiyi kurarken kendini merkezde görme kibrini aşmaktır. Bu fikrin çok idealist olduğunu düşünenler olsa da kadın hareketlerinin pragmatizm kelimesini ağzına dahi alması taraftarıyım. Sistem içi kurumlarla bağ kurma arayışında dahi kız kardeşlik, kadın yoldaşlığı duygusunu terk etmeden dönüşüm potansiyelini görmek, empati yapmak ve eleştirel olmak gerekir. Diğer bir deyişle ilişkileri taktik ya da stratejik olarak ele almaktan ziyade kadınların politik ve etik anlayışına dayanarak kurmak daha doğru olur. Ataerkil sistemin kendini yaşamın her alanında kurumlaştırıyorsa ona karşı radikal mücadele de sistem dışı ve sistem içinde örgütlenebilir. Böylece sistem içinde ataerkinin sözcülüğüne soyunan

Ataerkil sistem analizini güçlü yaptığı ve pratikleşmeye çalıştığı halde görünür olmayan, yeterli imkân ve toplumsal tabana sahip olmayan kadın hareketleriyle de stratejik ilişki kurmak oldukça önemlidir. Somut örneklendirmek gerekirse bünyesinde yüzlerce bileşeni olan bir çatı örgütüne üye olmakla, bir köydeki kadın kolektifiyle stratejik ilişki geliştirmeyi eş değerde görmek gerekir.

kadınların başarı hikayelerinin kadınların öfkesini, isyanını, direnişinin önünü almaya dönük bir avuntu olduğu daha güçlü deşifre edilebilir.

- Bu yaklaşım aynı zamanda bireylerin gelişimini, iradesini, özgürlük düzeyini de belirler. Reel sosyalizm, bireylerin ve toplumun özgürlüğü arasında kıyaslama yapmış ve birini öncelemiştir. Öcalan bunun zorunlu olmadığını şöyle ifade ediyor. “Bireysel ve kolektif haklar ve özgürlükler, etle tırnak gibi birbirini bütünleyen haklar ve özgürlüklerdir. Elbette bu konuda bireyi inkar eden her tür cemaatçilik ve kolektivistçilikle toplumu inkar eden her tür bireyciliği reddetmek, bireysel ve kolektif haklar ve özgürlükler kuramının en temel kriterleridir.”

İlişki ağlarını örerken Öcalan’ın bahsettiği bu bağı gözetmekte de kimi zayıflıklar ortaya çıkmaktadır. Bağ kurulan toplulukları bir tanımlamanın içine sıkıştırmak yerine, üyelerinin özgürleşme, sistemden kopma düzeyine odaklanmak ‘kadın yoldaşlığı’ ve etiğini geliştirmek önemlidir.

- Üçüncü çizgi siyaseti Filistin’e dönük soykırım ve Rusya-Ukrayna savaşı gündemlerinde daha yaygın dillendirebilirdi. Ya Hamas ya İsrail ikilemi yahut hegemonya savaşına taraf olmaya davet eden eğilimlere karşı ağırlıkta taraf olmama adına tutum geliştirmekte geri kaldı. Üçüncü çizgi siyasetinin ikilemlere sıkışmadan kendi çözümünü ortaya koymak ve aktif biçimde yaygınlaştırmak olduğunu düşünürsek bu yaklaşımın pratiğe çok yansımadağı görülmektedir.

- Kürt kadın hareketi olarak bu etiğe bağlı kalınsa da eksiklikler yaşandığı meseleler de var. Soykırım saldırıları karşısındaki dayanışma arayışlarının geliştirilmesi yerinde ve haklı bir çaba. Kuşkusuz Kürdistan’da soykırım saldırıları günlük olarak yaşamları etkiliyor ve direnişi yayma çabası gereği farklı hareketlerin dayanışma göstermesi için çalışmalar yürütülüyor. Ancak bunu yaparken dünyadaki kadın hareketlerinin yaşadığı sorunlarla dayanışma göstermede zayıf kalınmaktadır. Ataerkil sistemin en maskesiz haliyle bir distopyayı yaşattığı Afgan ve Belluc kadınların sorunlarına toplum daha duyarlı ve eylemli kılınabilirdi. Bu konuda gösterilen çaba beklentileri karşılayacak ve direniş dayanaklarını güçlendirecek düzeye henüz ulaşmadı.

- Kadınların ilişki biçimlerini bürokratik sınırlara çeken, kolayı seçen yaklaşımlar da var. Dayanışmayı örgütlerken imza toplamanın, video örgütlemenin ötesine geçemeyince, ideolojik tartışmalar yürütemek, tarih ve kültürünü öğrenecek etkinlikler örgütlemek, politik alanın dışında bağlar kurmak amacı gerekliliği sıkça vurgulanansa da zorunluluklara kurban edilen hususlar haline geliyor. Genel kadın mücadelelerine ve Kürt kadın hareketine özgü, özgün yarılarıyla dile getirmeye çalıştığım bu yetmezliklerin nasıl aşılabacağına gelirsek...

Bu konuda oldukça umutluyum. Çünkü kadınlar düşünce, eleştiri ve ilişkide her zaman sağaltıcı, eleştirel ve şeffaftır. Bu ‘kadının doğası’ gereğidir (Bu kavram dahi kadın hareketleriyle tartışılarak netleştirilen, ne kast edildiği anlatılan bir kavramdır). Ataerkinin kurumlaşmasına karşı kendimizi en güçlü hissettiğimiz ve hissedeceğimiz alan burasıdır. Ortaklıkların farklılıkları kat be kat aştığını gösterebilmek, perspektif farklılıklarına takılmadan ortaklıklara odaklanmak, birbirini güçlendirmek, özne-nesneye dayanmayan simbiyotik ilişkiler kurmanın yol açtığı zenginlikler pratikte görüldü. Bunların toplamı olarak düzeltme yoluna giderken her şeye sıfırdan başlanmadığı biliniyor. İlişki ve ittifak arayışının olduğu her kadını kendi tarihini öğrenmeye teşvik etme, etik- estetik değerlerle mücadele yürütme, radikal düşünme ve pratik, kadın yoldaşlığının tadına varmaya teşvik edildi. Eleştiriler karşısında savunmacı bir pozisyondan çıkıp ders çıkarılan noktaları düzeltmeye, kolektif bir zihniyet kazanmaya çalışılmaktadır. Yine radikal sol grupların iktidar ve hiyerarşik düzene karşıtlığını toplumla bütünleşmeyen marjinal yaşam duruşu ve alışkanlıklarıyla göstermek istenilmesi eleştirilmektedir. Bunun yerine yaşamın tümünde yeni bir dil, disiplin, aileyi, dış görünüşü, özel ilişkileri etkileyen estetik ve sade bir form önerilmektedir. Kürt kadın hareketinin mücadelesinde süreklilik, doğasında ittifak ve ilişki arayışını da süreklileştirdi. Yarım asra yaklaşan bu tecrübe Kürt kadınları yeni bir dönemecin eşiğine getirdi. Kadınların en geniş ittifakı olarak tanımlanan Dünya Kadınları Demokratik Konfederalizmi önerisi bu birikime dayanarak gelişecek. Bu büyük iddia -bazıları için ütopya- zenginleştiren, ufuk açan, ilham veren, güçlendiren bağların dünyadaki tüm kadınlarla ilmek ilmek dokunulmasıyla pratikleşecek. Ve tabii Sakine Cansız’ın ‘yaman, çekici ve birleştirici’ dediği bu kavgaya aşkla bağlanan kadınların sınırsız emeğiyle...

Toplumsal İnşa Ruhu Kültürle Mümkündür

Nurhaq Gulbahar

Çeviri: Merve Aydın

Anlamli bir toplum kurmak, insan eliyle yapılmış en anlamli oluşumdur. İnsan, insanlığa tutunarak bedensel zayıflığını ortadan kaldırmıştır. Bunun için çevreyi tanımak kadar kendini tanımak ve bu gücü oluşturmak, belki de yaratıcılık alanında bir devrim anlamını taşır.

Kendini bilme ve geliştirme gücü insanın en büyük farklılığı olup bunun sonucunda insanlık kendini mana düzeyine taşımıştır. Denilebilir ki toplumsal ve bireysel keramet kendine sahip çıkmak, kendi varlığına inanmaktır. Kendi kişiliğinde toplumsal kerameti yaratmak ve korumak; toplumsal varoluşa ise bireysel kerameti büyütmek ve sahip çıkmak esastır. Bu ahlaki ve politik toplumların diyalektiğidir. Aynı zamanda öz gücünü bilmek ve geliştirmektir. Bu gerçeklik inşa veya toplumsal yapıcılık olarak tanımlanabilir.

İnsanlık, tarihten günümüze kadar birçok şey başarmıştır. Ancak her birimizin de birey olarak içinde yer edindiği aynı insanlık, her şeyden önce yaşam sanatını ve anlamını kurmayı başarmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken konu başarı, biyolojik bir yaşamın kurulması değildir. Zira insan dışındaki canlılardan da biyolojik varlığını günümüze kadar koruyabilenler vardır. Fakat bu insanda farklı ilerlemiştir. İnsan; imtihanlarından kendi gözlemleri sonucunda, anlam verme ve toplumsal hayatı yönetme gücüyle kendini koruyabilmiştir, devam ettirebilmiş ve temelini kurabilmiştir. Bunu da anlam verebilme gücüyle gerçekleştirmiştir. Bu güç yalnızca insanda mevcut olduğundan insana kendini gözden geçirme ve biyolojik yaşamı aşma imkânı verir.

Ayrıca aynı zamanda insanlığın başlangıçtan bu yana anlam verme gücü kültür olarak vücut bulmuştur. Bu kültürel oluşuma da sanat ruh vermiştir. Bu yüzdendir ki insanlığın tüm evrelerinde, tüm tarih deneyimlerinde insan; kültür ve sanatla varlığını anlamlandırarak en büyük farkı inşa etmiştir.

En baştan beri tüm anlama, yorumlama ve kültür kavramının içeriğinin tartışılması girişimlerinde dört temel bağlantı ya da esas öne çıkmaktadır: üretim, uygarlık, eğitim ve sanat. Bu kavramların her birinin engin anlamları göz önüne alınırsa, kültür sözcüsü kavramların ne kadar ayrıntılı, anlamlı ve zengin olduğu anlaşılacaktır. Böylece insan için neden bu kadar önem taşıdığı, neden toplumsal yaşamda bu denli önemli bir yer tuttuğunu ve özellikle de insanlık tarihinin en önemli aşamalarında öne çıktığını daha iyi anlaşılacaktır.

Toplumlarda bu kadim fenomenin yaratılmasında kadın başat roldedir. Bu bilimsel olarak her yönüyle ispatlanmış bir hakikat olup bunu günlük olarak da deneyimlemekteyiz. Aynı zamanda denilebilir ki bu hakikat, bilimsel ispata da ihtiyaç duymaz. Zira iktidarın savaş ve imha aklının tüm üretimlerine karşı günümüzde de bizler, kadın etrafındaki yaşam ve toplumsallaşmayı temel duygu ve aklımızla tüm hücrelerimizde duyumsuyoruz. Bu yüzdendir ki bugün bir kere daha kadının etrafında kümelenen o kadim köke erişir gibi, “Jin, Jiyan, Azadi” sloganıyla başka bir kültür ve özgür yaşamın sanatı yaratılıyor. Nasıl ki toplumsal hayatın başında tarımın başlaması kendisiyle beraber bir yaşam kültürü inşa ettiyse ve bunu sanatla ördüyse bugün de bu kültür bu sloganla köklerine erişmektedir. En başta toplumsallığın ölçüleri nedir, bizim farkımız nedir, nasıl bir yaşam olmalıdır sorularının tüm incelikleriyle başlattığı arayış, bugün de kadınlar, halklar ve özgürlük isteyenler tarafından cevap aranmaya devam etmektedir.

Bu toplumsallaşma, öyle bir dile ve isme sahiptir ki bu kültürün ruhu kadın varoluşunun etrafında oluşmuştur. Ve kadın o ilk kültüre öncülük yaptığı gibi bugün de son kültüre öncülük yapmaktadır. Toplumsallaşma kültürünün yaratılış aşamasında dil, şiirsel bir dildir. Bu dil, doğa ve insandaki gizli ezgiyle bir araya gelerek sanatsal ruhun kültür içindeki ilk tohumlarını atmıştır. Giderek derinleşen bu tohum; çeşit çeşit, rengarenk yol ve yöntemler geliştirerek topluma adeta armağan olmuştur.

Kültür ve sanat alanında anlamsız bir şey yoktur. Her şey kendine bir alamyı yükler. Bu anlam yükleme gücünün bizler için hayli önemli olması gerekir. Bizler yüklediğimiz anlama göre en büyük farklılığımızı da oluşturmuş oluyoruz. Özellikle kadın olarak vereceğimiz anlam, köklerimize, varlığımıza, toplumumuza ve özgürlüğe erişmektir. Vereceğimiz anlam, hayat görüşümüzdür ve aynı zamanda hakikati ifade etme sanatıdır. Duygu ve aklın dengesidir. Böylece güzeli görmek ve onu yaratmaktır. Bu özellik, daha ziyade kadına ait olduğundan ezgilerin gücü gibi şiirsel dilin geliştirilmesi de kadın tarafından gerçekleştirilmiştir.

Abdullah Öcalan bu konuda “Sanat hakikati kavramının bir yöntemi olarak din ve mitolojiyle sıkı sıkıya bir bağ içerisindedir. Müzik ve resim gibi anlamı tanımlama ister. Müzik, heykel ve resme yüklenen anlamların araştırılması, hakikat adına önemli bir çalışmadır.” der.

Toplumun kuruluşunu bir metaforla betimleyecek olursak harman yeri demek uygun olacaktır. Çünkü etrafında doğal ve özgür toplumlar bir araya geliyor, kümeleniyordu. Ekinleri ekip biçmek insanlığın ortak emeğiydi ve aynı ekinlerin kökünden anlamın ruhu olacak başka bir harman da yeşeriyordu. Sanat adındaki bu ruh harmanla palazlanıyordu.

Ekin harmanı, kültür ve sanat harmanı ile bizi bugünlere ulaştırdı. Daha doğru bir ifadeyle her iki harman iç içe ilerleyerek insanlığın devamlılığına yol açtı. Bu harmanın verimliliğinin coşkusu kendini her izde gösterdi. Böylesi bir anlam verme, kültür ve sanatta güzelliği dönülmez bir yasa olarak toplumsal hayatın içine yerleştirdi. Bunun aşikâr örneği ana tanrıçanın 104 ME’sinin insanlık keşfi olarak ortaya çıkışıdır. Bu 104 ME’nin toplumsal inşa ve kültürde yasa olarak yer alan fenomen sanattır. Kadınlar “sanat, müzik, ninni, her bir müzik aleti Gusulim, lilis, ub, mesi, ala ve bunlara bağlı olarak ‘yürek sevinci’ni toplum için icat etmiş ve aynı zamanda kudretin ve hakikatin simgesi olarak korumuştur. Aynı zamanda toplumun güvenlik, sağlık ve huzurunu koruyan barışın da bir kadın yasası olduğunu belirtmek gerekir. Kadınlar halen beyaz tülbentiyle savaşı durdurma kudretini göstermesi, toplumda böylesine anlamlı bir yer edinmesi de bu kadim yasanın bir sonucudur.

Kadın etrafındaki toplumsal inşa, onurlu yaşamın keşfi olarak tanımlanabilecek bu yasalar açıklamaya ve aktarmaya değerlidir. Tüm bu ana-kadın tanrıça yasaları, uzun zaman boyunca toplumda doğal bir otorite oluşturmuştur. Bu yasaların kabulü gönüllü bir kabul olmuştur. Çetin bir zorlama yoktur. Ancak erkek tanrılar yasaları ele geçirmek için zor kullanmışlardır. Yasaları ele geçirme savaşı denilebilir ki ilk zihniyet ve hegemonya savaşıdır. Çünkü 104 ME’nin ele geçirilmesi, iktidar aklının egemenliği olup toplumsal akıl ve yönetim otoritesinin ele geçirilmesi demektir. Mitolojik destanlar bu hikayelerle doludur. Özellikle tanrı Enki ile tanrıça İnanna arasındaki yasaları ele geçirme savaşı en çok bilinen örnektir. Bu hikâyede İnanna kazanır. Ancak erkek aklının egemenliği ve ittifakı tarihi tersyüz eder. Kadının yasaları kadına karşı kullanılmaktadır. Her alanda kuşatılma, etkisizleştirilme, bertaraf edilmeye maruz kalması; yıkıcı ve tehlikeli bir aklın öne çıkmasına sebep olur. Acı verici bir yıkım insanlığa musallat olmaktadır.

Bu yıkımdan en çok etkilenen kadınlardır. Bu etki geçici ve hafif bir etki değildir. Temel bir varoluşsal etkidir. Kadının emeği ve ruhuyla kurulan kültür ve sanat alanında da kadın gittikçe anlamını yitirmiştir. Müziği icat eden kadın kendi sesinden uzaklaştırıldı. İcat ettiği müzik aletleri elinden alındı. İnşa edici güçteki harmonik ruh

ve akli küçük görüldü. Temel, varoluşsal zihniyetten yünden derin ve geniş saldırılara maruz kaldı. Öz savunma, eğitim, ekonomi, politika, bilim ve aynı zamanda kültür-sanat gibi tüm yaşam alanlarından uzaklaştırıldı. Kadının ve kadın yaratımlarının günahkarlık sebebi sayılmasına kadar vardı. Yalnızca beden güzelliği yanına bırakıldı ki bunun da değer iktidar aklının istekleri doğrultusunda şekillenmesi ile biçildi. Tek taraflı, iktidarcı ve yapıcılıktan uzak bir toplumsal inşa yaşamın tüm alanlarını kuşattı.

Elbette bu gerçeklik her ne kadar zorla kadının etrafına örüldüyse de kadının akışkan akli ve duyguları bu çeperi yıkabilecek güçteydi. Akışkan bilinç, yaşamı inşa gücünü ve güzelliği ayırt etmede kadının varoluşuyla tutarlılık içerisindeydi. Bedenini tuvale dönüştürüp sanatı kendi bedeninde resmetmiştir, tanrıça yasalarını kendi hatlarıyla süslemiştir, ninnileriyle sesini bugünlere ulaştırmıştır. Masallarıyla kendi tarihini korumuştur. Ve günümüzde kültür-sanat yoluyla xwebûn, kendi olmanın esaslarını kendi eliyle inşa etmektedir. Abdullah Öcalan şu ifadeyle mevcut durumu bütün açıklığıyla tespit etmektedir:

“Devletten ekonomiye, siyasetten hukuka, ahlaktan sanata sarsılan her alan bir sıkışmışlık yaşamaktadır ve krize çözüm aramaktadır. Bu gerçeklik hakikati işaret ettiği kadar mevcut durumu da tanımlamaktadır. Öyle ki bu darboğazdan çıkış yolunu da göstermektedir. Bu da özgürlük, adalet ve emek temelinde ahlaki ve politik toplum inşasını mümkün kılarak var olan krizden çıkmak demektir. Bunun için elbette en kuvvetli anlam gücü olan kültür ve sanata yoğunlaşmak, çözümler aramak ve anlamlandırmaya katkıda bulunmak önemlidir.”

İdeolojik anlamda kültür-sanat çalışmaları, bireysel ve toplumsal insanın temel esaslarındandır. Yaratıcılıkla inşa edilen toplum ve birey, kültür ve sanatın en büyük dayatmasıdır. Ve bu yaratıcılık varoluşsal olarak kadınla ahenk içerisindeydi. Kadın varoluşuyla tanımlanan yaşam, yaratıcılıkta en üst düzeye ulaştırır. Ancak mevcut gerçeklikte en büyük mesafeler kadınla kültür-sanat arasında koyulmuştur. Bu da kadın doğasına aykırıdır.

Kültür-sanat alanı özgürlük hayallerinin gerçekleştiği alandır. O ölçüde büyük hayal etmek, büyük hissetmek ve büyük yaratmak kadını başarıya ulaştıracaktır. Kadın özgürlük bilinci, demokrasi ve ekoloji bu şekilde biçim, ruh ve form alacaktır. Buna göre daima arayış ve çabıyla hareket etmek biz kadınları özgürlük kültürünün ruh, düşünce ve duygusuna ulaştıracaktır.

Zihinleri ve gündemleri işgal etmek ve güdümlenmek, sistem tarafından çok kullanışlı bir silah olarak insan ve topluma karşı kullanılmaktadır. Biliyoruz ki bu işgal ve imha fiziki işgal ve imhadan daha tehlikelidir. Ancak günümüzde

tüm incelikleriyle insanın ve toplumun hücrelerine sızmıştır. Denilebilir ki varlığı işgal vardır. Ve bu işgal en çok teknik araçlarla insanın duygu ve düşüncelerine yapılmaktadır. Bunun için en çok kullandığı yol ise kültür ve sanattır. Rönesansla üçüncü fikri aşamaya geçen sanat ve düşünce gücü, insanlık tarihinde de yeni bir aşamayı beraberinde getiriyordu. Günümüzde aynı yöntemle bu defa olumsuz yönde ‘anlamsızlık’ evresi yaratılmak isteniyor. Bu aşamada akıl ve hayalin sınırları ortadan kaldırılmıştır. En temel esaslar dahi bu sınırsızlıkla bertaraf edilmiştir. Bu esaslar anlam ve amaçtır. Bir sanat ki, içinden zorla anlam çıkartılmak isteniyor. Bir sanat ki, amacı darmadağın etmeyi amaçlıyor. Günümüzde müze duvarlarına eser olarak yapılan sergiler bunun en çarpıcı örneğidir. Abeslikte sınır tanımayan kıyafet modası, gençlerin enerjisini dağıtan ve harcayan konserler, yaşamın ritmini ele geçiren sinema mevcut durumu açıkça izah etmektedir. Buna karşı özgürlüğün, yaşamın ve estetiğin kültür-sanatını yaratmak önemlidir. Bu zihni ve kökleri güçlü bir yaratı ister. Buna göre mevcut yöntemleri kullanmak, bunun tehlikelerini görmek ve buna karşı kendini inşa etmek; onurlu ve güzel bir yaşam temelinde kendi özgür kültür-sanatını yaratmak bize ve tüm halklara kazandıracaktır. Hayalin sınırlarını genişletmek ve güzellik hayallerini bilimle gerçekleştirmek bizleri özgürlüğe taşıyacaktır. Bunun için an be an kendini yaratmak ve donatmak gerekir. Bu da daimî bir çaba ister.

Üçüncü çizgide varlığını yaratan bireyin kerametiyle inşa edilen toplum çok önemlidir. Ekonomiden öz savunmaya, eğitimden sağlığa, siyasetten din-inanca; demokratik, kadın özgürlükçü, ekolojik esaslarda derinleşmek ve bu alanları örgütlemek, özgür toplumu kurmaktır. Ancak tüm bu alanlar sonuç olarak bir kültür yaratacaktır. Bu yüzden toplumsal kültür ve sanat inşası hakkındaki tartışmalarda öne çıkan somutlaştırma çabaları ancak bir yönü tanımlayabilir. Çünkü toplumsal inşaların tümü kendi başına bir kültür inşasıdır. Özgür ve onurlu kültür inşası yaşamın ve toplumun da inşasıdır. Şimdiye dek sorulan kadim ‘niçin kültür?’ sorusu, temelinde özgür yaşam bilincinde cevabını almaktadır. Özgür toplum inşası tümüyle özgür kültür inşasıdır. Ancak bu kültürün ruhu estetik, yaratıcı, çekici sanattır. Bu ruh olmadan bahsedilen toplumsal inşa anlamlı olmayacaktır.

Burada değinmemiz gereken nokta sanatın inşası, gerçekleştirilmesi ve somutlaştırılmasıdır. Ancak her şeyden önce sanatın asıl köklerine erişmek sanatın yaratıcısıyla, yani kadınla mümkündür, vazgeçilmezdir. Bu durumda kadın kültür sanatıyla ilgili derinleşmek, tutunmak, kendini yaratmak bizleri daha iyi yönlendirecektir. Bu da bizi konunun kaynağına, jineolojiye götürecektir. İrdelersek burada da xwebûn esas fenomen olarak karşımıza çıkacaktır. Aynı zamanda xwebûn referansımız olmaktadır. Buna göre xwebûnu inşa etmek varoluşumuzu daha iyi ve güçlü kılacak; kadın varoluşunu yaşam ve topluma bütünleştirecektir.

Gelenek ile Geleceğin Buluşması ve Sanat

Mesil Demiralp

İnsanın toplumsallaşma serüvenini beslenme, barınma, korunma gibi ihtiyaçların doğurduğunu biliyoruz. Ancak bu bir araya gelmeyi "topluluk olmaktan" "toplum olmaya" taşıyan şey, maddi-manevi kültür unsurlarıdır. Hatta "bir araya getirenin" fizik ihtiyaç ve bu ihtiyaçtan doğan madde kültür yaratımları; "bir arada tutan" har-cın ise, manevi-metafizik kültür yaratımları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İlk mimari yapılar, ilk heykelcikler, müzik, şiir, resim vb. örneklerin, toplum tarafından toplanıp kendini kimliklendirdiği inanç-ibadet merkezleri olması tesadüf değildir. Bu manevi unsurlar için toplum ruhu ya da anlam dünyası demek mümkündür. Yaratılan bu ortak değerler kendini sürdürmenin, ortak tarihi, ortak hafıza oluşturma bir yolu olmuştur. Abdullah Öcalan:

"İnsan sanatla kendine has bir evren yaratmaktadır. Ses, resim, mimari gibi temel alanlardaki yaratımlarla ancak toplum sürdürülmektedir. Müziksiz, edebiyatsız, mimarisiz toplum düşünülebilir mi? Tüm bu alanlardaki yaratımlar metafizik anlamındadır. Toplumun sürdürülmesinin vazgeçilmezleridir. Sanat tam bir metafizik kurgulama olarak insanın estetik olabilme ihtiyacını gidermektedir. Nasıl iyi-kötü seçimiyle ahlak davranışına anlam biçiyorsa, güzel-çirkin yargısıyla sanatsal davranışa anlam biçmektedir" der.

Burada kuşkusuz özgür bir seçimden söz ediliyor. Lakin, yine Öcalan'ın deyişiyle "özgür seçimler en çok zihinler bağımsız kaldığında gerçekleşir."

Tarih boyunca toplumun gelişim seyriyle birlikte bütün dallarıyla sanat da değişip gelişerek bulunduğu lokasyonun sınırlarını aşan bir güç haline gelmiştir. Bu etkileme gücünün her çağda iktidarlar tarafından kullanıldığını biliyoruz.

Bunun izleri sürdürüldüğünde mitolojik anlatılar, destanlar, heykeller, mabetler önemli veriler sunmaktadır. Bilhassa ataerkil tahakkümün gelişimiyle birlikte toplumun zihniyet yapılanmasında sanatsal yaratımın kullanıldığı görülmektedir.

Tanrıçaların silik, kötücül figürler olarak sahneden alınıp, yerine tanrıların sahneye çıkmasıyla başlayan; tek tanrılı dinlere doğru yürüyüşünü sürdüren ataerkil tahakküm giderek varlığını pekiştirmiştir. Yeryüzünün bugün hala en çok okunan eserleri olma vasfını elinde tutan "kutsal" kitaplarla kadına, doğaya, topluma sınırlar ve roller biçilmiş, zihniyet dünyamızın kodları oluşturulmuştur. Düşündüğümüzde sanatın ve kültürün de unsuru olan dilin kim tarafından kullandığına bağlı olarak toplumsal gelişimde üstlendiği olumlu veya olumsuz rolünü daha iyi anlamış oluruz. İktidar güçlerince de kullanılmasına rağmen sanatın müzik, resim, mimari, yazım gibi dalları doğadan, toplumun acılarından, sevinçlerinden, ihtiyaçlarından ilham alan özgür dışavurumlar-gerçekleşmeler olarak insanlığın gelişim serüveninde muazzam rol oynayabilmiştir.

Tanrı'yı kutsayan şiirlerden, devasa yapılardan; tanrı-kralları yücelten methiyelere, saraylara kadar geçen süreç boyunca insan, toplum ve elbette buna paralel olarak sistemler değişti. Günümüzde "halkın sanatı" veya "halk için sanat"tan söz etmek oldukça güç, zira çağımız bir tüketim toplumu çağıdır. Kendisine sunulan sanal dünyada her şeye sahip olma arzusuyla yaşatılan kitle toplumu, esasta toplum olma vasfını yitirmiş yığınlar haline gelmiştir. Özenle inşa edilmiş bu gerçeklik kapitalist modernitenin varlığını dayandırdığı gerçeklik olmaktadır.

Bireye ve topluma dayatılan bu yaşam, sahte özgürlüklerle ambalajlanmış bireyciliğin hayata geçirilmesidir. Yaratılan sanallık içerisinde, kendisine dair her şeye kendisinin karar verdiğini sanan birey, aslında sadece sunulan sınırlar içerisinde geçmişle, gelecekle, hatta günüyle bağ kuramayan; arayışını, merakını, empatisini kaybetmiş bireydir. Yani aslında tüketim zincirinde amaçsızca tüketendir ya da üretim bandında ölümüne çalışan dişlidir ve ona pazarlanan şey ise, tüm bu sunulana bir gün kendisinin de sahip olabileceği rüyasıdır. Bu sanal dünyanın bombardımanına maruz kalan toplum, iradesini, sorgulama yeteneğini, özgür düşünme ve karar verme yetisini kaybetmiştir.

Ulus-devletlerin ve kapitalist modernitenin yarattığı kitle toplumu ya da "sürü" toplumu olarak nitelendirilebilecek bu inşalara alternatif olarak konulan demokratik toplum paradigması demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü toplumun ahlaki-politik temel inşasını öngörür. Bu insanın gerçekleşmesi de ancak köklü bir zihniyet dönüşümü ile mümkündür. Bu dönüşüm gerçekleştirirken mevcut olanın içinde erimeden, tüm toplumsal alanlarda kendini yapılandırarak demokratik öze ulaşmanın hedeflenmesi gerekmektedir. Cemal Süreyya şiirinde "bütün bildiklerimiz yeniden şekilleniyor/şiirimiz, aşkımız yeniden..." diyordu.

Kapitalist modernitenin parçaladığı toplum ve hakikat algısını düzeltmek için de hakikatin peşine aşkla düşen, kendi demokratik modernitesini inşa eden bir toplumsallığı açığa çıkarmak durumundayız. Edebiyatla, müzikle, resimle, mimariyle; kısacası sanatla demokrasiyi, ekolojik yaşamı, özgür eş yaşamı kurulamalı, kurmalıyız.

Bugün yaşadığımız şey faşizmdir ve buna geline süreçte ekonomik, kültürel, ahlaki tüm inşalar dumura uğratılmıştır. Toplum özünden boşaltılan yapısallıklarla adeta uyuşturularak "standart tüketici olmaya koşulmuş vatandaş tipi" yaratılmış ve bununla da iktidarlarını her gün daha da pekiştirmiştir. Bu güdümlü vatandaş tipi ya da kitle toplumu o kadar kullanışlı olmuştur ki, artık kaba şiddet yöntemi ile halkları tahakküme almak bile ikinci plana düşmüştür. Çünkü sistem gönüllü köleliği üretmiştir. Bu köleler fabrikada işçi, kışlada asker, bürokrasi de bürokrat; toplumda sorgulamadan uygulayan uyurgezer yığınlar olarak varlığını sürdürmektedir. Uykunun devamı için de uygun dozda bazen bir düşman, bazen sanat kullanılarak bir hayal dünyası, bazen süper kahramanlar, bazen de aniden zengin olmayı başaran bir yoksul rüyası sunulur... Bu uyutma dozunun içinde mutlaka kadın-erkek rollerini pekiştiren serpintiler yer alır. Sistem böylece kendini üretmeyi sürdürür. Hatta çocuk masallarından başlayarak kodladıkları cinsiyet rolleriyle ister İslamiyet, ister Hristiyanlık veya diğer inançlarda olsun, temele "kutsal aileyi" koydukları yaratılar etrafında erkeğin, devletin iktidarını pekiştiren; kadınıyla, erkeğiyle her başkaldırma eğilimde olanı ayıplı, günahlı, yoldan çıkmış, başına gelen her şeyi de hak etmiş ibretlik örnekler olarak kodlar.

Günümüz bilişim çağında artık herkesin her şeye kolayca ulaştığı ve aynı hız ve kolaylıkla tükettiği noktadayız. Doğu ve batıda kültürel farklılıklar içermekle birlikte, pazarlanan şey öz itibarıyla bireyciliğin, anti-toplumculuğun pekiştirilmesi halidir. Kapitalist modernite, gücünü bu yarattığı kitle toplumu gerçekliğinden alır.

Kürtler için durum daha da karışıktır. Uygarlığın doğuşuna beşiklik etmiş bir coğrafyanın kadim halkı olarak tarih boyunca parçalı da olsa varlığını korumuştur. Köklü bir kültüre sahip olmanın sonucu olarak tümünden yok olmamışsa da, tümüyle kendini koruyamamış "kültürel soykırım toplumu" olarak kalmıştır... Ancak geçmişte uygarlığa beşiklik etmiş bu kök kültür ve coğrafya, bugün yine bir insanlık devriminin arifesindedir. Bu devrimin mekanı Kürt coğrafyası, öncüsü de kadınlardır. Belirttiğimiz gibi korunan varlık parçalı, yaralı, yakın zamana kadar can çekişen bir varlık olmuştur. Üzerinde çokça çatışmaların yaşandığı bir coğrafyada yaşamaları nedeniyle aşiret-kabile formunda varlığını koruyan Kürtler, saldırılar karşısında dağlara sığınarak kendilerini savunmuşlardır. Bu nedenle özgürleşme eğilimi baskın olan doğal toplum karakterini korumuştur. Kent ve kent kültürünü benimsemiş, mesafeli durmuştur. Ancak coğrafyanın stratejik konumu nedeniyle sürekli saldırı ve tehdit altında olmayı da sürdürmüştür.

İslamiyet'in gelişi, ulus devletler çağı ve nihayetinde Arap, İran, Türk devletleri arasında bölüştürülerek parçalanmış, fiziki-kültürel soykırım ve asimilasyon cendresine alınmıştır. Her başkaldırısı, isyanı soykırıma varan saldırılarla karşılanmış, dili, kültürü yasaklı, varlığı tartışmalı hale gelmiştir. Dili yasaklanan, medreseleri kapatılan, kültürü, şarkısı, şiiri, romanı çalınan Kürtler tarihsiz, sanatsız, kültürsüz, dil-siz bırakılarak varlığı inkâr ve imhaya alınmış bir halk durumuna düşürülmüştür. Yıllarca Kürtçe şarkıların, şiirlerin, hikayelerin dili değiştirip kendine ait kılmaya çalışan hâkim ulus-devlet yapıları, işi Kürtleri yerinden etmeye ya da yaşadıkları yerlerin adını değiştirmeye kadar varmış, bu yolla hafızasız bırakılmak istenmiştir. Varlığını Kürt inkârı üzerinden pekiştirmeye çalışan ulus-devlet yapılarına karşı elbette direnişler olmuştur. Yine uygun koşullar bulduğunda Kürt aydın, milliyetçi kesimlerin eliyle geleneği canlandırma, Kürt dilini, edebiyatını koruma çabaları olmuşsa da, egemenlerin çizdiği sınırlar içinde ve yine onların zihniyetiyle yaklaşıldığından yaratılan şey köklü değişim yaratacak güçte olamamıştır. Kaldı ki kapitalist modernite ve onun ürünü olan milliyetçilikle ulusçulukla yol alınamayacağı da kanıtlanmıştır. Demokratik ulusun yerine ulus-devleti, demokratik toplum yerine kitle toplumunu koyan kapitalist modernite, bununla salt Kürtlerin, Ortadoğu'nun değil, tüm insanlığın başına bela olmuştur.

Yukarıda sözünü ettiğimiz gidişata karşı alternatif olarak konulan demokratik modernite ve demokratik ulus çözümü salt Kürtler için değil tüm insanlık için kapitalist modernitenin cenderesinden çıkışın tek yoludur. Abdullah Öcalan bu çözümü şöyle tanımlamaktadır:

"Demokratik Ulus, iktidar ve devlete dayalı olmadan, halkın kendini bizzat uluslaştırması ve bunun için gerekli olan politikleşmesiyle gerçekleştirdiği uluslaşmadır. Sadece politikleşme değil, hiç devletleşmeden ve iktidarlaştırmadan da öz savunma, ekonomik, hukuki, sosyal, diplomatik ve kültürel özerklik kurumlarıyla uluslaşabileceğini, kendini demokratik ulus olarak inşa edebileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır."

Başlarken demokratik ulus paradigmasını, demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü olarak ifade etmiştik. Konumuz bağlamında Öcalan'ın vurguladığı "kültürel özerklik kurumları" ve sanat konusuna eğilmekte fayda var; Kürt dilinin, kültürünün köklü ve uzun tarihi süreç içerisinde çevresine etki eden bir yapıda olduğunu biliyoruz. Tam da bu nedenle tümüyle yok edilememiş ama özgür gelişimine de izin verilmiştir. Sınırlı sayıdaki sanatsal, edebi yaratımları da hâkim devlet yapıları içerisinde eritilmiş, çalınmıştır. Dili yasak, şarkısı, şiiri, edebiyatı, hatta adı bile yasak olunca, hayatta kalmanın tek yolu kendini inkardan geçmiştir. Kimi süreçlerde çeşitli gazete ve dergiler etrafında Kürt dilini, kültürünü korumaya, canlandırmaya dönük çabalar olmuş, ancak etki yaratan bir yaygınlığa ve sürekliliğe kavuşamamış,

halka ulaşamamıştır. Sonraları özgürlük hareketinin gelişimiyle birlikte başlarda yasaklar nedeniyle ülke dışında, 90'lı yıllarla birlikte ise sınırlı da olsa ülkede dergi, gazete, yayınevleri, Kürt enstitüleri; yine yurt dışında televizyon ve radyo yayınlarıyla kurumsallaşmalara gidilmiştir. Ancak tüm bunların faaliyet skalası, içerikleri süren savaş nedeniyle gelenekle geleceği buluşturan, bu temelde kültürde, sanatta yol alan bir seyir yerine, daha çok mücadeleyi kitlelere yayma, zulüm ve baskıyı teşhir etme temelinde ajitasyon ve propaganda içerikli bir çizgide seyretmiştir. Son yirmi yılda geleneği diriltme, gelecek buluşturma çabası gelişmişse de istenilen düzey yakalanamamıştır. Hem kurumsallaşma da zayıflık hem de ufuk darlığının bir sonucu olarak içerik zenginleştirmede yaşanan yetersizlik, bu sonucu doğurmuştur. Örneğin, mimaride modern ile geleneksel formları ekolojik, estetik bir üslupla birleştirerek kendine yeten, depreme dayanıklı, doğayla uyumlu köyler, mahalleler inşa etmek mümkünken bu yapılamamış, Urfa'da "Ax û av" projesi kapsamında bu anlayışla yola çıkılmışsa da yaygınlaştırılıp devam edilememiştir. Oysa bu projeler köye dönüşlerin, yakılıp-yıkılan köylerin yeniden inşasının başlangıcı yapılabilirdi. Üstelik bu salt bina inşa etmek olmayacak, bir ekolojik, komünal yaşam formunun inşası olarak kültürel bir yaratım olacaktı.

Yine yasakların nispeten esnetildiği dönemlerde anadilde eğitim çalışmaları, dengbêj evleri vb. çabalarla belirli bir yol alınmış ama yine ufuk darlığı, devlet taklidi anlayış ve sınırlarda seyreden konformist yaklaşımlar sonucu sürdürülmemiştir. Zira yeniden yasakların devreye girip binaların kapılarına kilit

vurulmasıyla bu çalışmalar da kesintiye uğramıştır. Oysa kültür bir direnme biçimidir. Zaman, mekân, sınır tanımadan kendini gerçekleştirme, yaratım halidir. Bu anlayışla ve halk için, halkın içinde sürdürülüyor olsa mekanlara hapsolmaz, kilit vurulan yapılarla varlığı sonlandırmazdı.

Unutmamalıyız ki Kürt halkı gerek yaşadığı coğrafya boyutuyla olsun, gerekse tarih boyunca yaşadıklarıyla, mücadeleleriyle, yine bugün öncülüğünü yaptığı yaşam ütopyasıyla tüm dünya devrim birikimlerini aşmış bir birikime sahiptir. Dolayısıyla bu birikimin resme, müziğe, şiire, romana, sinemaya, mimariye vs. malzeme teşkil eden devasa bir birikim olduğu açıktır. Bu birikimin yaratma dönüşmesi için klasik anlamda değilse de okullara, akademilere, eğitim merkezlerine ihtiyaç vardır. En azından şimdilik bunun için ille de binalara

Bu birikimin yaratma dönüşmesi için klasik anlamda değilse de okullara, akademilere, eğitim merkezlerine ihtiyaç vardır. En azından şimdilik bunun için ille de binalara ihtiyaç yok, bir köy odası, bazen bir ağaç altı, bir köy meydanı bile pekala iş görür. Ressamlık, yazarlık, müzisyenlik, oyunculuk atölyeleriyle bilginin, tekniği paylaşımı, yeteneklerin bu yolla açığa çıkarılması mümkündür.

ihtiyaç yok, bir köy odası, bazen bir ağaç altı, bir köy meydanı bile pekala iş görür. Ressamlık, yazarlık, müzisyenlik, oyunculuk atölyeleriyle bilginin, tekniği paylaşımı, yeteneklerin bu yolla açığa çıkarılması mümkündür. Bu atölyelerde yetişen yeteneklerin var olan tarihsel birikimi işlemeleri doğal bir sonuç olur.

Yine yazımsal-edebi ürünlerde karşımıza çıkan en büyük sorun içerikte kolayca kaçan, kendini tekrar eden, Kürdün kürde propagandası seviyesinde seyreden hika-yeleştirmelerle yetinme hali; kurgularda liberalizmin tuzağından kaçamayan, toplumsal cinsiyet kodlarıyla veya sahte özgürlük söylemleriyle yol alma durumu karşımıza çıkabiliyor. Örneğin yıllardır özgür eş yaşam, ailenin demokratikleştirilmesi, özgür kadın ve erkeği vs. konu edinen tartışmaların içindeyiz ama bunca eğildiğimiz konularda bile hâlen romanlarımızda karşımıza çıkan özgür yaşam kurgusu en fazla birlikte yemek yapan, bulaşık yıkayan kadın ve erkek sınırında kalıyor. Oysa ki mesele salt yetenek değil, aynı zamanda zihniyet dönüşümüdür. Özgür bir yaşamı hayal edebildiğimiz ölçüde inşa edebiliriz ve yazabiliriz. Tam da bu noktada kapitalist modernite ve onun liberal ideolojisinin köksüz, sahte özgürlük anlayışın ve algısından kopmanın yolu, demokratik modernitenin, köklerini gelenekten alan sağlamlığını anlamaktan geçiyor. Abdullah Öcalan geleneğe değinirken,

"Demokratik modernite salt geleceğe ilişkin bir ütopya değildir. Ayağı daha çok binlerce yıllık kültürel geleneğe dayalıdır. Bu kültürün güncel gerçeği var olan toplumdur. Ayağını geleneğe dayanamayan demokratik moderniteden bahsedilemez. Toplumsal gelenek demokratik modernitenin tarihsel gerçekliğidir. Tarihsiz toplum olamayacağına göre tarihsiz demokratik modernite de olamaz." demektedir.

Bu durumda gelenek ile geleceği buluşturan demokratik modernitemizin köklerini de doğru anlamak durumundayız. Ve her çaba dilimizi, kültürümüzü yeniden diriltme çabası olacaktır.

Mekânı Verimli Hilal olan, bağrında neolitik devrimi büyüten; son 100-150 yıllık döneminde bir imparatorluğun (Osmanlı İmparatorluğu) dağılına, yerine bir ulus-devletin kuruluşuna tanıklık eden; yaşadıklarıyla, tanıklıklarıyla adeta bir tarih nehrinin başına oturmuş bir halk olarak tüm bu süreçlerin ve bugün öncülüğünü yaptığı yeni yaşamın yanı sıra, dünyanın dört bir yanına dağılmış sürgün yaşayan, göç olaylarında hayatını kaybeden, kimyasallarla yok edilen, ülkesi parçalara bölünmüş gerçekliğin ama en çok da bu gerçekliğe gidişata dur demek için hayatını aşkla ortaya koyanların hakikat aşkı yazılmayı, çizilmeyi, ezgiye dönüşmeyi bekliyor... Yapmak için de kendimizden başka engelimiz yok.

Üçüncü Çizgi Öz Güçle Gelişir: Rojava Üçüncü Çizgide Israr Ederek Devrimi Yaşattı

Foza Yusuf'la Söyleşi / Günay Aksoy

3. Dünya Savaşı dünyanın birçok bölgesinde sürerken Ortadoğu merkezli hegemonya savaşı gittikçe derinleşiyor. Binlerce insanın yaşamını yitirdiği bu savaşta sadece yaşamlar ve evler değil, yaşama ve varoluşa dair her türden umut ve yaratıcı ayakta kalma gücü yok edilmek isteniyor. Demokrasi, özgürlük, insan hakları talepleri ile ekolojik toplum savunusu baskılanıyor.

Ortadoğu coğrafyası ve bu coğrafyanın en stratejik konumundaki Rojava, işgalin ve hegemonik savaşların hedefi haline getiriliyor. Kadim tarihi, kültürel ve inançsal zenginliği, komünal sosyalist değerleri ve radikal demokratik yönetimiyle geçmişten günümüze ve geleceğe uzanan toplumsal özgürlükler vahası Rojava, bütün saldırılara rağmen toprağında özgürlük umutları yeşertmek için bir an olsun mücadeleden vazgeçmiyor. Hegemonik güçlerin desteklediği Suriye Rejiminin yıkılması ve yerine şeriatçı bir rejimin inşa edilmeye başlanmasına rağmen Kuzey ve Doğu Suriye'de halklar tarafından inşa edilen radikal demokratik ve kadın özgürlükçü sistem ve siyaset özelde Suriye, genelde ise Ortadoğu halklarının özgürlük tahayyüllerine hizmet ediyor. Bu siyasal hat hegemonik güçlerin tarafı değil, halkların, kadınların, doğanın ve barışın tarafını, yani üçüncü çizgiyi savunuyor.

Bütün dünyanın gözünün Suriye'de yeni bir rejimin oluşturulması ile Rojava'da yeni bir yaşamın ve politikanın inşa edilmesine döndüğü bu eşikte, üçüncü çizginin önemi üzerine Günay Aksoy, Demokratik Birlik Partisi Başkanlık Konseyi üyesi Foza Yusuf'la dergimiz için söyleşti. Ortadoğu'da halkların baharına, ülkemizde ise barışın ve demokratik toplumun inşasına katkı sağlaması umuduyla üçüncü çizgiye açılan söyleşinin tamamını yayınlıyoruz.

Günay Aksoy: Kuzey ve Doğu Suriye'de sıklıkla dile getirdiğiniz üçüncü çizgi söylemiyle ne kastediyorsunuz? Üçüncü çizgi nedir?

Foza Yusuf: Şüphesiz dünyada birçok çatışma var. Her güç hegemonyasını sürdürmek istiyor. Hegemonya savaşı da tüm siyasi güçlere etkide bulunuyor. Oluşan bu çıkar ve bloklara tutum belirlemeleri ve hareket etmeleri gerektiği dayatılıyor. Bu nedenle birçok ülkede siyasi klikler oluşuyor. Aynı zamanda bu çizgiler ideolojik çizgilere dayanıyor. Suriye'de de böyleydi. Yaşanan krizinde Suriye'ye birçok güç geldi. Bu güçler çıkarlarına göre siyaset yürütmek istedi. Suriye'deki siyasi güçleri yönlendirmek istediler. Bu bizim için de geçerliydi. Koalisyon güçleri ve Rus güçleri gibi dış güçler ile İran ve Türkiye gibi bölgesel güçlerin hepsi Suriye'de hem iş birliği halinde çalışıyorlardı hem de çıkarlarına göre birbirlerine karşı bir duruş içindeydiler. Sözleşti Türkiye ve İran Kürt sorunu konusunda birleşiyorlardı ama Suriye sorununda, Suriye üzerindeki hegemonyalarını yürütmek için birbirlerine düşmanlık sergiliyorlardı. Yine Rusya ve Amerika Suriye üzerinde çatışma halindeydiler. Dünya üzerindeki genel çıkarları buradaki ilişkilerine de etkide bulunuyordu. Bu çıkarları uğruna çatışma halinde bulunan çizgilerin etkisi altına girmemek ya da bu taraflardan birinin ajandasına göre hareket etmemek için bu tarafların siyasi çizgisine mahkûm olmamak için bölgesel çıkarlarımız, halkların çıkarı için ideolojimizin gerekliliklerine göre üçüncü bir siyasi çizgi oluşturmamız gerektiğini gördük. Kendimizi bu çizgilere mahkûm etmek istemedik. En temelde bu çizgilerden birinin tarafı olduğunda, birincisi, onların ajandalarına hizmet etmiş oluyorsun. İkincisi, sen siyasi düşünsel bağımsızlığını terk ediyorsun. Üçüncüsü halkların çıkarları için değil, onların çıkarlarına göre hareket etmiş oluyorsun. Suriye Devrimi başladığında bu ikircikli durum çok yaşandı. Mesela rejim ve Suriye muhalefeti düallitesi hakimdi ve karşıtlığa rağmen bu dualite benzer özellikler barındırıyordu.

Rejim ya da muhalefetin durumunu göz önüne getirdiğimizde her ne kadar iktidar için üzerine bir çatışma halinde bulunsalar da Suriye halklarının sorununa ve kadınların sorunlarına yaklaşımları çok da farklı değildi. Her biri diğerine karşı “yanımızda olmalısınız” dayatmasında bulunuyordu. Biz de bunu uygun görmediğimizi belirttik. Çıkarlarımıza ve zihniyetimize göre hareket edeceğimizi belirttik. İdeolojik siyasi bilincimize göre hareket edeceğimizi söyledik. Bunun için kendimiz için üçüncü bir çizgiyi oluşturmayı esas aldık. Ne rejimin ne de muhalefetin çizgisini esas aldık. Çünkü her iki tarafın da hem milliyetçi hem dinci hem de cinsiyetçi eğilimleri vardı. Bunların üçü de faydamıza değildi. Biz de üçüncü bir çizgi olarak demokratik ulus, demokratik siyaset ve kadın özgürlüğünü seçtik. Bu şekilde ne rejimden yana olduk ne de muhalefetin tarafında olduk. Şüphesiz çıkarlarımızı savunabilmek için siyasi yönden bazı taktik ittifaklar oldu. Ama bu blokların tarafı olmadık. Uluslararası alan için de böyle. Ne tümüyle Rusya'yla ilişkilerimizi durdurarak Amerika yanlısı olduk, ne de Amerika'dan koparak tümüyle Rusya tarafını

tuttuk. Bunu demokratik siyaset anlayışımız açısından uygun görmedik. Çünkü sonuçta bu güçler kendileri, kendi çıkarları için buradalar. Bunun için halkımızın çıkarlarını bunların çelişkilerinin kurbanı yapamazdık. Üçüncü çizgiyi seçmediğinde bir tarafın hedefi haline geliyorsun. Hangi tarafı tutarsan tut diğer tarafın hedefi olursun. Bu hedef olma durumundan kurtulmak için de üçüncü çizgi siyasetini daha uygun bulduk. Öte taraftan, üçüncü çizgiyi biz bir alternatif siyaset çizgisi olarak ortaya koyuyoruz. Yani siyasi bir projemiz var, bir gelecek projemiz var. Her konu için bağımsız bir görüşümüz var. Bu nedenle siyaset yürütüyoruz, ittifaklar geliştiriyoruz, tutum gösteriyoruz. Ama eğer bunu yapmazsanız hâkim çizgilerin tutumlarına mahkûm olursun. Biz bunu ideolojik ve siyasi olarak doğru bulmadık. Pratiği izlediğimizde de açık bir şekilde gördük ki gerçekten de doğru bir yöntemle ilerliyoruz. Çünkü Suriye Devrimi sürecinde birçok güç yıkıldı, birçok güç yenildi, birçok güç marjinalleşti ve diğer güçlerin ajandalarına göre ajanlaştı ve Suriye halkının davasını bıraktılar. Ama biz siyasette izlediğimiz üçüncü çizgiyi savunabildiğimiz için her ne kadar birçok engelle karşılaşmış, saldırı ve savaşla üzerimize gelindiye de sonuçta ortaya olumlu bir sonuç çıktı. Çünkü biz halkların çıkarlarına ihanet etmedik. Kadınların çıkarlarına ihanet etmedik. Suriye halkına ihanet etmedik. Tüm zorluklara rağmen toprağımızı koruduk, prensiplerimizi koruduk. Kendimizi hiçbir gücün mahkûmu haline getirmedik. Bugün de eğer Suriye siyasi tablosunda biz halen özerk yönetim, Kuzey ve Doğu Suriye siyasi güçleri, QSD olarak eğer biz şimdiye kadar varlığımızı koruyabildiysek esas nedenlerden biri de yöntemi esas aldığımız içindir. Bunun için biz yıkılmadık.

G. A.: Üçüncü çizgi bir siyasi argüman mı yoksa daha genel bütünlüklü paradigmasal bir yaklaşımın parçası mı?

F. Y.: Üçüncü çizgi sadece siyasi bir söylem değildir. Kaynağını paradigmamızdan alıyor. Yani paradigma demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçülüğe dayandığı için, bunun siyasi yansıması üçüncü çizgi oluyor. Burada hâkim olmaya çalışan dünya güçleri arasındaki çelişkiler ideolojik çelişkiler değildir. Siyasi çelişkilerdir. Bu güçler kapitalist modernite çerçevesinde siyaset belirliyorlar ve saldırı gerçekleştiriyorlar. Saldırdıkları zaman, siyaset belirlediklerinde hepsi de kapitalist modernite çerçevesinde bunu geliştiriyor. Örneğin her ne kadar Suriye’de Türkiye ve İran bir çatışma halinde olsa da biri çok gelişkin bir ideolojiye, diğeri gerici bir ideolojiye sahip değil. Her ikisi de madalyonun bir yüzünü temsil ediyor. Bu da gösteriyor ki bunlar siyasi bir çatışma içinde. Aralarında zihinsel ve fikri bir çatışma bulunmuyor. Biz ise hem siyasi hem de ideolojik olarak onları kabul etmiyoruz. Paradigmayı pratikleştirmek için şüphesiz yol ve yöntemlerin de buna göre olmalı. Abdullah Öcalan’ın savunmalarında söylediği gibi “Yolun doğru ve iyiye yöntemin de ona denk olmalı.” Yani amaç yöntemleri meşru kılar gibi Makyavelist prensipleri kabul etmiyoruz. Madem amacımız özgürlük ahlakını içeriyor, o halde yol ve

yöntemlerimiz de özgürlükçü olmalı. Siyaset tarzımız da demokratik olmalı. Kadınların ve halkların faydasına olmalı. Yani hem özgürlük ve demokrasi istiyoruz, diyeceğiz, hem ekolojist bir görüş sahibiyiz diyeceğiz hem de bunun tam tersi bir siyaset izleyeceğiz. Bu olmaz. Şüphesiz bu sadece bir siyasi argüman değil; aynı zamanda paradigmamızın bir parçasıdır.

G. A.: Dünyada ve özellikle de yaşadığınız bölgede oldukça yoğun ilişki, çatışma ve mücadeleler var. Böylesi bir zeminde üçüncü çizgi olarak varlık gösterebilmek gerçekten mümkün mü? Gelişmeler sizi taraf olmaya itmiyor mu?

F. Y.: Doğrudur, dünyada birçok farklı blok var. Eskiden iki blok vardı. Biri Varşova diğeri NATO’ydu. Bu iki blok çatışma içindeydi. Diğer ülkelerdeki partiler de bu iki bloktan birinde yer almak zorunda bırakılıyordu. Ama şimdi bloklar çoğalmış ve çıkarlar da fazlalaşmıştır. Bunlar içinde de büyük bir çatışma var. Hem ekonomi hem askeri hem ideoloji hem istihbarat alanında büyük çatışmalar söz konusu. Şüphesiz bu güçlerin hepsi bölgesel güç ve örgütleri kendilerine katmaya ya da yanına almaya çalışıyor. Bunun için büyük bir baskı uyguluyorlar. Son yıllardaki tecrübemize dayanarak Suriye’de çatışma halinde bulunan güçlerin çok büyük girişimlerinin olduğunu ifade edebilirim. Herkes bizi kendi tarafına çekmeye çalıştı. Bizi kendi çıkarları ve ajandaları için kullanmak istediler. Sözcüleri Suriye rejimi bunu çok yaptı. İran bunu çok yaptı. Rusya, koalisyon güçleri, herkes kendi tarafından böylesi girişimlerde bulunarak bizi üçüncü çizgiden uzaklaştırmaya çalıştı. Kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istediler. Biz ise buna karşı bir duruş içinde olduk. Yaklaşımımız bu esasa dayanıyordu. Üçüncü hattımızdan taviz vermemiz gerekiyor. Geçen süreçte birçok taktik ilişkimiz oldu. Yine DAİŞ’e karşı koalisyon güçleriyle iş birliğimiz oldu. Rusya ile geçen yıllarda bazı iş birliğimiz oldu. Yani birçok iş ve çalışma birlikte yapıldı. Ancak bunlar karşılıklı ve halkların ortak çıkarlarına dayanıyordu. Bu, söz konusu devletlerin ya da ittifakların tarafı olduğumuz anlamına gelmiyor. Halkların ortak çıkarı söz konusu olduğundan bazı çalışmalar birlikte yapıldı. Sözcüleri, DAİŞ’e karşı ortak mücadele demokratik bir ittifak olarak tanımlanabilir. Nasıl ki 2. Dünya Savaşı’nda Hitler’e karşı bir koalisyon oluşturulduysa ve dünya Hitler’den kurtarıldıysa, halkları savunmak için DAİŞ karşıtı uluslararası koalisyonla benzer bir ittifak yapıldı.

Son yıllardaki tecrübemize dayanarak Suriye’de çatışma halinde bulunan güçlerin çok büyük girişimlerinin olduğunu ifade edebilirim. Herkes bizi kendi tarafına çekmeye çalıştı. Bizi kendi çıkarları ve ajandaları için kullanmak istediler. Sözcüleri Suriye rejimi bunu çok yaptı. İran bunu çok yaptı. Rusya, koalisyon güçleri, herkes kendi tarafından böylesi girişimlerde bulunarak bizi üçüncü çizgiden uzaklaştırmaya çalıştı.

DAİŞ'e karşı savaşımızı bu şekilde tanımlayabiliriz. Yani bu tür ittifaklar çizgiden taviz verildiği anlamına gelmiyor. Tam tersi DAİŞ karşıtı savaş, halkları ve kadınları katliamdan ve soykırımdan kurtarmak içindi. Şüphesiz bunun evrensel düzeyde insani ve olumlu yanları oldu. Bunun için bu güçlerle yaptığımız ittifaklar halklarımızın çıkarlarına ve prensiplerimize uygunsu bunları da yapıyoruz. Ama bu bir gücün tarafında olduğumuz anlamına gelmiyor. Bunun elbette zorlu yanları oldu. Bir taraf olmadığımız için birçok defa hedef haline geldik. Ama biz gördük ki üçüncü çizgiden taviz vermek çok büyük zararı kendiyle birlikte getirecekti. Birçok ahlaki, insani, siyasi yönden bize kaybettirecekti. Üçüncü çizgide bu nedenle çok ısrarcı olduk. Geldiğimiz aşamada tecrübelerimize dayanarak çok net biçimde diyebiliriz ki üçüncü çizgi uygulanabilir. Büyük güçler halklar aleyhine çatışma halindeyken, ezilenler lehine bu çelişkiler değerlendirilebilir ve bundan halk için fayda sağlanabilir. Çünkü bu güçler yüzde yüz ittifak halinde değiller. Aralarında savaşlar söz konusu. Üçüncü çizgide konumlanarak bu güçler arasındaki çelişkilerden Suriye halkları için fayda sağlayabildik.

G. A.: Siz bölgesel gelişmeler kapsamında Kuzey ve Doğu Suriye'yi temsil eden çok sayıda diplomatik görüşmelere katılıyorsunuz. Bu uluslararası güçlerin sizin üçüncü çizgi politikanıza yaklaşımlarını nasıl gözlemlediniz?

F. Y.: İlişki içerisinde olduğumuz bu güçlerin bazıları yürüttüğümüz üçüncü çizgi siyasetinden rahatsızlar. Türkiye, İran, Rusya, uluslararası koalisyon güçleri dahil bütün güçler taraf olmamızı istiyorlardı. Türkiye 2012-2013 yıllarında Esad rejimine karşı muhalefet güçleriyle birleşmemizi, kendilerine bağlı hareket edenlerle ilişkileri nasılsa bizim de öyle olmamızı istediler. Ama biz bunu doğru bulmadık ve bu şekilde tutum belirledik. Biz muhalefet tarafında olamazdık çünkü muhalefetin yaklaşımları son derece milliyetçi, dinci ve cinsiyetçiydi. Kürtlerin varlığını kabul etmiyorlardı. Kadınların katılımını kabul etmiyorlardı. Bazıları Türkiye'nin ajandasına göre hareket ediyordu. Bunun için bunu uygun görmedik. Şüphesiz Türkiye bundan çok rahatsız oldu. Türkiye'nin bize yönelik saldırıları da bize karşı savaşan güçlere verdiği desteğin de temelinde bu var. Yine İran da üçüncü çizgi siyasetimizden rahatsızdı. Tamamıyla Suriye rejimi tarafında yer alarak rejimin yedeği olmamızı, çıkarlarımızdan vazgeçmemizi ve kazanımlarımızı bırakmamızı istiyordu. Nasıl ki belli başlı bazı güçler İran'ın hizmetinde hareket ediyorlardıysa öyle konumlanmamızı istiyordu. İran'ın bu tavrını da doğru bulmadık. Rusya'nın da benzer tutum içerisinde olduğu söylenebilir. Rusya da taraf olmamızı istiyordu. Öte yandan uluslararası koalisyon güçleri de bir noktaya kadar ilişkilerimizden rahatsızdı. Onlara göre de taraf tutmamız gerekiyordu. Şüphesiz üçüncü çizgiyi kabul ettiğinizde tehlikeler yaratıyor, güçler rahatsız oluyor ve tamamıyla onlara bağlanmamızı istiyorlar. Ancak ne kadar engel ve zorluk çıkarsa çıksın bu güçlere itimat etmediğinizde, bağımsızlığa yakın bir duruş sahibi olarak halkların ve kadınların

çıkarlarına uygun bir duruş sahibi olduğunuzda öz gücünüze dayalı direniş imkanları fazlalaşıyor. Böylece kolay kolay yenilmiyorsunuz. Ancak dış güçlere itimat eder, gücünü dış güçlere bağlarsan o güçler arkandan çekildiğinde yenilirsin. Oysa üçüncü çizgiye yani öz güce itimat ettiğinizde politik ve güvenlik açısından sarsılmalar yaşasanız da ve üzerinize ne kadar saldırı gelse de sapa sağlam durabilir, direnebilir ve varlığınızı koruyabilirsiniz.

G. A.: İlişki ve ittifakları üçüncü çizgi bağlamında nasıl değerlendirmek gerekiyor? Geliştirilen ittifakları ve üçüncü çizginin birbiriyle ilişki ve çelişkisini nasıl tanımlayabiliriz?

F. Y.: Suriye'nin içinden geçtiği süreçler ittifakları şekillendirdi. Sözgelisi DAİŞ'in saldırısı ve bölgesel güçlerin işgali uluslararası güçlerle ittifaklara neden oldu. Bunun ise halklar lehine birçok faydası oldu. Bu yolla birçok bölge DAİŞ'ten kurtarılabildi. Şam hükümetiyle muhalefetin istediği tarzda hareket etmedik, daha çok öz gücümüzle Şam'la ilişkiyi devam ettik. Bu da bizim Suriye muhalefeti gibi olmamızın önünü aldı. Daha çok kendi topraklarımızda kaldık. Şam'la ilişkilerimiz olsa da haklarımızın kazanımlarından, siyasi ve savunma çizgimizden taviz vermedik. Rejim zayıftı ama öz gücümüze dayalı politikayı esas alarak oluşturduğumuz iradeyle halklar lehine fayda sağladık. Rusya'yla da benzer bir politik tarzla ilişkilendik. Rusya'yla ilişkimiz her zaman devam etti. Nitekim bunun hem olumlu hem de olumsuz sonuçları oldu. Ancak geçmiş tecrübelerimizden gördük ki tek taraflı ilişkide bulunmadığınızda birçok tarafla siyaset yürütme imkânı buluyorsunuz. Bu da kuşkusuz daha büyük manevra kabiliyeti kazandırıyor. Çoklu ilişkilene aynı zamanda ortaya alternatifli siyaset yürütme imkânı çıkarıyor. Zorlukları inkâr edemeyiz ancak olumsuz sonuçlarına rağmen, halklarımızın lehine olan olumlu yanları daha çok öne çıkıyor. Sonuçta hangi siyaseti yürütürseniz yürütün olumlu ve olumsuz yanları olacaktır. Burada esas olan, halklarımız öncülüğünde gerçekleşen devrim için üçüncü çizgi siyasetimizin olumlu yanları daha fazla öne çıktı.

G. A.: Durzi, Hristiyan, Alevi, Sunni ve farklı seküler topluluklar gibi Suriye'deki rejimin yıkılışı ardından geleceğini arayan yeni siyasi odaklar söz konusu. Siz bölgenin en derin ve tecrübeli siyasi politik geçmişine sahip bir geleneksiniz. Bu anlamda bu siyasi odaklara üçüncü çizgi perspektifinden neler önerirsiniz. Ne yapmalılar ve nereden başlamalılar?

F. Y.: Alevi, Dürzi, demokratik veya seküler kesimler gibi, diğer Suriyeli halklar için üçüncü çizgi çizgisinin gelişebilmesi şüphesiz bazı prensipleri gerektirir. İlişkilerini üçüncü çizgiye dayandırabilmeleri için prensiplerinin net olması gerekir. Yani eğer demokratik, ahlaki ve ekolojik bir toplum istiyorsak en temelde siyasi ve toplumsal örgütlenmelerimiz bun inanmalı ve bu amaçla siyaset yapmalılar. Bu olduğunda sıra örgütünü kurma işine geliyor. Üçüncü çizgi öz güç olmadan gelişmez.

Öz güç de örgütlü değilse şüphesiz üçüncü çizgiyi siyasette anlamlı hale getiremezsiniz, güçlendiremezsiniz. Kuzey ve Doğu Suriye’de biz varlığımızı nasıl devam ettirebildik? Birinci, biz Kürt toplumundan başladık. Kürt toplumu önemli bir düzeyde örgütlüydü. Bu süreçte toplumsal ve siyasal örgütlenmelerin rolü önemliydi. Siyasi güçler arasında gelişen dayanışma büyük bir güç yarattı. Akabinde ise bölgedeki diğer halklarla; Araplarla, Süryanilerle, Ermenilerle, Türkmenlerle, bölgedeki bütün halklar ve inançlarla ittifak kurduk. Bu ittifak bir güç yaratma imkânı sundu. Böylece özerk bir güç yaratıldı. Başlangıçta bu güç siyasi bir güçtü. Daha sonra DAİŞ saldırıları ile farklı saldırılar geliştiğinde bütün halklarımızı korumak için savunma temelinde birlikler oluşturuldu. Bunun sonucunda bütün bölgede güvenlik ve savunma temelinde de bir birlik sağlanmış oldu. Böylelikle üçüncü çizginin politik ve güvenlik ayakları oluşturulmuş oldu.

Bu bölgeler için de temel konu şu: Hedefleri ne? Hedeflerinin net ve belirgin olması gerekir. Eğer hedef Demokratik Suriye Cumhuriyeti ise o zaman buna göre ilişki ve ittifak oluşturulmalı. Bu Suriye bileşenleri olarak önce şunu belirlemeliyiz: Bize nasıl bir Suriye lazım? Bunu netleştirmeliyiz. Bunun etrafında da örgütlerimizi oluşturmalıyız. Bunları halkımız içinde yaygınlaştırmalıyız. Suriye’nin geleceğinde kurucu ve etkin bir rol sahibi olabilmek için siyasi güçlerle bir birlik oluşturmalıyız. İlişkilerde bu çok önemli. Yani geçen yıllardaki tecrübelerimize göre bu açığa çıktı. Eğer bölge halkları çıkarlarını birleştirebilir, varlığın, iradesini ve ilkelerini güçlü bir şekilde dillendirebilirse bağımsız ve kendi çıkarlarını esas alan bir siyaset yürütebilir.

Şimdiye kadar Suriye’deki güçlerin çoğu birbirinden kopuktu. Bu büyük bir engel oluşturuyor. Suriye rejimi Alevi ve Dürzi bölgelerinde; Şam, Humus, Hama gibi bölgelerde güçlü örgütlenmelerin oluşumunu engelledi. Özgür bir ortam bulunmadığından maalesef siyasi örgütlenmeler ve güçlü hareketler gelişemedi. BAAS rejim istihbaratı bunun önünü aldı. Bunlar şüphesiz engeldi. Bunun üzerinde çalışıp bu engelleri kaldırmalıyız. Bunun için siyasi partilere, demokratik toplum örgütlenmelerine, kadın ve gençlik örgütlerine büyük bir sorumluluk düşüyor. Gerekli toplumsal dinamizmi ve demokratik toplumsal hareketleri oluşturmaları lazım. Bunun için temel olarak siyasi görüşlerin ve yol haritalarının belirlenmesi ve buna denk siyasal yöntemi ve çizginin oluşması lazım.

G. A.: Kürtler devrim sürecinde Esad ve Suriye’ye müdahale eden güçlerin yarattığı dengenin içinde, bunlara taraf olmayarak kendi mücadele programının peşinden yürüyen bir tutum belirledi. Şimdi sahadaki aktörler değişti. Bu üçüncü çizgi politikanızda herhangi bir değişime neden olur mu?

F. Y.: Şüphesiz buradaki siyasi güçler ve bölgedeki uluslararası güçler açısından Suriye’de ciddi değişiklikler yaşandı. Ama bugün de Şera hükümeti, diğer örgütler

ve biz varız sahada. Yani her ne kadar İran ve Rusya faktörü zayıflamış olsa da bölgede yeni faktörler oluşuyor. Bunlar Türkiye, İsrail, Suudi Arabistan ve Şam faktörüdür. Yani alternatif olduğunda sen yine üçüncü çizgi siyasetini devam ettirebilirsin. Çünkü Suriye sahasında bugün de yine birçok taraf var. Ama bu taraflarla bazı ortaklaştığımız ve farklılaştığımız konular söz konusu. Bir taraftan Heyet Tahrir Şam (HTŞ) ve onlarla hareket eden kesimler, diğer taraftan Suriye toplumunun örgütlenmeleri var. Biz bazı konularda tartışıyor ve ortaklaşabiliyoruz ama bazı konular var ki görüşümüz ve çözüm önerilerimiz farklı. Esas hedefimiz demokratik bir Suriye Cumhuriyeti kurmak. Amacımız Suriye’de demokratik bir siyasal sistem oluşturmak. Alternatifimizi geliştirme konusunda ısrarlıyız. Kendimizi tüm Suriye’de örgütleyebildiğimiz oranda bu amacımızı gerçekleştirebiliriz. Zira demokrasi sorununun tüm Suriye’nin sorunu olduğuna inanıyoruz. Dün olduğu gibi bugün de halkların çıkarlarına karşıtlık sergileyen hiçbir gücün tarafı olmayız. Bazıları daha fazla şiddet yanlısı bazıları ise daha yumuşak olabilir, ancak bunlar da esasen taraflardır ve bizler demokratik ulus çizgisi olarak devam etme konusunda ısrarcıyız. Şüphesiz Suriye içindeki bölgesel ve uluslararası güçler dahil, herhangi bir gücün ve gizli ajandalarının tarafı olmayacağız. Bizler tüm Suriye halkının tarafı olarak hareket edeceğiz ve aynı zamanda alternatifimizi örgütleyip inşa çalışmalarını yürüteceğiz.

G. A.: Kuzey ve Doğu Suriye’de / Rojava’da yaşayan kadınlar üçüncü çizginin inşasında nasıl rol oynadılar ve oynamaya devam ediyorlar? Rojava Kadın Devrimi kendi üçüncü çizgi politikasını nasıl geliştirdi ve geliştirecek?

F. Y.: Rojava’da nasıl ki devrim süreçlerinde tüm yaşamsal konularda rol oynadıysa üçüncü çizginin geliştirilmesinde de kadınlar önemli bir rol oynadı. Kadınlar özellikle siyasi tutumlarında daha radikaller. Erkekler bazen diğer çizgilerle uzlaşmaya ve taviz vermeye daha yatkındır. Bana sorarsanız en çok kadınlar bu hattın savunulmasında daha ısrarlı ve prensiplere göre mücadele yürüttü. Benzer şekilde kadınlar demokratik siyaset ahlakının oluşturulması ve geliştirilmesi konusunda önemli bir rol oynadı. Dünyada yürütülen siyaset tümüyle ahlaktan, duygusal akıldan ve yaşamdan kopuktur. Yürütülen siyaset çok fazla analitiktir. Kaba bir bakışla yapılır, duygusuzdur. Erkeğin yürüttüğü siyasette duygu yoktur. Bunun için de çoğu zaman inşa edeceği yerde bozabiliyor. Bu konuda kadınlar yapıcı, ahlaklı ve yaşama hitap eden toplumsal bir siyasetin olanaklarını yaratmak için çalıştılar. Kadınlar 19 Temmuz Devrimi ve genel siyasetin karar mercilerinde rol sahibi olduğu için geçen süreçlerde birçok konuda alınan kararlarda etkili olabildi. Yani diplomasi ve ittifakların oluşturulması ve tutum sahibi olabildiği için kadınların siyasetteki rolü çok önemliydi.

Kadın özgürlük hareketi olarak da Kadın Savunma Birlikleri ve kadın kongresi ile Kuzey ve Doğu Suriye Kadın Meclisi gibi birçok mekanizmamız oluşturuldu. Cinsiyetçilik, milliyetçilik ve dinciliğe karşı kadın hareketleri olarak tutumumuz çok önemliydi. Diğer bileşenlerden kadınlarla ilişki kurabilmek için de çok önemli girişimlerde bulunduk. Sözgelisi, Suriye Kadın İnisiyatifi ve Suriye Kadın Meclisini geliştirdik. Bunu yaparken de ne rejimin tarafında ne de muhalefet tarafında yer almadık. Kadınlar da kendi özgün çalışmalarında üçüncü çizgiyi geliştirdiler. Dar parti ve milliyetçi yaklaşımlar kadınlar tarafından bir noktaya kadar giderilebildi. Suriye rejiminin sürdüğü dönem birkaç kadın kongresi gerçekleştirdik. Şam'dan, Halep'ten ve sahil bölgesinden kadınlar gelip bu kongrelere katılıyorlardı. Dürzi kadınlar gelip katılıyorlardı. O dönem büyük bir baskı altında olsalar da bunu yapabildik. Kadınlar kendi özgün siyasetlerini oluşturuyorlardı, aralarında diyalog geliştirdiler, bir taraf haline gelmediler. Rejim tarafı oldukları için Kuzey ve Doğu Suriye'deki toplantılara katılmayacağız gibi bir tutum içinde bulunmadılar. Mesela bazı kadınlar Suweyda'ya gidip yardımcı olmaya çalışırken Suriye rejimi tarafından tutuklandılar, yıllarca zindanlarda kaldılar. Kısacası net olarak ifade edebilirim ki kadın renginin, duygusunun ve bilincinin siyasete yansımadaki ısrar aynı zamanda üçüncü çizgide yürüyebilmenin ısrarıydı. Bu da devrimin burada uzun yıllar boyunca korunabilmesi için büyük bir etki yarattı. Kadınların varlığı tüm alanlarda çok etkiliydi. Kadınların siyasetteki tutumu üçüncü çizgideki ısrarının somut ifadesiydi.

Demokratik Sosyalizm Dosyası İçin Çağrı

1848 yılında, Marks ve Engels'in kaleminden, sonrasındaki 200 yılın akışını derinlemesine etkileyen satırlar yazıldı: "Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor - Komünizm hayaleti." Komünizmi bir hayalet olmaktan çıkarıp, siyasal bir programa kavuşturma iddiasıyla yazılan Komünist Manifesto, "Varsın egemen sınıflar bir komünist devrim ürküntüsüyle tir tir titresinler. Proleterlerin, zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yok. Bir dünya var kazanacakları. Dünyanın bütün proleterleri birleşin!" diye bitiyordu. Sadece burjuvazinin iki yüzlülüklerinin ortaya konulduğu bir reddiye değildi Komünist Manifesto. Çağdaşı ve önceki dönemlerdeki sosyalizm anlayışlarının sert bir eleştirisini de yaparak kendisinden sonraki sosyalist mücadelelere damgasını vurdu. Öncesini bir tarafta tutarsak, Manifestonun yazımından bugüne pek çok devrim gerçekleşti. Pek çok devrim dağıldı. Ama Manifestonun diliyle dersek, sınıf savaşımı amansızca sürdü, yeni sosyalist teoriler, yeni sosyalist mücadeleler gelişti. Komünizm hayaleti Avrupa'yı da aşarak dünyada dolaşmaya devam etti.

Dünyanın neredeyse üçte birinin sosyalist/komünist ideolojilerle yönetildiği bir 20. yüzyılın ardından, 21. yüzyılda kapitalist modernitenin kısılcısından kurtulmanın yollarını arıyor milyonlar. Sadece işçileri değil, kadınları, göçmenleri, yersiz yurtsuzları, toplumun her kesimini, yerin altını ve üstünü en görünmez ve en açık halleriyle sarmalayan zincirler, hala orta yerde duruyor.

19. yüzyıl, bu zincirlerin ne olduğu ve nasıl parçalanacağına ve nasıl bir dünya kurulacağına dair ideolojilerin yüzyılıydı, 20. yüzyıl ise bu ideolojileri "iktidara taşıyan" deneyimlerin. Sosyalizm ideali 19. yüzyılın karakterinden sıyrılmadı. Toplumsallaşma yerine özgürlük iddiasıyla ters düşerek kendisi iktidara geçen ve sonuçta sönmüş, bu deneyimler üzerine hala konuşma ihtiyacımız var. Kapitalizmin çoktan karaladığı 20. yüzyıl devrim deneyimlerinin mirasını ne kaçılacak bir hayalet ne de secdeye durulacak bir kible olarak ele almanın ötesinde bir yerde buluşmalıyız. Sosyalist olmanın ölçüsünün kadına yaklaşım olarak belirlediği bir devrimsel çağdayız. Bu nedenle bu mirası tarihsel-sosyolojik olarak incelemek ve dersler çıkarmak, şimdinin ve geleceğin inşasında kadın kurtuluş eksenli demokratik sosyalizmin anlamını irdelemek istiyoruz. Çünkü hala kapitalizm kanserinden, faşizmden, sömürgecilikten, cinsiyetçilikten, ırkçılıktan kurtarmamız ve geri kazanmamız gereken bir dünyamız var.

Kapitalizmin ideologları Sovyetlerin dağılmasının ardından, tarihin sonu geldi tezini sevinçle ilan ettiklerinde, sosyalizmin bir yönetim biçimi değil, bir varoluş ilkesi oluşu üzerine düşünmemişlerdi muhtemelen. Nitekim, ideolojik ve teorik olarak bir ayrıştırmaları bir tarafa bırakırsak, komünizm ya da sosyalizm bir köke işaret ediyor: Topluma. Yani insanın anlamlı varlık evrenine. Sosyalizm, toplumsallıktır. Burada, kapitalizmin toplum düşmanı olduğu ve toplumun dağıtılmasına dayandığı

belirlenmesi, ufuk açıcı bir belirleme olarak öne çıkıyor. Toplumu olmayan bireyin, son tahlilde anlamsızlaşıp, yok olacağı bilinci ise demokratik modernitenin direngen damarlarında akmaya devam ediyor ve kapitalist modernitenin ideolojik araçları, kendini sürekli esnetme pahasına, bu gerçekliği örtbas etmeye çalışıyor. Bu ideologların “sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır”ın evrensel bilincinden ve bunun örgütlü yapılarından nasıl korktukları, pek çoğumuza malum.

Ne var ki, kapitalizmin dağıtmak istediği sosyalist ütopya, bugün dünyanın farklı bölgelerinde, kapitalizmin tepesinde bir heyula şeklinde dolaşmaya ve ezilenlere umut olmaya devam ediyor. Bu umudun akamete uğramaması için, nasıl bir sosyalizm, hangi sosyalizm tartışmaları da çeşitlenerek sürmekte. Özellikle, Sovyetler ve Çin gibi örneklerden sonra, sosyalist teori ve politika, birçok yönden eleştiriye tabi tutuldu. İktidar, devlet, sınıf, toplum çözümlemesinden tutalım da kadın özgürlük sorununa yaklaşıma kadar. İtalya’da, Meksika’da, Rojava’da, Asya’da ve Afrika’da kapitalist modernite karşısına konumlanmış otonom deneyimler, kurtuluş hareketleri, ekoloji, eko-sosyalist, emek ve kadın özgürlükçü hareketler sosyalist yeni alternatifler yaratıyor. Dünyanın en canlı direniş ve inşa hareketlerinden biri olan, Kürdistan Özgürlük Hareketi de Abdullah Öcalan’ın, “sınıfa karşı sınıf değil, sınıfa ya da kapitalizme karşı toplum” dediği demokratik komünalite/demokratik toplum ilkesine dayandırıyor sosyalizm çözümlemesini. Bu çözümleme, 19.yüzyıl sosyalizmi karakterini çözümleyip aşarak, demokratik uygarlık güçlerine köklü bir buluşma/birleşme alanı açıyor. Bu alan, komünalleşmeye, ekolojikleşmeye, demokratikleşmeye, özgürleşmeye açılan toplumsallığın alanı. Bu alanda, Rosa Lüksemburg’un kapitalizmin daima bir “dışarı”na gerek duyduğunu, dolayısıyla genişleyebileceği kapitalist olmayan toplumlar/alanlar olmaksızın genişlemesini sürdüremeyeceği tezindeki bilgeliğin izini sürüyoruz. Barikatlarında direndiğimiz her bir devrimin ardından mutfaklara gönderilenler olarak kurtuluşumuzu bir kez daha devrimden sonraya bırakmamanın kararlılığıyla, 21. yüzyıl devrimlerinin öncülüğünü üstleniyoruz. Ve diyoruz ki, kendini kapitalizmin kriz anlarındaki fırsatlara değil, demokratik toplumun inşa gücüne dayandıran, yenilmez bir sosyalist devrim nasıl mümkün olur, konuşalım.

“Demokratik komünalizm ana-kadın eksenli toplumdur” belirlemesi ekseninde, ilk toplumsallaşmanın kadın etrafında gelişip, anlamsal karakterini kazandığı tarih bilinciyle yola çıkarak "Bu topraklarda sosyalizmin yeniden yorumlanması gerekir" çağrısını ele alalım istiyoruz gelecek dosyamızda. 21. yüzyılda kapitalist moderniteye karşı, sosyalist alternatiflerimizi nasıl inşa edeceğimizi tartışmaya çağırıyoruz.

Bu çağrıya anlam veren bütün kadınları, sosyalizm üzerine birlikte düşünmeye ve Jineoloji Dergisi’nin “Demokratik Sosyalizm” konulu 35. sayısına katkı sunmaya davet ediyoruz. Yazılarınızı en geç **1 Haziran 2025** tarihine kadar jineolojidergi@gmail.com e-mail adresine yollayabilirsiniz.

Ulaşabileceğiniz Noktalar

Adana: Kitapsan

Adıyaman: AKM Kitapevi

Amed: Payiz Pirtûk

Kafka Kitapevi

Don Kişot Kitap Sahaf

Pirtuka Kurdi

Ankara: İmge Kitapevi

Turhan Kitapevi

Aydın: Red Kitabevi

Aydın Nazilli: Ada Kitapevi

Dersim: Baran Kitapevi

Minerva Kitapkafe

Etnik Kitapevi

İstanbul:

Beşiktaş Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Pandora Kitapevi

Boğaziçi Üniversitesi Pandora Kitapevi

Emek Kitap Dağıtım

Kadıköy Aram Sahaf

Kadıköy İmge Kitapevi

Kadıköy Mephisto Kitapevi

Kırmızı Kedi Kitapevi

Medya Kitapevi

Nişantaşı Pandora Kitapevi

Robinson Crouse 389 Kitapevi

Scala Kitapevi

Semerkant Kitapevi

İzmir: Alsancak Kitapsan

Alsancak Yakın Kitapevi

Alsancak Z KitapKafe

Alsancak Kabuk Kitapevi

Karşıyaka Pan Kitapevi

Karşıyaka Kül Kitapevi

Karşıyaka Adres Kitapevi

Kitapsan (Alsancak-Konak)

Mersin: Kitapsan

Sokak Kitap ve Kahve Evi

Konya: Kitapsan

Mardin Kızıltepe: Ekin Kitapevi

Leylan Kitapkafe

Van: Leylim Sahaf

Kültür Sahaf

Arşiv Kitapevi

KKTC: Işık Kitapevi